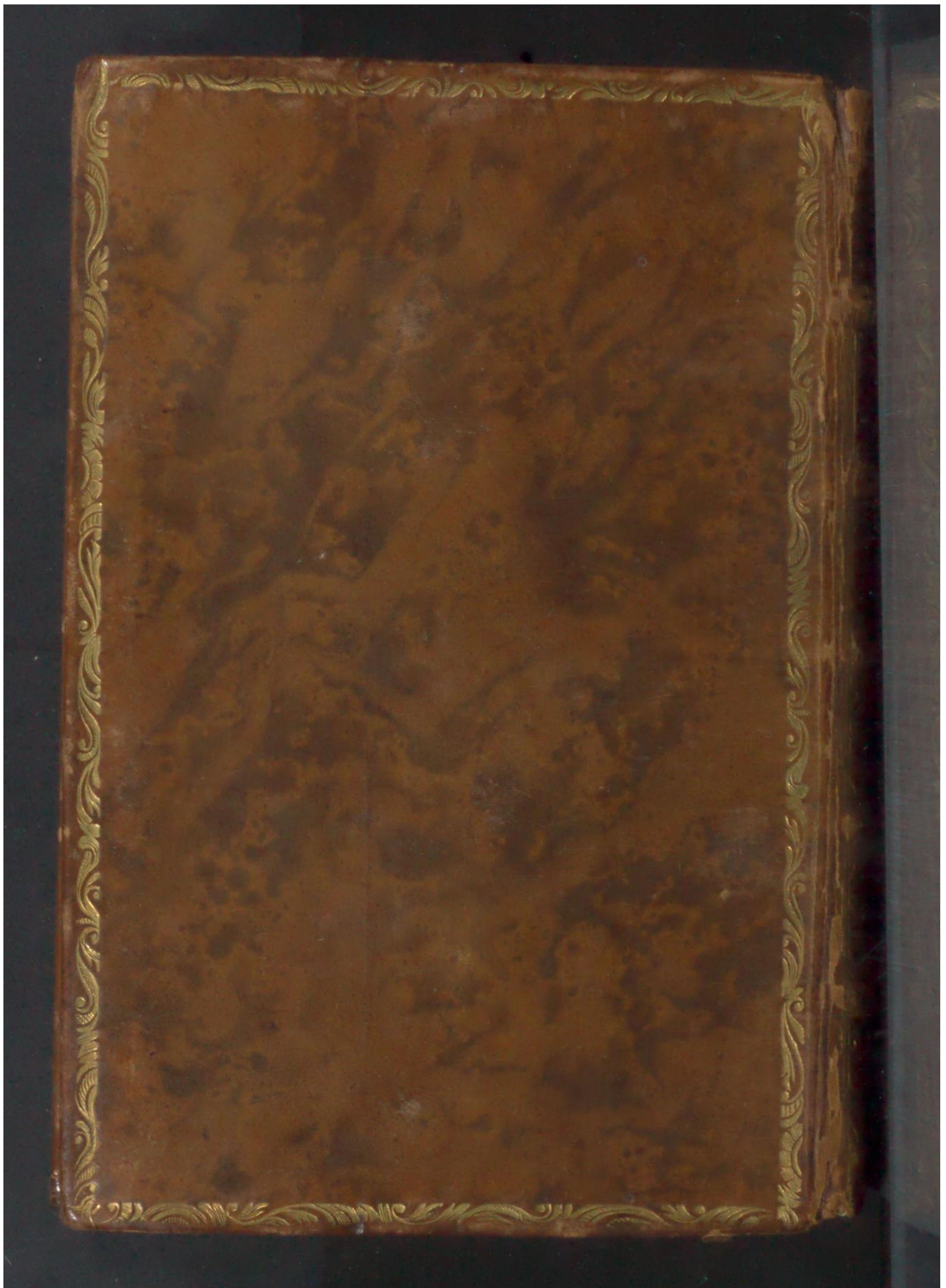

PAMFLET
147

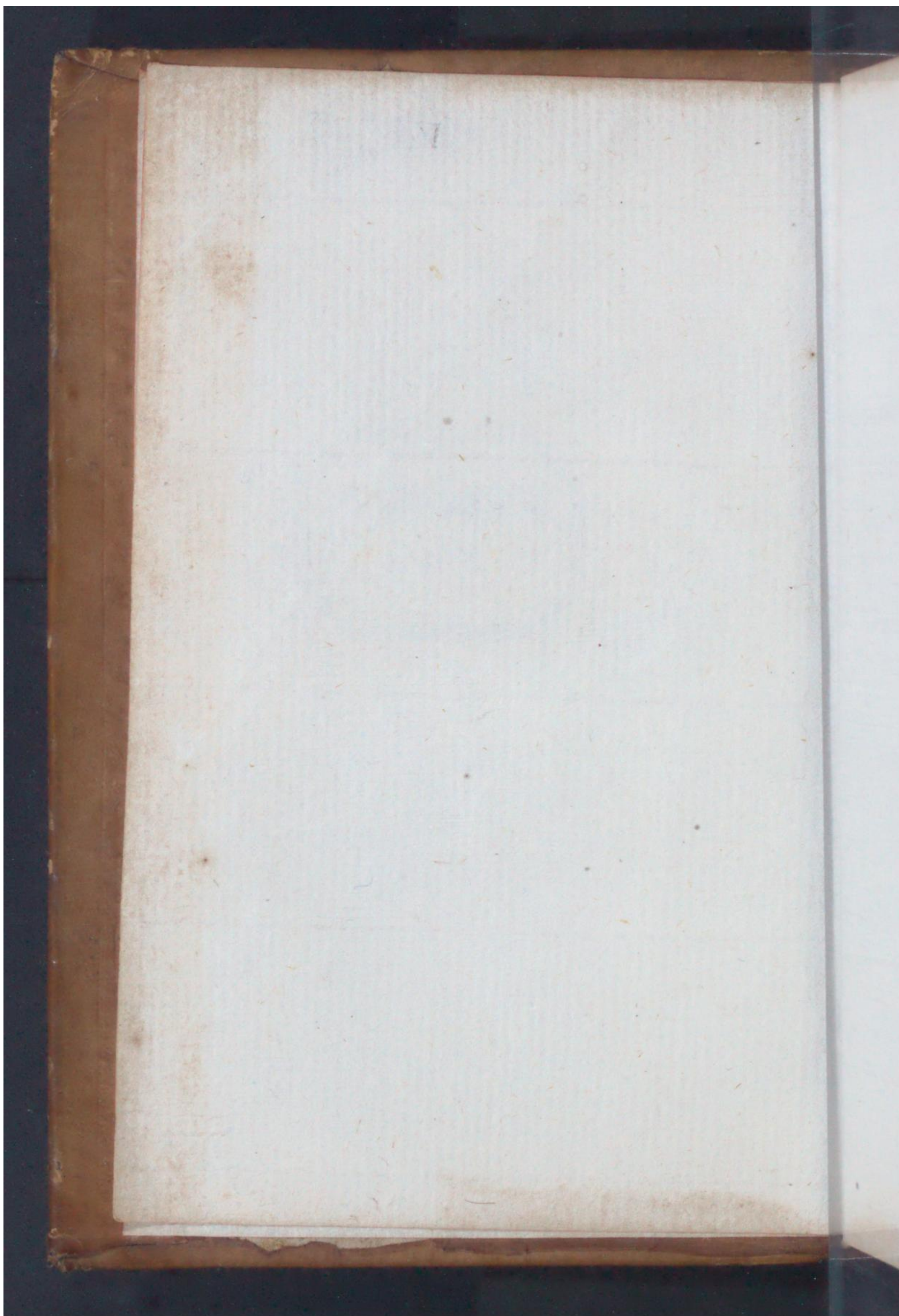

DE BESCHRIIVINGE

Van den Gheschiedenissen inder Religien saken toeghedragen inden Nederlanden.

DEERSTE BOECK, BEGRIIPENDE

Den Staet/voortganck ende gelegenthedē der Religien soo die aldaer sedert den Jaere/ 1500. gebeurt zijn/ eñ besondere sedert dat Coninc Philips de tweede daer geregeert heeft mitsgaders hoe dat na vele swaricheden de veranderinghe inder Religien indē Jare/1566. is toeghecomen ende eyntelijck bijder Overheyt gedoocht ende toegelat ē/ met een breeder verhael van tgene binnen den seluen Jaere inden Nederlanden toeghecomen is.

ROM. 11.

O diepe rijckdom der vviisheyt ende oock der kennisse Gods. hoe onbegrijpelick zijn zijne oordeelen ende onbeuindelijck sijne vveghen. Vvant vvie heeft den sin des Heeren bekent, ende vvie is zijn Raetsman ghevveest.

Ghedruckt in Augusto/1559.

Onderrichtinge des Druckers totten goetwilligen Leser.

NAdien my onlancx ter hant gecomen is dese bescryuinge vanden geschiedenissen ende voortgãck der Religien, soe die inden nederlanden van Iaere te Iaere toegeuallen syn ende gelyck die byder eygener hant van eenen hem in dien handel eenige Iaren geuondẽ hebbende vvas opgeteeckent, Soe heeft nyet alleeẽ my maer oeck meer anderẽ grootelyck geraden gedocht dat die nyet langer verborgen en bleue maer hoe eer hoe beter intlicht gebracht vverde, op dat elck, vãder vvarachtiger gelegenheyt sulcker gevvichtiger saken mochte versekert vvorden. Ende vvant nyet moegelyck en vvas die geheele beschryuinge soe haest gereet te hebben, noch in vier talen vuyt te brengẽ soe vvy in meyningen syn, soe hebbẽ vvy nochtans voer alsnu, uvver begeerlyckheyt, goetvvillige leser, vvillen beghinnen genoch te doene, mits v mededeylende in tvvee talen desen iersten boeck inhoudẽde de geschiedenissen vander veranderinge der Religien inden nederlanden vanden beghin affi totter toelatinge der seluer, die gebeurt is in Augusto 1566. verhopende oyck corts den seluẽ int latyn ende hoochduxyts vnyt te latẽ ghane mits gaders dẽ tvveeden boeck in vier talẽ, en de daer na den derdẽ metter hulpẽ Gods die ons syn Genade daer toe verleene verhopẽde dat onsen arbeyt v sal aengenaem vvesen, als ghy dien sult ouersien hebben.

Corte Tafel van den voorneemsten stuckẽ die in desen ersten Boecke der bescrijuinge vander Religie saken in den Nederlanden gehandelt eñ verhaelt worde.

Jerst de voerreden des beschryuers aenden leser fol. 1.
De Gauen Goids tot ten mensschelycken geslachte 7
De conste vander druckeryen geuondẽ 1440. 7
Het wederkeeren der geleertheden 8
Een Twisto nder de geleerde 9
Die scheppinge des mensschen 9
Den aenuãck der menichuuldiger redenen die totter nageuolch der verãderinge oorsake hebben gegeuen fol 10
i De euwige salicheyt des mensschen 10
ii De aengeboren vryheyt der mensschẽ 10
iii De verscheydenheyt der leeringen 11
iiij Den voortganck der religie inden nederlanden 11
v De vryheden der Nederlanden 12
vi De menichuuldige verbodẽ opte leeringe 13
vij De wreetheden der placatẽ tegen de leer 14.
De stadt van Antwerpen voer een exempel in dese beschryuinge gestelt 16 23. 33. 192. 262.
viij De grousame veruolgingen tegen de leere 16
Verscheyden namen der gedoodde om hen geloove 21. 22. 23. 24. 25. 31. 32. 33. 34. 112. 113
ix Den voortganck in der leere 23
De Augustynen van Antuuerpen 23
x Dervmliggenden lãden veranderinge in der

religie 26
xi De belydinge van Ausburg 27.
xii De openbare Christelycks sermoonē 29. 175
xiii De heymelycke vergaderinge ende prekingen 29I. 175I
xiiii De ten rekingen des hoochduysschē crychsuolckx 30
xv Den afkeer tegen de veruolgingen 30
xvi De vermeerdede veruolgingen 3I
xvii De vnueranderlyckheyt der penen vanden placcaten 35
xviii De Inquisitie voortbrocht 1549. 37.
xviiii De Inquisitie eñ placcaten tsamen gebuecht 4I
xx De clachte van Antwerpen tegen de Inquisitie 42
De Reyse van de Regente aenden Keyser om dinquisitie 44
xxi De voort stellen der Inquisiteuren 45
xxii Der Inquisiteuren aenbrenginghen 47
xxiii Der Inquisiteuren practicke 1555/48.
xxiiii Het placcaet voerde Inquisiteurs gemaeckt metten werbeden 48 49.
xxv Het besetten der garnisoenen met spaenscrychsuolck 50
Het veruolch der Generale Staten daer tegē 52
xxvi Des Coninck vertreck na spaegnen 52
xxvii De bloedige beuelen den officierē gedaē 54
xxviii De nyeuwen Bisdōmen 55.5657.
xxix De Incorporatie der Abdyen 58
xxx Het inleyden der nyeuwer Bisschoppen 61
xxxi Den twist der Geestelycke onder malcanderen 63
x xxii De Oppositie vanden Abdyen 64

33 De contrarie verthooningen dier van Antwerpen 66 tot 78
xxxiiij De vertooningen der Groote aendē Co. in Spaengien 71 74
De reyse des aenre Heer vā Montigny 72 161 176
xxxv De zwaricheyt ghuresen onder de voorneemste 73 74
Des Cardinaels van Granuelle vertreck vyt Nederlandt 74
xxxvj De zwaricheit mittē Engelschen 74
xxxvij Donderhout des Concilie vā Trentē 74
xxxviij Tvervolch d resterender Bisschopē 75
xxxix Tvoortstel d ingeleyder Bisschoppē 76
xxxx Tvoornemen des Eerdsbisschops van Mechelen 76
xxxxj Het afcopen der Abdyen in Brabant 78
xxxxij De geweigerde Cassatie der Bisdomē 78
xxxxiij De dierte van den Coren 80
xxxxiiij Daduys gesonden aendē Coninck 80 81
xxxxv De Graue van Egmondt 81 235 243
xxxxvj De genegentheden des volcks 82
xxxxvij Doorsaecke der veranderingē d Inquisitie 83 84
xxxxviij Des Coninex brieuen eñ resolutie 1565 85 86 87
Donderhout der Placcaten 86
Dinbrengen der Inquisitien 87
Tvolschieden des Concilie van Trenten 87
xxxxix Der Regenten brieuen eñ beuelen 88
l Een nieuwen Commissaris in der Religie saken 88
De brieuen van de Raden aende Steden ghesonden 89
li De mēnichfuldige pasquille 90 94 99 1,8

lij De Geboden dien van Antwerpen ghedaen 92 214
De Graue van Meghem 93 212
De Graue van Arenburg 93 212 273
liij De nyeu brieuen ten inleiden vanden Bisschopen 93
liiij Het besoeck by Antwerpen gedaen 95
lv De brieuen vande Cancelrye van Brabant 96
lvj De Clachte der Hootsteden daer teghen gedaen 96
lvij De vnschult des Raedts daerop 98
lviij De Onrustē onder de Inwoenderen 99
lix De zwaricheyt Tshertogenbossch 101
lx Het vertreck van des Raeds andtwoorde 102
lxj De schrifftlicke verthooninge der Hootsteden 102
lxij Het beuestigen der Inquisitien 103
lxiij Het wysmakē tegē de clare brieuen 103
lxiiij Het tweede versoeck der Steden 106
lxv Dandtwoorde vanden Rade 107
lxvj De derde vertooninge der Steden 107
lxvij Het wtstellen vanden Rade 108 125
De Prince van Oranyen 110 205 221 235 272 281
De Graue Van Hoochstraten 110 155 252 272
lxviij De tsamencoeminghe der Groote 110
lxix Het Crijchsvolck van Hertoge Erich 112
lxx De geprente boecxkens eñ pasquillen 112
lxxj Het volherden inder veruolgingen 113
lxxij De Weerlicke Inquisiteurs 113
lxxiij Den soberen staet des Nederlandts 114
lxxiiij Het verbondt der Edele 114
lxxv Voorsaken der seluer 115

lxxvj Der Edelen meyninge 115
lxxvij Die tsamencominghe der Bondghegenoten 117
lxxviij De onderteeckeninge vandē seluen 118
lxxix Der seluer verbondtschrifft 118
lxxx De roepen gestroeyt opter Edelen vergaderen 120
lxxxj De Vreese daer afft te Houe gekomen 122
lxxxij Die Clachte der Hoofftsteden aen die Staten 124
lxxxiij Het vuegen der Staten van Brabandt 125
lxxxiiij De Wanhope van beternisse 126
Die Resolutie opte Clachten der Hoofftsteden 126 127 128
lxxxv De duysterheit vander seluer Appostillen 128 129 130 135 136 137
lxxxvj Het blyuen byden veruolgingen 129 130
lxxxvij Die vetthooninghe der Regente aende staten van Brabant 131
lxxxviij Tvoerhouden der seluer aen die van Antwerpen 132 134
lxxxix Insgelijcks aen die van Bruessel 128 133
xc De pasquillen opte Weerlicke Inquisiteurs 133 134
xcj De deliberatie der Staten vā Brabant 135
xcij Tvoerhouden der Moderatien opte placcaten 137
xciij Saenkompste der Bondtgenoten 139
xciiij Het versueck der verplichte Edele 140
De Heere van Brederode 140 141 203 212 228
De vierhondert Bondtgenoten 140 141
De mondelinge verthooninge der seluer 141 142

lxxxv De requeste der Edele 143.tot 147.
lxxxvi Dantwoorde byde regente daer op gegeuen 147.148.149.150.
lxxxvii Der Edele naerder verthooninge 150 151 152.
lxxxviii De tweede antwoord der Regēte 152
clxxxix De Replycke der Edele 153
c Tuercleeren der Regente daer op 154
ci De brieuen aende officiers eñ inquisiteurs gesonden 155.156
De Graue Lodeuuyc van Nassau 141 147.
De Graue vanden Bergh 140.147.203
De Graue van Culenbergh 140.147.203.
Dafscheyt der Edele 156
De Medaille der bontgenoten 157
Den Naem der Geusen 157
De Heer van Barlamont 157.274
cii Het schuylen der Geestelycke 158 159.
ciii De gerustheyt der ingesettene opte schorssinge 159
ciiii Het achterdencken opte beloefde schorssinge 159
cv De herdicheyt der Moderatien 106
cvi De besluytinge des Raets van Statē 106 161
De Marckgraue van Berghen 161.176.
cvii Te leden van Vlaenderen 162
cviii Dinquisitie in Vlaenderen bleuen 162
cviiii Deerste requeste der leden van Vlaenderen tegen dinquisitie 163.tot 166.
cx De nyeu Bisschoppen in Vlanderen 167
cxi Tvoortstel des Bisschops van Brugge 167.168.
cxii Het betichten des Inquisiteurs 169

cxiij De tweede requeste van Vlanderen tegē dinquisitie 170
cxiiij De derde requeste van Vlanderen tegen dinquisitie 171
cxv Der seluer vierde requeste daer tegen 172
cxvj Het vertreck der vergaderingen vanden Staten 175
cxvij Het lang beyden van des Co. antwoorde 175
cxviij Het vergaderen der particulier staten 176
cxviiij De nyeuwicheyt vander Staten vergaderinge 178
cxx Het belet der gewoonlycker Raetslaginghē 179
cxxj De oorden int vergaderen gebroken 179
cxxij Het verswygen der moderatien 180
cxxiij Saduxs van Vlaenderen opter seluer 180
cxxiiij Het vergaderen der Generale Staten afgeslagen 182
cxxv De mistroosticheyt des volcx 183
cxxvj De secrete prekingen allenskens geopenbaert 183
cxxvij Het croken der toegeseegder schorssingen 184
cxxviij Den afkeer den verplichten gethoont 186
cxxix Des Co brieuen aende Steden 6. May 187
cxxx De Moderatie den leden der gemeynte geweygert 188
cxxxj De Scheepen en̄ munitie van oorloge 189

cxxxi De nieuwe predicatien int openbaer gehouden 190

Die van VVestflaenderen dYerste daer aff 190

cxxxii Die nieuw predicatien buyten Antwerpen 192
cxxxiii Het placaet van 26. Junii 193

Den Breeden Raet gehouden tant VVerpen tegen de Preeckinge 194

cxxxv Het vertreck vander Compst der Regente offt Gouuerneur 196
cxxxvi Naerder versueck aen die Regente 198
cxxxvii Deerste Requeste dier van de ghereformeerde Religie 199
cxxxviii De tsamenkompst der Boudtgenoten te Lyere 203
cxxxix Andere Versueck aen die Regente 203
cxxxx Het Placcaet op te Religie vanden 31 Julii 205
cxxxxi De vreese van Garnisoen Tantwerppen 208 211 224
cxxxxii De Magistraet Tantwerpen qualick gewilt 208
cxxxxiii Die gelichte Knechten vander weth 208
Den Brandt Tantwerpen getrouweilck geblust 209
cxxxxiiii Den Breeden Raedt Tantwerpen/ 6 Julii 210 211 212

cxxxv Des princen von Orangen tegenwoordicheit 212
cxxxvj Den last den gesanten van Antwerpen gegeuen 155 203 214 215
cxxxvij Dezwaricheydt van te houe te reysen 216 217 218
cxxxviij Die Deliberatie vander Weth aldaer 218 219 220
cxxxix Dopsprake teghen die Grauen van Megen ende Arenbergh 219
cl Dandtwoorde v̄ Regente op die verthoningen 220
clj Tseinden des princen van Oranyen so lange vertrocken 221 222 223
clij Den Roep van den Krygsvolck Tandwerpen 223
cliij De tweede Requeste dier van de gereformeerde 223 224
cliiij Het versagehn vanden prochianen opt kiel 225
clv Het dragen der Wapenen ter preeckinge 227
Des Heeren Princen van Oranyen vvtrichtinghe Tandtvverpen 227 tot 233 239 tot 259
Den roep van Viue le geux 228
clvj Het generael Mistrouwen 229
clvij Het kranck toesicht inder stadt beuonden 230
Den last gegeuen den Pensionaris VVesenbeecke 43 44 68 91 96 195 202 214 216 218 221 231 243 244 257 266 274 tot 294.
clviij De verseeckeringhe ten preeckinghen geweygert 232

clix Der Bundtgenoten vergaderinge tot S. Truyden 233
clx Die tsaemenspreeckinge ghehouden te Duffel 235
clxi Duytstel vanden accordt metten Edeldelen 236
clxii Die Requesten by dye vander Religie den Edelen gedaen 237
clxiii De Breden raden Tantwerpen in Julio 239 tot 238
clxiiii Het weygeren van het Borgherlick garnisoen 240
De leden van Antvverpen 241
clxv De propositie op de Preeckingen 241
clxvi De versochte vergaderinge der generale staten 242
clxvii Tvoortstel des Drossarts van Brabant 243
clxviii De lichtinge van Oorlochsvolck 245
clxix De verclaringen der Regente aengaede Antwerpen 246
clxx De geweigerde ontslakinge eens ghevangen 246
clxxi De Brede Raden Tantwerpen in Augusto 247
clxxii De verwaentheit eẽs Theologiens 249
clxxiii De zwaricheydt teghen den predicant opt kiel 250
clxxiiii tVersueck der Wijckmeysteren ende Ambachten 251
De Graue van Hoorn 252 272 301
De Heere van stralen 252
clxxv Het vertrecken der Regent van den luytenant 253

clxxvj Het dragen der Wapenen 153
Vier oorsaķē Antwerpen beroert hebbeñ 254
clxxvij Dewaerschouwinge van Brůssel ghesonden 254
clxx-iij De Wapenen tes Drossarts behoeff wtgenoert 255
clxxix De lagen tegen de preeckingē ghestelt 255
clxxx De knechten tegen de prekingen aengenomen 256
clxxxj Het weigeren der predicatien binnen Antwerpen 258
clxxxij De Beeldtstormingē ongeschictlick toe gegaen 260 tot 271
clxxxiij Deerste Beeldtstorminge in Westvlaenderen 261
clxxxiiij Het omdragen vanden Marien beelde 262
clxxxv Het ontbieden ende vertrecken des princen 263
clxxxvj Het weygeren van een ander hoot offt stadhouder 264
clxxxvij Het Marienbeeldt te haest op ghe set. 264
clxxxviij Tvoortstell eens Iongens 265
clxxxix De Onachtsaemheydt ende Vreese des Magistraets 266
cxc Die Beeldtstorminghe tAndtwerpen 268 287
ccxj Het Beeldtstormen omtrent der Stadt. 269
cxcij Het voergenomen vertreck der Regente 271
De Graue van Mansfelt 272

clxxxxiij De prekingen inden kercken van Antwerpen 275 tot 294
De handelinge metten ministers gehadt 275
De publicatie iegen de kerckroouingē ende beeltstormen 283
Eenige beeltbrekers geuangen 288
De vier vvtgesonderde Kercken 288. 290. 293
clxxxxiiij Het ouergeuen dier vanden gereformeerdē 290
clxxxxv Het vertreck vanden coopman 294
clxxxxvj De beeltstormminge ouer al voort gestelt 295
Datdoeninge der belden tot Lyere 295
Temiddelborch syn de geuangen verlost 296
De handelinge van delft ende in den haghe 297
clxxxxvij De vuytstellen tegen de Bontgenoten gebesicht 298
clxxxxviij De tweede requeste der bontgenoten 299
clxxxxix De quade rapporten tonrechte geschiedende 301
cc De naerdere verclееringe der Bontgenotē 302
Het verdrach metten Edelen gemaect 307
Den last den tracterenden Heeren byder Regente gegeuen 307
De toelatinge n der prekingen daer die teuorē waren 307
De articulen vanden gemaecten verdrage 309
De brieuen van verseckeringe daer op gegeuen 313
De generale brieuen ende beuelē daer op alom

gesonden 314
De stillicheyt int lant onder tvolck geuolcht als sy verstonden dat d'Inquisitie aff / de placaten geschorst endede prekingen toege laten waren 314

De verdragen particulier in vele steden dien volgende gemaect 315

De Blysschap der ingeseten datzy totter verlossinge van der Inquisitien / Bisschoppen/ Concilie/placcatē/veruolgingen eñ ter prekinge des words Godts ende vriheythender conscientie geraect waren 315

Thesluyt des iersten boecx metten sommier des tweeden 316
Dextract vā des Coninckx Resolutiē aende Regente gesonden 1565. No. 1 317 tot 321.
De brieuen vander Regente ende Cancelrye daer op No. 1 321. ende 326
De requeste der hootsteden van Brabant metter appostille No. 2. 327. ende 343.

Het verbōdt der Edele/met hen Requeste/antwoorde ende brieuen vande Regente daer op gegeuen No. 3. so 347. 354 361 . ende 363
De vier requesten vande ledē van Vlaenderē tegen d'Inquisitie in diuerse tyden ouergegeuen mettē appoinctementē No. 4 fol. 366. 1470. 374. ende 376.
Darticulen soe byden Bisschop als by den

Inquisiteur tegen dien van Brugge ouergegeuen in Meerte 1566 No. 5 fol 383 ende 385

Extract van eenige Articulen der Moderatien offt nyeu placcaet der Religien / voergehouden 566 No 6. fol 31 89

De placcaten van 27 April ende 26 Junij metten gebode van Antwerpen 2. Julij. An. 1566 No. 7. fol. 395 ende 396

De tweede Requeste der Bondtgenoten in Julio 1566 ouergegeuen No. 8 fol. 340

Saccordt by der Regente wtten name des Con. metten Eedelen gemaeckt / metten versekertbrieuen ende Renuersalen / ende den Brieuen aen die Stee den daerop ghesonden No 9 fol 340

Vanden Staet ende voort- ganck der Religien in- den Nederlanden.

VOORREDEN TOTTEN LESER.

Ant de saken en de veranderinghen inden Nederlandē dē Coninc vā Spaegnen onderworpen zynde / binnē den Jare vā 1566. ende daer naer toegecomen ē verhandelt / soo groot ē vrempt ghevallen zyn / dat dierghelijcken nauwelijc oyt gehoort noch gesien en sijn: Soo sal ongetwijfelt eenieghelijck gretich wesen / om sekerlijck te moghen onderricht worden hoe die selue inder waerheyt / toeghegaen ende gheschiet mogen

wesen. Waer dore volgen moet dat
int begintsel door verscheyden Per
soonen vele daer af gheschreuen en
de wtghegheuen sal worden: Ende
is te verhopen dat daer inne eent-
ghen wel begaefden grooten geest
syne sonderlinghe blijticheyt daer
toe gheuen sal/ om de gansche ghe-
schiedenisse met eender treffelijcke
Beschrijuinghe wt te laten gaene/
om den welckē daer toe behulpich
te wesen/ ende ten eynde dat hy en-
de alle andere moghen sekerlijck en
de vastelijck weten/ hoe de saken in
der waerheyt hen hebben toeghe-
draghen / mits het wel is te duch-
ten/ dat vele verscheydelijck daer af
niet alleene en selen ghevoelen/ spre
ken ende oordeelen: Maer ooc dor-
ren schrijuen ende in Printe wt la-
ten ghaen eñ onder tvolck spreijen/
elck nae dat zyn ghesintheyt eñ ge-
neghentheyt den eenen oft den an-
deren gunstich ende toeghedaen sal
wesen oft ontsach hebben. So heb
ick

ick veroorsaeckt ende ghepoort ghe-
weest mijnen ghetrouwen arbeyt
(naden cleynen slechten verstande
my van Godt almachtich gegunt)
oock daer toe te doene / ende voor
my ghenomen de gheschiedenissen
vanden seluen Jaren inden voorsz.
Nederlanden van daghe te daghe
toeghedraghen / sulcx als die inder
waerheyt toeghecomen ende ghe-
buert zyn / ende met schriften ende
wettighen bescheede bethoont sou
den connẽ werden / Int corte slecht
ende eenvuldelijck op te teeckenen
ende aen te gheuen / op dat die nae-
maels wijtloopiger de Historie daer
af sal begeeren cierlijck ende treffe
lijck der werelt te openbarẽ / mach
hier wt ten besten nemen des hem
dienstich sal wesen / ende eenyeghe-
lijck ooc vander rechter waerheyt
onderricht worden. Waer toe ick
my oock des te meer heb begheuen
wt dien verschepden goede Heeren
ende Vrienden (den welcken ick
 niet

niet geerne yet weygerē en soude)
aen my sulcx versocht hebben/ so sy
hen lieten voorstaen dat ick wel so
vele bescheets conste daer af gewe-
ten als vele andere / midtsdien ick
doen niet alleene inden seluen Lan
den ieghenwoordich en had ghe-
weest/ maer oock byder Ouerheyt
inden handel van dien saken vele te
wercke ghestelt ende theuren boue
le vele arbeyts ende moeytē daer in
ghenomen hadde (dwelck ick oock
niet en can gheloochenen) niet wil-
lende nochtans daer door my ver-
meten meer daer af te weten dan
een andere/ oft iemanden syn voor-
deel af sien oft syn gheloone be-
nemen/ int ghene hy meerdere ende
beter daer af mach weten ende wil
len schrijuen. Dan alleene hier me-
de den Vader-lande/ sonder achter
deel oft vercort van iemanden/ heb
bende begheert te dienen ende alle
der werelt openbaer te maken de
ghelegentheden soo sy hen van tij-
den

den te tijden hebben toegedragen: Daer wt dan lichtelijck een yeghelijck (oock die maer met ghemeynẽ verstande begaeft en sy) sal cunnen mercken ende oordeelen de herten/ gheneghentheden ende voornemen der Inwoonderen der seluer Nederlanden ende op wat voet / met wat meyninghe ende tot wat eynde vele saken daerentusschẽ aldaer sulcx ghehandelt/ghedaen ende toe ghedraghen syn: Mitsgaders oock hoe verre elck int syne diẽ aengaende / te prijsen ende te dancken / oft wel te lasteren ende te straffen zy: om waerinne met vasteren gront / beter onderscheyt te moghen stellen / schijnt grootelijck te dienen / datmẽ eerst wel zy onderricht van den oorspronck eñ gront waer wt dese ghewichtige saken ende merckelijcke rassche veranderinghen / toeghecomen moghen wesen: Welcken aenghaende my duncken verdoolt te syne/die hen laten voorstaẽ

sulckx doer eenighe persoonen oft handelinghen deser iaren toegecomen te wesen: maer gheloove vastelijck dat elck Mensche van verstande de saken wel over al aenmerckē de ende wat dieper insiende/sal met my oordeelen ende vinden / dat die van langher handt begonst ende so lanckx soo meer toeghenomen hebben ghehadt: mits welcken my verdocht heeft dat aenghename soude wesen even verre ick den staet ende handel der seluer Nederlanden der Religie aengaende / int corte wat verhaelde ende bewese / van ouer
eenighe iaeren te voren/ al eer
ick op deser voorgenoēder
iaren gheschiedenisse
quame te val-
len.

NAedien Godt almachtich door syn onwtsprekelijcke onfermhertichheit belieft heeft gehadt in desen lesten tijde (vol boosheyts) den Menschelijcken gheslachte soo lancx soo meer ende sunderlinghe sedert 170. Jaren herwaert/ zyn genade te thoonen om het ter salicheydt beweecht ende teghen alle aenstooten ghesterct te worden: ende tot dien eynde ghewilt ende ghegunt heeft/ dat zyn Godlijcke woort crachtelijck verbreyt/ bekent ende gheopenbaert/ insghelijcx veelderhande ghebreken/ dwalinghen / verleydingen ende ongeschictheden inder Christelijcker kercken eñ Ghemeynten van sekere hondert Jaren te voren allenskens meer ende meer inghedronghen/ ghestraft/ gebetert eñ in rechter orden ghebrocht souden worden: Soo heeft zyn Godlicke cracht grootelijck ende wonderbaerlijck daer in ghewracht ende diuersche wtnemende groote gauen ende middelen daer in ghebesicht: ghelijck eenyegelijcken/ ouersiende de ghe schiedenissen dier tijden / opentlijck sulcx beuinden sal moghen. Di iaer 1400.

Onder welcke syne gauen de twee minste niet en zyn geweest de conste der Druckerijen a ende het hernemen der gheleertheyt inde talen ende consten/ van welcken gauen de Menschen groot ghebreck ghele-den a. De cõste van Printen gevonden te Mens. an. 1440.

Het weder keeren der Gheleertheyt.

den ende der seluer gederft hadde/ vander eerster tot dien tijde toe ende vande andere merckelijcken vele iaren/ waren tusschē d'Ongheleertheyt ghemeestert hadde/ ende ter contrarien den seluer nu ghenietende heeft hy daer doore cunnen comen tot rechte kennisse vander warer heyligher schrift ende oock totten boecken bijden ou den Catholijcken ende anderen Christelijc ken Leeraers beschreuen/ mitsgaders door de mōdelijcke Predikinghen ende Sermoonen van Godvruchtighe gheleerde mannen den wech der salicheyt connen hooren ende begrijpen.

Waer wt voort ghesproten zyn soo vele treffelijcke Godtsalige ende hooch begaefde persoonen die Godt soo menichvuldelijck sedert diē tijde/ ende besundere sedert

Iaer. 1500.

den Iare van 1500, verweet ende inder werelt ghesonden heeft/ die gheenen arbeydt en hebben ghespaert/ om inden menschen soo de gheleertheyt als de salicheyt te planten/ niet ophoudende van met schrijuen/ prediken/ leeren/ raeden ende by alle middelen te soecken ende by te brenghen alle tghene dat totte goede consten ende oock ter Christelijcker leeringhe eñ goede wercken der Christenen/ mitsgaders ter eeren Gods ende des menschē salicheyt voorderlijc mocht wesen/ wysende ende waerschou

wende

wende oock alle Abuysen/ Secten/ Dwalinghen ende Ketteryen die daer afleyden ende trecken mochten.

Dwelck benydende ende niet cunnende lyden den boosen erfvyant der menschelijcker naturen/ heeft alle middelen ghesocht om sulcke groote Goddelijcke gauen den Mensche te benemen oft te vervalschen/ ten minstē enimer eenen aftreck ende walginghe daer af te doen hebben. Waer toe den boosen schalck niet bequamer en heeft ghedocht dan doer de swackheyt ende gebreckelijckheydt des crancken Mensche/ oock de Gheleerde aen te grijpen: ende de selue doer hoocheyt/ vernuftheyt/ gierichheyt/ nijdicheyt ende andere meer dierghelijcke quade ghenegentheden sulcx te verleyden/ dat zy int schrijuen/ prediken ende leeren/ hen oneens hebben ghetoont ende deen teghen den anderen opgheresen syn. Jae contrarie malcanderen gheschreuen/ ghepredickt ende gheleert hebben/ den eenen desen/ den anderen dien/ den derden gheenen wech wijsende/ elck sterck ende vast houdende dat den synen den besten ware. Den twist onder de Gheleerde

Waer doze voort ouer al ghevolcht is groote twijfelachticheyt ende beswaringhe inde herten des Menschen: de welcke soo hy eerst ter salicheyt is gheschapen/ so De schepinghe des Menschen

is hy de selue noch altijt bouen alle dingen begeerende ende soeckende / ende daerom gheerne lijff ende goet wagende/sulcx dat hy daerom niet opghehouden noch ghelaten en heeft (maer meer bedwongen ende benoodicht gheweest is tot zynder rusten) soo de heylighe schrifture / als oock diuersche Boecken / mitsgaders vele Sermoonen/soo van deen als dander zyde/te lesen/ te hooren/te doorsoecken om met hulpe der Godlijcker ghenaden daer door te comen totten wech die hem soude duncken den besten ende sekersten te zyne tot synder eeuwiger behoudenis / daer by oock niet versuymende hem deste bevraeghen ẽn laten onderrichten so by gheleerde als andere/ soo wel vander eender als andere partije.

Deerste oorsake: D'eeuwige salicheyt.

II. Daer inne oock ghenietende ende gebruyckende der natuerlijcker aengeboorner vrijheydt/ die dẽ mensche bouen al weert ende hooch acht / ende gheen dinck ter werelt hem nooder (in wat handel oft saeke het oock sy) en laet benemen/ oft daer aff ongebruyckaem ghedaen worden/ ghelijck vanden begin der Werelt de exemplen daer af in alle historien ouervloedich zyn: ende elc in hem seluen dien yuer daer af soo sterck ende geweldich is beuindende (bouen alle andere affectien) dat hoemen hẽ meer soect ende dwinght de selue Vrijheydt te benemen

Daenghebooren vrijheyt.

men/hoo hy meer wt is ende alles waecht om de selue te behouden ende blijuen ghenieten.

Ende ghelijck in vele verscheyden Landen/soo wel by als verre gheleghen dese oneenicheyt ende twist inder Religien ende gheloove/door de gheleerde ende andere ten hoochsten ghedreuen/ ghestropt ende gheplant wert met schrijuen / predicken/leeren/ boecken wtseynden/ende vele andere manieren / inghelijcx het neerstich ondersoeck der menschen/tot heurer salicheyt al om neersteliick wert gheoeffent met lesen/hooren ende hen te bevraghen/ so en hebben de Nederlanden daer aff oock niet vry noch onbesocht ghebleuen: maer oock haer deel des wel ghehadt / ghevoelt ende ghewaer ghewo(r)den/vanden eersten aenvanck ende begintsel.

III. De vscheit dẽ Leeringhen. 1517.

De Nederlanden.

Sedert welcken tijde altijt inden seluen Lande die oneenicheyt inder Religiẽ ende leeringhe ghebleuen is/ẽn heeftmen van dien tijde af altijt Inwoonderen aldaer ghevonden / die inder saken vanden Christelijcken gheloove ende wercken/ ander ghevoelen/verstant/opinie ende leere hadden/ dan de ghene die te voren/ aldaer meest ghedreuen/ghehouden ende gheleert was gheweest ende noch werde (blijuende niettemin die Werreltlijcke onderdanicheydt/ ende

IIII. T voortgaen inder Religie.

ende Politÿcxe eenicheydt in heuren vol-
len swanck) welcke opinie / goetduncken
ende ghelooue men wten herten van vele
der Inghesetenen der seluer Landen noyt
en heeft connen ghecrÿghen noch wtghe-
roeyen by gheen maniere ter werelt / wat
soete oft straffe middelen men ooc daer toe
ghesocht heeft: Jae hoemen de selue meer
daeraf heeft willen leyden ende dwingen/
hoe de selue dagelÿcx meer ende meer toe
ghenomen ende vermenichtvuldicht is.

V. De Vrÿhede der Nederlāden.

Dwelck hem aldermeest heeft begonst
te openbaeren alsmen inde seluen Nederlā-
den ende teghen d'Inwoonderen van dien
heeft ghesocht te benemen de Oude vrÿ-
heyt: van welcker heurer vrÿheyt de gene
die inden seluen Landen van allen ouden
tÿden ghewoont hebben/ niet alleen na de
ghemeyne maniere van anderen volcke /
maer oock met eenen sunderlinghen ende
seer crachtigen yuer altÿt seer groote lief-
hebbers / onderhouders eñ voorstaenders
gheweest zyn: ghelÿck sy tselue ghenoech-
saemlÿck hebben bethoont soo wel doer de
menichvuldighe oorloghen ende swariche
den daerom by hen aenghenomen ende ge
leden/ als oock by de seer vele eñ ouerschoo
ne vrÿheden/ voordeelen/ hercommen/ bly-
de Incompsten ende Preuilegien / daeraff
zy hen van outs door Keyseren/ Coningē/

Prin-

Princen ende Heeren/ Jae oock van heurẽ eyghen Lantheerẽ/ ende dat meer is tegen ende van malcanderen/ hebben ghesocht ende doen versien ende beghiften. De welcke zy oock met alder vlijticheyt altijt hebben ghesocht te bewaren ende voor te staene/ ghelijckmen met ontalijcke vele exemplen wel soude weten te bewijsen/ ende de dagheliicxe ondervindinge oock genoech bethoont/ hoe seer het hen ter herten gaende is ende ghegaen heeft/ alsmen oock int minste de selue hunne Preuilegien/ Voordeelen ende Vrijheden heeft willen crencken/ benemen oft daer teghen doen/ ende met wat ernst/ moeyt eñ cost sy die beschut ende beschermt hebben.

Welcke hunne vrijmoedicheyt eñ stantvasticheyt zy oock opt alderstercxste hebbẽ bewesen inder voorʃ. sake der twistiger Religien: Want nadien men hen by vele Ordinantien ende Verboden/ soo van weghen der Princen ende Overheeren vanden Landen int generael/ als ooc van diuerse Raden/ Wetten ende Officieren int speciael/ heeft willen nemẽ hen Oude vrijheit ende niet meer ghedoogen noch toelaten/ dat zy/ om hen seluen ghenoech te doene/ souden mogen hooren/ hebben noch lesen/ dese oft die Predicãten/ dier oft dese schriften ende boecken/ noch ondersoecken/ onder-

VI. De Verboden opte Leere.

dĩaer.1521.

dervragen oft verantwoorden/sulcken oft dusdanighen ghevoelen/leere oft opinie/ insghelijcx oock niet vander Goddelijcker schrift (daer hen salicheyt nochtans cleerlijck in gheleghen ware) met malcanderen te moghen handelē oft spreken: daer heeft men terstont ghewaer geworden/hoe seer zy daer op ghesproken/ghemort ende verbittert zyn/ende van deen voort der seluer verboden leere ende boecken/meer dan te voren toegheдaen ende aenhangich zyn ge worden/metter daet alsoo bethoonende hoe noode zy met sulcken ghebodeн ghedwonghen/ouerweldicht ende in heur gewoonlijcke vrijheyt vercort werden/dwelck ooc vele onder hen niet verborghen en hebben ghehouden maer vry wt bethoont hen stāt vasticheyt: nyet gheschout hebbende daer ouer te waghen lijff ende goet/oft te verlaten/Wijff/Kint/goet ende lant.

VII. De wreetheyt der Placcatē. Jae men en can niet gheloochenen dat/ hoemen meer eñ straffer daer tegen heeft willen versien/ende van Iare te Iare sterc ker ende bloedigher Mandementen heeft laten kundighen (dier vele oock soo ouerwreet a zyn ghewеest/dat niemant met ge meyne natuerlijcke medelijdicheydt be gaeft/de selue en heeft connen in dier herdichept ouer al goet vinden/al was hy ooc vander ouder gewoonlijcker leere) hoe de

a. Blijckt byde ghe-printe placcatē vandē iaren. 1531. 1540. 1550. eñ meer an dere.

voorſ.

voorſ. opinie/ ghelooue ende leere inden ſel uen Nederlanden meer ende meer gheſterct ende vermenichvuldt is/ tſelue machmen als aenden want taſten aende vruchten die voortghezocht hebben de generale Ordinan tien a opten name der grootmachtigher Princen der seluer Landen Karels des vijf den hoochloflijcker Key. memorien / ende Philips des anderen Co. van Spaengnen nu regnerende / wt laten ghaen ende ver condicht ten diuerſchen tijden/ als namentlijc inden Jare. 1521. 1526. 1529. 1531. 1540. (de leſte twee meer met bloedt/ dan met Jnct ſchijnende gheſcreuen/ ſoo heeft men de ſeer goedertieren Princen weten te bele ſen ende wijſmaken) 1544. 1546. 1549. 1550. In April ende September/ 1556. ende andere meer: vele min hebben oock daer toe gheholpen ſoo meenichvuldighe Ghebo den/ Straffen ende Correctien/ gheſtelt ſo ſeer dickwils by de particuliere Wetten der Steden op hen Inwoonderen. Ende op dat ick niet alleene int wilde en ſchijne te ſpreken dien aengaende/ ſo wille ick oock wtdruckelijck een vanden principaelſten Steden/ Ja wel de alder vermaerſte/ mach tichſte ende bewoonſte Stadt vanden ſel uen Nederlanden / voor my nemen ende ſtellen als voor een exempel / daer wt men mach oordeelen ende dencken van allen den

a. Int groot Placcaet boeck int capittel v. heresie ẽ anderſins gheprint.

Antwerpen voor een exẽpel. den anderen van ghelijcken (ghelijck ick in desen der seluer Stadt meest alom dencke te vermanen soo om der corthept wille als om de memorie / des goetwilligen Lesers niet te quellẽ/ (hoe wel ic vãde andere Steden oock dencke te vueghen tghene in diẽ Jaren gheschiet is/daert te passe comẽ sal) namentlijc de hoochvermaerde Coopstadt van Antwerpen in Brabandt gheleghen/ dier ghelijcke in menichte van alderhande Natien/Coopmanschappen/handel/ Rijcdom/Ouervloedicheyt/ Macht/ Stercte/ ende alderhande segheninghe / daer sy de voorgaende Jaren in verweeldicht is ghe weest / qualijck noch eene te vinden soude wesen.

VIII. De grousame vervolgingen.

Dat men eens besie de velederhande straffe Mandaten / de groote scherpe vervolghinghen/de onnutte ghelt verquistinghen/ia ooc eyntelijck de wreede pijningẽ ende doodinghen diemen sedert dẽ voorſ. Jare van 1521. soo Tantwerpen [a] als in alle andere Steden vanden Nederlanden [b] voortghestelt/ghesocht ende te wercke geleet heeft/ende ouerlegghe wat daer mede wtgherecht zy: het is wel waer/men heeft soo met generale als particuliere ordinantien vele Menſchen veriaecht andere ghevanghen/verscheyden ghedoodt/verdroncken/verbrant/verworcht/dootgepijnicht/ van

+

a. Inde boeckẽ der Geboden/ Vierschareen ende Correctiẽ.

b. Indẽ iarẽ. 1523. 1525. 1526. 1528. 1529. 1534. 1535. 1537. 1557. ende meer andere.

van hongher doen steruen/ in tobben verstickt/ ende in meer andere manieren om gebrocht/[a] so Mans als Vrouwen: sonder aensehou van ouderdom oft ionckheyt/ weder sy by hen opinien bleuen oft der seluer afgingẽ/ oock weder hen gevoelẽ in eenige groote oft maer cleyne poincten vander gemeynder toegelaten leere en was verschildende: sonder oock te onderscheyden van wat leere/opinie oft ketterije soo sy noemẽ hy mochte wesen: niet insiende oft ooc hen gheuoelen yet ghemengs hadde van eenighe oproericheyt ende versmadinghe der Ouerheyt oft niet: ooc niet oft zy int openbaer met eenich werck yemant schandale aenghedaen oft alleen in hen herte sulcken ghevoelen toegedaen gheweest hadden/ ende om tseffens allet te segghen/ alle het wreetste heeftmen voortghestelt tegen hẽ/ dat moghelijck is gheweest te connen bepeysen.

a. Int boec v̄ Martelaren eñ andere Histo rien.

Maer so luttel isser ter meyninghe vā den ghenen die sulcx aengauen ende voort brochten/ daer doore gheholpen gheweest dat ter contrarien eñ verre buyten al heur hope ende verwachten/ der saken vele anders is gheraden ghewor den/ eñ het volck hen door de voors. quellinghen/ vervolginghen/ veriaghen ende dooden der gheenre die van ander ghevoelen/ leere/ ende reli-

gie waren/ende int besundere doer de vrome stantvasticheyt vande selue in heuren lijden ende ter doot gaende bethoont(ghelijck vele vanden seluen naemaels om hen ghelooue Tantwerpen/te Bruessel/te Louen ende elders ghevanghen geworden zynde/oock selue bekent ende vry wt gheleden hebben)veel meer daer toe ghedaen ende des te neersttiger met lesen/ondervraghen ende ouerdencken beyde de leeren/ende religien ghepruoeft ende ondersocht hebben: sulcx dat oock inde meeste veruolginge ende verdruckinghe/ der seluer ver volch der opinien leere / aldermeest verbreyt ende aenghenomen is.

Dwelc byden volcke niet alleen int heymelijcken is ghehouden/ maer ooc metter daet soo lancx soo meer dese vijftich Jaren allomme inde Nederlanden opentlijck ghe noech ghethoont is gheweest/ waer af tot onsen propoeste niet ongheraden en dunct eenighe merckelijcke exemplen voor handen te nemen eñ te verhalen int corte dwtrechtinghe van dier / op datmen cleerlijck daer by sien mach/dat dese leere ende religie/ daerom al dese feeste nu compt/noyt vanden beginsel wt dien Landen en is cunnen verdreuen worden: maer eer van Jare te Jaer/ alle grousame vervolginghe niet tegenstaende/toeghenomen heeft.

Dwelck

Dwelck men my niet afnemē en sal tot sulcken eynde ghedaen te worden als oft ic niet en wiste wel nootelijck te wesen datmen niet en behoort eenighe Secten ende Ketterijen te ghedooghen: maer eer die met alle tamelijcke middelen te weeren en de verdrijuen/sonder oock dat ick my hier wil onderwinden te onderscheyden ende verclaeren/ hoe ende by wat middel men daer inne de behoorlijcke mate can te buyten gaen soo het selue vanden teghenwoordighen mijnen argumente niet en is dependerende:maer alleen om daer mede te bewijsen dat de voorʃ. veruolginghe / veriaghinghe ende doodinghe den Ingheseten vanden Nederlanden altijt mishaecht ende teghengestaen heeft: Ja dat sy oft emmer vele van hen(sommige opentlijck ghenoch ende hondert malen meer int secrete) der seluer religien ende ghelooue toeghedaen syn ghewordén / daerom dat sy saghen ende hoorden andere ombrocht te worden/ so dattet niemanden vremt en dercce dunc ken dat de saken nv eens soo heel int openbaer comen ende wtgheborsten syn / maer vele meer oorsake hebben / hem grootelijc te verwonderen dat tselue soo langhe verdraghen/gheleden ende onder tvolck ghesmuyct heeft cunnen blijuen/ende daerom mochtmen ooc de moeyte wel sparen van

binnen Antwerpen ende elders soo neer-
stelijck teghen een yeghelick te vernemen
ende ondersoeck te doen van waer dese ver
anderighe nu henen compt soo die begonst
heeft eer zy gheboren syn.

Oock soo het desen mijnen voorghenomen
voet een oorsacke mijns schrijuens
gheensins en raect/en dencke ic hier mede
gheen oordeel te geuē noch my te verclee-
ren/welcke der voors. twistigher leeren en
de opinien ick voor de beste ende oprechste
ben houdende / ende welcke ick ghelooue
den woorde Gods ghelijck te syne (soo ick
elders de sake te passe comende my metter
hulpe Godts niet en hope te schamen om
de bekentenisse mijns gheloofs te doene)
dan voor nu alleen na der waerheydt ende
ghelegentheyt te verhalen tgene by tijden
voor handē comen is/ sonder daer inne ye-
manden te aenschouwen(soot my oock Go-
de lof van gheenen noode en is) oft om ye-
mants ontsach oft partijsschap vanden sa-
ken min oft meer te segghen dan de rechte
gheschiedenisse soo heur die aenghegeuen
heeft.

Nu latende dese mijne onschuldt (die mi
teghen alle afgunstighe ter eenre ende ter
andere syden heeft ghedocht nootelijck te
zyne/eer ick dieper inder materien treden
wilde/herneme ick eñ blijue by mijn voor-
gaende

gaende bewijsinghe/iae segge dattet meer dan notooir is/ dat dese leeringhe diemen inden Nederlande heet nieuwe/ altijt vanden aenfanck daer gheweest ende ghebleuen is/ende niet tegenstaende alle veruolghinghe daghelijcx meer ende meer toegenomen heeft. Ia oock sonderlinge door de veriaginge ende doodinghe der geenre die der seluer Religien toeghedaen waren/wt nemende seer verbreyt/gheplant ende ghe vesticht is ghewordden:waer af der exemplen ende dadelijcke bewijsinghen seer vele voorhanden zyn ende by my van persoonen/ plaetsen/ende tijden cleerlijck aenden dach ghebrocht ende beschreuen souden connen worde/a maer het soude mijn voorgenomen corticheyt verre te bouen gaen/ ende oock den ghewillighen Leser moegen verdrietich worden.

a. datmē lese de Historie v̄ Marterlarē van onsen tijt eñ andere dierghelijcke boecken

Waerom ick voorby passerende de ghemeyne ende dagelijcxe executien ouer sulcke ghedaen/dencke/ alleen hier int corte te verhalen eenige der gheenre daer by men merckelijcke veranderinghe ende ghewisse ghetuygenisse der genegentheden vander ghemeynten ghespoert/ ghevoelt / iae by na ghetast heeft: want dat ick hier soude willen vermanen vanden genen die hier ende ginder om heur Religie oft sommige opinien ombrocht syn / als heer Jan van

Siet vā alle dese int boeck der marteleē.

a. Indē ia re 1525. als blijct bij ge printe boex kens. Woorden b Priestere in Hollandt/ om dat
hy/hem nyet cunnende onthouden / in ste-
de vā een hoere een echte Wijf nam : mijn
Vrouwe van Gigaerden met haren Sone
te Bruessel alleenlijc om eenen Muylstoo-
ter in syn loegenen berispt te hebbē in hun
eygen Heerlyckheyt : Wendelmut Claes-
1. Indē ia re. 1527. dochter van Monichendam/ inden Hage 1
om gheenen anderen middelaer te willen
kennen dan Christum: Henrick Vlaminck
2. indē iare 1528. Augustijn/ te Doznick 2 om dat hy niet en
wilde bekennen dat die hy tot syn huys-
vrouwe hadde ghenomen/ syn hoere was:
3. indē iare 1529. Willem van Swol/ te Mechelen 3 om ver
claert te hebben dat de Christen kercke
niet alleen onder den Paus en was: Claes
de Schrijuer / Jan du Poys ende Steuen
Gouclet t'Atrecht 4 om hen heylighe kers
4. indē iare .1534. se niet aenbeden te hebben : Willem Tijn-
5. indē iare 1535. dal te Vilvoordē 5 om t'Nieuw Testament
int Engels ouergeset te hebben: Jan Mar
lar/ Margriete Goular/ Hector Keuin en-
6. indē iare 1541. 1542. de zyn huysvrouwe / te Douay/ 6 om ver/
worpen te hebben d'insettinghen der men-
b. Bijden Vierscharen boeck/ vandē iare 1545. schen : Jacop van Liesvelt b t'Antwerpen/
om eenen Bijbel in Nederduytsch na ghe
druct te hebben/ met een Marginale An-
notatie dat des Menschen salicheyt alleen
doer Christum quam: M. Peeter Schude
mate oock t'Anwerpen om te hebben ghe-
maect

maect teghen de Monicken/ Refereynkẽs van sekere stucken eeniger der seluer: a Iã van Ostende tot Antwerpen / som te wesen ende hem te beroepen vander Ausburgsche Confessie: ende so menich duysent andere / het soude vele te lange aenloopen ende nemmermeer een eynde nemen.

a. indẽ iare 1546.

Welcken aengaende my dunct niet buyten propoooste te zyne dat ick nutter voor my neme de voorß. Stadt van Antwerpen/ alwaer sedert het voorß. eerste Placcaet ende Verbot vanden Iare .1521. oock de eerste opentlijcke veruolginghe gheschiet is/ niet alleene teghen deen ende dandere van den Weerlijcken soomense daer noempt/ maer oock teghen de ghene die aldaer ghenoempt worden Geestelijcke: welcken aengaende soo het niet en hulp teghens den eenen voor/ den anderen na hẽ te thoonen/ heeftmen inden Iaren 1522. aengetast ende de veruolginghe toeghegrepen teghen een heel Clooster/ ia een vanden vier Biddende orden/ soomen die heet/ b waer toe de Weth oock doẽ hulpe ende bystant aen den Raedt van Brabandt ghesocht heeft/ byden welcken henghesonden is de ghene die oock Kettermeester c int secrete was ghewordden/ (ende int exploicteren van diẽ synen laste / soo bitterlijck hem hadt ghevoecht dat t'hoff selue soo vele ghedaen heeft

den voortgãck inder Leere. +

diaer 1522.

b. de Augustijnẽ van Antwerpẽ

c. M. Franchois vander Hulst/ Raedt.

heeft

heeft als dat hy naemaels is verlaten) a wel/wat iſſer na gheuolcht: het Clooſter is verwoeſt/ de Monicken ſyn eenſdeels verloopen/ iae oock twee daer aff by name Joannes ende Henricus b an. 23. te Brueſſel (deerſte inden Nederlanden vandē Luyterſchen ſoo men die daer noempt) openbaerlijck ontwijt ende verbrant: nu ſoo is emmer die Religie daermede daer wel verdreuen/ ſoudemen ſegghen/ maer de wercken hebben wel anders bewesen: wāt doer de ſelue twee verbrandē/ is binnen Brueſſel oock de ſelue Leere ſterckelijck geplant worden ende ſedert ghebleuen. De Prior vanden Clooſter heeft elders c menich iaer de ſelue Leere ghepredict ende vele der Nederlanders daer toe ghetrocken. Deſghelijcx heeft een vanden verloopen monicken d die met ſyn Preken ende ſtantvaſticheyt zeer verbreyt ende ghesterct: Daer en bouen vele Ingheſeten van Antwerpen ſiende dat ſy inde Kercken ende Clooſteren/ niet en mochten hooren de Leere ende Prekinghe die ſy ſeyden den woorde Gods gelijckformich te weſen/ hebben hen hier ende daer buyten in Boſſchen/ Beemden/ ia oock aen Schepen by een ghevonden ende aldaer van deen ende dandere Sermoonen ghehoort/ van welcken Predicanten/ hoe wel witten Schepen e ende anderſins

a. inde commiſſie den Inquiſiteurs bidē Paus gheguē. 1525. diaer 1523.

b. genaēpt Henrick Voesende Jā Eſchi/ als blijckt bi hun Hiſtorie gheprint/ende int boeck d̄ martelarē.

c. P. Jacop Proost te Bremē als bi ſyn Hiſtorie blijct

d. Henrick vā Zutphē in Ditmaer verbrāt 1524. als blijct bi ſyn geprinte Hiſtorie

e. Claes vā Antwerpē verdrōken int iaer. 1525.

eenighe/niet sonder perijckel/ vanden Officier achterhaelt / verdroncken ende veriaecht werdẽ/is nochtans dagheliijcx meer ende meer volcx dier Religien toeghedaen worden die sedert inder seluer Stadt altijt int heymelijck malcanderen ghetroost ende met boecken ende onderwijsinghen geleert hebben: Jae oock met secrete tsamen cominghen ende vermaninghen.

Men heeft oock ghesien de grousame vervolginge die ouer al Vlaenderen voort ghestelt is inden Jare 1540. ende daer nae: maer wat isser mede wtgherecht: vele syn der ghedoot ende meer verloopen: Nochtans heeft de heruaringhe bewesen dat de Leeringhe sedert aldaer soo seer toeghenomen heeft/als in eenighe ander plaetse der Nederlanden: van ghelijcken is ghebeurt in Brabant inden Jare 1541. ende daer na: ende oock int besondere binnen Loeuen d'Jaer te voren/daer doere vele ombrocht ende ontallijck veriaecht syn: Maer men heeft ghesien hoe sterckelijck euen wel die Religie daer toeghenomen heeft. Groote vervolginghen synder ghebeurt te Doornick/ Valenchien/ Rijsel/ Ghendt / Brugghe/ Yperen/ Bruessel/ t'Antwerpen/ Berghen in Henengouw / inden Hage ende elders/ inden iare 1545. 1549. 1551. 1552. 1554. 1555. 1556. ende andere: maer men heeft inden

Veruolgiñgẽ in Vlaẽderẽ. 1540. Tot Louẽ 1540. In Brabant 1541. Te Doornick 1545. 1552. In Henegou 1549. Te Valẽchijn 1551. 1555. Te Brugghe 1552. te Rijsel 1556.

den nauolghenden Jaren wel ghemerckt/ hoe grootelycx de stantvasticheyt der ghedoodde/ontallijcke menschen thender opinien ghetrocken heeft: Jae dat oock de menichte der seluer meest is ghewassen inden Landen ende Steden daer de straffste veruolghinghen ende doodinghen gheweest syn.

X.
Der omligghẽder Lãden veranderighe inder Religie

Nae dien nv der exemplen ghenoech tot onsen voorghenomen propooste my duncken verhaelt te syne/ende daer by bewesen de daghelijcxe vermeerderinghe van deser Religie: staet daer by te voeghen ooc noch een andere groote ende merckelijcke redene/ daer door de selue Inghesetenen der Nederlanden niet alleene in hen voorghenomen Religie grootelijck syn vercloeckt ende verstout: maer oock vanden Boecken ende Leeringhen daer toe dienende/ ghenoechsamelijck ende sonder perijckel consten ghedient ende onderwesen worden. Te weten dat de selue hun Religie is openbaerlijck nae vele swaricheden/oproers ende bloetstortinghe/ aenghenomen/ beleden ende gheeffent ghewordden in diuersche machtighe Landen ende Steden van Duytslant/Oistlant ende Switserlant: iae oock by vele Vorsten eñ Steden des Rijcx openbaerlijck voor de Key. Ma. ende alle de Staten des Roomsschen Rijcx inden iare

Diaer 1526.

re 30. beleden. a Waer na ghevolcht is de opentlijcke veranderinghe vander Religie in Enghelandt/ Dennemarck/ Sweden/ Schotlant ende meer andere Landen ende eyntelijck oock in Vranckrijck/ende alſo in alle de Landen rontomme tſelue Nederlãt (ſoo in al die de vervolginghen ende doodingen/grouſaemlijck te wercke eerſt ghe ſtelt gheweeſt ſynde / euen ſoo vele vruchten hadden tevoren gheſchaft als zy in Nederlant gedaen hebben) ende in welcke de Nederlanders daghelijckx treckende ende handelende/hebben van ouer vele iaren de oeffeninghen nae hunder Religie / vanden auontmael des Heeren ende andere aldaer ghenut/ de Sermoonen ghehoort ende in hen opinien gheſterckt gheweeſt : Waer toe oock heeft gheholpen dat d'Inwoonderen vanden ſeluen omliggendẽ Landen om hender handelinghe vele inden Nederlanden hier ende daer comende/met Boeckẽ/ Schriften ende onderwijſingen / het volck daer inne ſeer gheſterckt / ghetrooſt ende vrijmoedich ghemaect hebben.

Iaer 1530.
a. De belijdinge van Ausburch

XI.
De opẽbare Christelijcke Sermoonen.

Maer wat hoeftmen vele te ſegghen vã tghene andere inde Nederlanden / oft Nederlanders in andere Landen ghehandelt ende gheſtoect hebben/ ſoo het openbaer/ ende elcken kennelijck is/dat van ſedert de Vijftich Iaren herwaert altijt inde Neder

lan-

landen / oock openlijcke predicatien / met hunder opinien ouer een comende / gehouden ende gheweest zyn: Jae dat ontallijcke vele Prochianen a / Monicken b eñ Geestelijcke der seluer Religien toegedaen syn gheweest / ende de selue leere niet alleen inde Dorpen / maer oock wel inde grootste en de principaelste Steden alom / als Thantwerpen / te Bruessel ende elders in alderhande talen / lange tijden met grooten toeloop ende neerstighe toehooringhe vandẽ volcke / ghepredict ende den volcke onderwesen hebben: Welcke menichte vanden toehoorders in sulcken hunnen Sermoonen hen vindende (alen waerder anders gheen blijckinge) opentlijck ghenoech bethoont / dat den meesten hoop oft emmer een groot deel vanden Inwoonderen totter seluer leere geneycht eñ gunstich was: en de al hebben naemaels der seluer Predicanten vele daerom Ghekerkert / Ghestraft / Ja oock eenighe ghedoot ghewordẽ / ende int besundere menighe daerom moeten verloopen / so en is hen leere des te weynigher niet inden menschen aldaer bleuẽ / die door sulcke veriaechde oock altijt ghetroost ende ghesteret werden met brieuẽ / waer aff soo vele exemplen oock voor derhandt syn / dattet noodeloos schijnt dieuele te verhalen / soomen oock onder andere ghe-

a. De Prochiaen van Welsen, by Antwerpẽ 1524.
M. Peter Prochiaen te Douay. 1528. ende meer ander
b. M. Peeter Alexandri Carmelijt / predicãt op thof te Brussel 1548.
Rolãt Calon Jacopin / predicant Tantwerpen. 1549. ende meer ande rc.

ghesien heeft dat drye van sulcken ver-
iaechde Monicken/ [a] inden Jare 66. Tant- a. Frans
werpen openbaerlijck ghepredickt heb- Alard.
ben: daer toe (onder andere) by die van- Baltē hou
der Confessie na de toelatinge der seluer/ waert.
beroepen. Jan van
Vorst.

XII.
De heymelijcke vergaderinghen ende predikinghen.

Bouen ende neffens welcken openbae-
ren Sermoonen der Pastooren ende Gee-
stelijcke/ oock altijt int secrete alle dien tijt
ghedurende/ ghehouden zyn gheweest
tusschen ende onder de ghene die vander
Religien waren/ andere heymelijcke tsa-
menspreekinghen/ vergaderingen eñ oock
Predicatien: ende wat neerstichheyt ende
veruolch men daer ouer ghedaen heeft/ [b]
soo en heeftmen die noyt heel cunnen ver-
stoorē noch doen ophoudē: besondere niet
in ende ontrent den grooten Stedē: by on-
tijde oft op secrete plaetsen daer zy hoep-
ten ende meynden vrij te wesen/ ende ver-
borghen hen Sermoonen ende Religie te
moghen oeffenen: wel is waer dat de sel-
ue deen Jaer vryelijcker ende openbaerlijc
ker toegegaen syn dan dandere: maer noyt
heel verdreuen worden/ soo datmen daer
ane wel heeft ghespoert/ hoe gheneycht
het Volck daer toe was/ ende in wat pe-
rijckel vele hen stelden/ lieuer dan hen
Leere te deruen. En souden my daer aff
oock nyet ghebreken exemplen ghenoech
om

b. By so vele Placcaten eñ Geboden.

ons het selue claerlick te doen blijckē: maer het is elcken soo kenlijck ende notoir dattet my oock noodeloos dunct: te meer dat ick gheerne haest tot mijn principale materie comen soude vander gheschiedenissen der voorghenoemder Jaeren: Nietemin wil in stede van vele ooc een exempel daer af alleen bybrengen / te weten dat int Jaer 66. Thantwerpen ten minsten drij Ministers a die Religie int openbaer ghepredict hebben / die van ouer x. xv. ofte xx. Jaren te voren soo aldaer als elders int heymelijck / Sermoonen vander seluer leere ghehoudē ende ghedaen hadden.

✝ a. Herman Modet. Joris Siluaen. Jaspar vā der Heydē.

XIII. Dē afkeer der executien.

Ende hoe wel ick my laet duncken meer dan ghenoech / met tghene des voors. is bewesen te hebben / dat dese Religie diemen aldaer noempt Nieuwe (emmers daer aff de openbare oeffeninghe aldaer nieuw is geweest) van heden noch van gisterē daer is inneghebrocht / noch inden Jare van 66. eerst by eenighe gheesten opgeworpen ende ingevoert: wil nochtans noch eē sterck poinct ten seluen propoeste daer by voegē / te weten: Dat niemanden / aldaer yet ghesien oft ghehoort hebbēde (besundere niet dien vanden Houe / vanden Rade oft vande Wetten inde Steden wesende) en is ombekent / hoe dat de menichte vanden Inghesetenen alom der Religien toeghedaē van

langhe te voeren soo sterck van ghetale/ machten ende grooten yuer gheworden was/ ende soo grooten afkeer ende mishagen hadde vā dat dese leere dus veruolcht ende de bekenners der seluer dus ghevanghen ende ombrocht worden/ datmen int verwijsen ende oock int executeren van vele/heeft beuonden ende opentlijck de omstaenders hen laten hooren/ dat sy ongeerne sulcx waren lijdēde ende niet altijt noch langher ghedooghen en souden: hebbende oock te sommighe plaetsen heur beste ghedaē om de Verwesene te verlossen: op sommighe de Justicie doen schorssen: op andere de Officiers qualijck ghetracteert: Jae oock op eenighe plaetsen de ghevanghen den Officier ontweldicht als hy die meynde ter doot te brengen/ al met grooter vreesen ende sorghen dat de Steden daer dore in oproer ende groote bloetstortinghe vallen souden/ die hen daer tegen telcken moesten met volck van Wapenen versien ende sterckmaken/ daer aff der exemplen meer dan ghenoech voor handen syn ende in verscher memorien/ waerom ick maer dry oft vier der seluer wil verhalen. Men heeft ghesien te Loeuen hoe nae eenen Oploop aldaer ghebeurde a als men met 28. oft 30. seffens/ soo Vrouwē als Mans vandē bedde haelde/ ende corts daer naer eenige der

Datmen hier af lese in de Historiē ð Martelaren.

a. Inden iaren 1543.

seluer verbrande : van ghelijcken heeftmē
ghehoort de norringhe ende opsprakẽ tot
Bruessel alsmen Justus Justberch ende
a. indē iarē Gillis Tilleman ghedoot heeft/ a om geen
1544. Beelden te willen aenbidden . Elcken is
wel kennelijck in wat perijckel men te Dor
nick gheweest is/ alsmen die groote vervol
ginghe voortstelde/ daer onder dat Mee-
ster Peeter Bruly/ Peeter Miocc/ Marie
d'Adriaen ende meer andere ghedoot we
b. indē iarē den: b ende wederom daer nae als Gode-
1545.
c. indē iarē froy de Hamel/ c ende oock Thomas Cut-
1552. berghen/ d Insghelijcx Jan de Vanoy/ en-
d. indē iarē de Andries Michiels / e oock Francoys
1554. Garlut/ Alexander Deyck ende vele Jon-
e. indē iarē
1560. ghe Dochters / f desghelijcx Michael Ro-
f. indē iarē billard/ Nicasius de Tombet/ ende Rogier
1562. de Mont g werden omghebracht. Groote
g. indē iarē verbitteringhe isser ooc geweest te Gendt
1563. doen daer grooter vervolghinghen onder
meer andere ghevanghen ende ghedoot
h. indē iarē werdē h Merten heurblock/ Jan de Bock
1545. ende Claes van Poele. Hoe sorghelijck het
ghestaen heeft te Berghen in Henegouw
ten tijde van henne groote veruolginghen
daer onder dat M. Claes Franchois/ Au-
i. indē iarē gustijn Barbier ende zyn huysvrouw i.
1545.
k. indē iarē Insghelijcx Jan Malo / k ende Damiaen
1554. Witcorq/ Waldru Carlier/ Jā Pourceau/
Laureys de Schoenmakere en Jan Fas-
seau/

ſeau bleuen ſyn / ghedencken die vander
Stadt wel. Van ghelijcken en hebben die
van Valenchijn niet vergheten in wat vree
ſen zy hen hebben ghevonden als de ver-
volghinghen ghedoot hebben Gillis Vi-
uier/ Jacob ende Michiel le Febure / met
Michielle de Caignoncle [a] ende Thomas a. indẽ iare
Montarde: [b] Noch die van Brugghe als 1551.
aldaer gheexecuteert zyn Cornelis Volc- b. indẽ iare
kaert/ Huybrecht de Printer/ Philebert de 1559.
Molder ende Peter de Rosse: [c] Het ſtaet c. indẽ iare
oock dien van Rijſel noch zeer wel voze oft 1552.
zy beanxt ſyn gheweeſt als aldaer ter doot
werden gebracht/ [d] Robrecht Ognies met d. indẽ iare
ſyn Huyſvrouwe ende twee Sonen eñ van 1556.
gelijcken Jacop van Lo/ Simon Guilleyn
Pieter de Corte/ Jan Denys ende Simeõ
Herme: [e] Mechelen en is oock niet geruſt e. indẽ iare
ghebleuen alſmen de Moeder met 4. Kin- 1560.
deren ghevanghen ende daer nae haer 2.
ouſte Sonen verbrant heeft. [f] Soude ick f. indẽ iare
nv willen verhalen alle de onruſten / vree- 1555.
ſen/ eñ beruerten/ die dicwils in vele plaet-
ſen om dergheliјcken doodinghen hen ver
thoont hebben / het mochte den Leſer ver-
drieten/ Jae al en verhaelde ick maer allee-
ne tghene dien aengaende Thantwerpen
hem toeghedraghen heeft / aldaer zy om
ghelijcke ſaken zeer dicwils het Spel optẽ
waghen hebben ghehadt metten Inghe-

a. Als ombrocht werden Jan de Schamps 1557. Adriaē de Scilder/Hendrick de Cleermaker/Cornelis Halewijn ende Herman Janss. 1559. eñ andere.
b. Inde iare. 1564.

setenen. [a] Ja hoe seer zy met Schutters en de andere Wapenen daer teghen versien hebben: Nochtans menichmael hen in dāgier hebben ghevonden/vanniet alleen hē Veroordeelde/Gheuanghenen / maer oock hen eygen Lijf te verliesen / des in stede vā hondert voor een versch exempel genoech can ghedienen het ombrenghen van Christoffel Fabricius/Carmelijt gheweest zynde/die door tsteenworpen der Gemeynte/ by den vliedende Guel / meer doorsteken dan verbrant is. [b] Ende soomen wt vreese van diē daer na opten geuāckenissen doodde/heeftmē daer vore groot Rumoer altijt ghehoort: Jae oock somwylen die ghefortseert/ende de Gheuangheneverlost/waer af de exēpelen oock heel notoir zyn/ dwelcke ick niet en verhale met meyninghe dat ick sulcken gewelt prijse/maer dat daer by altijt heeft gheblelien den yuer des Volcx/ ende dat het ghetal ende ghemoet van hē was toenemende.

Ick soude noch met verscheyden andere redene genoech connen bewysen / dat dese nieuwe Religie ende opinie inden Nederlā den altijt vast gebleuen/eñ dagelijcx meer ende meertoegenomen heeft gehadt: Insghelijcx oock dat inde ghemeyn Ingesetene alom soolancx soo meer den scroom/ afkeer ende verbitterheydt wiesse van dese

grou-

grouwelijcke veruolginghe ende doodinghe der gheenre die heur oock Christenen roemden ende hielden: ende daer doze de herticheyt ende wreetheyt der Verboden gans ongheerne ghesien / ghedoocht ende gheleden werde: ooc vande ghenen die nochtans aen doude Leere bleuen: maer so het niet en is het principael dat ick in desen voorghenomen hebbe te handelen/ sal my met tghene des voorseydt is / laeten ghenueghen: te meer dattet noodeloos schijnt vele te proberen een sake die soo seer cleer ende elcken openbaer is: Jae die oock selue bekent/beleden/ ende voor warachtighe vercleert wordt in de Voorreden ende beghintsel van allen den Mandaten daer teghen wtghegaen a als de eenighe oorsake waerom men soo dickwils de selue maeckte ende wt gaff: Jae allen haluen Jare vernieuwen / ende al om openbaerlijck wtroepen dede: Ghelijck oock inder waerheyt noodeloos ware gheweest met dus vele Placcaten telcken by te comē/ en hadde men nyet sekerlijck gheweten / datter onder den Ondersaten vele sulckx ghesint waren.

a. Datmen dese geprinte placcatē ouerlese.

XIIII. Donverantderlijcheyt v Penen.

Ende want soo wel die daer omtrent der ooren vanden Princen / als oock vanden Gouuernemente / Insghelijckx vanden Raden inden Prouincien ende vander

Justicien inde Steden der seluer Nederlanden waren: Mitsgaders oock de Gheestelijckheyt (den welcken byder Gemeynte den meesten wijt van dese vervolgingen ghegheuen wert / hoe seer tonrechte dat weet God ende is elckerlijck meer dan genoech openbaer) merckten ende bijde dagelijcxe ondervindinge ghevoelden / dat hoe sy meer sochten wt te roeyen dese Religie hoe die meer wies ende menichvuldichde ende nochtans hen lieten voorstaen datter gheen beter middel daer toe en was te vinden / dan de selue wreede veruolghinghe: Soo hebben zy (na langhe raedtslaghen daerop ghehouden) hen laten duncken dat dese vermeerderinge der Ketterijen alleẽlijc by quam wte slappicheyt ende gemeyne medelijdentheyt vanden Officieren en de Wethouderen / soo int ondersuecken/ achterhalen/ vanghen/ betichten/ verwijsen ende dooden der gheenre die inden gelooue ende leere anders ghesint warẽ dan sy. Om waer in na hennen goetduncken wel te versiene: hebben zy den seluen Officieren ende Wethouderen op groote straffen ende penen / teghen hen seluen opt alderscherpste te verhalen/ belast ende beuolen met alder ernsticheyt/ rascheyt eñ hertheyt hen te vuegheu ende schicken naden inhoudt der Mandatẽ: sonder eenichsins

yet te moghen daer inne veranderen/ matighen oft swaricheyt maken/ het ware in dē grooten rigeur der correctien/ onnooselheyt der sake oft andere oorsakē; ende hoe wel de Keys. Ma. tselue te seer hert dochte ende daerom daer neffens een andere verclaringhe gheteekent hadde/ a Inhoudende in wat cas ende hoe de Wethouderen daer in souden moeghen tot versuetinghe verstaen/ soo heeftmen nochtans die wel weten achterwaerts te houden/ sonder ter kennisse vanden Officier/ Wethouder oft gemeynte te laten comen.

a.27 Januarij.1555.

De saeke nu daer mede noch niet wel voortwillende/ noch dese leere daer mede noch nyet cunnende vernielen theuren appetijte: hebben sy voor het wterste ende alder sterckste remedie voor hen ghenomen een middel daer by zy de selue onghetwijfelt meynden ganſselijck te verdrijuen ende onder de voet te brengen; hen vastelijck latende voorstaen dat soo haest inder Lieden mont ende kennisse comen ende geweten soude wesen datmen tselue te wercke stellen/ eñ syn volcomen macht soude willen laten eñ doen hebben/ dat dan niemāt eens meer vanden nieuwer Leere en soude dorren kicken oft hem bloot geuen: maer het is verre buyten hen hope gedraeyt eñ hebben recht het wederspel daer mede creghen:

XV. De Inquisitie 1549.

ghen:want in stede dat sy vastelijck meynden het volck te benauwen / dat elck voordane hen leere alleene volghen ende aenbidden soude : Soo hebben sy daer doze niet alleen ghesterct ende verstout de Sectarisen (soo sy die noemen) maer oock reghen hen verbittert ende eenen affval ende affkeer doen hebben. Ierst teghen hen voornemen/ ende daer na teghen hen persoonen ende Leere/oock de ghene die te voren hen aenhinghen/voorstonden/ende in grooterweerden hielden: Jae hebben hen daermede ghebrocht inden haet ende Ongunst niet alleen vanden slechten ghemeynen Inghesetenen:maer oock besundere van den grootsten ende machtichsten: mitsgaders vanden Staden ende Wethouderen/ ende daer neffens van allen den Cooplieden ende Rijcxsten vanden Lande/ die daer oock wel ouer groote ende nootwendighe redene hadden:Want zy opentlijck merckten / dat het selue middel opghestelt ende achtervolcht wordende / zylieden allegader/ die altijt soo seer hadden ghestaen eñ hẽ beroepen op hen vrijheyt / souden werden de ermste slauen vander Weerelt: Jae niet een vre tijts van lijf ofte goet versekert wesen/dan altijt der tongen ende appetijt van eenen vyant/afgunstighen Gebuere/ geltgierighen/Jae aldersnootsten dienare
moe-

moeten onderworpen syn; bouen dien dat vastelijck daer inne soude wesen ghelegen ende daer wt moeten volgen / de gansſche bederffenisse vanden gheheelen Lande / dwelck alleenlijck op syn liberteyt ende vrijheyt (ende den Handel / Coopmāschap ende menichte van Goeden eñ Persoonē / daer doere in den seluen ghecomen zynde) was staende ende in synen fleur daghelijchx toenemende: ende dat onghetwijfelt de selue benomen wordende / den vremden Coopman soude vertrecken: den handel inden Landen vergaen: de Schipvaert verdwijnen; alle handtwercken achter blijuen; de Inwoonderen verstroyt: eñ d'Lant arm / wuest ende onghebout gelaten worden. Sulcx dat zy van Eeren ende Eedts 1550.
weghen / niet en consten ghelaten tselue te haten ende nae hen vermoghen by alle goede middelen te beletten ende wederstaen / Jae vyant te worden den ghenen die sulcx bybrocht eñ besteken hadden / dier gront zy oock niet meer en consten gheprijsen / noch goet vinden / nae dien zy gewaer werden dat als zy hunnen bloetdorstigen wille mochten wtrichten / luttel acht sloeghen wat bederfenisse dē Landen / Steden / Edelen ende Onedelen daer aene gheleghen ware.

Het is wel waer datmē sedert heeft beuū

den datmen den seluen middel van ouer lã ghe Jaren te vooren had gesocht by te bren ghen: ende dat de Gheestelijcke niet alleen vanden Paus van Roomen: maer oock vã den Princen ende Gouuernanten vanden Lande macht ende consent des te meer stõ dẽ hadden gecregẽ/ [a] maer so sy tselue niet en hadden cunnen noch doorrente wercke stellen/noch opentlijck hen voor sulcx last-hebbende/dragen noch wtgheuen: So en was de morringhe ende opsprake daer aff niet soo seer groot onder het volck: behaluen byden ghenen die daer aff wat gheroken hadden: ende oock neffens den vernuften die altijt beduchten datmen oock het exempel van andere Landen eens soude willen navolghen.

a. indẽ iarẽ 1521.25.29. 37.40.45. eñ andere gelijc blijct by de Instructiẽ eñ cõmissiẽ v̈ Inquisiteuren.

Maer inden Jare van Vijfthiẽhondert ende Vijftich/ als de voorseyde Coninc van Spaegnen voor dierste reyse int lant ghecomen ende als toecomende Prince beswaren was gheweest/ is heel aenden dach comen (door het Mandement doen wtghegaen) datmen tselue middel niet langher byde secrete commissien ende int verborgẽ en meynde laten te handelen: maer voort openbaerlijck te wercke stellen ende synen vollen swanck doen hebben/ soo het inden Placcate opte Heresie doen ghemaeckt ende aen allen Landen ende Steden om wtghele,

ghelesen te worden gheschickt/wel opent-lijck stont wtghedruct. a Wilt ghy nu we-tē beminde Leser/ hoedanich het selue mid del was/soo haest als ick v het selue sal ge-noemt hebben / so sult ghy by v seluen lich telijck cunnen bevroeden hoe vele den Lan-den daer aene gelegen was/ eñ wat daer al iammers wt gevolcht soude hebben: want wy des eenen schoonen Spiegel van ande-rē Landē aen daermē dien te wercke stelt: b Dus om v niet langher op te houden/het was: De schoon heylighe(so sy die noemē) Geestelijcke Inquisitie/gelijckmen der sel uer in Spaegnen/ Indien/ Portugal ende een deel van Italien vserēde is/oft emmer (soo eenighe naderhandt hebben willen te verstaen gheuen)ghelijck die byden Gee-stelycken ghenoemden Rechte toeghelatē ende ghestelt is/al en isser gheen sunderlin ghe onderscheyt tusschen deen ende dande re/dan voor soovele der beleeftheydt ende soeticheyt vanden Bisschop ende Inquisi-teur metten synen dat soude belieuen.

a. Het placcaet v̄ Inquisitie in April.1550.

b. datmē lese de Historie der Inquisitie swe señ geprint

XVI.

Welcke Inquisitie mē wel meynde voor dane aldaer te doen effectueren door de gee stelijcke/eñ des niet te min door de Weer-lijcke straffelijck doen volcomen de wree-de bloedighe Mandementen. Dit voorne-men doer dē voors. Placcate van April 50. dus ondect wesende (hoe wel tselue Plac-

d Inquisitie eñ placcatē tsamē gevoecht.

caet in diuersche Landen ende Steden sonder
voorder insien oft swaricheydt nae doude
maniere ghecondicht is ghewoorden) heeft
nochtans terstont in alle Landen ende Ste
den by elckerlijcken eene grooten vreese/ op-
sprake/morringhe/ende achterdencken ge
maeckt vutten redenen bouen verhaelt: ende
oock eenighe Steden daer op beter letten-
de/hebben verhouden van tselue Placcaet
toe te laten / oft te gedoogen dattet aldaer
ghepubliceert soude worden: soo sy merc-
kelijck saghen hen bederfenisse daer vut te
volghen: besondere na dien dat sy hoorden
De Stadt vā Antwerpen. dat die van Antwerpen in het voorsz. Plac-
caet swaricheyt maeckten/ ende de Vutroe
pinghe daeraf weygerden toe te laten/ Ja
hen daer teghen wilden opponeren / ende
eerst gehoort worden: Want soo haest alsmen
men dit Placcaet is ghewaer worden/ soo
hebben de Regeerders eñ Raet der seluer
Stadt/niet gheraden vonden/ tselue te lae
ten gheschieden oft aenveerden so zy voor-
saeghen het Jammer/Ellende/Armoede/
ende Verwuestinghe dier vutgheschapen
was te volgene: waer aff oock terstont de
beginselen hen verthoondē ende seer cleer
lijck bewesen inder voorsz. Stadt / soo den
Coopman van dit Placcaet eñ middel on-
derricht wesende / terstont ghereetschap
maeckte om te vertreckē: synen hādel schor
te:

te: gheen Goeden meer en cochtē noch en deden comen/ sulckx dat de ghewoonlijcke Neeringhe grootelijckx verminderde: de weerde der Huysen slabbacte: de ghemeyn Borgher hem Neerincloos eñ Geldeloos vonde: eñ der Stadt bederffenisse voor oogen was.

Midts den welcken ende om de treflijcke redenen van heurer weygeringe te moghen niet alleen verthoonen/ maer ooc gewarighen: Soo hebben sy door gheschicte Persoonen doen nemen pertinente Informatie a op alle de Inconuenienten alreede uit oorsake deser Inquisitien ghesproten en de dier noch meer uyt volghen souden/ de welcke neerstelijck hebben onder Eedt overhoort een seer groot ghetal vande treffelijckste Coopliedenende Inwoonderen ende oock andere/ ende hen vercleeren int langhe int ghescrift ghestelt/ dwelck zy daer nae met een groote schriftelijcke bewijsinghe b uyter voorschreuen Informatien/ Placcate/ Instructien der Inquisiteuren/ Preuilegien ende hercomen vandē Lande ende vander Stadt ende anders/ teghen de voorschreuen Inquisitie treffelijck ghemaeckt ende wel ghededuceert by eenen veruaren Man vanden Eedt/ deur hen Ghesanten gheschict hebben te houe aen loffelijcker memorien de Coninginne

a. blijct by de groote Informatie genomē 1550.

b de Remōstrātie teghē t Placcaet eñ Inquisitie.

Marie

Marie van Hongarijen/ voor de Key. M. doen Gouuernante inde selue Nederlanden/ ende neffens de selue ende alle andere Heeren ende Raden verthoont/ het quaet datter wt volghē soude: ende versocht dat sy neffens de Key. Ma. soude willen interdiceren/dat sulcke Stadt vande Inquisitie mochte blijuen ontslaghen/so sy der seluer altijt vry gheweest hadde/ende volghende heur Preuilegien der Gheestelijcker kennisse niet en behoorde onderworpen te wesen.

Dē Raedt van Brabant. Den Raedt van Brabant de sake ouerweghende/ heeft oock der Vrijheyt vandē Lande voorghestaen/ ende tot sterckenisse dier van Antwerpen teghen de selue Inquisicie ende Placcaet hem ooc verclaert: dandere Steden van Brabant en hebben by hen tselue Placcaet/volghende het exēpel van Antwerpen/niet laten publiceren. In summa de Clachten / Verthooninghē/ Benautheden ende opsprakan van groote ende cleyne / is soo generael ende menichvuldich geworden/eñ heeftmen des Lants desolatie ende ruine soo merckelijck daer wt ghespoert/dat de goethertige ende tot heuren Vaderlande gunstighe Coninginne/daer om is selue in persoone gereyst by den Keyser haren Broeder tot Ausborch opten Rijcx dach wesende: ende heeft zyn

De Reyse vāde Coninghinne nadē Key. 1550.

Ma.

Ma. sulcx de saken weten te verthoonen/ dat tselue Placcaet is verandert/ eñ in vele poincten wat versuet / ende besundere ooc daer wt ghelaten / al tghene dat inuuerde ende fundeerde de Inquisitie/ die sedert altijt in sunderlinghen haet by elck cleyn ende groot / hoe hy ooc ghesint was/ geweest is/ sulcx dat achterlatende het Placcaet vã April 1550. het voorſ. andere int Duytslant in Septembri ghemaect/ is ghepubliceert/ In welcker publicatien die van Antwerpen noch swaricheyt maecten/ te meer soo sy ghewaer werden dat eenighen geestelijcken alsdoen weder secrete commissie a om te wesen Inquisiteurs/ was gegeuen/ tot datmen hen toegeseet eñ beloeft heeft b dat sy dien niet teghestaende met gheenderhande Inquisitie en souden ghequelt noch belast worden/ maer heur Cooplieдẽ ende Ingheseten blijuen by haer oude Vrijheden ende Voordeelen / des zy oock voor dadmissie der Publicatie by expresse acten c gheprotesteert hebben.

Inquisitie.

a. bide Instructie d Inquisiteurs. 1550.

b. by brieuẽ vãdẽ Cancellier van Brabant.

c. blijct bid twee Actẽ van protesten vandẽ 4. eñ 5. Nouẽb. 1550.

Al eest nv soo dat hier mede de begonste morringhe ende gheuzeesde oproerichheit vander Ghemeynte is ghestilt ende ter neder gheleyt: Nochtans is in hen herten altijt gheblcuen ende meer ende meer gewassen den haet ende affkeer soo wel vander Inquisitie als Persecutie: mitsgaders soo

XVII. De voortstellen der Inquisiteuren.

vanden

vanden Persoonen als Leere der Gheestelijcke/ ende is der ander Leere tVolck met grooter menichte toeghevallen / waer toe zy te meer zyn geoorsaeckt worden/ wt dien zy gevoelt ende ghemerckt hebben/ dat niet teghenstaende den voorgaenden swarichheden/ teghen der Inquisitien ghemaeckt ende datmen nv wel sekerlijck wiste/ die daer te Lande/ sonder desselfs bederffenisse/ niet gedoocht te cunnen worden: de gene nochtans die vanden Paus ende Key. M. commissie hadden int secrete om te wesen Inquisiteurs/ a niet af en lieten/ van alle middel te soecken om hunnen last int werck te brenghen/ niet alleen deur hē seluen/ maer oock door andere Gheestelijcke thender hulpen als ghesubdelegueerde b ghecoren ende ghestelt/ der welcker eenige hen niet en hebben vermijt in sommighe Prouincien daer het voorsz. Placcaet van April 50. wtgheroepen was gheweest/ hen commissie naeghaende/ deen ende dandere te veruolghen ende te molesteren/ besundere in Vlaenderen / Hollandt / Henegouw / Artoys/ Doornick / Rijsel ende elders / dwelck den Volcke seer verdroten heeft / te meer hoorende der Inquisiteuren Wreetheydt/ Ghiericheydt/ Nieuwe voortstellen/ ende siende de groote verloopinge vanden volcke die door de quellinge der voorseyde Inqui-

a. Ruardus Tapper ende Michael Drutius.

b. Titelmānus/ Lindanus/ Sonnius.

gui-

quisiteuren ghevolcht is gheweest / daer aff Westvlaenderen ende andere plaetsen seer bloot zyn worden / soo van volck ende Hantwercx / als Ryckdom.

XVIII. Der Inquisiteurẽ aenbrẽginghen.

Ende soo die Inquisiteuren daerom niet aff en lieten / maer herder ende herder het Volck vervolchden / soo wies ter andere zyden alom den haet teghen hen ende alle de Gheestelijcken / daer mede hen Religie oock grootelijcken ghecrenckt ende vele der andere opinien toeghedaen werden: ende wert de Ghemeynte dien aengaende noch meer ghecreet / alsmen ghewaer werde / dat niet tegenstaende in Brabandt ende elders belet was gheweest het cundighen vanden voorsz. Placcate van April / Duysent Vijff hondert ende Vijfftich / de Inquisiteurs ende Gheestelijcken des niet te min altijt hen beste deden om de Inquisitie daer inne / ende die van hunder Leere niet en waren / om te brenghen / doende dickwils door hen secrete Informatie by de Officieren diuerse vangen: daeraff eenige daer nae ghedoot: eenighe oock als ton rechte beschuldicht ontslaghen syn: soo sy hẽ ooc niet vermijt en hebbẽ in der Weth Thantwerpen opentlijck te sustineren / [a] dat zy inder seluer Stadt soo aen eenighe gevangen als andere / soudẽ mogen tegen

a. M. Peeter Titelmã / Dekẽ tot Rõcen.

som-

sommighe persoonen ondersueck doen ende inquireren / al en is hen tselue doen aldaer niet ghedoocht worden.

Diaer 1555. XIX. Tvoortstel der Inquisiteurē. Welcke verbitteringhe/affkeer ende opsprake vanden ghemeynen man seer is vermeerdert / inden Jare 55. alsmen ghewaer is ghewordden de Practijcke doen voortgestelt: want is te weten dat alsoo inden seluen Jare de Key. M. mits syn swackheyt ende willende vertrecken nae Spaegnen/ zyn Staten ende Landen vanden seluē Nederlanden had ouergheghcuen zynen Sone/nu Co. van Spaegnen ende Heere vanden Nederlanden/ ende dat alsoo doude cō missien van elckerlijck moesten ouerbrocht ende nieuwe door den nieuwen Heere ghe gheuen worden: Soo heeft men metter Inquisiteuren ouerbrochte commissie soo weten te handelen ende de saeke te besteken/dat in stede daer zy te voren hadden secrete commissie op hen luydende/ doē werden ghemaect eñ gheexpedieert open brieuen van Placcate / a daermede allen Officieren ende Wethouderē belast werde dē Inquisiteuren int exploicteren van heuren last/bystant te doene/welck Placcaet alom wert ghesonden om ghepubliceert te worden/op vaste hope/datmen/sonder naerdere opt inhouden te lettē/metter wtroepinghe soude lichtelijck voortvaren / soomen

a. bijdē placcact voor de Inquisiteurs ghemaect 14. decēber. 1555.

van

van andere ordinariſe Placcaten gewoon-
lijck is te doene/te meer dat alſdoen gheen
ghewach noch ſpracke vande Inquiſitie in
ſekeren tijde en was geweeſt / emmer niet
in Brabant: Maer tſelue en heeft hen we-
der niet dan tot ongheluckе gheraden ghe
worden: want de Regeerdern ende Raedt
der Stadt van Antwerpen/ daer het ſelue
onder andere oock vremdelijck gebrocht
was gheweeſt / en hebben daer in ſo licht-
veerdich niet gheweeſt: maer het ſelue wel
hoochachtende ende des ſeer beladen we-
ſende/hebben de Publicatie daeraff opghe
houden ende terſtont hen Ghedeputeerde
geſchict te Houe/ om te ververſchen de me
morie van tghene der Inquiſitien aengaē-
de anno 50. was ghehandelt ende hen toe-
gheſeet: ende dat alſoo hen niet toe en ſton
de/ſulcken Placcaet nv te gedoogen: maer
hen daer teghen waren opponerende / oft
begeerden van hennen Eedt ontſlaghen te
worden / a ende is de ſake aldaer zulcx ver-
thoont gheweeſt / dat men met beſloten
Brieuen tſelue Placcaet niet alleene van
Antwerpen : maer oock van den anderen
dry Hooftſteden van Brabant heeft herbo
den ende weder doen brenghen / b ſonder
de ſelue Steden voordere daer mede doen
te quellen: welck voorſtel hoe wel alſdoen
ſoo ſtillichlick ende wel ghewеert is wor-

Oppoſitie van Antwerpen.

a. Byden Verhale hier af ghe maect.

b. byde brieuē vā weer bieden van den x. Januarij daer nae.

den: en heeft nochtans de Ghemeynte niet verborghen ghebleuen/ te meer dat ick ghelooue dat al eer de Reuocatoire brieuen (ter sollicitatie dier van Antwerpen ghedepescheert) te Louen ende Shertoghenbossche ghesonden syn geworden/ de Publicatie van dien Placcate sonder voordere insien inde selue Steden ghedaen zy: waer wt by vele terstont wel werde ghemerct ende ghevoelt/ dat duyterste meyninghe was d'Inquisitie noch inne te brenghen in tijde van payse ende voorspoet oft ter eerster bequaemheyt/ hoe wel men alsdoen ende te voren benoot was ghewcest/ sulckx hen niet te ghelaten/ mits men van doen had de Beden ende Schattingē vanden Ondersaten/ ende int besundere het bystant dier van Antwerpē/ ter causen vā der grooter orloghen die men thien Jaren achter malcanderen sonder ophouden in dien tijde vuerde tegen Vrancrijck/ welck achterdencken den Inghesetenen seer verbitterde.

XXV. t'Spaēsch crijchsvolc

De herten ende affectie vanden Ondersaten ende Inghesetenen des Landts door de voorverhaelde ende meer andere redenen

Iaer 1559. dus vervrēpt wesende; isser an. 1559. noch toegevallen een andere gewichtige oorsake die noch meerderen aftreck vandē Volcke ghemaect heeft/ soo zy daer dore sagen

en-

Soldaten.
eñ mercten/datmen niet alleen hen en wilde plaghen ende hen oude Liberteyt nemẽ: met vervolgen eñ dooden int Gheestelijc: maer oock hen gewoonlijcke vrijheyt tonderbrenghen met slauernije ende ghewelt door Wtlandige int Weerlijck/ dwelck hẽ aldus toegedragẽ heeft. Ter wylen de Co. M. sedert de aenveerdinghe der Nederlanden: hem ontrent vier Jaren tijts/ inden seluen Landen heeft ghehouden. So zyn van de Spaegnaerden/ tot zyne Ma. garde me de afghecomen/ ende ander / hier te Lande ghebleuen/ eñ van zyne Ma. weghen hier eñ daer inde placten vande Frontieren teghen Vrancrijck in Garnisoen geleet ende met syn Soldye onderhouden worden/ tot ten ghetale van 4000. Soldaten: waermede/ hoe wel het volck daer ontrent niet seer en was gherust: Nochtans soomen anders niet en meynde zy en waren daer alleenlijc om ergens geemploieert te wordẽ/ ter wylen zy bleuen verwachtende het vertreck vanden Co. wten Nederlanden naer Spaegnen/ den welcken zy dan conuoyeren souden: soo en is daer soo gheen sonderlinghe generale opsprake op ghevallen / voor inden Jaere van 59. teghen dat den Coninck vertrecken soude: soomen doen is eerst gewaer ghewordẽ/ datmen de selue Spaensche Soldaten / met hen Capiteynen daer

wilde laten ende de sterckten vanden Lan-dē in hen handē stellen(sonder die den Inlantschen na ghewoonte te betrouwen) ia dat verscheyden Spaengnaerden hen beroemden ende verwolchden diuerse Capiteynschappen / Staten / Lasten ende Officien vanden seluen Nederlanden.

De Generale Statē

Hier op is een groote morringhe ende opsprake ghecomen/niet alleene al om onder den Gemeynten ende Inghesceten vāden Landen/maer oock by allen den Staten/Raden/ende Wethouderen vanden seluen/Insghelijcx neffens den grooten Heeren ende Edelen van dien/soo hennen eedt ende verbintenisse daermede sy den Lande verplicht waren/niet en const ghedoogen/ noch onghseet laten/tghene dat soo opentlijck tegen des Landts Preuilegien eñ out hercomen soude wesen: Waer neffens vele hen anders niet en lieten duncken / dit en werde eensdeels ghepractiseert om namaels neffens andere lasten/ooc de Inquisitie met ghewelde inne te brenghen.

Des Co. vertreck na Spaengnen.

Ende also ten tijde zyn Maiesteyt tschepe gaen soude/de Generale Staten van alle den Landen tot Ghendt vergadert waeren eñ de Coninck aen hen oorlof hadde genomen/ende zyn suster de Hertoginne van Parma voor Gouuernante verclcert / in Stede vanden Hertoghe van Sauoyen: so

heb-

soo hebben de selue Staten op den staende voet by Requeste aen syne Ma. verthoont dese swaricheit/ende versocht dat hy de sel ue Spaengnaerden soude mede nemen oft emmer wtten Frontieren/ ende nae Spae gnien doen vertrecken / sonder die aldaer te latē/ende hoe wel zyn Ma.(die daer toe niet gheerne mettē eersten en quam) noch tans siende de verthooninghe zynder Onderſaten: verstaende oock dat anderssins het bederuen zynder Landen daer wt volghen soude: Insghelijcx hoorende dat soo wel de voorſ. Hertoge als Hertoginne met ten Grooten tselue versueck redelijc ende orbOorlijck vonden / eyntelijck daer inne heeft verwillicht ende tselue toegheseet: Soo heeftmen nochtans ghesien hoe lange daer nae de voorſ. Soldaten noch bleuē syn: hoe vele listen men ghesocht heeft om die daer te behouden: hoemen oock dē Lāden te dier oorsaken met Beden gheschat heeft; Wat ouerlast zy oock int vertrecken ghedaen hebben: wt al dwelck men ghenoech ghespoert heeft/het voornemen wel anders gheweest te zyne/ ende dat zy noch so lichtelijck niet en soudē vertrocken syn/ haddemen de selue / midts den verliese te Gelues gheleden / niet van doen ghehadt opte Frontieren vanden Landen aldaer teghen de Torcken/soo dat den af keer ende

het Vertreck der Spaengnaerden.

verurzemdinghe int vele altijt gewassen is.

XXVII. Welcke hen opinien datmen d'Inquisitie noch meynde heel ende al/ is sterckelijc niet langhe daer nae bevesticht worden/ als tgene neffens den Coninc voor syn vertreck der Religien aengaende/ aenghehouden ende gheprartiseert was gheweest/ wt ghebooren ende int licht ghecomen is/ het welck was: Eerst den Weerlicken Rechtere aengaende/ nadiẽ datmen by alle de vervolginghe tot dier vren toe te wercke gheleet/ niet en hadde cunnen beletten de Ketterijen; Soo heeftmen ghemaerkt ende wt ghesonden van s'Coninck weghen sulcken wreeden ende straffen beuel/ ende brieuen a aen alle Raeden / Officieren ende Wethouderen vanden Landen/ tot wtroeyinge van allen ghenaempden Ketters / dat die de selue ghelesen hebben/ niet en consten ghedencken/ hoe het mogelijck mocht wesen dat in eenich Menschelijck herte sulcken grouwelijcken bloetdorstighe wreedtheyt ghedacht hadde cunnen worden. Ende aengaende den Gheestelijcken/ naedien men hadde beuonden dat met alle de listen daer in ghebesicht van ouer 40. Iaren/ mẽ noyt de saken daer toe en hadde cunnen ghe brenghen dat tot verdryuinghe van alle Ketterijen/ de Inquisitie in heuren vollen swanck had cunnen geraken: heeftmẽ weten

De bloedige Beuelẽ

a. bi de brieuen eñ Instructiẽ aẽ alle Stedẽ gesondẽ in Augusto 1559.

ten de sake soo te beleyden ende bewimpe-
len datmen ghehoept heeft op eenen ande-
ren voet ende name het effect vanden sel-
uen te crijgen: ende het Volck onder de In
quisitie te brenghen met bedecte middelen
ende al eer zy des ghewaer souden worden
oft eens sulcx peysen / soo men hadde beuō-
den tselue opentlijck niet wel doenlijck te
wesen / dwelck oock eenighe vanden princi
paelsten gheestelijcken [a] bijden Coninck
in credit synde alsdoen niet en hebben cun-
nen swijghen / maer onder andere ooc ver-
cleert aen eenighen vanden meesten heerē
vanden Landen.

a. dē Bicht vader van dē Coninc Bernar= din de Fres neda Min nebroeder / Bisschop tot Cuēca.

XXVIII. De nieuwe Bisdōmē.

Dese practijcke is dus toeghegaen: men
heeft ghesonden aenden Paus te Roomen
ende te kennen ghegheuen dat Nederlant
corts seer was vermeerdert van Volcke /
ende machte / ende dat de Bisdommen soo
wyt ende verre strecten / dat de iegenwoor
ghe Bisschoppen geen ghenouch saemlijc-
ke sorghe ouer hen Schapen en constē dra
gen met dergelijcke meer schoone redenē:
waerom men versochte dat syn heylicheyt
als een goet ouerherdere daer in soude wil
len versien / ende doude Bisdommen splij-
ten ende veranderē / [b] eñ inde principaelste
Steden vande Nederlandē nieuwe Eertse-
bisdōmen eñ Bisdōmen erigerē / eñ totter
nieuwer ondhout / mitsgader totter ouder / in

b. Byde Bullen vā de Pausen Paulus 4. 19. May 1559. ende Pius 4. 8. Martij 1560.

in recompense vande plaetsen hen affghe-
nomen wordende/ laten Incorporeren en-
de ghenieten niet de slechte Abdijen/ Proo
stijen/ ende Beneficien vanden seluen Lan-
de / maer wel verre wtte de machtichste: al
dwelck alsoo terstont gheaccordeert en̄ de
Bullen ende Prouisien daer op ghedecer-
neert/ ghesegelt/ wtghegheuen ende aff-
brocht syn geweest/ sonder dat doude Bis-
schoppen daerop eens syn ghehoort/ oft de
Ondersaten der seluer Bisdommen tselue
hebben begheert/ oft oyt eens daer af ghe-
vraecht syn: sonder ooc datmen des oyt ad-
uijs heeft ghenomen aen de Ridders van-
der Orden/ Rade van Staten (dan die sel-
ue Bisschoppen hoepten te worden) oft ee-
nighen anderen Rade vanden Lande: Jae
sonder oyt eenich consent oft verwillighe
vande Staten vanden Landen daer op te
verwachten oft hen tselue eens aen te sien:
welcken al aenghemerct hoe wettelijck het
al heeft cunnen gheschieden late ick oorde-
len/ de ghene die hen sulcke saken verstaē.

Totten nieuwē Eertsbisdommē waren
genoempt de Steden van Mechelen (mid-
den in Brabant ghelegen/ en̄ onder Luyck
sorterende/ die soude dalder opperste ende
Metropolitaine wesen) / Camerijck ende
Vtrecht/ welcke twee te voren maer en wa
ren Bisdommen: Camerijck onder dEerts

bisdom

bisdom van Riemen in Vranckrijck ende Vtrecht onder d'Ertsbisdom van Coelen Chuervorstendom vā den Rijcke: Totten Bisdommen in Brabant/ Antwerpen/ en 's Hertoghenbossche (die onder Camerijc ende Luyck gheweest hadden): In Vlaenderē/ Ghendt/ Brugge (beyde onder Dornick geweest zynde) ende Yperen (hoe wel van Yperen onder Terrowanē in Vranckrijck gherasceert/ geweest hebbende/ te voren ghehandelt was): In Artoys (neffens Atrecht een out Bisdom) noch S. Omer/ hebbende gheweest onder Terrowanen voorscreuen: Voort Namen/ onder Luyck zynde voor dat quartier: Daer naer in Hollant/ Harlem: In Zeelant/ Middelborch/ die beyde te voren onder Vtrecht waren: In Vrieslant/ Leeuwaerden ende Groeninghen/ die onder Vtrecht hadden insgelijcx geweest: In Gelderlant/ Remunde/ Luycx wesende: Ende in Ouerijsele Deuenter/ d'welck was onder Vtrecht. Ic verhale de plaetsen daerō soo particulierlijck/ om dat vanden succes deser saken In elcker plaetsen/ noch na sal ghehandelt worden: eñ dat dese veranderinge ende nieuwicheyt heeft inden Nederlanden een seer grousame verbitteringhe/ opsprake ende vervremdinge ghemaect/ meer dan alle de voorgaende: ia groote vreesen van oproericheyt by bracht 1561.

 had-

haddemen met allen willen vloeckx voort varen/ghelyck te meer plaetſen opentlijck verclaert is / ſo dat die ſake noch wilt ende onvolcomen eenſdeels hangt.

XXIX. d'Inneme der Abdije

Soo oock vanden Abdijen ter incorporatien gheſchict onder meer vermaent ſal worden / dencke dat aengenaem ſal weſen te verſtane wat Abdijen elcken Biſdom ende Eertſbiſdom toe ſouden ghecomen hebben. Ierſt dan/waren totten Eertſbiſdommen gheſchict deſe Abdijen: voor Mechelē/Affligē in Brabant/ wel ooc de rijcxſte aldaer als wel 50000. Car. gul. tsiaers den Abt innebrengēde: voor Camerijck: a

2. Voor biſſchop Eertſbiſſchop ŏ-heuen.

penſioen voor Vtrecht / de Domproostije ende Doudekenije van S. Saluator: Ende voor de Biſdommen/de navolghende Abdijen elck onder tſyne: voor Antwerpen/ Sinte Bernarts: voor Shertoghenboſſche / Tongerlo: voor Ghendt/S. Baefs: voor Brugge de Proostije van Sint Donaes: voor Yperen/Sint Merten: voor S. Omer / de Proostije aldaer met d'Abdije van Sint Bertin: voor Namen / die thienden vander Abdijen ende Cloosteren dies Lants: voor haerlem/Egmont: voor Middelborch/Sint Peters: voor Leeuwaerdē/ Marigete ende Lidden: voor Groeningen Golweert: voor Remunde/de Regulieren: ende voor Deuenter de Proostije van Sint

Lieuen

Lieuen, De oorsaken vander opsprake ende affkeer hier doer toeghecomen zyn gheweest diuerse: maer de principaelste warẽ/ dat dit was een vrempde onghehoorde nieuwicheyt sonder consent vanden Steden/ Landen oft Staten voortbrocht / diemen grootelijckx duchte dat wat quaets soude broeyen : dat de Oude Fondatien hiermede werden vervrempt / de Landen van heuren ghewoonlijcken Abdijen berooft: de Cloosteren van hen preeminencie ghedeposseseert: de Staten in hen vergaderinghe met Bisschoppen (diemen van Vrempdelinghen mocht nemen) ghepresideert: de goede der Cloosteren anderen ghegunt: de grooten Caritaten ende Deylen diemen inden seluen Cloosteren altijt had onderhouden ende gedaen tot grooten onderstande vanden Armẽ/ soudẽ achterblijuen : Allet teghen de notoire Vrijheyt ende Preuilegien vanden Lande: Ende bouen dien ende aldermeest/ datmẽ niemanden anders en conste wijsmaken / onder desen mantel en schuylde d'Inquisitie/ diemen daermede meynde bedectelijck in te brenghen : ende hoe wel vele grootelijckx arbeyden om den Volcke sulcken opinie te ontgeuen: Nochtans en heeftmẽ die Impressie noyt wten hoofde cunnen stekẽ/ noch den ghemeynen man noch dẽ

De vreese d'Inquisitie.

Sta-

Staten ende Regeerderen vanden Landen ende Steden/ te meer dat by expressen ghe schrifte ende consultatie vanden Cardinalen te Roomen daerop ghehouden/ a ende oock inden Bullen desen aengaenden afgesonden/ cleerlijc ende opentlijck bleeck dat de saken daer toe tendeerden: ende dat elck Bisschop soude in syn Cathedrale Kercke confereren neghen Prebenden / daer af de Possesseuren hem souden assisterẽ int feyt vander Inquisitien alom ouer den district zyns Bisdoms: Jae oock de twee daer aff zyn selue aldaer Inquisiteuren: Welcke gheschriften te voorschijn gecomen wesende/ is de voorss. Impressie ende Opinie heel vastelijck bevesticht ende seker gehouden/ besundere ende te meer/ datmen gadeghesllaghen ende bevonden heeft/ dat by na alle de ghene die totten Bisdommen ghedenomineert hadden gheweest/ waren al Inquisiteuren oft Theologienẽ van Louē/ ende dandere onbequaem totter Predicatien (dwelck nochtans scheen een van den meesten redenen deser veranderinghe te syne) maer meer gheschict totten handelinghen ende saken van Princen/ Landen ende Steden/ gelijck de Cardinael van Granvelle (ghenoempt voor Mechelen) de President Viglius (voor Ghendt) ende de Cancellier Nigri/ voor Antwerpen.

a. blijct by de ouerghegeuen Cõsultatie vā seuen Cardinalen.

Waer

Waer doere wederom inden Landen al om zyn vernieuwt/iae vermeerdert/de opspraken ende perplexiteyten / die anno 49. ende 50. gheweest waren: Maer waren nu soo vele te stercker/ darmen mercte datmē de Landen dus meynde te bedrieghen ende het niet ouer thooft te trecken/ende niet en dachts op te houden / voor men en hadde hen byden eenen weghe oft den anderen onder het Joch der Inquisitien (hen so seer odieux) ghebrocht ende alsoo meer dan eat tyue Slauen ghemaect: welcke morringe ende passie vanden Volcke te meer wies/ wt dien dat wat Demonstrantien mē daer teghen hoorde/oft wat clachten men daer teghen te Houe was doende/ men niemant daer op goet ghehoor noch troost en gaff/ dan plat wt daermede door wilde.

In teeken vanden welcken men metter daet alleenskens de nieuw Bisschoppen inder feytelijcker possessien van hen Kercken stelde ende inleydde/sonder dien vanden Steden eens des consent te vraghen/ maer wel vele schoons toe segghende: Also syn bouen den Bisschop van Ypere/ooc inghelept gheweest / de Bisschoppen van Brugghe/van Sint Omer / van Namen/ voort van Harlem/van Middelborch/eyntelijck ooc den Eertsbisschop van Mechelen / ende ten alderlesten endelangen tijde XXIIII. Het inleyden v̄ Bisschoppen.

naden

naeden anderen den Bisschop van Shertoghenbossche/ niet sonder groote beruerte ende oploop vanden Ingesetenen/ in vele der seluer Steden ende plaetsen die met groote opsprakẽ ende morringẽ genoech opentlijck thoonden/ dat sy dus tegen heuren wille ende dancke gefortseert werden. Inden anderen resterende Steden hadmẽ wel willen van ghelycken doen: maer men en dorstet niet auontueren/ soo de Inghesetene vanden seluen hen vrijmoedelijcker hadden laten hooren/ dat sy niet en souden ghedooghen dus teghen henne oude Vrijheden verongheliĳckt ende met dusdanige onlijdelijcke nieuwicheden van Bisschoppen/ Inquisitie ende Gheestelijcke kennisse gheplaecht ende inden grondt bedoruẽ te worden: niet hen vermijt hebbende ooc eenighe in haesticheden daer by hen te vermeten dat zy die lieuer int beghintsel ende iet innecomen doot souden smijten oft derghelijcke dreyghelijcke woorden. Daerme de oock sulcken affkeer meer ende meer tegen de Geestelijcke ende hen leere/ niet alleen in die Steden/ maer oock alom elders opghestaen ende ghecomen is/ dattet wonder is gheweest/ dat de sake sonder wtbersten/ soo langhe heeft cunnen blijuen: ende dat den gemeynen Man wt onuerduldicheyt niet langhe te samen geloopen en is/

ende

ende teghen de Geestelijckheyt hem ghestelt en heeft/oft tot oproerichheyt ende andere quaet/hem beghenen.

Ghedurende dese swaricheden / aengaende het effectueren vande Bisdommē metter weerlicheyt(die daerom der Gheestelijcheydt heel ongunstich voor den meesten deel werden)en heeft ooch de Gheestelijckheyt onder malcanderen niet eens ghebleuen:maer ter saken vanden seluen veranderden Bisdommen ende Incorporatie vanden Abdijen: hebben soo wel de oude Ertsbisschoppen ende Bisschoppen dien hen hoocheyden ende quartieren werden benomen/(die meestendeel van den Keyserrijck ende Princen inden seluen waren) ende de Capittelen vandē Prochien die nv Cathedrale kercken werden gemaect/als ooc die vanden Abdijen eñ prebenden worden geincorporeert/grotelijck alom hen beclaecht:deerste/ datmen tRijck ende hē/ hen limiten eñ iurisdictien minderde:ende dādere/datmen hē nv in een nieuw subiectie wilde brengen eñ hen deuchdelijcke possessiē eñ exemptien sonder eenige redene/ eñ om het particulier profijt vā sekere sollicíterende priuate persoonen/benemen en de tongoede maken wilde:met vele dergelijcke lamentaciē ende clachten/daer door de Ghemeynte maer te meer verbittert

Jaer 1562.

XXXI. Den twist ō Geestelicke ond malcanderen.

en

en werde tegen de ghene die dese sake wa-
ren drijuende.

XXVI. Ende onder dander clachten vander
Doppositie v̄ Abdijen. Gheestelijckheydt vanden Lande/ hebben
hen oock int besundere ghethoont: Eerst
de twee Abdyen van Tongerlo ende Sint
d'Abdijen vā Brabāt Bernaerts: ende langhe daer nae oock die
van Affligem in Brabant / de welcke zoo
successiue door affganck van heuren Abtē
elck van Prelaet onuersien waren/ lange
te houe hebbende vervolcht om tot Elec-
tie van eenen nieuwen Abt / (volgende hē
costuymen ende Preuilegien) te comen en-
de gheene antwoorde hebbende cunnē ob-
tineren (niet teghenstaende oock dat den
Raedt van Brabant voor hen hadt ghead-
uiseert) hebben de sake aende andere Ab-
ten van Brabant/ daer nae oock aende E-
delen ende Hooftsteden van Brabandt/ als
representerende de drye Staten dessels
Landts/ verthoont / ende versocht dat zy
met hen daer inne neffens der Hertoginne
hen souden willen adiungeren ende requi-
a. Siet de remonstrantie ende appoinctemēte. reren tghene des voorʃ. is. a Dwelck ghe-
daen synde ende niet obtinerende/ soo der-
cuse viel tselue aen haer Hoocheyt nyet te
stane: maer inder goeder beliefte van zyne
Maiesteyt/ die sulcke saken tot hemwaert
had ghereserueert : Soo hebben de selue
Staten goetghevonden / dien aengaende
hen

hen Ghesanten a in persoone te schicken
aen zyn Ma. in Spaengnen/door den welc
ken zy schriftelijck hebben doen ouerghe-
uen hen bewijsinghe ende deductie/ b hoe
dat niet alleen teghen recht/ maer oock te-
ghen de Preuilegien/ so vanden Lande van
Brabant int generael als oock vanden Ab
dijen int speciael soude wesen/ de selue in
handen van andere te stellen ende hē heur
ghewoonlijcke electie te benemen/ deduce-
rende elck poinct particulierlijck/ welcke
stucken byden seluen Ghedeputeerden in
Spaengnen ghepresenteert zynde/ de Co.
heeft hen corts daerop schriftelijc antwoor
de doen gheuen: inhoudende in effecte een
negatiue/ ende dattet hen euen vele behoor
de te zyn als zy van Prelaten versien wa-
ren/ ende behoorden noch grootelijcx hen
te bedancken/ datmen hennen Godtshuy-
sen die eere dede/ van hennen Prelaet te
vercieren metten Bisschoplijcken name: c
waermede men de selue weder nae huys
gheschickt heeft/ dier rapport den Staten
ende besundere den Prelaten luttel conten
tements gegeuen/ ende al de weerelt zeer
daer op doen spreken heeft/ sonder noch-
tans dat die Abdijen daerom daer in ghe-
willecoort hebben: Jae metten Staten vā
Brabant corts daer na aende Regente heb
ben versocht daer teghen in Rechte ghe-

a. Tserclaes ende Nys/ in Januario. 1562.

b. Byde deductien.

c. Datmen dese Appostille ouerlese ghedateert dē 27. Februarij 1562.

hoort te zyn dwelck hen niet en heeft mo-
a. bide Re- ghen ghebeuren.[a]
queste eñ Van ghelijcken en hebben die Regeerde
antwoorde ren van Antwerpen daer en tusschen oock
vã 5. May niet stil gheswegen/maer soo sy gewaer
1562. werden de generael perplexiteyt binnẽ der
XXXIII. seluer Stadt wesende doer de cessatie van
De vthoo- de Neeringhe ende andere ghelijcke incon
ningẽ dier uenientẽ als zy inden Jaren 49. eñ 50. ghe-
van Ant- proeft hadden/die nv wederom aengheco-
werpen. men warẽ/wt vreese dat d'Inquisitie doer
dese introductie van eenen nieuwen Bis-
schop mede inneghebrocht soude worden:
ende dien aengaende aen deen zyde van hẽ
Ghemeynte werdende gheprersseert om
hen in hen gerechticheyt/vrijheyt eñ Pre-
uilegien voor te stane/ende aen dander sy-
de gheimportuneert om hen beste te doene
op dat hennen nieuwen Bisschop mocht
werden sonder teghenspoet ingheleyt/
volgende den wille vanden Coninck ghe-
lijck in andere Steden ghedaen was: heb-
ben zy gheraden ghevonden/om ter eenre
ende ter andere sydẽ te voldoene/de Gou-
b. datmẽ de uernante schriftelijck te kennen te gheuen
se deductie [b] de perplexiteyt die sy vonden doer d'Erec
ouersiemet tie van desen Bisschop stoel aldaer: besun-
tẽ appoinc dere want men verstonde d'Inquisitie daer
temẽte ge- onder te schuylen/waermede men geloeft
dattert 23. hadde hen niet te quellen: op welcke ghe-
Januarij. schrif-
1562.

schriftesy hebbende ghecreghen Appostil
le / in effecte innehoudende datmen daer
mede gheen Inquisitie en meynde: noch
der Stadt en sochte te preiudiceren / maer
die met eenen Bisschop te decoreren / soo
sulcken Stadt sulcken eere wel verdiende:
ende dat sy heurder Ghemeynten sulcken
impressie souden willen ontgheuen: niette-
min soo sy die sake anders verstonden ende
de handt der Hertoginnen dienaengaende
ghesloten was / soude gheerne hen ghe-
schrifte ende versueck zyne Maiesteydt in
Spaengnen ouerseynden. Waer en teyn-
den wt Spaengnen ghenoech gelijcke ant
woorde vande Maiesteyt ghecomen syn-
de / [a] ende nochtans bevindende den Coop
man ende Borghere soo metter saken ver-
slaghen datter niet dan die apparente rui-
ne vander Stadt met alle vreesen van op-
roer ende troublen en was gheschapen te
volghen: hebben anderwerff een schrifte-
lijcke bewijsinghe ouergheheuen [b]: maer
daer op oock anders niet cryghende dan
dat zy hen behoordẽ te reguleren na de reso
lutie vanden Co. die de sake heel thẽwaert
had ghereserueert: des seer perplex wesẽ
eñ heur bederffenisse anders voor oogẽ siẽ
de: hebbende oock anderssins een goede oor
sake daer toe gecregẽ (niet ṽ religiẽ maer
den handel aldaer aengaende) [c] zyn op die

a. datmẽ o-uersie dese antwoorde des Co. ge dateert 18. Martij 1562.

b. datmẽ o-uersie dese 2. remõstrã cie eñ dap-poinctemẽt de data 23. Martij 1562.

c. de Waert vã Ghẽdt.

resolutie gevallen dat zy heur Ghesanten in persoone souden seynden aen syn Maiesteyt/ om der seluer alle de ghelegentheyt ende den wtersten noot soo mondelinghe als by gheschriste te verthoonen/ welcken volgende/ opten name van om andere sakē te seynden/ ten eynde sy daer inne niet en souden belet ende hen tselue seynden verboden worden: hebben zy naer Spaengnē drye persoonē inden Eedt ende Dienst der Stadt synde affgheveerdicht/ [a] continerende daer en tusschē op die hope hē volck ten bestē in officie/ de welcke aldaer neffēs den persoone vanden Coninck int langhe audientie gehadt/ [b] heuren last ontdect en de zyne Maiesteyt hen gheschriften gegeuen hebben: [c] waerop sy na langhe sollicitatie ierst antworde mondelinghe ende by gheschrifte hebben ghecreghen in Augusto/ soomen ghenoech ghewaer werde de stucken eerst na Nederlandt ouergheshonden gheweest te syne: tenderende in effecte de selue antwoorde ghenoech ten fyne als de voorgaende antwoorde der Hertoginne in Nederlant ghegheuen/ waerop by den Ghesanten zynre Maiesteyt vercleert is dat by den Gheschriften ende Bullien van Roomen ghecomen/ naden seggen vander Ghemeynte/ genoech bleke dat d'Inquisitie onder dese introductie Episcopale was ghe-

a. dē Amptman/ Wrsel/ eñ Wesen beke.

b. 11. Junij. 1562.

c. datmē dese deductie ouersiemet teantwoorde van 6. Augusti 1562.

bedect: ende dat soomen den Coopman ende Ingheseten niet anders en conste doen verstaen/der Stadt gheheel bederffenisse waer hier in gheleghen: met meer remonstrancien daer toe dienende: begheerende consent om daer noch te moghen blijuen/ tot dat sy hunnen Meesters geaduerteert hebbende/souden hen believe daerop verstaen hebben ende besien cunnen ofter geẽ middel en soude te vinden wesen om zyne Ma. ghenoech doende/sulcken Coopstadt oock te moghen conserueren. Dwelck hen gheaccordeert zynde/hebben met expressen Poste des Coninckx antwoorde ende appostille ouergheſonden ende op wat voet sy aldaer ghebleuen waeren: Waerop hen byden voorſ. Regeerderen weder een andere schriftelijcke deductie a ende last werde ghesonden om te verthoonen de substantie mondelinghe ende voort dan die ouer te gheuen: Inhoudende na vele Inconuenienten door dese Bisschoppen introductie vastelijck te volghen/oock eenighe andere middelen daermede zynre Maiesteyt intencie schene dat ghenoech soude cunnen gedaen worden/sonder dese nieuwicheit: eyntelijck voor het wterste soo verre hen ouergheueñ/datmen lieuer ouer heel Brabant eenen Bisschop soude stellen die zyn residentie soude houden te Loeuen/behou-

a. datmẽ dese remonstrancie ouersie ghemaect synde byden Pensionaris Gillis.

delijck dat hy gheen voordere ghesach in Antwerpen en soude hebben dan die Bisschop van Camerijck ghehadt en hadde:
a.5. Nouē. 1562. welcken volgende de verthooningen [a] ghedaen hebbende aenden persoon vanden Coninck/ende daer nae ghewaer gheworden synde/ datmentselue weder om aduijs in Nederlant seynden soude/ hebbē versocht
b.29. Nouembris. endevolgende hennen last ouergegeuen [b] een Requeste hen tot dien eynde ghesondē
c. datmē dese requeste ouersie. [c] dat zyn Maiesteyt aduijs begerende/ ooc soude belieuen aduijs te nemen aende Ridderenvander Orden/Staten vanden Lande ende Raden van Staten/van Brabant/ ende andere: maer wat vervolch ende verthooch zy aende Ma. ende voort int Hoff aen deē ende dandere in alder neersticheit ghedaen hebbē: en hebben gheen antwoorde in vijff maenden cunnen becomen: daer
d. Damptman. en tusschen soo deen [d] van hen was sieckelijck gheweest ende vande Ma. mondelinghe versekeringhe hebbende/ dat zyn intēcie niet en was / syn Coopstadt van Antwerpen met eenigher Inquisitie te quellē/
e.20. Decēbris 1562. diaer 1563. is daer mede nae huys ghereyst [e] / dandere twee na langhe sollicitacie eyntelijc weder genoech ghelijcke appostille [f] voor ant
f. datmen ouersie dese apostille vā 28. April 63. woorde crijgende/ hebbē die weder te rug ge gesonden: eñ versocht [g] daer en tusschē
g.5. Maij. 1563. dat syn Ma. metter saken soude willen super-

persederen tot dat synen persoon daer qua me eñ seluer sage de benautheyt dier was: oft emmer doer Commissarisen niet suspect noch parciael/ eerst hem op al sekerlic soudē doen informeren(wildemen hē niet ghelooven) al eer yet ghedaen werde dat naemaels niet en soude wesen reparabel/ waerop hen vercleert werde [a] dat syn Ma. soude de Weth doen des waerschouwen byde Gouuernante eer hy metter sakē sou de doen voortvaren:eyntelijck nae diuerse audiencien/sollicitatien ende antwoorden heeft de Co. hen gelicencieert in Augusto/ met apostille [b] / eñ breedere mōdelinge hope/dat syn M. nochtertijt om redene ŏhouden was het instellē vandē Bisschop binnē der seluer Stadt/ welcke tijdinghe aldaer gebrocht synde/ [c] heeft men des goet contentemēt gehadt eñ en syn also sedert daer mede niet gequelt geweest:oock en heeftmen de resterende Bisschoppen inde andere Steden noch niet ingheleydt noch dorren inleyden al hebbent de ghecoren wel begeert.

a. 8. May 1563.

b. datmē ouersie dese appostille vā 3. Augusti 63.

c. By Wesenbeke te poste.

XXXIIII. Het reysen ŏ groote.

Ter wylen nv alle dese groote alteratien daghelijcx meer eñ meer groeyden/ so tegē dese wreede verpolgingē als tegē de Bisschoppen/Inquisitien eñ andere sakē bouē verhaelt/ sulckx dat niet dan een iammerlijcke desolatie ende bloetstortinghe daer

wt en was te verwachten / so verre in tijts daer inne niet versien en werde. Soo is de sake voorghenomen inden Rade van State / alwaer de swaricheden ende perijckelen int lange verthoont syn by de groote Meesters ende Ridderen vander Ordre / volgende hen oude goede sorghe voor den dienst vanden Coninck / ende dwelvaren vanden Landen altijt ghedragen / hebben met malcanderen de saken overleet ende overpeyst hoemen die best ten dienste vande Maiesteyt ende welvaren vanden lande soude mogen dresseren / soo in desen als meer andere puncten: ende want sy bevonden dese saken ende vremdicheden vele by te comen wt dien de Coninc van alle saken niet naer de waerheydt en was gheinformeert / ende dat dien hyt betroude met hen hooft en de particuliere affectien daermede al door wilden sonder Raedt van andere te willen volgen: Soe is inden voerschreven Rade byde Regente ende heeren geslotē / syn Ma. by yemandē onder hen personelyck daeraf te doen onderrichten ende alle saecken int langhe te doen adverteren: welcken volgende de Baenreheere van Montigny in Spaegnen / ende neffens der Maiesteyt in communicatie tot synes last volvueringhe dicwilsis geweest / a ende daer en teyndē weder na Nederlant ghekeert.

De Baendreheere van Montigny.

a. In Augusto. 1562.

Ende

Ende soo daer en tusschen den haet tegē de Gheestelijcke om alle dese quellingen/ der Ghemeynte teghenstaende / soo lancx soo meer verbreyde / soo werde den hoop der gheenre die van contrarie Religie waren daghelijcx wassende ende in soo grooter menichte alom vermeerderende dattet wonder was/niet tegenstaende alle veruolginghe de welcke soo inden mont eñ walginge vanden Ingheseteten alom quam/ datmen alom opentlijck ghenoech hoorde ende verstont dat sy van gheender meyninghe en waren dese vreese der Bisschoppen ende Inquisitien noch oock der rigoreuser Placcaten ende vervolginghe altijt te lyden: anderssins nochtans in gheen politijcse saken hem tsuecken makende.

Heeft hem oock daer neffens toeghedraghen ende daghelijcx meer verthoont den twist tusschen de gene die inde administratie vanden affairen der Landen waren / wt dien dat eenighe wilden het altemale alleen regerē/ die niet en hebben cunnen verdraghen dat de Heeren vander Ordre gheerne hadden ghesien / datmen alle saken ten bestē met soeticheyt ende sonder alle dese quellinghen ende nieuwicheden had cunnen modereren ende den dienst eñ intentie van syne Maiesteyt metten welvaren vandē Lande met beteren gheuoege

diaer 1564.

XXXV.
Den twist onder de voornēēste

wtrechten. Soo dat daer tweedrachticheit te Hove is opghestaen neffens alle de andere onrusten/waerop ooc by vele eenẽ grooten voet ghenomen is/eyntelijc nadien de Gouvernante expressselijck om alle dese saken in Spaengnen aen den Coninck hadt ghesonden [a], Soo is na syn wedercompste de Cardinael van Granuelle thooft van deen partije/die hem by nae teghen alle de Groote gestelt hadde / wtten Nederlandẽ vertrocken.

a. Heuren Raedt eñ Secretaris Armenteros anno 1564.

Den Cardinael van Grãuelle.

XXXVI. De swaricheyt mettẽ Engelschẽ.

Hier en bouen isser oock toeghevallen doer sommighe Geesten aen weersijden sekere misverstant ende swaricheyt tusschen de Coninginne van Engelant eñ de Gouvernãte oft emmer des Coninckx Raedt der Nederlanden daer door de Gemeyne Ondersaten een heel Iaer grootelijck zyn ghefrustreert gheweest van hunder ghewoonlijcker neringhe ende hanteringhe/ eñ bitter armoede hebben moeten lijden: dwelck hen passien seer heeft verbittert eñ hen alteratien noch vele meer vermeerdert: besundere soo de voorgaende oorsaken altijt bleuen duerende.

XXXVII. Dondhout des Concilie van Trẽten.

Daer en bouen isser oock by ghecomen datmen wt is gheweest om alom inde Nederlanden te doen aenveerden ende hen reguleren nader definitie ghenomen int Cõcilije van Trenten/waerop lange delibera

tie

cie ghehouden is gheweest/ dwelck dē In- | diaer 1565.
gheseten ooc niet weynich en heeft gealte-
reert eñ teghen de Geestelijcke noch meer
verbittert/ besundere soo daermede niet al
leē dē Geestelijcke iudicature eñ Bisschop
pen/ maer ooc d'Inquisitie eñ vervolginge
werde bevesticht/ a eñ daer neffens vele ar
ticlen ghesterct/ diemen opentlijck wiste by
abuys inder Christelijcker kercke gedron-
ghen te syne/ oock vele andere den exemp-
tien eñ Preuilegien vanden Lande directe
lijck contrarierēde: eñ hoe wel voor alsdoē
daerop niet voordere ghedronghen en wer
de/ altijt vielen soo vele Lieden te meer ter
andere sijden eñ van andere opinie/ besun-
dere na diē tselue Concilie daer na b al om
is gepubliceert/ eñ al had zyn Ma. daer in
gheconsenteert op sekere reseruatie van ex
emptien/ die en syn int publiceren in vele
plaetsen niet verhaelt noch vermaent oft
emmer byden volcke sulcx niet verstaen/ sy
en hebben altijt een achterdencken des ge-
hadt.

a. datmē de Decreten des geprinte Concilie lese.

b. bi brieuē aende Bisschoppē eñ Steden 11. eñ 24. Julij 1565.

XXXVIII.

tvervolch d' resterender Bisschoppen.

Men heeft oock ten seluen Somer zyn
beste gedaē om dien vā Leeuwardē/ Groe
ningē/ Deuēter/ eñ Remunde met schoone
woorden eñ inductien te doen goetvinden
dat sy henne nieuwe Bisschoppen souden
willē met goetwillicheit ontfangen/ maer
mē en heeft met hē niet cunnen wtrechtē:
noch

noch hen cunnen persuaderen tghene me
begheerde/dwelck oock gheene cleyne ve
bitteringhe ghemaect en heeft/alsmen ge
sien heeft dat heftich duerende vervolc
om dese Bisschoppen ende alsoo d'Inquis
tie alom in te brenghen/ die elck nochtan
soo seer haette.

XXXIX. tvoorstel vã Bisschoppen.

Heeft oock tottenafkeer vele geholpen dat de nieuwe inghestelde Bisschoppen met hen Capitlen/Kercken ende Ondersa ten vele onrusten/questien ende gheschillē ghecreghen hebben/soo sy hen terstont al om inde possessie hebben willen maken/en de dandere van hen oude vryheyt ende ex emptie niet willen ghepriueert worden.

XL. De practic ke des Car dinaels.

Daer en bouen isser noch een andere oor sake van morringhe ende perplexiteyt op ghecomen door dien/soomen sach/datmen met Antwerpen qualijck wech conste/ om aldaer eenen nieuwen Bisschop in te bren ghen:eenighe opgauen ende de deliberatie ghenomen werde om de selue Stadt met verscheyden Steden van Brabandt als Bruessel/Loeuen/&c. onder het Eertsbis dom van Mechelen(daer de Cardinael vã Granuelle ingheleyt was)ende het Walsbrabant onder Namen te brenghen: dwelc niet min teghen de Preuilegien ende welvaren vanden Lande ende van dier Stadt en soude gecomen hebben / dan oft binnen

der

der seluer Stadt eenen ghestelt hadde ghe
worden: mits welcken tselue wtghebozstē
synde / weder een groote alteratie ghecau-
seert heeft / waer teghen oock de Staten
van Brabandt hen hebben gheopponeert
ende diuerse Remonstrancien ouergeghe-
uen / a maer is al telcken nae Spaengnen a. Byde remonstrantie ē̄n appostille diemē mach lesen
ghesonden ende en hebben anders gheen
Appostille cunnen verweruen / dan naer-
dien sy meer dan Sesse maenden daer om
veruolcht hadden / een Appostille dilatoir /
b renuoierende de sake aenden Coninck in b. 22. Octobris. 1565.
Spaengnen / ende hoe wel sy daer nae we-
der langhe des vervolcht hebben / en heb-
ben niet voozdere cunnen comen: Maer
heeft haer Hoocheyt daer nae hen alleen
vercleert / c dat sy daer aff aenden Coninck c. by appostille 27. Martij. 1566.
gheschzeuen / maer noch gheen antwoozde
en hadde / des oock onder het volck de ver-
bitteringhe ende afval seer gemeerdert en
de lancx soo meer totter andere Religie hē
doen begheuen heeft: siende datmen doer
alle middelen sochte dese seer ghehaette sa
ken vanden Bisschoppen ende Inquisitien
oock metter vaster desolatien vanden Lan
de / inne te bzenghen.

Soo oock de Pzelaten in Brabant ende
besundere oock de Abdijen totter incozpo
ratien ghedestineert ende van Abten on-
uersien / ghemerct hebben dat sy met ghee
ne

XLI. Het afcoopen v Abdijen.

ne derhande vervolghingen noch in Spaeg-gnen neffens den Coninck noch neffens de Gouvernante en consten deser vreesen vã incorporatien los ghewordẽ noch tot Prelaten gheraken/ hebben achternae benoodicht gheweest vander noot een duecht te maken/ende des zy nae hun duncken met heuren goeden rechte ende ghededuceerde Vrijheyt/Costuyme ende Previlegien niet en consten obtineren: hebben zy eyntelyck ghesocht te vercrijghen ende raddresseren met gelde: eñ syn op dienvoet eerst in communicatie ende eyntelick in transactie a ghecomen:ende mits sekere Jaerlijckxe rente/ die de voorſ. drye onversiene Abdijen voordane souden wtreycken zynder Ma. (tot behoeue vande nieuwe Bisschoppen/ soomen ghenoech verstont) soo heeftmen hen alle dry van Abdten versien/ende oock andere dier vacant waren ghewordẽ: ende heeftmẽ der voorſ. Incorporatie hen gans ontsleghen ende cassatie daeraff beloeft te doen hebben vanden Paus.

a. datmẽ dese transactie besegelt int iaer 64 ouersie.

XLII. De geweygerde afdoenninge der Bisdõmen.

Om ghelijcke cassatie te hebben rueren de dit Instellen vanden nieuwen Bisschoppen in Brabant/hadden de dry Staten des selfs Lants ooc seer groote sollicitatien gedaen ende diuerse Requesten ende Deductien ouergheghenen tot op den Winter 1565. b maer zy en hebben daer in niet cunnen

b. blijct by de Remonstrãtien eñ appoinctementē.

Bisdommē

nenobtineren. Dese twee saken zyn ooc dē Gemeyneninwoonderen vzempt ingevallen eñ hebben vele verscheyden oordeelen eñ opspraken daer op weten te houden eñ de groote murmuratien onder tvolck zyn daer door gemeerdert: so sy hen lieten hooren datmen om gelt wel conste ghecasseert eñ afgedaen crÿghen de incorporatien van den Abdÿen/ tē minsten dat de Bisschoppē van renten eñ incomingen versien werdē: maer datmen wel sach de meyninghe noch te wesen: niet tegenstaende alle schoon bescheet/gheloeften eñ Preuilegien: de arme Ondersaten noch te plagen metter Inquisitien/ mits dien mē geenssins en conste obtineren om eens ganssclÿck vander vreese deser nieuwer Bisschoppē / eñ by cōsequente vander booser Inquisitiē vry/ ontslegē/ gerust eñ versekert te mogē wesen: in somma soo langhe alsmen tseyt vanden seluen Bisschoppen sach noch gemeynt / ghevordert eñ aengehoudē te wordē: so bleef het volck al inder seluer impressien eñ perplexiteyt/ datmen hen sochte d'Inquisitie noch ouer te dringen/ daer door heuren afkeer/ verbitteringhe eñ indignatie tegen de geestelÿckheyt altÿt meer ende meer heeft toegenomen/ ende synder lancx soo meer van hunder leere gevallē ende der andere met menichte toegeloopē: vander welcker mē

hen

hen naemaels noyt en heeft cunnē crijgē/ ende hoe de vervolginghe meer werdt gedreuen/ hoe sy vaster ende herder op hen opinie bleuen ende teghen dandere meer ghecreet werden.

XLIII. Den dierē Tijt.

Daer neffens heeft hem inden nae Somer ende Winter 65. noch mede gemengt de ouergroote dierte van den Coren alle het Nederlant ouer/ daer doere niet alleen groote benautheydt / ghebreck ende armoede onder den ghemeynen Man ghevolcht is: maer oock hen sinnen ende humeuren/ meer dan ghenoech te voren ghequelt/ syn daer doze noch vele meer ontstelt ende verhert.

XLIIII. Daduijs eñ Seyndē aendē Co.

De groote Meesters ende Ridders van den gulden Vliese ende Gouuerneurs der Prouincien/ continuerende inde grootgunsticheyt die sy altijt ten dienste vanden Coninck ende van heuren lieuen Vaderlande hadden ghedraghen/ hebben met grooten hertsweer ende sorchvuldicheydt alle dese swaricheden vernomen/ ende ooc voorsiende de waerschijnlicke turbatie / bloetstortinge ende oproericheyt daer wt te volgē/ werter niet haestelijck ende behoorlijck in versien/ tselue daerom de Regente dicwils verthoonende: eñ bevindende alle den oorspronck meest te hanghen op drij poinctē/ te weten: opte herticheyt der Placcaten: metter

metter rouwer vervolghinghe daer door gheschiedende/opte quellinge ende vreese diemen ghevoelde ende hadde vanden Inquisitien / ende opte nieuwicheydt vande Bisdommen ende der veranderinghe diemen daer wt vreesde: hebben eyntelijck de Regente / die Heeren ende den Raedt van Staten/gheraden gebonden / dat een van den principaelsten onder hen by den Coninck soude reysen/ende syne Maiesteydt persoonelijck te kennen gheuen / ende wel opentlijck onderrichten (sonder daer met om te gane) de benautheden/ vreesen ende periculen/wt desen drye oorsaken ende andere saken van State ende Finantie toegecomen/ende dat het Lant in grooter sorgē stont van gans verloren te ghane/waer in so verre syn Maiesteyt wilde versien groo telijcx van noode ware sueter daer in te vallen ende ten Ondersaten hem wat te voeghen: welcken volgende/ is by laste vande Regente ende ordinantie vanden Rade ende voysen der andere Heeren / de Graue van Egmont daer ghereyst / die den Coninck tselue al vercleert heeft/ ende vandē seluen vaste hope ende toeseggen ghehadt hebbende dattet syn Maiesteyt also doen soude ende de Depesche conform van dien na seyndē/is wedercomen ende heeft de tijdinghe sulcx bracht dies men seer verblijt

De reyse des Grauen van Egmont.

is geweest/ hopende dat dierste Depesche wt Spaengnen tselue soude inhouden ende versekeren/ maer daer en is niet ghevolcht conform dier hopē/ die daer door in een deerlijcke wanhope verandert is.

Vele ende verscheyden andere saken syn hē noch meer toeghedraghen diemen hier by soude moeghen vueghen / maer byden ghenen desvoere is verhaelt / can elckerlijck mercken ende oordeelen/ hoe de saken vander Religien ende de sinnen der Ghemeynte in Nederlandt waren ghestanden inden wtganck des Jaers Vyfensestich/ende dat alle de Landen doere groote vreese/ opsprake ende Morringhe was soe om de wreede vervolghinghe teghen de Leere/ als om dit inbrengen der Bisschoppen ende Inquisitie: daer doere onder den duym alom seer ghesproken ende ghemuyt wert teghen de Gheestelijcke/ soomen wiste de selue dese puncten soo hert te drijuene / ende de nieuwe Leere (soomen die noempt) meer ende meer toenam ende de vergaderingen van hen / daghelijcx oock meer vermenichvuldichden/ ghelijck die van Vijftich iaeren af aldaer altijt ghedaen haddē/ allen vervolghinghen niet teghenstaende so voere is verhaelt.

Soo dat geenssins te verwonderen en is

 veråderinge.
dat inden navolghenden Jare 1566. de saken noch voordere syn verloopen ende de Menschen eens openbaerlijc metter daet hebben bewesen/ het gene dat sy van ouer vele Jaren te voren int herte ghedraghen/ malcanderen geclaecht ende met grooten vierighen verlanghen ghesocht ende begeert hadden: Inder vueghen dat de oorsake der veranderinghe des Jaers 66. niet en derf gheweten werden / eenighen handelinghen inden seluen Jare oft corts te voren soo lancx soo meer ghevallen hebbende/ iae alsmen wel wilt insien de dispositien der voorghaender tijden/ staet grootelijck te verwonderen dattet niet eer en is ghebuert/ alsser wel somtijden bequame occasien van Oorloghe/ Absentie / Teghenspoet / ende der ghelijcken niet en hebben ghebroken : ende hoe het moegheliĳck sy gheweest dat soo groote menichte van soo vrymoedighe Lieden / hen soo langhe hebben cunnen bedwinghen/ binnen houden ende vermoeghen te lijden tghene hen soo seere teghenstonde : Jae daer zy soo ouergrooten bitteren affkeer/schroom ende vereysinghe aff hadden : ende dat de selue henne groote langduerige verduldicheyt doen eens wtgeborsten ende met een gheweldighe haesticheyt geopenbaert ende wtghestort hebben tgene zy langhe int

Doorsake der veranderinghen d'Inquisitie.

herte ghedraghen hadden/ende dat sy niet langher des ghedult en hielden/en sal mogheliјck niet vzempt gheuen den ghenen die wat aenmercken wilt hoe dat in den seluen tijde hen daer toe groote occasie is gegheuen ende sy lieden seer groffelijck daer toe ghecreet/ ghequelt ende geterght syn/ wtdien dat bouen alle voorgaende quellinghen ende benautheden hen aenghedaen/ de contrarie partije alsdoen heur niet en vermijde opentlick voor te houden ende te wercke te willen leggen/ tgene dat zy geerne met bedectheyt / properheyt ende loosheyt/ghedaen bybrocht ende gepractiseert hadden/ ende om daer toe te comen / heur dicwils anders ghelaten eñ ooc hope van de contrarie ghegeuen/dwelck is geweest het punct vander Inquisitie.

1566. Januarius/stilo Romano.

Waermede aenveerdende de breeder beschrijuinge der gheschiedenissen des Iaers alsmen schreef vander gheboorten ons Salichmakers Iesu Christi 1566. soo oock het ghene voere verhaelt is in den aenvanck desselfs Iaers hem heeft toeghedraghen: soo sal van noode zyn tot meerderen verstande van tgene alsdoen voorhanden was ende ghehandelt werde/ cortelijck te verhalen tghene int eynde des Iaers 65. voorghecomen ende noch ten eynde niet ghebrocht

brocht en was/maer metten beghintsel des Jaers voort veruolcht werde.

Nu is te verstane dat nadien gelijck ver haelt is/men soo lange Jaren soo grootelic hadde ghearbeydt om alle de Inghesetenen der Nederlanden te houden ende te dwinghen totter leere ende Religie van outs aldaer onderwesen/ende datmen tot dien sijne alrehande wreede vervolghinghe continuelijck had voort ghekeert/ tegen den genen die anders ghevoelden oft geloofden: ende tot meerder ende scherper effect vander seluer langhen tijt ghesocht eñ daerop wtghewevest hadde/om by eenighe wegen het waere openbare oft secrete (onder wat decsel/name oft schijnsel het oock gheschieden mochte) aldaer inne te brenghen ende int werck te stellen de Inquisitie/allet met groote turbatie/perplexiteyt ende hazard vanden Landen: ende teghen den danck/ wille ende ghesintheyt vanden Inghesetenen der seluer/ghelijc oock de verthooninghen ende neersticheden tot dier vren altijt daer teghen ghedaen waren gheweest ende noch werden: Soo eest ghebeurt dat inde Maendt van December/anno 65. de Hertoghinne Gouuernante heeft brieuen ende schrijuen ontfaen vanden Coninck a/ Innehoudende syne Maiesteyts meyninghe

XLVIII Des Coninex brienen eñ resolutie.

de maẽt vã Decẽb. 65.

a. By dextract ð brieuẽ des Conae ghebuecht. No. I.

ghe ende wat hy wilde inder saken vander Religiē in Nederlant hebbē achtervolcht/ waeraff heur Hoocheydt Dextract naermaels met heuren brieuen aen allen den Raden heeft ghesonden om voort aen de Steden geschict te worden. Ende want de selue brieuen ende beuelen een groote oorsake zyn gheweest van tghene naemaels ghevolcht is/ datmen oock daer nae ghewaer wordende de alteratien daer by ghecauseert synde / d'Inhoudt van dien heeft willen ontkennen/verdrayen ende anders wtlegghen dan de woorden opentlijck wtdruckten: heeft my voor het sekerste ghedocht de selue ghetrouwelijck wten Franchoisscche ghetranslateert hier achter nae deynde te vueghen/ op datmen niet en segghe dat ick yet daer af oft toe sette.

Vonderhout der Placcaten

Seghrijpende de selue brieuen in summa dry poincten/eerst: ruerende den Plaecaten Oude ende Nieuwe soo by den Keyser als syn Coninck Maiesteyt opt feyt vā der Religien gheordonneert/ datmen dien aenghaende gheen veranderinghe en behoorde te maken/maer dat al de selue behoorden ter executien ghestelt te worden: Ende dat syn Maiesteydt meijnde/ dat de slappicheyt vande Rechters was doorsake dat dit quaet soo verre verbreyt was: oock soo verre eenighe onder hen waren/ die wt

vreese van oploop/de selue niet en dorsten achtervolghen/datmen syne Ma. daeraff soude aduiseren/ten eynde hy andere stou ter stelde inde plaetse: waermede ende de Placcaten onderhoudende/ was te hopen datter eer ende beter in versien soude wor-den dan by andere weghen. Ten tweeden: aengaende der Inquisitien / dat syne Ma. wilde eñ belastie/datmen den Inquisiteurs soude fauoriseren int exerceren van heurē laste/ want tselue conuenieerde ende dien-de tot onderhout vander Religie :,ende dat syn meyninghe was dat de selue Inquisi-tie doer d'Inquisiteurs soude gheschieden/ soo die tot noch toe gheschiet was: Ende hen nade Godlijcke ende Weerlijcke Rech ten toebehoorde: (*merckt die vvoorden*) dwelck gheen Nieuwicheit en ware/maer binnen den tijde vander Keyserlijcke Ma-iesteyt ende de sijne altijt gheplogen was: Datter oock meer inconuenienten ghe-schapen waren te volgē tselue onderlaten de dan hen assisterende: der Gouuernante ooc belastende dat sy niet en soude consen-teren datmen anders daer aff handelde. Ten Derden: nopende den Concillie van Trenten so daer niet en resteerde dan dat de Bisschoppen tselue executeerden / dat heur Hoocheydt hen daer inne soude doen

2 d'Inbrenghen d'Inquisitien.

3 Het volschiedē des Cōcilie vā Trenten.

gheuen alle adres ende assistentie: op dattet werde gheeffectuert soo dat behoorde: ende dat alle tselue soo conuenieerde voor de weluaert vanden Landen: ende dat zy tselue den Heeren neffens heur wesende oock soude belasten op dat sy hē daer inne employeerden soo syn Maiesteyt hen betroude. Ic verhael de substantie deser brieuen wat langher wten redenen bouen gheruert/ende dat ten saken die na verclaert selen worden/grootelijck dient/datmen din houdt deser brieuen wel verstae/dextract

XLIX. Der Regē te brieuen ende beuelen a. tblijct by de brieuen vande Hertog. vā 18. December onder ghe-vuecht No. I.

hier aff heeft de Gouuernante ghesonden aen alle de Raden vanden Nederlanden: in heur brieuen [a] repeterende de substantie van elck point wel soo scherpelijck/ met beuel van voorte belasten aenden Officierē ende Wethouderen van heuren Prouincien/hen daer nae te reguleren sonder dissimulatie oft conniuencie opte penen in den seluen Placcaten begrepen. Ende daer en bouen hen ordinerende/te deputeren eenē wt heuren Rade die anders niet en soude

4. dē nieuwē Commissaris inder Religien saken.

doen/dan in die Prouincie/regard nemen opt onderhoudt der Decretē desselfs Concillie/ende hen aduerteren van alle occurrentien om daer in versien te worden: ende dat zy heurer Hoocheyt alle dry Maenden souden laten weten den voortganck vander saken: oock inghevalle van swaricheit

recours hebben aen heur oft aen den Secreten Raedt/ wtten welcken sy insghelijcx eenen committeerde om des besundere toesicht te nemen ende correspondencie te houden soo met hen als heuren ghedeputeerden/ van welcken brieuen wt den seluen redenen als voere nae deynde oock copie int Nederlants ghevuecht is vanden ghenen die aenden Cancellier ende Raedt van Brabant gheschict is. De Raden dese brieuen ende extract ontfaen hebbende/ hebben de copie van beyden/ in heuren brieuen besloten/ voort ghesonden elck aen de Steden van hunder Prouincien/ met expres beuel hen daer nae te reguleren.[a] Van een van welcken brieuen namelijck dien wtten Rade van Brabandt den 31. Decembris 1565. (onthoudt den dach om der nauolghende handelinghen) aende Stadt van Antwerpen geschickt ende daer ierst geleuert den 9 Januarij daer na/ de copie wt ghelijcke redenen achter gevuecht sal worden.

a. blijct by de brieuen vādē Raet van Brabant de data 31. Decēbris/ onder ghevuecht No. 1.

Doer het wtsenden van desen brieuen aende Raden ende vande Raden voort / is terstont de Fame ouer al geloopen dat de Coninc plat wt hadde belast/ de Placcaten in hun rigeur onderhouden: Insghelijcx d'Inquisitie metten Concillie alom gepubliceert ende te wercke gheleet te worden: daer doer terstont in alle Landen seer groo

te turbatie ende murmuratie gevolcht is/ ende de Coopman des seer benaudt ende verslaghen ghewozden: besundere ooc den vzempdē binnen Antwerpen/ dier vele/ ende oock de Bozgheren/ aende Wethouderen ende vanden Eede quamen vernemen watter aff was. Ende want sy vercleerden niet daer aff ontfaen te hebben/ ghelijckt waer was/ soo lieten vele hen duncken dat men tselue wilde verberghen: want zy wel wisten dat elders in vele Steden voor handen waren de bzieuen sulcx vermeldende/ des sy maer te meer bevzeest en waren: eenige lieten hen duncken datmen die Coopstadt van Antwerpen des onghemoeyt en de vzy laten soude soomen heur dickwils beloeft hadde.

LI. De Pasquillen. Als nu dese benautheyt eñ perplexiteit daghelijcx was meerderende: So is Tantwerpen des Nachts tusschen den 22. ende 23. Decembzis op dzy oft vier plaetsen een geschzift [a] gheplact gheweest/ inhoudende in substantie een clachte opten name vande Bozgheren aende Weth teghen dInquisitie diemen daer cortswilde publicerē/ daer hen bederffenisse in waer ghelegen/ ende daer in men hen ghewelt dede/ ende teghen de Pzeuilegien/ insghelijckx tegen des Coninckx gheloeften/ soo daer/ als in Spaengnen der Stadt ghedaen: begeeren

a. byde Copije vāden Pasquil/ vā 23. Decēbzis 1556.

de

de dat de Magistraet hen voorstaē soude: ende volghende des Lants Preuilegien dē Coninck dien aengaende int Camer ghericht des Roomschen Rijcx oproepen ende tot cassatie contenderen / alliegerende / dat Antwerpen Brabandt synde / was begrepen onder den Vijfsten Creytz des Rijcx / ende mede inde lasten van dien contribuerende / ende daerom der liberteyten desselfs behoorde te ghenieten / deduceren de de Preuilegien ende Tractaten daer af wesende a: ende protesterende quamē doer de selue Introductie der Inquisitien eenige onrusten dat tselue voor gheen rebellie en soude cunnen geacht worden: met meer woorden tot ghelijcken eynden loopende. De Magistraet vāder Stadt deser gescrif ten eenige in handen gecregen hebbende / eñ daer neffens aensiende de desolatie generale die ter Borssen eñ alom inder Stadt meerderde doer het continueren van desen roep der Inquisitien: heeft goet gevonden b eenen van heuren collegie terstont in haesten aende Hertoginne te seynden / soo om heur te thoonē een copye der voors. gescrif tē / als oocom der seluer te vercleerē de roepē eñ benautheden daermede sy de Stadt beladē vondē / de welcke tot syne assistētie soude daer nemē / de andere der Stat gedeputeerde int hof doē wesen / mettē welckē hy

a. de Gulde Bulle van den Jare / 1349. dafscheydē des Rijcxdachs. 1549

b. 23. Decē.

e. 24. December. by des daechs daer na, te houe audientie heeft ghehadt ende inden Rade van Statē synen last ontdect/waerop hen aldaer verclaert is/ dat quaet officie deden ende wel behoorden ghestraft te worden de ghene die sulcken roep ende fame stroeyden: wāt de meyninghe van syne Maiesteyt noch van heur niet en was binnen Antwerpen eenighe Inquisitie te Introduceren: ende aengaende den geschrifte datmen terstont neerstich ondersueck behoorde te doen tegen de ghene die sulcke seditieuse eñ schandaleuse schriften wtgauen ende daer tegē te procederen by proclamatie/met appremiatie vanden ghenen dien aenbrenghen soude/ende dan een exemplaire correctie daer ouer doen.

LII. De Ghebodē dien vā Antwerpē ghedaen. Daer na is ter seluer stonden ende plaetsen van weghen haer hoocheyt den seluen ghedeputeerden van Antwerpen/wten name vander seluer Stadt/openinghe gedaē vande voors. brieuen vanden Coninck wt Spaengnen ghesonden ende alle dry die pointen van dien verhaelt: ende belast dat sy daer na binnen der seluer Stadt hen souden vueghen ende reguleren/opt point vā der Inquisitien ghevuecht wordende int verhalen/ het woort ghevvoonlijcke Inquisitie ende assistentie den Inquisiteuren te doen soomen ghevvoonlijck vvas aldaer te doene: maer

de

de voorschreuen Ghedeputeerde daer aff seer verwondert wesende / verclaerdē dat zy sulcken last niet en consten noch en vermochten te aenveerden / maer wildemen hen dien in geschrifte gheuen / souden tselue heuren Meesters ouerseynden.

Ten seluen daghe zyn oock in den Rade van Brabandt ghesien ende ghelesen de voors. brieuen vande Hertoghinne metten inliggenden extracte vande brieuen vande Maiesteit ende syn voort de brieuen aende Steden daerop ghedecerneert gheweest.

LIII. De nieuwe brieuen tē inleyden vā Bisschoppen.

Hier neffens en heeftmen oock niet ghe slapen opte saken vande Bisschoppē / maer inden Raedt van Staten ghesloten die in alle manieren te voorderen: ende dien volgende alle de ghebrekende elck in syn Stat te doen metten ghevuechlijcxsten middel datmen soude cunnen / inleyden ende intro duceren / alleenlijck nochtertijt daer af onghequelt latende Antwerpen / volghende den toeseggen vanden Coninck der seluer Stadt Ghesanten in Spaengnen gedaen / a om waer toe te comen zyn brieuen ghedecreteert aende particuliere Gouuerneurs vande Prouincien daer onder die Steden gheleghen waren / b ten eynde zy de handt daer aen houden souden / dat de selue Bisschoppen daer gherustelijck ontfanghen mochten worden.

a. in Augusto 1563.

b. aēde Grauen vā Megen om Remunde / ēn van Arenberghe om Leeuwarden / Groeningē ende Deuenter

27.Decẽb. Die van Antwerpen daer en tusschen ontfangen hebbende hender ghedeputeerde brieuen / hebben ontboden de Wijckmeesters ende Raetslieden vandẽ Ambachten a om des te bet de onghesteltheden vã de Ingesetene te stillen / hen te kennen gheuende / dat sy den volcke dese vreese / der Stadt soo seer schadelijck wesende / soudẽ ten besten willen wtten hoofde stellen / ende vrijlick vercleeren dat de Gouuernante noch opten Kersauont den Ghedeputeerde vander Stadt hadde toegheseet dat de meyninghe vanden Coninc noch vã heur niet en was gheweest / noch al noch en was eenige nieuwicheyt van Bisschoppen / Inquisitie oft dergheliȷcke binnen der seluer Stadt te brenghene: de welcke hen beste geerne daer in doende / tselue elckerlijcken voor een goede tijdinghe voort ghesect hebben. Ooc is aldaer / volgende den schrijuen vande Gouuernante a / een proclamatie ghedaen b teghen den Autheur vanden voors. gheplecten gheschrifte: maer en is noot achterhaelt ghewordẽn. Ooc soo sijnder soo vele Pasquillen ende Briefkens teghens de Inquisitie / Veruolginghe / Bisschoppen / ẽn voor de Vrijheyt vanden Lande / (oock eenige / niet vanden minsten / by name daer in gescholden wordende) alom te Bruessel / Loeuen / Bossche / Thantwerpen

a. blijct byder weth brieuẽ vã dẽ 31. Decẽbris. 1565.

a. by de brieuen van de Hertoginne 25. Decembris. b. by de proclamatie 27. Decẽb.

den eñ elders/ontrent den seluen tijde ghe
saeyt/datmen metten achterhalē genoech
te doene soude ghehadt hebbē diese al had
de willē straffen. Daer neffens en heeft de
Weth goede vercleeringhe de Inwoonde
ren niet seer cunnen getroosten:mits sy vā
diuerse andere hoorden eñ vernamē alree-
de expresselijck alom belast te syne d'Inqui LIIII.
sitie te ghedooghen/ welcken aenghaende het besoeck
hen te meer achterdencken dede hebben/ tot Ant-
datmen die dagen aldaer ghinc alom buy- werpen ge
ten der Stadt ondersueck doen ofter eeni- daen.
ghe schuylden oft woonden daermen qua-
de suspicie vanden ghelooue mochte op ne-
men/ soo hen het selue dochte te wesen een
specie ende beghintsel vander Inquisitien/
vander welcker ende der vreese ende ach-
terdencken van dier/ schier niemant van
wat Religie hy oock was/en mochte hoo-
ren vermanen soo de selue elckerlijck soo
tegenstont/dat hen gheen quader tydinge
en soude hebben moeghen comen/ dan te
verstane dat de selue int Lant noch gerakē 29. Decem
eñ gedoocht soude moeten wordē:wel ver bris.1565.
sekert synde dat daer nacorts niet alleē hy
mettē synen int particulier/maer oock theel a.blijct by-
int generael bedoruen waere/welcke hu- den Pas-
meurē te Bruessel[a] niet min en waren/ ge- quillen vā
lijck twee diuerse daer gesaeyde briefkēs/ Bruessel
oock welbewesen/ beyde tegē d'Inquisitie 29.Decēb.
1565.ghe-
stroyt.

loopende/ende voor verraders des Lantds
eñ meyneedige/schelvende alle die de seluc
wilden voorderen/perstringerende nomi-
natim den Cardinael Granvelle/den Can-
cellier ende Raedt vã Brabant eñ andere.

9. Januarij.1566.stilo Romano
LV.
De brieuẽ vãde Cancelrye van Brabant.

De saken dus alom in garboellie ende
Thantwerpen oock tusschen hope maer
meer duchtens staende: is eyntelijck by ee-
nen ombekenden Quidam daer ghebrocht
ende gheleuert den 9. Januarij den bouen
verhaelden brief wter Cancelrye van Bra-
bant/metten welcken de Weth seer bela-
den synde/hebben terstont doen verneme
a ende daer naeverstaen/dat van ghelijckẽ
inde andere Hooftsteden oock ghesonden
waren/die des oock niet wel te vreden en
waren: sulcx dat na voorgaende Raedt de
Wethouderen b vande vier Hooftsteden
van Brabandt representerende het derde
Let dessels Landts/by aduijse vande twee
ierste Leden oft eenighen van hen ghera-
den c vonden hen des door Gesanten te be-
claghen ende opponeren inden Raedt / en-
de hen notoire vrijheyt/Preuilegien ende
de gheloeften hen ter contrarien ghedaen/
te allegeren ende daer by te blijuen/ besun-
dere ruerende den pointen vande Inquisi-
tie/Concilie ende Commissaris (aengaen-
de den Placcaten hen ghenoech duncken-
de te allegeren ter Wethouderẽ ontschult

a. by brieuẽ aende Gedeputeerde 9. Januarij.1565.
b. by brieuẽ vã 10.12.15. eñ 16. Jan.

LVI.
De clachte der Hooftsteden van Brabandt
c. by expresse commissie. 11. Januarij.

dat

dat sy gheen vanghers en waren / maer recht ghedaen hadden alsmen hen des gemaent ende versocht hadde) daer by voeghende dat hen wonder gaf dat den Raedt der Steden van Brabant sulcken beuelen sondt die hy wel wiste dat sy/onderhoudende hennen Eedt/niet en consten volvueren/ als des Lants hercomen teghenghaende/ welcke Hercomen den Raet soo wel als sy beswozen hadden [a] /ghelijck oock int aenveerden had ghedaen de Coninck selue: versueckende daerom dat sy hen brieuen van beuele souden willen herbieden oft casseren/oft dat syt voordere souden moeten den Staten claghen ende prouisie daer teghen verweruen.

a. byde beghintsel en x. artickel vand blijd Incompste.

Welcken volghende de selue ghedeputeerde inden vollen Rade van Brabandt [b] dese ende meer andere Redenen ende Remonstrantien tot dien eynde dienende ghedaen ende mondelinghe verthoont hebben ende gheinsisteert dat den Raedt syn beuelen herbieden ende de Hooftsteden van Brabant daeraf ontslaen soude / soo niemandt anders noch Coninck noch Hertoghinne hen specialick met sulcken point in hen brieuen/belast en hadde / verhalende hen ooc (ghelijck oock waer was) dat dese brieuen ende beuelen in hen Steden onder de kennisse vanden volcke comen synde/sulcken op

d. 14. Jannu rij.

De mondelinge verthooninge.

Hooftsteden

1566. ſprake ende beruerte opgheſtaen was/ dat
de Wethouderen de ſelue qualijck hadden
cunnen gheſtillen ende ghepayen/ dan op-
te hope dat die beuelen corts ſouden herbo-
den worden / ende dat ſy doer Ghedepu-
teerde tſelue met alder neerſticheit waren
veruolghende. Den Raedt deſhaluen ten
beſten hem op te brieuen van bouen ghe-
comen excuſerende / allegeerde oock het
LVII. Donſchult des Raets doer den mont vāđē Cancellier point vander Inquiſitie hem maer te ver-
ſtane van alſulcken als in elcker plaetſen
ghewoonlick was te gheſchieden ende ge-
doocht te worden/ eñ aengaende den Con-
cilie / dat hem tſelue niet voordere en ver-
ſtonde/ dan achtervolgende de reſtrictien
daerop de Publicatie te voren toeghelatē
was/ ſuſtinerende alſoo in deen oft dande-
re point / den Preuilegien vanden Lande
niet te cort ghedaen te zyne: waeraf de ſel-
a. 15. Ianuarij. Dat tweede vthooninge v Hooft ſteden. ue Gedeputeerde des anderē daechs a we-
der inden Rade comende / vele breeder de
contrarie hebben gededuceert/ eñ oock ver-
haelt hoe dat ſo wel de Key. Ma. anno 50.
als de Co. Ma. anno 55. hen daer af vrij ge-
laten eñ verclaert hadden: Inſghelijck ooc
de Co. int hulden vanden Lande ghesworē
b. byden 3. article van dētweeden toebrief tot ter blijder Incōpſte. dat ſy met gheen Geeſtelijcke Iudicature
b en ſouden ghequelt worden: eyntelijc dat
hieraene de gheheele weluaert oft bederf-
feniſſe vanden Lande gelegen ware. Welc
ke

ken aengaende sy hen metten Raet meyndente verantwoordẽ/ so verre daer anders dan wel af quame / ende en werde de sake by hen niet ghedresseert / dat syt voorders versuecken eñ vervolgen soudẽ so sy souden vindẽ behooreñ. Waerop eyntelic dẽ Raet hẽ belast heeft hẽ intentie ouer te geuen bi geschrifte/waer toe sy tijt hebbẽ genomẽ.

Duerende dese sollicitatie te Houe in alõ inde Steden groote turbatie gheweest eñ heeft mẽ genoech te doene gehadt om het volck te payen eñ in officie te houden/ met goede hope / schoone woordẽ eñ der ghelijcke/ [a] gelijc ooc in diuerse plaetsen tẽ verscheydẽ dagẽ omtrent diẽ tijde diuerse geschriften eñ Pasquillen al tegen d'Inquisitie eñ vervolginge/ mitsgaders de voorstãders vã diẽ geplect/ gestroyt/ gesonden eñ gehangen syn gheweest so wel te Houe eñ Tantwerpen als elders/ eñ onder ander so isser Tantwerpẽ aẽ diuerse Wijcmeesterẽ dooren/ eenen ghehanghen/ [b] in summa inhoudende datmen nu wel conste gevoelen in wat weerden men mochte houdẽ de persuasiẽ vãder Weth daer sy inde Kersdagẽ der Gemeynte hadden doen te verstaẽ gegeuen de meynninghe vanden Co. niet te wesen/ hen met eenighe Bisschoppen oft Inquisitiẽ te quellẽ/ daer sy nochtãs vãde Cãcelrye brieuẽ eñ beuelẽ hadden ontfaẽ van deẽ eñ dãdere toe te latẽ: eñ wãt daer aene

LVIII. d'Onrustẽ onder d'Inwoonderẽ.

a. by brieuẽ vã 17. 18. 20 22. 24. 25. eñ 27. Januarij.

b. bidẽ Pasquil aende wijckmeesters 14. Januarij.

dwelvaren vander Stadt ende Lande ghe
leghen ware dat zy daer inne sulcken reme
die souden procureren als hunder officien/
volghende den Preuilegien / toestonde:
waer aff de Weth ghewaerschouwet zyn-
de/ de Wijckmeesters heeft doen vergade
ren ende verthoont tghene alreede daer in
ghedaen was/ende dat sy die Ghemeynte
ten besten souden willen onderwijsen / op
dat sy hen stil houden wilden: ende hebben
voort der Gouuernante de copie ghesonden/van ghelijcken is alsdoen onder andere een seer groot Franchois geschrifte addresserende aende groote Meesters / Heeren//Gouuerneurs ende Magistraten vã den Nederlanden van Bruessel ghehangẽ
2.bijdẽPasquil te Bruessel 14. Janua. a aende Poorten der grootste heeren vanden Lande/hen vermanende tot volstandicheyt int beschudden vande Vrijheydt vanden Lande/ met meer andere exhortatien: De wedergade vanden welcken is oock Thantwerpẽ/te Loeuen ende elders voorde Stadthuysen ende op andere plaetsen gheplect vonden gheweest: In summa al om was Garboelle maer te vele: ende teghen de Gheestelijcke met haer Bisschoppen/Veruolginghe/ende Inquisitie / ende teghen eenighen die den wijt hadden van hen voor te stane/wert ouer al wapen ende moort gheroepen/als ooc onder vele an
dere

dere wel bewees een ghescript doen ghe-
pleckt te Bruessel/ beghinnende eñ eyndē-
de metten woorden van *Brant, Brant*/ a iae
is de stouticheyt daeraff soo groot gewor
den dat heurer Hoocheyt selue oock een ge
schrift oft Pasquil inde handt is ghesteken
worden so sy ter kercken ginck. Den Raet
van Brabant (ghelijck oock andere Radē)
had alreede eenen onder hen ghedeputeert
tot Commissaris b / volghende der Gou-
uernante schrijuen / maer soo de ghedepu-
teerde der Hooftsteden met heur Remon-
strantie/ onder andere poincten/ oocexpres
selijck versocht ende ghesustineert hadden
datter egheenen en soude worden ghestelt
ende waere hy ghestelt niet en soude actēp
teren/ soo is die commissie daer bleuen en-
de hy en heeft daer op niet gheprocedeert/
emmer de sinen heeft cunnen gewaer wor-
den.

a. vidē Pasquil te Bruessel geplect 19. Januarij.

b M. Frāchois van Paris.

Alsoo oock dese brieuen vanden Coninc
ende Hertoghinne op sommighe plaetsen
c niet alleen gepubliceert/ maer daer en bo-
uen in Drucke wtghegheuen syn / soo en
heeft daer na niemant meer des ignoran-
cie ghehadt/ ende is de tumultuatie eñ on-
ruste des te meerdere alom ende ouer al ge
worden: ende onder andere so was binnen
Shertoghenbossche een quaet spel by nae
toegecomen/ ter saken vande selue brieuē/

c. Te Gēdt door den Raet van Vlaēderē.

LIX. De swaricheit Tshertogēbosch.

mits de Schouteth met eenighe/ de selue aldaer wilde wtgheroepen hebben/ ende de meestendeel vande Weth ende Ghemeynten dat niet en wilden ghedooghen/ hoe wel tselue met wysheyt ende gheluck noch ghestilt werde/ ende de Publicatie achterghelaten. De Theologiens te Loeuen en rusteden daer en tusschen ooc niet/ maer lieten hen soo hooren ende stoocten soo groff toe/ dattet elcken verdroot.

LX.
Het vertrecken vanden antwoorde des Raets

De sake dus erger wordende van dage te daghe/ ende het gheroep ende ghecrysche vander Ghemeynte vast meerderende ende den Raet van Brabant/ ooc de Regente/ de sake vast sleypende/ hebben de Wethouderen der hooftsteden van Brabant/ ende de Ghedeputeerde te Houe wesende/ met alle neersticheyt (om daer in te versien na hen vermogen) alom geclaecht/ aenghehouden ende verthoont dese turbatien/ metten periculen dier wt mochtē volghen: ende daer neffens niet opghehoudē van te colligeren hen Iustificatien/ ende te stellen in gheschrifte hen redenen ende doleancien/ de welcke zy inden vollen Rade van Brabant hebben doen ouer geuen: [a] maer wat dagelijcxe vervolch ende neersticheydt zy ghedaen hebben/ en hebben noot antwoorde oft appoinctement daer op

LXI.
De schriftelijcke verthooninge der Hooftsteden/ na ghevoecht.
N°. I.
22. Janua.
a. blijct by de remonstrãciē 22. Januarij. ouergege-

op cunnen crijghen dan eerst twee Maen-den daer nae/ te weten: den xxiiij. Meerte/ (merckt hoe alle dinghen doen stonden) als de saken daer en tusschẽ vele voordere ver-liepen ende verergheert waren/ soo na ver-maent sal worden: aende selue verthoonin ghe hadden zy gheuuecht de Preuilegien ende stucken/ hen saken gherwarighende.

Pasquillen-uẽ metter appostille 24. Meert. beyde ghe-print.

LXII. Het beue-stighen ṽ Inquisitie

Soo nu den Raedt van Brabandt der Steden Remonstrantie te Houe had ghe-communiceert/ ende aduijs begheert wat zy inder saken doen oft antwoorden soude moeghen: heefmen terstont tweederleye ghenoech cnntrarie middelen ghesocht te wercke te legghen ende te stroyen: deen teghen dopsprake vanden Volcke/ eñ dan-dere teghen de sollicitatie vanden Steden/ teghen deerste hebben diuersche Raedts-heren ende meer andere / alom gheseegt / verclaert ende den Lieden willen wysma-ken/ dat de meyninghe ende intentie niet en was eenighe Nieuwicheydt ofte Inqui sitie in Brabandt te brenghen/ ende dattet een vuytgheuen van quaeden Gheesten was die des Coninckx brieuen soo wtleg-ghen ende beduyden wilden/ om tVolck in onrusten ende quaet op te ruyden.

LXIII. Het wys-makẽ tegẽ de cleere brieuen.

Teghen dandere hebben diuerse voor-standers der Inquisitien eñ Veruolgingẽ wtghegheuen eñ hen laten alom hooren/ dat

1566. dat die van Brabant groot ongheliic hadden dat sy claechden/ ende datmen hẽ geen nieuwicheyt ouer en wilde dringen: maer dat de geestelijcke Inquisitie inden seluen Lande altijt gheweest hadde ende nã recht moeste wesen: Datmen oock die aldaer vã allen tijden had gheexerceert / gheleden / ende ghedoocht: tot confirmatie vanden welcken sy alle neersticheyt deden / om by te brenghen ende wten hoeck te soecken al le exemplen ende schriften a diemen const achterhalen: waer toe ooc die Loeuensche Theologiennen heuren vlijtighen arbeyt gheerne ghevuecht hebben: ende hoe beyde dese middelen meer voortghestelt werdẽ/ hoe het Volc des te meer beruert wert/ by deerste voelende datmen hen wilde bedriegen/ ende het net ouer thooft sleypen/ daer nochtans de brieuen vanden Coninc ende Hertoghinne soo opentlijck ende beduydelijck de contrarie bewesen eñ thoonden: ende by dandere/ dat men gheensins wil noch meyninghe en hadde van hen vry ende onghelast te laten vande Inquisitie: maer oock hen Wethouders socht te doen verdoouen ende desisteren van hen recht veerdighe clachte.

a. blijct byde byghebrochte delegatiẽ/ sub delegacien eñ cõmissiẽ d Inquisiteuren vã vele Jarẽ.

Aengaende dit eerste middel ist oock ghebuert/ dat b een vanden genen die als Gesanten in Spaegnen van wegen der Stat van

b. by dẽ brieue van den Amptman ende antwoorde vã dẽ Presidentt.

van Antwerpen/ neffens den Coninck ghe weeſt hadden/ verwonderēde van deſe brieuen ende roepen/ heeft in Spaegnen daer aff daduertencien gedaen ende dat hy niet en conſte geloouen d'Intentie vande Ma. nu te weſen/ datmen Thantwerpen d'Inquiſitie ſoude inbrenghen daer zyn Maieſteyt hem de contrarie hadde toegheſeegt/ ende der Stadt van zynen weghen doer hem doen toeſegghen: daerop hem gheantwoort is worden/ dattet quade Gheeſten/ ende Sectariſen moeſten weſen die ſulckx wtgauen ende des Coninckx brieuen ſoo interpreteerden/ want zyn meyninghe noch andert niet en was / dan van gheen nieuwicheyt daer in te brenghen / noch andere Inquiſitie dan men daer gewoon en was.

Tot beveſtinge des tweeden/ heeftmen den Rade van Brabant weten by te brenghen eenighe ſchriften/ daer bij bleeck dat de Pauſen van Roomen ſommighe Iaren eenige Inquiſiteurs generael ouer Nederlandt hadden ghecoren / ende dat die oock met conſent vanden Houe/ andere particulier Inquiſiteurs ouer elcker Prouincien/ ende onder andere oock ouer Brabandt / hadden voort ghenoempt: Inſghelijcx dat byden Princen hen telcken generale Inſtructie/ dienende ouer theel Landt / was ghegheuen: waer mede ende oock beſun- — Den Raet van Brabant.

1566. dere dat eenighe vanden seluen Rade/den Gheestelijcken ende also der veruolginge ende Inquisitie toeghedaen waren/ mẽ de ander vanden Raede soo heeft weten te beleyden/dat den seluen Raet dit voorstel der Inquisitien nv soo nieuw/onghefundeert noch quaet niet en vondt/als hy te
LXIIII. voren anno Vijftich wel ghedaen hadde:
Tweede Versueck der Steden. waeraf der Hooftsteden Ghedeputeerde een locht gheereghen hebbende/ende ooc gheinformeert wesende/dat byden Raede des was rappoort ghedaen te Houe aende Gouuernante inden Rade van Staten/en de daer en bouen in gheschrifte wat ouergheghe uen/zyn zy noch eens inden vollen
a.28.Janu. Raedt gheghaen versueckende mits der haeste ende importancie vander saken/expeditie ende oock schriftelijck bescheet van tghene den Raet daer in ghedaen had oft van meyninghe was te ordineren/tot dien eynde ouergheuende een schriftelijck versueck/ b waerop soo hen gheantwoort was dat den Raedt de sake had ouergheleuert den Houe/ende neffens dien alle goet deuoir doen soude om hen de resolutie te doen hebben: verhaelden de Ghedeputeerde expresselijck ghelast te syne in deser saeken niet te handelen by mondelinghe declaratie: maer alle sacken ouer te gheuen ende oock te versuecken by gheschrifte: begheer-

b. blijct byde Versueck metten verbale vã 28. Januarij/ metter apostille vã 30. Janua.

gheerende alsoo hen declaratie in geschrif-
te/die zy nochtans/niet teghenstaende ve-
le verclaringhen ende protestatien/ alsdoē
niet en consten verwerven noch oock des
daechs daer nae:dan ten derden Daghe LXV.
heeft den Raedt den seluen Ghedeputeer- Dātwoor
den hen leste versueck weder ghesonden de vanden
met hen appostille/anders niet inhouden- Raedt.
de dan dat den Raedt vander saken hadde
rappoort ghedaen aende Gouuernante
ende begheert te weten wat haer Hooch-
heyt belieuen soude daer inne ghedaen te
worden/ende dat de Steden souden paciē-
tie hebben tot dat den Raedt de resolutie
vanden Houe soude verstaen hebben/ daer
toe dē Raedt alle debuoir doen soude:voer
het gheuen van welcker appostille zy hen
eerst met die vanden Houe beraeden had-
den:ende wat neersticheydt de Ghedepu-
teerde ghedaen hebben/en syn tot geen re-
solutie cunnen comen.

Dan soo zy vernomen hadden datmen LXVI.
alle middelen socht om by brieuen ende an De Derde
derssins te persuaderen ende te funderen vthoonin-
dat der Inquisitie toelatinghe ende exer- ge vā Stedē
citie gheen nieuwicheydt en soude wesen/
ende datmen den Raede verscheyden stuc-
ken tot dien eynde bybrocht hadde/ heb-
ben zy a weder inden Raedt een andere Re- a.2. Martij
queste ouerghegheuen/ende versocht b te b.blijct by-
moe- de requeste

1566. moghen hebben cõmunicatie vanden stu-
ken/die zy verstonden ouerghegheuen te
zyn/om het effect van hennẽ versuecke te
beletten:ten eynde zy den raet daerop van
der waerheyt mochten Informerẽ/op dat
LXVII. by misuerstande hen wel ghefundeert ver-
Het strec suecck niet langhere gheretardeert en wer-
ken vandẽ de:waerop zy niet anders en hebben cun-
Raedt. nen verweruẽ/dan dat tselue versueck sou-
de worden ghevoecht totten anderen stuc-
ken die de Steden tot verificatien van heu-
rer remonstrancien gheexhibeert hadden/
om int resolueren daerop ghelet te wordẽ
a.blijct by- soo behoorẽ soude: a sonder dat sy yet voor-
dẽ appoinct dere hebben verereghen met alle die groo-
temente. te sollicitatien die sy dagelijcx daerom heb-
ben ghedaen:mits welcken zy voor hen ge-
nomen hebben / tselue den anderen leden
vanden Staten van Brabant te claghen/
ende gelijckelijck des hen te beroonen aen
de Gouuernante: Insghelijcx oock ander-
werff Instantie te doene tot cassatie van-
den nieuwen Bisdommen / daerentusschẽ
in alder neersticheyt sueckende alle stucken
ẽn schriften die theuren fundamente moch-
ten dienen/soo sy ghewaer werden dat hen
partije van ghelijcke oock dede.

De weth Den Regeerderen van Bruessel is dese
vã Brues- daghen byden Houe mondelinghe belast
sel. heuren Natien ende Ghemeyntente ken-
nen

 Geuangene.
nen te gheuen dat des Coninex meyninge niet en was hen met nieuwicheydt oft Inquisitie te belasten: maer sy en hebben op sulcke vvtvverbalen declaratie niet willen te wercke gaen / om des niet van heur Ghemeynte achterhaelt oft ghenoteert te worden / ghelijck dien van Antwerpen / op gelijcken mondelijcken verclееren te wercke gheghaen hebbende / ghebuert was: dan hebben tselue begheert in gheschrifte / om sekerlijck te weten waer na hun te reguleren / dwelck men vertrocken heeft hen te gheuen.

Soo oock dese vervolghinghe tegen die van andere Religie meer ende meer den Volcke wert teghenstaende / soo hebben sy des te meer medelijden gehadt metten genen die in vreese vander doot daer ouer geuanghen laghen / ende hebben verscheydē persoonen in diuerse plaetsen ten besten gesocht te helpen (ende oock sommighe tijdē gheholpen) om eenighe dier wt te crijgen ende te verlossen / ende onder andere so syn den 26. Januarij snachts Thantwerpen wonderlijck wten Steen verlost twee ionghe Edel Dochters ende ghesusters / met eenen Horologiemakere / dwelck by eenighen seer qualijck ghenomen is gheweest ende oock eenen die daer toe gheholpen had / ghevanghen worden / syn insghelijcx de

de wtghebroken ende assistenten gepzoch meert.

LXVIII. De samencominge d' Groote.

De saken nu soo perplex staende/ dat elc Mensch van verstande wel const gemercken dattet dus niet en conste lange gedueren/ maer dat de saken corts waerẽ geschapen ouer hoop te loopen/ ende dat de Eudse was te vreesen op strate te comen/ tegen dese Inquisitien/ Bisschoppen ende rigoreuse Mandementen/ ende den handel inden Landen daer doere dagheliicx declinerende: Soo eest ghebuert dat by nae alle de groote Meesters/ ende meeste hoofden vanden Landen hen om andere oorsaken a by malcanderen hebben ghevonden/ b al waer by eenighen/ groot medeliiden hebbende/ dat de saken dus qualiick ghingen eñ so luttel totten remedie verstaẽ werde/ Is vermaent/ eñ voort ghesamender hant ghesproken vanden deerliicken staet vanden Lande ende apparente onruste vandẽ Volcke: waerinne zy nochtans luttel hope van beteringhe saghen / nae dien niet en wilde ghehoort zyn/ wat zy om beter wille dickwils verthoonden/ ende datmen ten appaysemente vanden volcke niet ter werelt en wilde nae laten noch versueten: maer euen herr bliiuen doerdringhende so mette wreede vervolginge der Placcaten/ als metter nieuwicheyt vanden Bisdom-

a. datmẽ ouersie de geprinte verantwoordingẽ der Heerẽ Prince vã Oraengnen/ Graue van Hoochstratẽ eñ ander

b. Te Breda ende te Hoochstratẽ in Meerte, 1566.

dommen/ende bouen al mette soo seer be-vreesde ende ghehaette Inquisitie: noch-tans wel voor hen nemende ende den ande ren belouende/ dat zy elck nae hen vermo-ghen ghetrouwelijck raden/ ende helpen souden om den dienst vanden Coninc wel-vaert vanden Lande eñ ruste vanden Volc te voorderen.

LXIX. Tvolck vã Hertogh Erich.

Tot meerdere turbatie vanden Lande ende Inghesetene ismen oock ghewaer worden/ende heeft den roep ouer al ghe-loopen/ dat Hertoch Erich van Bruyns-wick maecte volck van Oorloghen soo te peerde als te voete: waer wt den Gemeyn-nen man niet anders en const begrijpen/ dan datmen daermede in meyninge was/ doer hem d'Inquisitie ende Bisschoppen met ghewelt inne te brenghen ende effect te doen sorteren/dwelck nochtans t'hoff a elcken sochte tontgeuẽ. Waer neffens te Bruessel voortbrocht is ende ghestroyt eẽ groot gheschrifte b/ deducerende de nulli-teyt ende iniquiteyt vanden Placcaten/ en de datmen die/noch d'Inquisitie niet en be hoorde te tollereren/ maer metter daet te wederstaen/ volghende der Blijder In-compste nv de Coninck daer teghens de-de/ qualijck doer andere gheinformeert syude.

a. bide brie-uen vande Hertogin-ne 16. Feb. eñ 24. Mar tij.

b. bidẽ Paf quil gesayt te Bruessel in Meerte

Daer

1566.
LXX.
De gheprinte Boecxkens ende Pasquillẽ.

Daer syn oock lancx soo meer in Druck wtghecomen ende ghesaeyt: niet alleen vele affdraghende Schilderyen/ Dichten en Pasquillen in Druck: maer daer en bouen voort comen/ oock in Drucke/ vele Boecxkens ieghen dese vervolgingen/ Bisschoppen/ Inquisitien ende Nieuwicheden/ soo int Walsche als int Duytsche: daer wt mẽ oock conste sporen hoe der Menschen sinnen ghemoet waren/ ende hoe hen de sakẽ al aenstonden/ ende onder andere/ isser wt comen een Boecxken/ Inhoudende de Inconuenienten inden Nederlanden te volgẽ soo verremen d'Inquisitie daer in brochte.
1 Wt die boecxkens diemẽ lesen mach
2 Item een andere begrijpende/ hoe dat des Lants Politie wel eendrachtelijc conste geconserueert worden/ al werden daer tweederleye Religien seffens ghedoocht/ noch
3 een int langhe wederlegghende de vervolghinghen der Mensschen om des geloofs wille.
4. Ten vierden: Een verclceringhe vã den loosen practijcken van d'Inquisitie/ obseruantie der Placcatẽ ende anders byden Cardinael Granuelle met syn adherenten gheinuenteert / om bouen al te domineren.

LXXI.
Het continueren der vervolginge a. als onder andẽ willẽ Hose ende

Des nietemin ghinckmen metter vervolghinge alle desen tijt met alle rouwicheyt voort naden rigeure vanden Placcate/ Doodende/ Brandende/ a Verdrincken

de/met hoopen: daer neffens de Inquisi- teuren inden Prouincien daer sy indrongẽ waren redelijck groot debuoir ooc deden: ende oft de Geestelicke Inquisiteurs niet en hadden genoech gheweest/soo werden in sommighe plaetsen oock weerlijcke com missarisen/ ondersueker oft Inquisiteurs opt feyt vander Religien ghestelt / gelijck onder andere binnen den Steden van Va- lenchijn/Doznick ende elders / die tVolck iammerlijck vervolchden/ plaechden/ver- dreuen ende doodden.

Boudewijn Dontissant te Brugghe. 11. Martij. 1566.

LXXII. De weerlijcke Inquisiteurs.

Na dien nv de saken soo verre verloopẽ ende de clachten / opspraken ende verbit- tertheden van den ghemeynen Man / alle de Landen doere so groot ende vermenich vuldicht waren / datter qualijck in schene versien te cunnen worden/ende datter niet te verwachten en schene te wesen dan ee- nen generalen oploop / bereurte ende op- worpinghe vanden Volcke/tegen de Gee stelijcke/ende teghen dese wreede vervol- ghinghen/Inquisitien/Bisschoppen ende nieuwicheden:iae dat hier ende daer alree de sommighe somtijden by een hoopten / ende de sprake ende vreese daer aff ouer all vol was/daer by meer andere (niet min verbittert)oock verweckt werden: besun- dere mits men tot dier vren toe met ghee- ne clachten/verthooningen/ oft desolatiẽ

LXXIII. Dẽ soberẽ staet des Nedlants.

vanden Landen tot gheen remedie/versue tinghe oft verlichtinghe en had cunnen ge raken: maer datmen op al bleef euē strack ende hert dringhende ende voortgaende. Des hen dese Bisschoppen ende Inquisiteurs onwijsselijck ghenoech beroemden/ ten grooten achterdencken ende opsprekē der Cooplieden ende Ingesetenen te vorē ghenoech beruert.

LXXIIII. Het verbōt d Edelen. So hebben de Edele vanden Lande hen goeden/huysen/eñ wooninghen ten platten Lande hebbende/ vander seluer generaelder desperatiē des volcx / ter eenre zy de eē groote deernisse eñ medelijden gehat: eñ ter andere zyden eē groote vreese gecregen/dat de vlāme van desen grooten rooc eens opgaende/ sy lieden met hen huysen/ buyten besloten Steden liggeñ/wel mochten deerste syn die de foulle ende furie des volcx gewaer worden eñ gevuelen soudē.

LXXV. Voorsake d Edelen. Bouen dien achtervolgende de verbintenisse eñ goede getrouwe affectie die sy hadden ten warachtighen dienste van haren Prince/(die de genegentheden syns Volcx absent synde niet so sekerlijc en conste ghe weten/dan na de aduertencien die hē werden gedaen/vanden ghenen die by hem in credit waren) ende totter welvaert eñ onderhout synre gemeyne Landē: hebben sy ouerleegt eñ ouerpeyst dattet groot iammer

mer

 Edele.

mer eñ te derrẽ was/dat een sulckẽ schoo-
nen ouervloedigen Landt/soude gans wor-
den verwuest ende bedoruen:ende so ontal
lijcke vele ghetrouwe Ondersaten om lijff
eñ goet comen te geraken/ by gebreke dat
men hen niet en wilde wat believen/noch
ontlasten van saken daer oock andersins
ongetwijfelt des Lants bederfenisse in ge-
leghen ware:eñ die oock bouen dien so re-
delijck schenen/dat elck persoon/van eeni-
ghen verstande eñ couragie/niet en const
gelaten de selue oock te wensschen/eñ in al
le manieren daer na te haken: als namelijc
de versuetinge vander grooter wreetheyt
der veruolghinghe door de Mandemen-
ten/ende de ontlastinghe ende versekerin-
ghe der Inquisitien:waer door ghevolcht
is dat sylieden allenskens meer ende meer
hier ende daer metten anderen daeraf heb
ben beghonst te spreken: Eerst te Bruessel LXXVI.
als sy meest aldaer vergadert waren op te Demeynin
Bruyloft des Princen van Parma/ende ghe der E-
sedert elders/ende te ouerdencken ofter delen.
gheen remedie ende ordre in en waere te
stellen:op dat in tijts/eer het al ouer hoop
ghinc/daer inne mocht versien worden:hẽ
latende duncken dat nadien men sach/dat
die vanden Gouuernante waren/door ee-
nige geestẽ moesten verabuseert oft belet

 wor-

worden/nv sy geen andere insien noch sor ge ter saken en rhoonden sylieden vã eets/ qualiteyts ende ghetrouwicheyts weghẽ niet en consten noch en behoorden/heuren dienst/ hulpe ende arbeydt/ daer inne den Lande ende de Ingesetenen te weygeren: maer met malcanderen voort/ ende voort daer in te sprekene/ ende te proeuene oft het gene dat by de murmuratie vanden ge meynen man/ende generale clachten van den Lande niet en had willen verstaẽ syn/ doer hen gemeyne intercessie/ verthoonin ghe ende bidden/mocht eenichsins gehol- pen worden.

Op welcken voet ende meyninge voort varende/hebben sy hen soo lancx soo meer byden anderen ghebonden/ ende daer aff ghehandelt om eenighe deucht inder sakẽ te doene ende middel te soecken/ om dese twee soo seer ghehaette poincten af te crij ghen ende dLant daer af te verlossen/ be- sundere nadien de Gemeynte opt betrou- wen van sulcker hender verbunt/ heur in alle quellinghen niet teghenstaende/had- de verhouden openbaerlijck daer teghen op te staen/ende sonder hen haeste intercesſ sie misgaen mochte/ sunderlinghe na dien sy vernomen hadden/ dat de Groote hen tsamen gevonden hebbende te Hoochstra- ten/ende des by eenighe Edele ghewaer- schout

schout synde/daer toe niet en hadden willen verstaen / maer tselue den Regente te kennen gegeuen / dus deen ende dandere achterdēcken creech ende hem bevreesde/ waer toe vele onder hen des te lieuer ende williger hen emploiceerden / dat sy van ouer lange deser Religien (diemen noempt nieuwe) toeghedaen waren/ ende vander ander een affkeer hadden. Eyntelijck is de sake soo verre ghebrocht/ dat om dese Intercessie ende verbunt te wercke te legghen ende daer in ghelijckelijck eenen goeden voet te nemen/ desen Edeldom secretelijck malcanderen heeft weten te bescheyden/ te bespreken/ ende hen by den anderen te vinden om der saken een slot te maken: tot welcken fyne sy hier ende daer in grooten ghetale hen vergaderingen int stil hebben ghehadt/ ende oock eendrachtelijck ouerdraghen/ in wat ordre sy hier inne souden voortvaren/ ende oock wat sy bidden ende begeeren souden: Insghelijcx malcānderen bestelt dach ende tyt/ daer sy van allen syden tot Bruessel hen souden vinden in Persoone/ om der Gouuernante eñ den Regeerderē des Lants/ de sake te verthoonen ende soo mondelinghe als schriftelijck remonstrancien daer op te doene: ende op auontuere oft door eenighe (der contrarie sake voorstaende ende toegedaen) bestekē

LXXVII. De tsamen cominghe der Edelē.

werde/ dat dese intercessie ende tsamen co-
minghe mochte qualijck verstaen ende ge
nomen worden / ende datmen die anders
LXXVIII. soude willen interpreteren/ dan hade goe-
De onder- de affectie die hen daer toe porde: waer do
teeckenin- re namaels deen ende dandere onder hen
ge der Ver mochten in last comen ende te lijden heb-
plichte. ben: So hebben sy theurer verseckeringhe
noodich vonden/ eñ hebben metten ande-
ren gemaeckt een Verbont/ ende deen den
anderen geloeft malcanderen by te stane/
ende niet af te vallen oft te begheuẽ: maer
het ghene dat den minsten van hen/ te de-
ser oorsaken/ soude wedervaren ende aen-
ghedaen worden/ ghelijckelijck te versta-
ne: als elcken van hen gedaen: ende tsamen
derhandt met alle hen macht tselue te kee-
ren/ weeren ende verantwoorden: waeraf
sy tot meerdere verseckerheyt oock schrifte
lijck bescheet gemaect/ ende tselue elc met
hen eyghen handt onderteeckent hebben/
dwelck sy ooc daer nae hebben doen ende
laten onderteeckenen van allen den ande-
ren Edelmans/ die naemaels de selue sake
oock werden goet vindende ende van hen
der opinien ende Verbont begheerden te
wesen/ ende mede de handt daer aen te
LXXIX. houden: Dat sy oock daer mede niet an-
het verbõt ders ghemeynt en hebben dan gelijc voor
schrift der is verhaelt/ blijct claerlijck by den geschrif
Edele. te

te van hen Verbont/dwelck voor hen wt-
terste/intentie opentlijck inhoudt/ a dat sy
hadden ghemerckt dat eenighe vremde
gheensins toeghedaen der eeren Godts/
den dienste vanden Coninck / noch welua
ren des Lants: maer alleen soeckende te
versaden hen eyghen ambitie ende ghie-
richeyt ten coste vanden Coninc/ ende syn
re Ondersaten/ daer hen valsche ingheuin
ghen / so vele neffens den Coninc gemaect
hadden/ onder tdecxel van onderhout der
Catholijcxer Religien ende deendrachtich
heyt des volckx/ dat hy niet alleen en had
willen versueten de wreede Placcaten/ opt
feyt vander Religien ghestelt (hoe wel hyt
had beloeft) maer oock daer en bouen / in-
brenghen de Tyrannige Inquisitie tegen
de eere Gods ende Vrijheyt der Ondersa
ten / daer wt volghen soude de ghansche
bederffenisse des Lants/ verdruckinge des
Volckx/ wtroedinghe vanden waren Chri
stelijcken gheloove/ verminderinghe van
des Coninckx hoocheyt/ slauernije der In
ghesetenen/ beneminghe der Preuilegien/
ende verstroydinge van alle Policije. Om al
len welcken quaden voor te comen/ ende den Co.
in syn hoocheyt ende d'Lant in synen voor-
spoet te houden: hadden sy tot voldoenin-
ghe der ghetrouwicheyt / daer alle Edele
toe ghehouden syn: tsamen ghemaect een

a. blijct byden Text vanden verbonde/ onder ghevoecht.
N°. 3.

heylich verbont/ende daermede deen den anderen beloeft te beletten / dat d'Inquisitie gheensins int Lant ghebrocht en soude worde/twaere opden naem van Placcaet/ visitatie oft andere: met cleere protestatie dat sy niet en wilden actempteren teghen de eere Gods oft hoocheyt des Coninckx oft synre Staten: maer dien voor te staen nae alle hen macht: ende alle oproeren ende on gereghelthede weerstaen. Eñ tot meer dere versekerheyt des Lesers / heb ick het selue gheschrift int langhe willen achter vuegen/op dat hy bet mach oordeelen/hoe men sulcken verbont behoort te achten.

LXXX. De roepen gestroyt opt vergaderen der Edele.

Dese vergaderinghen ende verbont en hebben soo heymelijc niet cunnen geschieden/men en isser wat af ghewaer ghewor den: sunderlinghe na dien eenighe der verplichte tsekue hadden gheweest vercleeren aende Groote doen ter tyt vergadert wesende te Hoochstratē/ ende zyn die roepen daer af daghelijckx meer ende meer verbreyt/ende soo niemant hennen gront ende voornemen en wiste dan die vander con federatie waren: Soo heeft tselue te Houe terstont eenen grooten roep / vreese ende verslaginghe ghemaeckt/ende ghelijck in sulcken ende derghelijcken aenslaghen is ghemeynlijck gheschiedende/soo syn daer op velederhande roepen ende nieumaren

van

van deen ende dandere bybrocht/ gelijc de
fame altijt alle saken meerdert eñ tẽ quaet
sten ouerbrengt: deen segghende dat het
heel Lant was in rueren: dandere dat den
gantschen Edeldom was ghereuolteert:
eenighe datter een deel duysent byden an-
deren waren/ende met macht van volcke
ghewapender handt te Houe quamen: an-
dere dat sy Crijchvolck te voete ende peer
de van buyten hadden: sommighe dat ee-
nighe Steden met hen mochten verstandt
hebben die zy ierst innemen ende ouerwel
dighen souden: Ende soo niemandt en wi-
ste hen Intencie/ so wert daer oock vrem-
delijck ende verscheydelijck affghesprokẽ:
deen by brengende dat sy heel rebel warẽ
ende dLant innemen: dandere dat sy al het
regiment na hennen sin herstellen: de Der
de dat sy doude Religie verdrijuen ende de
nieuwe met fortsen daer inne brenghen:
de Vierde dat sy alle de Gheestelijckheydt
alom doot smijten ende verdrijuen: de Vijf
ste dat sy met ghewelt de Vrijheyt vander
Religie toeghelaten hebben: de Seste dat
sy de Placcaten ende Inquisitien souden
afhebben willen. In summa elck sprack
daer af nae zyn goetduncken: maer vielen
alle ghenoech daer op dat zy met ghewelt
ende wapenen hen in grooten ghetale te
Bruessel oft elders souden by een vinden/

ende datmen dan eerst heuren heelen aen-
LXXXI. slach ende voornemen soude weten. Dese
De vreese tydinghe heeft het Hof/ende int besunde-
te Houe. re die eensdeels oorsake warẽ/dat dese ver
uolginghe ende Inquisitie (daer wt elck
wel mercte eñ ghevoelde dese vergaderin
ghe heuren oorspronck genomẽ te hebbẽ)
te dier tijt toe so hert ghedreuẽ ende ghe-
sustineert had geweest/ende geen contra-
rie clachten en had willen toelaten/ geloo-
uen/noch dienvolghende yet toegeuen/in
groote anxt/vreese ende verbaestheyt ghe
iaecht: te meer dat nae de verbitteringhe
diemen genoech gevoelde om de selue sae-
ken ouer al onder de Ingesetén te wesen/
men beduchte dat sylieden lichtelijck opde
hope vande verlossinghe der Placcaten en
de Inquisitie/ende Vrijheyt der Religien
ende Conscientien/het gansche Landt sou
den cunnen doen rebelleren/oft emmer tẽ
minsten hen Meesters cunnen makẽ van
diuerse gheweldige Steden/die om de sel-
ue redenen hen meest vonden beswaert eñ
gealtereert: waer in mẽ ooc meest besorch
de voor Antwerpen/ soo niemant en conſt
ontkennẽ/hoe seer de Inquisitie aldaer ge
haet was van langen tijden af/welcke ver
vaertheyt oock wert vermeerdert door de
tijdinghen dier van vre tot vre aenbrocht
worden/als dat sy dus ende dus sterck wa
ren:

rèn; dat sy trocken herwaert oft derwaert: dat sy sulcken oft sulcken aenslaghen hadden. Dat sy dese oft dese Stadt met listen innemen ende hen Meesters daeraf makē wilden ende dergelijcke.

In dese perplexiteyt is goetghevonden dat alle de Heeren vander Ordre/ eñ Gouverneurs vanden Prouincien die alsdoen te Houe niet en waren/ terstont beschreuē ende ontboden sonden worden a /ende dat des niet te min daer en tusschen in haesten by deen ende dandere aen den Edeldom van diuerse quartieren soude worden ghe schreuen hiermede hen niet te moeyen/ oft daeraf te desisteren/ ende in summa dat elc syn debuoir soude doen om henlieden te scheyden: met hope datmen alle saken met properheyt/ op eenen goeden voet wel sou de cunnen brenghen: Insghelijckx is oock van Shofs weghen gheschreuen ende ghe sonden ter plaetsen daer men meynde de meeste vergaderinghe te wesen/ ende oock aende hoofden vander Confederatien/ dat hadden sy hen ergens ouer te beclagē/ dat sy dat met geschrifte eñ by Gedeputeerde souden willen doen: oft dat zy emmer sonder wapenen tselne quamen doen ende in soo cleynen ghetale alst doenlijck waere: Doende de Gouuernante de plaetse

a. by brieuē vāde Hertoghinne vā. 13. 14. 20. 21. 23. Martij.

21. Martij vanden Houe versien ende verstrecken: insghelijckx heur garde ende wachte meerderen/ende beter toesicht nemen: tallen canten voort wtseyndende om al te bespieden. Ende soo haerer hoocheydt onder andere den xx. Meerte ghewaerschout was ghewořden / dat sy inden sinne hadden Antwerpen secretelijck inne te nemen: So syn der seluer Stadt Ghedeputeerde/doen te Bruessel hen vindende / neffens heur ontboden inden Raedt van Staten/ dien men te kennen heeft ghegheuen datter tydinge comen was dat eenige hadden voorghenomen heymelijck met volck van Wapenen in hen Stadt te comē: belastende daerom/ dat niemant van hē terstont noch diē nach derwaert soude reysen/ende met goede wacht ende anderssins/doen versiē dat de selue Stadt niet verrast / ouerweldicht oft beschadicht en werde.

Die van Antwerpē

LXXXII. De clachte der Hooftsteden aende Staten

Eenighe daghen daer te voren hadden de Hooftsteden/siende dat zy met alle hen sollicitatien niet en voorderden / noch tot gheen resolutie en consten comen van hen clachte/des hen doleancien ghedaen aen de Prelaten ende Edele van Brabandt / a representerende met hen de dry Staten desselfs Lants: ende versocht dat sy hen inder saken met hen souden willen vuegen/ ende tot voerstande ende onderhoudt van der

a. blijct byden verbalen hier op gemaect.

der libertheyt ende Preuilegien des Lants ende tot afdoeninghe van deser ghedreych der Inquisitien/ghelyckelick maken ende by gheschrifte ouergeuen aende Gouuernante een vele breeder ende ampelder deductie ende remonstrantie dan aendē Rade ouergheghenen ware (vander welcker sy euen wel daer en tusschē dexpeditie souden vervolghen) waermede de selue Prelaten ende Edelen zyn te vreden gheweest/ ende hebben ghelijckelijc eenighen onder hen last ghegheuen om alderhande Preuilegien/ stucken ende gheschriften te ondersoecken ende ouersien/ende daer wt diuerse manieren van doleancien ende verthooninghen te maken: soo oock ghedaen is ghe weest: die by tijden gesien/ghelesen/verādert ende gebetert syn / ende daer neffens ghevuecht alle de verificatien daer toe dienende: deducerende met goeden fundemēte wel int langhe/dat dLant van Brabant met gheen Inquisitie oyt en hadde belast gheweest/noch worden en conste/ nae de notoire Preuilegien desselfs Lants: daer inne oock verhalen dat de Placcaten goet versuet waren. a

LXXXIII. oorsake het vuegē der Staten vā Brabāt.

Daer en tusschen ismen ghewaer worden dat den Raedt van Brabant der Steden Remonstrantien / metten stucken in weerzyden by ghevuecht/ hadde ouersien en-

a. blijct byden gearresteerdē doliancien.

Trapport vādē Raet

1566. ende met hunnen aduÿse ende goetdunc-
ken der Gouuernante ouergedraghen:
waer na de selue oock waren ghevisiteert
inden Secreten Raedt: Dopinien vanden
welcken ooc hebbende/ is inden Rade van
State neffens heur hoocheyt ooc daerop
ghehādelt: maer en werde den Stedē noch
gheen resolutie oft antwoorde ghegeuen:
Eñ also het gebuert ware/ dat te dien tÿde
versche brieuen van syn Ma. wt Spaeng-
nen aende Gouuernante desen aengaende
waren comen/ so hoopte men dat daer by
de Coninck naerdere hem vercleert ende
op syne Ondersaten clachte ende altera-
LXXXIIII. tie ghelet soude hebben: maer alsoo daer
Het misho af niet te voorschÿne en quam / noch eeni-
pē vā beter ghe openinghe ghedaen en werde: wert-
nissen. men vermoedende / datter gheen sonder-
linghe versuetinge oft verhoepte beter de
claratie ghecomen en ware. Des de verbit
teringhe ende wanhope maer te meer en
wies.

De resolu- Den Vierentwintichsten Martÿ a als-
tie opte ver men nu dagelÿcx verwachte ende vreesde
thooninge de compste der Edele: syn de Raden van
der Hooft- Staten/ secrete ende Brabant opter Ste-
steden. den doleancien vergadert gheweest / ende
a. vide brie- is daer inne resolutie ghenomen / de welc-
uen van de ke by appostille opter Steden ouergeghe
Regēte aē uen remonstrantie ghestelt synde / men
de Co. 24.
Martÿ. 66

des

Hoofdsteden b. 25 Meerte.

des anderen daechs s'morgens hen heeft gheleuert / geteeckent by eenen Greffier vander Rade van Brabant: Inhoudende in substantie opt point vander Inquisitie/ dat aengesien men niet en bevonde sedert
1
den Jaere van 50. eenighe exercitie vander Inquisitien in Brabandt gheweest te syne/ den Raedt verclaerde (volghende tgene haer Hoocheyt den Rade had gheaffirmeert) de meyninghe vande Maiesteydt niet gheweest te syne/ noch te wesen (ghelijck hy oock aende Gouuernante had geschreuen) eenighe nieuwicheyt inne te brēghen/ maer dat de Rechten / Preuilegien/ Costuymen ende Hercomen des Landts van Brabant onverbrekelijck onderhouden ende gheobserueert souden worden/ ende dat dien achtervolghende de Suppleanten niet en souden metter Inquisitie belast oft beswaert worden. Item opt 2
point vanden Concilie/ dat de meyninghe vande Maiesteydt niet en was dat tselue Concilium anderssins soude gheobserueert worden / dan sonder preiudicie vande gherechticheden/ Hoocheyden ende pre eminentien der seluer synre Maiesteydt/ ende oock van syne Vassallen/ Steden ende Ondersaten/ ghelijck den Rade wel breet toegheschreuen ware gheweest.

Ende

Ende opt poinct van den Commissarissen dat de meyninghe vande Ma. niet anders en ware dan ghelijck het principael reme- die ieghen de secten tot onderhout der Ca- tholijcker Religie/gheleghen was in goe- den Scholen/goeden Predicanten/ ende reformatie der manieren vander Gheeste- lijckheyt: dat eenieghelijck ende besunde- re de Prouinciale Raden ende Magistra- ten vanden goeden Steden/de handt neer- stelijck daer aenewilden houden/hebben- de de selue Magistraten tot dien eynde goede correspondencie metten Rade Pro- uinciale/ende de selue Raden metten Se- creten Rade/om des der Hoocheydt rap- port te doen sonder dat daer mede ghe- meyndt werde/dat den Raedt oft Steden van Brabant den Secreten Raede souden onderworpen zyn. Met welcke verclerin-

LXXXV. De duysterheit der Apostille. ghe vanden vrijdom der Inquisitien ende Limitatie vanden Concilie van Trenten/ hoewel der Steden ghedeputeerde/ ter- stont/tselue appointement lesende/ wtter maten seer verblijt syn ghewordden: noch- tans is de selue hen blijschap terstont we- der ghematicht, als sy naedere inghesien hebben/ dat sommighe woorden vander

a. vide memorie opte swarichedē gestelt. seluer appostillen sulcx ghestelt waren dat naemaels by eenighe de contrarie soecken de wel eenighe calumnien ende wtwegen by

eenighe calumnien eñ wtwegen bybrocht souden cunnen worden/ a ende noch meer als sy ghesien hebben/dat aldaer so opentlijck bethoont werde de meyninghe te wesen te continueren d'Executie vanden Mãdementen / die sy wisten soo rigoreux ende odieux te wesen : maer aldermeest syn sy verwondert gheweest / als sy daer inne bevonden ende ghelesen hebben/ dat henlieden met eenen gerecommandeert ende bevolen werde/de Neerstighe Obseruatie der Placcaten eñ Ordonnantiẽ synre Ma. ende besundere heeft hen vrempt ghegheuen/dat aende selue woorden vervolgens ghestelt waren dese: achtervolghende hen representatie hier gheruert/soo alsulcken presentatie in hennen gheschrifte niet ghestelt noch gedaen en was geweest/ b sulcx datmen hen daermede veronghelijckte/en de schene te willen / soo wel benemen den wech om naemaels yet te moghen clagen teghen de herdicheyt der seluer Placcatẽ/ (daer doere nochtans onder het Volck soo grooten turbatie ieghenwoordelijck alom was) als oock hen inde ooghe / indignatie ende perijckel brengen/niet alleen van hẽnen eygenen Inghesetenen/ maer ooc vã allen den Inwoonderen vanden Nederlãden/als de ghene die gheptesenteert soudẽ hebben te volvueren ende obserueren/ tgs

a. bide memorie opte swarichedẽ gestelt.

LXXXVI. Het volherdẽ inde vervolginghe.

b. als blijct bydẽ inhoudẽ d' requestẽ eñ appostillẽ beyde geprint syn de eñ oock hier na gevencht.

N°. 2

1566. ne eenen iegheliicken teghen therte stont/ ende begheerde aff ende te niete te hebbē/ mitsweicken sy terstont voor hen hebben gheuomen te sollliciteren/ a soo wel naerde re ende ampelder vastiicheyt / bescheet ende declaratie vander voorseyder beloefder vryheyt der Inquisitie / als oock naerder vercleeren op het achterlaten vander deputatien van Commissarisen/ende int besundere tot wtlatinghe der voors. woordē: Achtervolghende heurer presentatie hier gheruert: als onbehoorliic ende teghen de waerheyt daer alsoo ghestelt ende inghevoedert : ende wat diligentie sy terstont daer nae deden/en consten : noot geweten noch en wilde niemant kennen / wie die woorden daer ghevuecht had / oft hoe de selue daer in quamen: vernamen nochtans wel dier int begintsel niet vermaent ghe weest te syne. Eñ want om de selue woorden vele opspraken ghevolcht is / ende op dat de ghewillighe Leser gheen achterdenken noch twiifelachtigheyt en hebbe vander waerheyt/soo sal hy achter na het eynde vinden ende lesen mogen int lange/het gheheel inhouden/soo vander voors. ouergheghuen remonstrantie als vanden appoinctemente marginale daer op gestelt/ daer in hy sulcken presentacie niet en sal vinden / maer alleen die ontschult die de

a. bliict by den Requesten eñ verthooingen daerop ghemaect.

Wethou-

Wethouderẽ van hen Officie syn doende: niettemin om het volck te gherüster ende stilder te maken/ hebben sy terstont in diligentie der Steden Regeerderen vander voorseyder verclaerder vryheyt der Inquisitien ende Concilie interpretatie gewaerschout ende dappointement ouergheſonden/ waermede terstont in den beghinsel het volck inden quartiere van Antwerpen ende andere Steden des Hertochdoms vã Brabant/ seer is verheucht/ ghestilt ende verblijt gheweest.

Ten seluen Vijfentwintichsten Meerte des achternoens/ so syn de Staten vã Brabant/ te weten: de Prelaten/ Edele/ ende Ghedeputeerde vanden Steden/ ontbodẽ byde Gouuernante inden Rade van Staten/ al waer sy den seluen heeft doen verthoonen/ dat sy ghewaerschout was/ datter sekere conspiratie ende entreprinse op desen Landen voorhandẽ was/ daer wt vele inconuenienten souden mogen spruyten die in alle manieren in tijts moesten verhuedt worden: ende dat sylieden/ wetende hoe vele den Landen daer ane gelegen ware/ dattet selue werde belet/ elck int syne wilden goede toesicht op al nemen ende haer Hoocheyt telcken aduerteren/ als sy yet vernamen/ sy soude aen hen van gelijcken doen doen. Eñ want sy had verstaen/

LXXXVII. De vthooninge der Regẽte aẽ de Staten vã Brabãt

1566. dat dentreprinse haeren pretext schene tē nemen/ om te wesen teghen d'Inquisitie/ had sy doer de appostille by heuren beuele byden Rade van Brabant ghegheuen des daechs te voeren/ opte Requeste van den Hooftsteden/ henlieden ende alle d'Ondersaten van Brabant daer aff wel willen verseкeren/ soo de intentie van syne Ma. noch de heure niet en had geweest/ noch al noch en was van eenighe Inquisitie in Brabāt te brengen/ waerop de Statē haer Hoocheyt hebben ghedanckt van heur sorchvuldicheyt die sy thoonde te hebben voor tgemeyn beste/ daer toe van heuren weghen alle goet debuoir presenterende.

LXXXVIII. Tvoorhoudē d' Regēte aē die vā Antwerpē

Daer na heeft sy den ghedeputeerden van Antwerpen alleen doen roepen / ende hen ghewaerschouwet / dat eenighe Wtlandighe vande conspiratie synde / waren in sekere Herberghe binnen der Stadt alreede gelogeert: begerende geinformeert te wesen wat daer af ware ende wat ordre men ter Stadt bewaringhe ghestelt hadde/ soo sy gheaduerteert was / dat diuerse Borgheren ende Coopluyden met die conspirateurs verstant haddē: die daer op seyden daer alreede wake ende wachte by daghe ende by nachte gestelt te syne: datmē de Poorten gadeslooch: de aencomende Schepen visiteerde: de Weerden hē Ga-

ſten dede ouerbrenghen / ende derghelijc-
ke: maer dat ſy van gheen Wtlants Volck
en hadden ghehoort : maer euen wel des
terſtont ouerſchrijuen ſouden : Waer op
heur Hoocheyt hen ſeyde / dat ſy wel moch
ten toeſien / want hen Lijff / Goet ende Ee-
re daer aen hinck : ende dat ſy tot ſtillicheit
vanden Volcke ende Cooplieden hen ſou-
den onderrichten / datter geen Inquiſitie
comen en ſoude / noch d'Ingheſetene daer-
mede belaſt worden : waer in ſy ſeydē d'Of
ficie alreede ghedaen te hebben.

Ghelijcke vermaninghe van ſcherpe toeſicht te nemen / heeft oock de Gouuer- nante alſdoen oock daer na apart gedaen / aen die van Bruesſel / die heur oock gewil- lich daer toe geoffereert hebben / ende diē volghende vele Ordinantien aldaer ghe- maeckt ende gheſtelt. Ende om generalijc te ſegghen watter om ginck / men en was te Houe noch inde Steden a niet min be- vreeſt ende het Volck beladen / dan ofter Vijanden van buyten hadden te verwach- ten gheweeſt / ende elck ſchickte hem nae ſyn beſte om ſyn Stadt ende Plaetſe verſe kert ende bewaert te houden : dwelck nef- fens alle andere perturbatien de humeurē vanden Volcke noch meer dede verbitterē ende rueren. LXXXIX. Infgelijcx aen die vā Bruſſel. a. blijct by- dē puncten van Ant- werpen ge ordineert 27. Martij 1566.

Terſtont daer na ſo ſyn tot Antwerpē / te XC. De weer- lijcke In- quiſiteurs.

1566. te Bruessel ende elders ghestroyt/ gehanghen ende gheplect diuersche schriften/ by de welcke ghewaerschoudt werde/ dattet gelogen was/ datmen wtghaff dat de Inquisitie aff was/ mitsdien men euẽ wel wil de scherpelic onderhouden hebben de Placaten/ die de Inquisitie medebrochten/ ende vande Gheestelijcke Rechters vermaeden/ a bouen diẽ dat de voorderers der seluer Inquisitien nv eenen anderẽ voet hadden ghevonden/ ende alleenlijck den naem veranderende ende het selue effect blijuende b in stede vã Geestelijcke Inquisiteurs nv hadden gheordineert Weerlijcke/ vanden eedt zynde/ die alleẽ opt point vander Religie acht ende toesicht nemen souden/ noemende ooc eenighe vanden Autheurs dees loosens vonts/ c vermanẽde het volc om daer teghen vrijmoedich te stane ende dese verleydende woorden ende schoone gheloeften niet te willen ghelooouen. Onder andere oock soo isser Tantwerpen een groot gheschrifte d behendich ghestroyt/ grootelijckx de Weth ende heur Ghedeputeerde noterende ende blamerende/ dat zy het onderhoudt vande rigoreuse Placcaten volgende den expressen text vander appostillen vanden Rade hadden ghepresenteert ende bouen dien accepterẽde sulcken appoinctemẽt daer sulcken last expresse

a. bide placcaten van Sep. 1550. eñ der naevolgende.

b. blijct bi de iij. Pasquillen in Meerte te Bruessel voortbrocht.

c. Viglius Hopperus Cardinalisten.

d. blijct byden seluen Pasquil.

se ingegeuen werde/ hen seluen den voorſ. Placcate hadden onderworpen / eñ ooc dẽ wech benomẽ om daerteghen te mogen/ mettẽ anderen/clagen/des sy last noch cõsent vande Ghemeynte en haddẽ/dier het rigeur der seluer Placcaten grootelijckx was mishagende/des teghen hen protesterende ende tot raddres hen exhorterende.

De Statẽ vã Brabant ghesien de voorgaende appostille eñ gelet oock opt verclee ren van haer Hoocheit: regard ooc nemeñ opte sprake dien aengaende loopende / eñ besundere opte murmuratie vallende opte Placcaten: hebben/volgeñ tgene der Stedẽ Gedeputeerde vandẽ begintsel af goet ghedocht hadde: tsamen rijpelijc ouerleet eñ wel ingesien de woorden vanden voorſ. appoinctemente/ende tot meerder gherusticheyt ende versekeringe van elcken/ ge raempt twee andere ende nadere Remonstrantien [a] de eene optenname der Hooftsteden aenden Raet van Brabant/ ten eyn de ierst dat dese woorden bouen verhaelt/ Achtervolghende der presentatien hier geruert/souden wtghedaen worden/mits zy sulcx noot en hadden gepresenteert / en de sy ghedeputeerde daer door inde indig natie van al de Weerelt quamen / te meer dat naden loop des ieghenwoordigen tijts de Placcaten beter werden gemodereert: daer

XCI. Het voornemen der Staten vã Brabant.

a. By dese Gheconcipieerde ij. Requestẽ.

Daer by oock protesterende dat sy niet en accepteerden de cause daer ghestelt vande toegelaten vryheydt der Inquisitien / te weten: Mits dat dexercitie daer-aff sedert den Jare 50. in Brabandt niet en ware beuonden: soo sy ontkenden / ende mē niet en soude beuinden de selue oyt te voren / emmers met wete vanden Staten / ende consente vanden Steden / toegelaten te syne / begherende op al bescheet ende Acte daer aff in vaster formen / om den bereurden en de verveerden Volcke daermede eenighe versekeringhe te moghen warachtelijc en de vastelijck sonder achterdencken geuen. Daer neffens hebben sy ooc geraempt eene andere remonstrantie byden Staten aē de Hertoghinne ouer te gheuen / mits hen voorgaende / doer de voors. Appostille sedert ghegheuen / voor een groot deel nv was cesserende: ten eynde gemerct den gemeynen Volck het vercleeren vanden Rade / niet en dochte ghenoechsaem te syn / te meer sy dien suspect hielden / oock dat de selue Appostille in eenige plaetsen / was alleen relatijf: ende dat inden appoinctemen te niet voordere expresselijck bevrijdt ghehouden en werden / dan alleen de Suppliāten / dwelck maer en waren gheweest de Wethouders der vier hooftsteden: besundere dat daer by schene te worden ghereser-

serueert eenighē Weerlijcken Commissaris/daer wt men een Weerlijcke Inquisitie soude moghen vermoeyen / in preiudicie vanden ordinarisen Rechtere/ ende des Lants Preuilegien: dat heure Hoocheydt wten name vanden Coninc/hen wilde geteeckende ende beseghelde Acte verleenē/ van dat de voorf. Inquisitie noch Gheestelijcke noch Weerlijcke in Brabant tē geenen daghen ingheſtelt en soude worden: maer alle delicten/soo van Heresie als andere staen ter kennisse vanden ordinarisen Rechtere: Daer neffens ooc heur Hoocheit verthoonende dat hen gheraden dochte/ mits den ieghenwoordighen tijde naerdere versien te worden/ opte veranderinghe ende versuetinghe vanden Placcaten tes Volcx gherusticheit/concipierende ooc onder hen eenighe middel totter moderatien van dien: maer soo daer en tusschen de cōpste der Edelē toequam/werde het ouergeuen van beyde dese remonstrantien wtgestelt.

Na dien nv de groote Meesters/Gouuerneurs vanden Landen ende Ridderen vander Ordre/ten ontbieden vande Gouuernante tot Bruessel comen waren: Soo heeftmen a met hen begonst/ende de andere daghen ghecontinueert / ende soo voor als na noen inden Raedt van Staten ghehan-

XCII. Tvoorhouden der moderatiē opte Placcaten.

a. 28. Mar. 1566.

handelt ende ghetracteert hoe ende in wat manieren men het rigeur vande Placcatē wat soude moeghen modereren ende den penen/na de delicten het proportionerēde/ distinguerē/tot conseruatie vander ouder Religien ter eenre/ende tot appaysemente van dese troublen ter andere syden/om die naer zyne Ma. te seynden ende syn goede beliefte daer op te weten.

Ter kennisse vanden Luyden beghonst zynde te comen/datmen was besoigneren de om te concipieren eenighe veranderinghe/ versuetinge oft moderatie opte Placcaten: heeftmen daer verscheydelijck aff ghesoroken / ende is eenen yeghelijcken oorsake ghegheuen om daerop te morren: mits dattet soo secreet ghehouden werdt: beduchtende dat de veruolghinghe luttel ghelicht soude worden: ende te dier Intentie is oock te Bruessel ghestroydt een groot gheschrifte / a deducerende dat moderatie / presupponeerde Placcaten / die nochtans nae de Preuilegien nul waren/ ontdeckende oock ende redarguerende eenighe puncten vander seluer gheconcipieerder moderatien daer aene vele hen stieten/siende de cleyn verlichtinghe: syn ooc alom gevonden vele Dichten/int Walsch/ Duyts eñ Latijn teghen d'Inquisitie/ Geestelijcke ende die moderatie.

a. bÿdē pasquil voortgecomen te Bruessel 31 Martij.

Daer

Bontgenotē. XCIII.

Daēr coēste ō Bontgenoten.

Daer en tusschen is vaster tÿdinghe comē/dat een groot getal der geconfedereerder Edele van alle canten nae Bruessel quamen om te presenteren een Requeste ende te begheeren aff ghedaen te hebben de Inquisitie ende Placcaten op tfeyt van der Religie/waer mede men te Houe verbaest/ belaeden ende suspens heeft gheweest / niet wetende hen maniere van comen / noch hoe de sake vergaen soude / ende binnen middelen tÿde/ syn in diuerse Steden ghesaeydt achter Straten cleyn brieskens / a inhoudende een vermaninghe aende Borghers van dat alle de Edele vanden Lande hen by een souden vinden te Bruessel om ootmoedelÿck te versuecken dat syn Maiesteyt afdoende d'Inquisitie metten Placcaten daer toe tendeerende/wilde verhueden dapparente ruine vanden Nederlanden/ende dat zy hen ooc in eene soo deuchdelÿcke ende nootelÿcke begheerte metten Edelen souden willen vueghen door hen Wethouderen oft Gesanten: welcke Billetten verboden werden / ende onder andere stelden die van Bruessel by Publicatie loon van Vÿfentwintich gulden voer die eenen van dier brieskens wtgheuers/ soude comen aende Justicie verclaeren/ soo de Gouuernante Brieuen aen alle Steden hadde

1. April. 66.

a. Byde geprinte Billetten.

wt-

1566

wtghesonden/ [a] datmen die Billetten in alle manieren soude supprimerẽ ende met appzematie ende andersins/ om eenige vã de Autheuren te achterhaelen ende straffen/ hen employeren.

a. bydẽ brieuẽ vã 1. Aprilis eñ de nageuolchde Publicatien.

3. Aprilis. XCIIII. Het ôsuec der Verplichte Edele.

Den Iersten/ Tweeden ende Derden Aprilis/ syn van diuerse plaetsen vele Edel luyden tot Bruessel inghecomen/ ende ten seluen iij. Aprilis is opten auont oock aldaer Inghecomen/ de Heere van Brederode/ met een groot ghetal Edele: maer nyemant en was inde Wapenen/ noch men en hoorde ghecen clachte/ dat sy ergens opden wech ouerlast ghedaen hadden: ende was te Bruessel groot ghevolch van Volcke/ naden seluen Edelen gapẽde/ als sy ergẽs achter straten ghinghen/ oft wt ende in/ so sy ghemeynlijck byden anderen waren vergarende. Des anderen daechs [b] hebbẽ sy alle hen saken in ordre ghestelt ende gereet ghemaeckt/ maer en syn te Houe niet ghewcest/ soo sy seyden te verwachten/ de Grauen vandẽ Berch ende Culenborch/ die noch achter waeren: maer des daechs daer na [c] soo de selue Grauen noch niet en waren ghecomen/ hebben de selue Edelen audientie te Houe begheert/ die hen ghegunt is tusschen xij. ende een vren des snoenens/ op dat het volck meer verschotẽ soude syn/ ende alsdoen syn de Edele tot ont-trent

b. 4. April.

c. 5. April.

trent 400.in ghetale vijff ende vijff te ga- der achter malcanderen met ghemanier- der sedicheit/ende int achterste als de prin cipaelste gaende/ Graue Lodewyck van Nassau/ende de voorſ. Heere van Brederode/ te Houe ghecomen/ eñ aldaer inde Camere vanden Rade van Staten innegelaten/alwaer de Hertoghinne metten Heerẽ vanden seluen Rade/den Ridderen vander Ordre ende de Gouuerneurs vande Prouincien des Lants hen was verwachtẽde: al waer na dien sy met behoorlijcker reuerencien de eerbiedinghe aende Gouuernante/ende allen den anderen Heeren ghe daen hadden/ de Heere van Brederode voor tredende ende hem addresserende aẽde Gouuernante/verhalende doorsake hunder compste/verclaerde/ a hoe dat de Edelmans daer teghenwoordich ende andere sulcx oock ghesint/hadden goetghevonden dat een goet ghetal van hen/hen souden aldaer vinden ende om den dienst vanden Coninck ende tghemeyn beste vã dẽ Lande/heur Hoocheyt in alder ootmoet presenteren de Requeste daer Jegenwoordich/opter welcker heurer Hoocheyt soude belieuẽ sulckẽ ordre te stellen/als sy soude vinden geraden/biddende haere Hoocheyt hen de selue int goede te willen affnemen, Voort hoe dat sy verstaen haddẽ/dat men

De 400. Bontgenots.

Graue Lodowijc van Nassow.

a. Dit verhael is ghe print.

1566. men hen voor haere Hoocheit/voor de Heeren vanden Rade/ ende andere had belast/ als dat dese heure deliberatie principalijck was aengherecht om daer doore oproer/ onruste en oploop te verwecken: ja dat erger ware dat sy hadden willen veranderẽ van Heere/hebbende verstant en verbont met wtlantse Princen ende Hoopluyden/ soo Franchoisen als Duytschen ende andere/dwelck sy noyt ghedacht en hadden/ ende was heel contrarierende/soo wel hen der ghetrouwicheyt/als den ghenen heur verthooninghe inhielt: biddende dat heurer Hoocheydt belieuen wilde / hen te noemen de ghene die soo eerlijcken gheselschap sulcx tonrechte geblameert hadde: Bouen diẽ dat indiẽ onder de iegenwoordighe eenighe waren die ghehoort haddẽ dat sy int particulier souden van sulckx belast wesen/des hen seer na ghinck/ baeden daerom/dat hen so wel de Geschuldigers als de Geschuldichde mochten genoempt worden/op dat die des schult oft ongheluck had exemplaerlijck ghestraft werde: daermede der Gouuernante de voorseyde Requeste presenterende: ende zyn daermede vertrocken/nae dien haer Hoocheyt hẽ had verclеert/ dat sy die mettẽ Heerẽ daer teghenwoordich soude ouersien/ende hen corts antwoorde doen hebben/ welcken nae-

naghaende de selue oock aldaer in den Rade van Staten ouersien is.

De selue Requeste hielt in substantien/ hoe dat de ghetrouwicheyt der Nederlanders teghen heuren Heeren alle Kerstenrijck door altijt hooch beroempt had gheweest: waer inne den Edeldom altijt wel die erste plaetse ghehouden hadde: noyt lijf oft goet ghespaert hebbende voor de selue: waer inne sy ootmoedige Vassallen vā syne Maiesteyt altijt wilden continueren: ende hen altijt ghereet hielden om met lijff ende goet hem dienst te doen: waerom aen merckt hebbende/ hoe dat de saken iegenwoordelijck waren gheleghen/ hadden sie uer wat ondancx te behalē/ dan te verswijghen tghene dat naemaels tot syne Maiesteyt ondienste soude moghen comen: ende daer neuen oock verstooren de ghemeyn ruste vanden Lande: hopende dat metter tijt beuonden soude worden/ dat onder alle diensten die sy zyne Maiesteyt souden moghen doen/ desen behoirde den hoochsten ghehouden te worden: waerom zy oock hopten dat den seluen niet qualijck en soude cunnen ghenomen worden. Ende hoe wel sy niet en twijfelden dat alle tghene syn Ma. eertijden ende nu weder op een nieuw had gheordineert/ ruerende d'In-

XCV. De Requeste d' Edele

Dese Requeste is gheprint alleē eñ in andere boecxkens/ ende wort oock hier onder gebrucht. N°.3

1566. d'Inquisitie ende scherpe onderhoudt der
ordinantien/gemaect opt stuck vander Re
ligien/en ware geschiet met een fundemēt
van rechtveerdighe oorsake/om te volgen
tghene de Key. Ma. hoochloflicker memo
rien met goeder intentie ghedaen hadde:
nochtans soo het verloop vanden tijden
heyschte verscheyden remedien/haddemē
bevonden/dat sedert eenighe Jaeren her-
waert/de selue Placcaten (hoe wel niet ten
wtersten gheexecuteert) nochtans oorsa-
ke tot vele Inconuenienten hadden gege-
uen/waer doer de leste resolutie van syne
Ma. niet alleen verbiedende alle versuetin
ghe/maer oock beuelende de rigoreuse exe
cutie van dien/ende donderhoudt der In-
quisitie/was hen met goede redene/oorsa-
ke gheuende van te vreesen/dat daer doe-
re niet alleen het voorss. quaet meerderen/
maer ooc eenen generalen oploop daer wt
volghen/soude moeghen/tot iammerlijc-
ke bederffenisse alle der Landē: nae datmē
alreede openbaerlijc aen allen canten sach
den afkeer des Volcx/waer doere zy had-
dē tot dier vren toe verwacht/dat doer de
Heeren oft doer de Staten vanden Lande
heur Hoocheyt in tijts des soude ghewaer
schout geworden syn/om ordre daer in ge-
stelt te worden/ wechnemende den gront
ende oorsake des quaets: maer gesien heb-
ben.

hende dat de selue (om eenighe reden hen onbekent) dat tot noch toe ghelaten hadden/ende daer en tusschen het quaet dagelijckx wies/ende het dangier van een generale opruericheit aende doze was/had hen ghedocht/hen toe te stane/volghende heuren eedt ende den yuer die sy hadden ten dienste van syne Maiesteydt ende heuren Vaderlande/niet langher te vertoeuen/maer lieuer deerste te wesen om goet officie daer inne te doene: hopende zyn Ma. hen waerschouwinghe te min qualijck soude nemen mits dattet hen meer raeckt dan eenighe andere ghemerct sy meestendeel heur huysen ende goeden ten platten Lande hadden ligghende: oock dat/rigoreuselijck executerende de voorʃ. Mandamenten soo syn Maiesteyt/nv beuolē had ghedaen te worden/yegelijck van hen/ia vanden gantschen Lande ware onderworpen der Confiscatie van Lijff ende Goet/ten appentijte van eenighen nydighen oft gierigen/waerom sy in alder ootmoet baden ordre daer in ghestelt te worden. Ende ghemerckt dimportantie vander saken/ te willen iemant exprès seynden/neffens syn Maiesteit/om daduertencie te doene ende van hennen wegen ootmoedelijc syn Ma. te bidden/daer inne voor nv/ende altijt/te willen versien/Ende wāt tselue niet en cō-

1566. ste gheschieden/ soolanghe de Placcaten
(oorsake van allen tquaet) bleuen / dat zy,
ne Ma. wilde belieuen te verstaen tot abo
litie van dien/ soomen beuinden soude tsel
ue heel nootelijck/ om te verhueden de gā
sche bederfenisse deser Landē/ ende ooc na
recht ende reden ghefondeert te wesen.
Ende ten eynde men niet peysen en soude
dat sy (die niet en begeerden dan syne Ma.
ootmoedighen dienst te doen) hem daer in
ne souden willen regle oft mate stellen nae
hen beliefte/ soo sy wel duchten / dat heur
teghen partije tselue soude willen ver-
staen : Soo baden zy ootmoedelijck zyne
Maiesteyt/ dat zyn beliefte ware/ andere
ordinantie daerop te maken by aduyse en-
de consent van syn Staten generale daer
toe vergadert/ om daer inne te versiē met
andere bequamer middelē: ooc heur Hooc-
heyt ootmoedelijck biddende dat ter wy-
len syn Maiesteydt hen ghefondeert ver-
sueck verstaen ende na syn goede beliefte
daerop ordonneren soude/ sy wilde tot de-
sen dangier versien / door een Generale
schorssinghe/ soo vande Inquisitie als alle
executien der voorschreuen Placcaten/ tot
ter tijt toe syn Ma. anders daer in soude
hebben gheordonneert: wel expresselijck
protesterēde/ dat zy by die waerschouwin
ghe hen hadden ghequeten/ voor soo vele

het

Bontgenots

het hen mocht raken/ hen daeraff van nu voor Godt ende de Menſſchen ontlaſtende/ende datmen hen naemaels niet en ſoude cunnen noteren van ſulcken quaet verſweghen te hebben / euen verre by faute van in tijts daer inne te verſiene / eenighe onruſten/ oproer oft bloetſtortinghe toequame: nemende Godt/den Coninc/ heur Hoocheyt/de Heeren vanden Raede / ende hen eyghen Conſcientie te ghetuyghenisſe/ dat ſy daer inne haddē ghehādelt/als goede ende ghetrouwe Dienaers ende Vaſſallen van ſyne Maieſteyt/ſonder iet te doene buyten heuren debuoir / anderwerff daerom biddende/ dat heur Hoochheyt daer toe wilde verſtaen / eer daer ander quaet af quame /ende ſoude wel doen.

XCVI. Danwoorde opter Edelen Requeſte gegeuen. 6. Aprilis. 1566.

Des daechs daer na als de Gouuernante metten Heeren neffens heur weſende/ langhe opte ſaken had ghedelibereert ende reſolutie oft antwoorde / opter Edele Requeſte by Appoſtille marginael doen ſtellen/heeft zy de ſelue doen ontbieden te Houe / alwaer zy in ghelijcken ordre als des daechs tevoeren ghecomen zyn / de twee Heeren voorghenoempt doenoock achter / als mede principale / by hen hebbende / de voorſchreuen Grauen van Culenborch ende vanden Berghe (die daer en tuſſchen ghecomen waren / ende

De Graue vanden Berch eñ van Culẽborch.

hadden vercleert te approberen tgene dā=
vere alreede ghedaen hadden)ende is hen
aldaer byde Gouuernante doen gheuen
de voorʃ.antwoorde opte Requeste in ghe=
schrifte ghestelt/waermede zy vertrocken
zyn.

Welcke Appostille was innehoudende
a dat heur Hoocheydt/ verstaen hebbende
tghene by dinhouden van dier Requeste
versocht wert/wel was ghedelibereert te
seynden neffens syn Maiesteydt/ om hem
dat te presenteren:ende neffens der seluer
te doene alle goede officien/ die sy daer toe
soude vinde dienende/om syn Maiesteydt
te doen gheneghen ende ghedisponeert
worden/ om te verwillighen inder Remon
stranten begheerte: De welcke van zyn
Maiesteyt niet en hadden te verwachten/
dan saken synre Ingheborner ghewoon=
lijcker goedertierē heit weerdich ende con
form:hebbende alreede haer Hoocheydt/
voorder Remonstranten compste/ met as=
sistentie ende aduys vande Gouuerneurs
der Prouinciē/Ridders vander Ordre /en
de die vande Raden van Staten/ende Se=
creten/neffens heur wesende / ghebesoig=
neert / om opte Placcatē vander Religiē/
te ramen ende te stellen sekere moderatie
om syne Maiesteydt te presenteren / de
welcke sy hoepte dat sulcke soude beuon=
den

a. byde Appostille den Edelen gegeuē/die metter Requestē is geprint eñ ooc hier na ghevoecht. N°.3.

den worden/dat yeghelijck des soude be-
hooren redelijck contentement te hebben.
Eñ gemerct dautoriteyt van haer Hooch-
heyt (gelijck de Remonstranten wel moch
ten mercken ende begrijpen) heur soo ver-
re niet en strecte/als om te moghen schor-
sen de Inquisitie ende Placcaten so sy ver-
sochten/ende dat niet en betaempde/het
Landt/der Religien aengaẽde/te laten son
der Weth: Soo betroude heur Hoocheyt/
dat de Remonstranten hen te vreden hou-
den souden/dat sy ten eynde voorschreuen
sonde aen syn Maiesteyt: ende dat ter wy-
len men dantwoorde soude verwachten/
sy ordre stelde/dat soo wel by de Inquisi-
teurs (daer de selue tot alsdoen gheweest
hadden) als byden Officiers respectiue/in
heure lasten met discretie ende modestie
gheprocedeert soude worden/sulcx datmẽ
geen oorsake en soude hebben hem des te
beclaghen: betrouwende oock dat de Re-
monstranten hen sulcx souden houden dat
van gheenen noode en soude werden daer
inne andersins te vseren: eñ dat wel te ver
hopen waere/dat door de goede officiẽ die
heur Hoocheyt soude doẽ neffens syn Ma.
de selue soude te vreden wesen/ooc vander
Inquisitien te ontlasten de andere Landen
daer die waeren/soomen hadde moghen
verstaen/dat alreede vercleert was opte

Requeste der Hooftstedē van Brabāt / dat zy metter seluer niet en soude belast worden: ende soude heur Hoocheyt soo vele te vrymoedigher heur thoonen om neffens syn Ma. alle goede officien ten eynde ende effect voorſ. te doene / mits sy voor seker hielde dat der Remonstranten wterlijcke meyninghe ware van niet te Innouerē aengaende der ouder Religiē in desen Landen onderhouden.

XCVII.
De naerdere verthooninge d̄ Edele.

De Edele op dese antwoorde Raedt gehouden ende vergadert gheweest hebbende / so ten seluen als ten naesten dage (Sondach wesende) ende hen metter seluer niet heel te vredē noch ghenoch versekert houdende: hebben goet ghevonden noch een verthooninghe ende rencharghe daer op te doene voor hē vertreck / waer toe sy des daechs daer na [a] audientie versocht eñ oock voorder noenen ghehadt hebben: aldaer verhalende dat by hen gesien dappostillen die heurer Hoocheyt had belieft hen te gheuen / sy niet en hadden willen laten / inden ierſten haer ootmoedelijck te bedancken vā der corter expeditien: oock vander satisfactien die heur Hoocheit van dese hen vergaderinge had ghehadt: soo die oock tot geenen anderen eynde ghescheiet en was / dan om den goeden dienst vanden Co. eñ welvaren vanden Lande: eñ dat sy om de meerdere

a. 8. April. 1566.

Dese verthooninge is geprint int boecxkē vandē ghe schiedenissē v̄ Religien Tantwerpen 66.

dere ruste eñ contentement vanden seluẽ/ souðẽ seer wel begheert hebben / dat dev voorz. harer Hoocheyt apostille ampelder ende claerder had gheweest/ niettemin na dien sy theuren grooten leetwesen verstõ dẽ/ dat heur Hoochz niet en had de macht die sy wel wenschten/ soo betrouden sy hẽ dat heur Hoocheit/ volgende de hope ende versekeringhe die sy hen daeraff gegeuen hadde/ goede ordre daer in stellen soude/ so neffens den Magistratẽ als Inquisiteurs/ hen belasteñ dat sy/ verwachtende tot dat syn Ma. anders daer in soude hebben ghe-ordineert/ hen souden verhouden van alle vervolch/ spruytende wter Inquisitien oft Placcaten der Religien: eñ mits sy niet en begeerden dan na te volghen/ alle tgene bi syn Ma. met aduijs eñ consent va syne generale Staten / tot onderhoudt der ouder Religien soude wordẽ geordonneert/ hoepten hen sulcx te houden/ dat heur Hoocheit geen oorsake en soude hebbẽ / hender qualijck te vreden te syne: ende oft iemant eenighe enorme oft seditieuse acte voortstelde dat tegẽ den seluẽ by heur Hoocheyt eñ dẽ Rade van Statẽ sulcken straf mocht ghestelt worden / als de misdaet wtheyschte: Protesterende anderwerff / dat soo verre eenich inconuenient gerees by gebreke vã gheen goede ordre gestelt te hebben/ sy al-

tijt heuren debuoir voldaen hadden: heur Hoocheydt ootmoedelijck biddende tselue hen deuoir te willen houden voor aenghenaem/ dat verstaende/ ghedaen te syn ten dienste van syne Maiesteyt/ hen offereren de te blijuen seer ootmoedige ende onderdanighe Dienaren van heur Hoocheyt en de te steruen voor heuren dienst alst heur belieuen soude hen te beuelen: ende want sy verstonden datter eenen roep ginck dat eenighe hen calumniateurs hadden alreede de coppye hunder Requeste doen printen daer in men soude moeghen veranderen/ daer wt verstaen mocht worde hen vergaderinghe seditieux gheweest te syne ('daer doere sy in alder Werelt haet mochten comen) dwelck heel contrarie was van hen oprechte meyninghe/ gelijc haerder Hoocheyt kenlijck ghenoech waere: versochten dat heur Hoocheyt wilde toelate de Drucker van syne Maiesteyt hen voors. Requeste te moghen printen van woorde te woorde/ soo zy ouergheghenen was gheweest.

XCVIII. De ij. antwoorde d' Regente. Welcke declaratie gehoort/ende het geschrifte dien conform doen ouergegeuen/ ghesien by de Gouuernante ende Heeren daer present/ter wylan de Edele vertrocken waren: heeft zy den seluen weder inne ghecomen wesende/mondelinge verclaert dat zy metten Heeren daer wesende/ had

ouer

ouersien tgheschrifte heur ghebrocht/ en-
de gaff voer antwoorde/ dat sy hoepte sulc
ken ordre te stellen soo neffens den Inquisi
teurs als Magistraten/ datter gheen des-
ordre noch schandale toecomen en soude-
ende soo verre eenige toequame/ eer pro-
cederen soude van hunder zyden: daerom
dat sy achtervolghende hun gheloefte in
den gheschrifte begrepen/ souden toesien
datter gheen schandale noch desordre op
enrese onder henlieden/ noch onder de ge-
meynte: hen biddende niet voordere met
secrete practijcken te beleyden/ om meer
persoonen tot hen te trecken.

XCIX. De Replijke v̄ Edele

Waerop byden seluen Edelen wert ge-
seet dat sy heur Hoocheyt ootmoedelicken
bedanckten vander goeder antwoorde die
heur doen had belieft hen te geuen/ maer
dat sy hen vele te bet te vreden eñ voldaen
ghehouden souden hebben/ soo verre heu-
rer Hoocheyt belieft hadde hen te verclee-
ren/ in presentien van allen dē heerē daer
wesende/ dat sy dese hen vergaderinghe
had ghenomen int goede/ ende als ghedaē
ten dienste vande Maiesteyt/ heurer Hooc
heyt versekerēde/ dat niemant van hennē
ghesel schape heur oorsake gheuen en sou-
de om qualijck te vreden te wesen vande
stillicheyt die sy voordane houden souden:
waer op heur Hoocheyt antwoorde/ dat sy

sulcx gheloofde: maer soo sy daer neffens
niet en verclеerde hoe sy hen vergaderin-
ghe was nemeñ/wert byden Edelen noch
eens versocht eñ ghebeden/dat heur Hooc
heyt hen soude willen opentlijck verclеerē
hoe sy was nemende het debuoir dat sylie-
den hier inne ghedaen hadden: Daerop sy
C. Antwoort de vā Regēte. alleenlick/cort afbijtende/antwoorde/ dat
syt noch niet en conste wel gheoordeelen.

Ende soomen wel mercte dat de Edele
daerop doen vertreckende/niet ten besten
ghecontenteert en schenen: soo is daer nae
a. Besunderebyden Raetsheere/Alsonulle seer bedreest synde vande Bontgenoten. neffens der seluer Gouuernante by diuer
se Heeren ende andere/ a inden Rade groo-
te instantie ende biddinghe ghedaen / dat
sy om alle quaet te verhueden/inder saken
wat sueter wilde vallen / ende dese Edele
met meer contentments latenvertrecken/
met diuerse verthooninghen daer toe die-
nende: waerop eenighen Heeren gelast oft
emmer toegelaten is gheweest/ hen te vin
dene byde vergaderinge vande selue Ede-
b. byden gescrifte daer af gemaect. le/eñ hen aldaer stercker eñ naerder geloef
te te doene/ b van dat niet gheattempteert
en soude worden/int feyt vander Religiē/
tot dat syne Ma. antwoorde soude comen/
eñ voort syn daer terstont ghеconcipieert
de brieuen diemen aen alle Officiers/Wet
houders eñ Inquisiteurs te diē eynde sou-
de seyndē: diemen ooc belast heeft den sel-
uen

nen Edelen te thoonen theuren meerderẽ
contentemẽte. Dien volgende hebben hen
de selue Heeren bydẽ verplichten Edelen
gevonden eñ hen toegeseet eñ beloeft/ dat
vã dan voort/ geen Officieren/ Wethoude
ren/ noch Inquisiteurẽ/ tegen iemandẽ en
souden meer/ om geleden/ oft toecomende
saken/ int feyt vander Religien/ procederẽ
by gevãgenisse/ confiscatie/ bannissemẽte/
oft andere correctie: ten ware dat yemant
door eenige seditieuse oft enorme actẽ/ ten
dereñ tot gemeyn onruste/ hẽ thoõde ghe
noech rebel eñ culpabel: In welckẽ cas mẽ
doẽ soude so sy selue gepresenteert haddẽ:
eñ dat al by maniere alleenlijck van proui-
sie/ eñ tot dat syn Ma. met aduijs eñ con-
sent van syne Staten generale/ anderssins
daerop soude hebben geordonneert. Daer
en bouẽ syn theurẽ meerderẽ contentemẽ
te by beuele vãder Regente by hẽ gecomẽ
een vãde Ridders vander Ordẽ [a] eñ eenen
Secretaris vãdẽ Rade vã Statẽ/ [b] metter
minutẽ vãde brieuẽ alsõ te seyndẽ conform
tgene haer Hoochz hen beloeft hadde: din
houdt vanden welcken hen ouerluydde ge
lesen is geweest/ by de welcke [c] (ierst ghere
peteert wordẽde het versueck vande Ede-
len ende dantwoorde hen ghegheuen die-
men begeerde gheeffectueert te hebbẽ) be
last eñ beuolẽ werde/ dat elc opt feyt vãder
Religiẽ in synen last procederẽ soude: met

a. De Graue van Hoochstraten/ eñ dat mẽ syn verantwoordẽge op dit punct lese.

b. de Secretaris Berthij.

c. blijct bydẽ brieuen alom gesonden gheda-teert 9. April 66. hier na int eynde gheveucht.

1566. alle wijsheyt/discretie ende modestie: noch tans niet te ghedooghen dat eenighe nieuwicheyt inder religien/ tot doen onderhouden/ werde geattēteert/ noch eenich schandale oft acte seditieux gheperpeteert/ dwelck/ oft gebeurde/ men haer Hoocheit/ des soude aduerteren/ metten Informatiē daerop ghenomen/ om die by heur in syne Maiesteyt Raden ghesien/ daerop gheordonneert te worden soo behoozen soude: ende dat zy des in gheenen ghebreke wesen en souden/ op dat zy gheen oorsake en gauen tot eenich inconueniēt/ welcke brieuē des anderen daechs ghedepescheert/ en de alom aende Raden/ Steden ende Inquisiteurs ghesonden syn.

CI. De brieuē aende Inquisiteurs eñ Officiers ghesonden.

Dafcheyt vā Edele.

De Edele daer na/ langhe tsamen ghedelibereert hebbende/ ende hen vastelijck betrouwende/ opte groote gheloeften hen ghedaen: hebben hen daermede content ende voldaen ghehouden/ ende gheresolueert te scheyden/ ende elc na huys te trecken: maer hebben ierst in handen van hen vier Hoofden/ gheloeft ende toeghesevt/ a dat zy inder Religiē/ noch andersins niet en souden innoueren oft attenteren: maer in aller stillicheyt hen houden/ volghende hen geloefte/ ende verduldichlijc verwachten/ tgene zyn Maiesteydt/ met syne generale Staten/ soude believen te ordineren:

a. bydē ghe schrifte daer af ghe maeckt.

en-

ende dat zy in alles souden bereet ende onderdanich wesen/tot tghene de selue hen vier Hoofden/ hen ordineren ende beuelen souden: Hebbende oock tot assistentie / ende correspondantie vanden seluen wt heuren ghefelschep gecoren/ ende genoempt/ drij oft vier van elcker Prouincien/ die inden seluen/ souden gadeslagen/dat aldaer niet en werde geattēteert/tegen de voors. brieuen ende gheloeften / ende voort ghestelt meer andere ordren onder hen nootlijck ghevonden: ende namelijck oock dat zy Gheconfedereerde allegader / tot bethooninghe van heur alliancie / souden openbaerlijcken/ aenden hals hanghende/ draghen/ een goude Medaille hebbēde op deen zyde de effigie vanden Coninck ende op dandere / twee tsamen ghevoude Handen/met eē Bedeltessche daer onder/daer by bewijsende / dat sy waren ghetrouwe Dienaers vanden Coninc/ende bereet tot zynen dienste alle het henne te employerē: Jae tot om te gaen bedelen/van welck bedelen zy te meer vermaen wilden maken/ om dat eenighe a van hen contrepartije/ als sy eerst te Houe quamen/wt verachtinghe had ghefeet/datter eenen hoop frayer *Geux* (dats in Nederlants te segghen Fielen/ Rabauwen oft Bedelers) inne quamen: waer doere zy oock terstont den naē Geux

De Medaille v̄ Bontghenoten.

a. de H. vā Barlamōt

Den naem der Geusē.

Geux ghecreghen ende behouden hebbẽ.
Ende dien volgende syn hunder vele noch
dien dach: andere des anderen daechs: eñ
8.9.10 Aprilis.66. sommighe des daechs daer na vertrockẽ:
sonder datmen eenighe clachten/ ouer hen
oft heuren Dienaeren/ binnen der seluer
Stadt van Bruessel/ oft ergens daer ontrent ghehoort heeft ghehadt.

Ende hoe wel het inhouden vande propositie/ Requeste/ antwoorde ende naghevolchden beuelen/ hier voor ghenoech int langhe schynt verhaelt te wesen/ ende die eensdeels ooc volgende des voore verhaelt is/ geprint syn: nochtans want dese vergaderinghe is geweest/ een acte van so grooten ghewichte eñ consequentie/ eñ dat der seluer noch dickwils sal hier na vermaent moeten worden: Ja dat der seluer wederpartije/ dier/ den wijt gheeft/ van alle de veranderinghen ende troublen dier nagevolcht syn/ soo en heeft niet dan goet cunnẽ wesen/ dat dient belieft/ achter na deyn de van desen sal moghen vinden eñ lesen/ de warachtighe copien int langhe/ so wel

b.syn alle drij achtergevuecht. No.6.7

der Edele Requeste/ als der Regẽte antwoorde ende de brieuen van 9. April/ b op dat hy te meer vanden warachtighen inhouden mach verseker syn.

Nv iste weten/ dat geduerende dese vergaderinghe vanden Edelen/ ende dat der

selver compste verwacht wert / de Ghee-
stelijcke eñ alder meest de Inquisiteurs eñ
die d'Inquisitie/ Bisdommen/ ende vervol
ghinghen sonderlinghe voorgestaen ende
notoorlijck vervolcht ende veneerst had-
den/ in seere grooter benautheit ende vree
se hebben gheweest/ sorghende dat sy van
den seluen qualijck souden gehandelt wor
den: waer doere oock vele hender / hen be-
dect hielen ende absenteerden sekere merc
kelijcke daghen: maer men en heeft niet
cunnen bevinden/ dat de selue Edelen ye-
manden van hen/ noch van heurer partije
tet misdaē hebbē: mits welcken de vertroc
kene weder ȯstout eñ thuys gecomen syn.

Het schuy-
len der gee
stelijcke.

CIII.

De tijdinghe vanden succes deser sakē/
ende vande brieuen daer op alom ghesonden/
is terstont ouer al gheloopen eñ heeft
sulcken contentement/ ruste eñ stillicheyt
in alle Prouincien ghemaect dattet won-
der was: eñ alle voorgaende morringen/
opspraken/ verbitteringhen ende afkeerē
doen cesseren/ ende achterblijuen/ eñ eenie
gelijck schicte hem wel te vreden in alle on
derdanicheyt tot syne neeringhen/ danckē
de eñ groot contentement hebbende / soo
vande Gouuernante/ vanden Heeren/ van
den Rade/ vanden Edelen/ ende van elcker
licken: alleēlijc bleef indē menschē eē ach-
terdēckē/ van dattet niet lāge duerē en sou
de

De gerust
heyt d' In-
geseteneñ op
te schorssin
ghe.

CIIII.

Het achter
dencken op
de beloefde
schorssinge

de: dat zy van sulcke vryheyt/versekert souden mogen blijuen: ende dat syne Ma. terstont soude ouer doen schrijuē/ van tselue niet te willen approberen / oft dat eenighe onrustē geesten/souden alle middelen soecken om te beletten/datmen niet volcomelijck en soude effectueren/noch houden tghene den Edelen ghelooft ende toegheseet was: beduchtende dat in een van dien ghevallen die saken terstont vele erger ende min curabel soudē worden/dan te vorē: waer inne sy werden te meer benaut ende perplex wt dien men gewaer beghonst te worden/dat de Moderatie/daer de Hertoginne af vermaēt hadde/ ende daer sy met ten Heeren ende Raden nu soo langhe ouer onledich had geweest/ om het concept daeraff syne Ma. ouer te seynden / soo rigoreux/generael ende intricaet noch schene te blijuen/datmen teghen eenen calumnieusen Officier ende vervolgher: Jae ooc anderssins ieghens eenen vander gemeyn der opinien discreperende / luttel sueticheyts oft beteringhe vande voorghaende Placcaten/soude by auontueren raken te vindene.

CV. De herticheyt v Moderazien.

Na den affcheyt/metten voors. Edelen als voere ghenomen/soo is byde Gouuernante metten Heeren ende Raden neffens heur wesende/langhe deliberatie ghehouden:

CVI. De besluytinghe des Raets vā Staten.

den/hoe ende in wat manieren/men hier inne best soude moghen handelen: ende be sundere hoemen de sake syne Ma. best soude moghen te kennen gheuen/ende wel op alle ghelegentheyt onderrichten eñ vermanen: om tot ruste ende conseruatie synre Landen/wat/den humeuren soo generale synre Ondersaten/toe te gheuen/ besundere ende te meer datmen niet en twijfelde therte desselfs/en soude verbittert wesen/door de aduertencie diemen hem te voren [a] ghedaen hadde opt quaetste van dese vergaderinghe ende entreprinse vanden Edelen: soomen doen oock vande selue al vele ergers beducht hadde/ ende eyntelijc is goetghevonden/dat terstont twee Ridderen vander Ordre/daer selue in persoone souden reysen ende syn Ma. op al tē besten informeren: die oock met hen souden draghen de Moderatie/soo die heur goetgevonden soude worden/ met breedere instructie voort/vā alle tgene sy aldaer meer te doen souden hebben/welcken volghende/oock eyntelijck/twee vanden seluen/genoempt/ghedeputeert/ende niet sonder groote swaricheydt ende vele gheloeften/daer toe verwillicht syn/ [b] namelijck myne Heeren den Marquis van Berghen ende den Baenreheere van Montigni/om de welcke aff te veerdighen/men te houe

9. ende 10. April. 66.

a. byde Regēte door brieuē van 24. Martij

b. de Heere de Marck graue van Berghen eñ de Baē reheere vā Montigni

April. in alle diligentien / heeft ghebesoigneert
soo wel opte voorz. Moderatie oft concep
vanden eenen nieuwen Placcate opt fey
vander Religien oft goetduncken van sy
ne Ma. ende aduoy synre Staten te stat
eeren/als oock opte Instructie den selue
Heeren mede te gheuen.

CVII. De Leden van Vlaẽderen.

Ten welcken daghe neffens de Gouue
nante/oock syn inghelaten / ende hebben
audientie ghehadt de Ghedeputeerde de
vier Leden van Vlaenderen/ghelast synd
vanden gantschen Lande/om so mondeli
ge als schriftelijck te clagen/ouer de Inci
uenienten indẽ seluen Lande van ouerlan
ghe/ toeghecomen ende daghelijcx meer
derende ter saken vander Inquisitie/daer
mede men/daer/de lieden deerlijc quelde
begeerende ooc vander seluer los / vry en
ontslagen te blijuen/ so wel als andere Lã
den:maer tot beteren verstande van deser
verthooninge sal goet wesen/de sake/ van
wat hoogere hernomẽ eñ verhaelt/eñ hoe
daermede successiue sy gehandelt/vcleert

CVIII. d'Inquisitie in Vlaẽderen ghecõtinueert

d'Inquisitie ĩ Vlaẽderen.

So staet dan te weten/ dat nadien indẽ
Graefschappe van Vlaenderen allenskẽs
gheintroduceert / ghedoocht eñ gheleden
was geworden/eeniger Geestelijcke per-
soonẽ ᵃ Inquisitie opte Weerlijcke:de Re-
geerderen/Wethouderen eñ Inghesetenen
desselfs Lants/by experiẽcie bevondẽ heb
ben

a. M. Peeter Titelman Dekẽ vã Roncẽ.

bē/dat sy van Jare te Jare meer eñ meer mettē exploicten/vervolgingen / eñ voort stellen desselfs Inquisiteurs/ghequelt eñ geplaecht/eñ dLant daer doere vā volcke meer ende meer gebloot werde/ waerdoore dopsprake sulcx/int generael is worden inden Jare 1564. dat de vier Leden vandē Lande van Vlaenderen/ daer mede belaeden/ende daerop vergadert zyn geweest/ ende daer en teynden / by hen Ghedeputeerde/so wten name van hen als vanden ghemeynen Ingesetenen desselfs Lants/ des/de clachten aende Gouuernante hebben doen doen/so by monde als by Requeste/ a inde selue Requeste verhalende/ hoe dat/volgende den Preuilegien/eñ costuymen vanden seluen Lande/ altÿt onverbrekelÿck onderhouden/eñ bydē Co. int aenveerden van dien/ooc besworen/hen Supplianten toebehoorde/de kennisse van alle de persoonen ende goeden ghearresteert/ ghevanghen oft gedetineert/ onder elckx Jurisdictie/ ende alst ghebuerde dat ten versuecke van yemanden Gheestelÿck oft Weerlÿck eenighe Informatie/ het ware Criminele oft Ciuile/te houden ware/ yeghens Weerlÿcke persoonen/dat die ghewoonlÿc was te geschiedē/by de Wethouders van wegen syne Ma. ter administratie vande Justitie gestelt. Inder vuegen

a byde Requeste met ter Appostillen ghegeuen 20. Octob.64.

CIX. deerste Requeste der Leden van Vlaenderē tegen d Inquisitieonē gevuecht No.4

1566. dat niemandẽ anders toegelaten en ware gheweest / eenighe acten van Jurisdictie aldaer te exerceren ende naemelijck oock niet/ eenighe apprehensie oft huyssoekinghe te moeghen doene: daer toe oock andersssins ieerst van noode ware gheweest/ precedente ende ghenouchsame informatie byden Wethouders ghesien te wesen: ende dat dien al niet teghenstaende eenen M. Peeter Titelman hem segghende van syne M. weghen gheconstitueert te syne/ Inquisiteur vanden Kersten gheloove/ (hoe wel hy hen syn commissie ende instructie noyt ghepresenteert oft ghetoocht en hadde) dagelijcx hem vervoorderde in preiudicie vande voorſ. oude Vrijheden / sonder kẽnisse van saken/ op syn plucht te doẽ vanghen ende apprehenderen/ sulcken persoonen alst hem goetdochte: ia die wt hennen huysen te doen trecken/ ende huysoeckinghe te doene / buyten den wete vande Wethouderen/ alleenlijck tsynder assistentie nemende/ de Baillius oft Officiers/ die in diuerse plaetsen/ de selue assistencie niet dorden weygeren/ van vreese oock by hem ghesuspecteert ende bedreghen te worden (van al tselue presenterende volcomelijc te doen blijcken waert noot) welcke saken sy bevonden van sulcker consequentiẽ te wesen/ dat in dien sy daer in/ langher dissimu-
leer-

leerden/ sonder syne Ma. tselue te kennen te gheuen/ ende den Inquisiteur lieten v-surperen van sulcke exorbitante nieuwich heden/ te besorgen soude wesen/ dat de ge-meente occasie soude moghen nemen / om beroerte te stichten/ ende henlieden ooc te gens Justicie op te stellen/ daer by het Lāt geschapen soude syn in desolatie te comē. Baden daerom ootmoedelick/ dat daerop regard nemende / ende oock opte groote diensten / by hen altijt gheerne ghedacn/ synre Maiesteyt wilde belieuen/ hen te la-ten ghebruycken/ vande voors. heure oude liberteyten eñ vrijheden/ ende, die te main-teneren soo syne Ma. tzynder aencompste ende aenveerden vanden Lande/ so wel int particulier als int generael/ besworen/ en-de syne Maiesteydt Edele Voorsaten/ onderhouden hadden : Interdicerende den Inquisiteur ende anderen Gheeste-ijcken persoonen / te vseren van ghelijcke nieuwicheden/ excessen ende ongeoorloef-den middelen van Inquisitien: Baden ooc dat indien by occasie vande voorghenoem de nieuwicheden ende excessen/ eenich In-conuenient toe quame / onder de Gemeen ten (so seer te duchten werde indien de In quisiteur daer inne continueerde) dat sylie den respectiue elck int syne gheexcuseert mochten wesen: Waerop de Gouuernan-

April.

te by apostille voor antwoorde heeft ghe-
gheuen/ a dat/mits de generaliteyt van-
der seluer requesten/sy had gheraden von-
den/al eer yet daerop te ordonneren/parti-
culierlijcker te verstane der Suppliantem
intencie/nopende den nieuwicheden ende
grieuen daer ouer zy wilden claghen/heb-
bende tot dien eynde met hen doen com-
municeren doer sekere vanden Rade/daer
toe ghedeputeert / maer soo de ghedepu-
de hen hadden gheexcuseert / om alsdoen
van heuren Meesters gheenen anderen
last te hebben. Soo soude haer Hoocheyt
verwachten/de voordere verclaringhe die
sy deshaluen aenden voorz. vanden Rade/
naemaels souden willen doen/ des niette-
min dat heur Hoocheyt belast hadde den
Inquisiteur Titelmannus/dat hy int exer-
ceren van syn Officie hem soude conduise-
ren met alle discretie: Eñ den Suppliantē
den seluen gheuende behoorlijcke assisten-
cie ende faueur/ende sorghe dragende ter
obseruantien van syne Ma. Placcaten/ge-
lijck sy wisten syne Ma. intentie te syne/
ende ghelijck voor hen eyghen welvaert
ende ruste conuenieerde oft betaempde/
hoopte heur Hoocheyt dat opte Inconue-
niēten byden Suppliantẽ gherepresen-
teert/verhuet soude worden.

a. Dantwoorde vā 20. Octob. 1564.

Met welcke appostille ende wt den cō-
mu-

municatien metten Raetsheeren ghehou-
den ghenoech verstaende de meyninghe
vanden Houe en hebben doen ter tijt die
van Vlaenderē niet voordere dorrē daer
op volghen: hebben nochtaens altijt voer
behouden tselue ter eerster bequaēheyt
te doene mits sy saghen d'Inconueniētē
eñ apparente ruine vanden Lande. Eñ na
diē daer na de voorz. Inquisiteur so lange-
re so verdere syn voortstellē eñ Jurisdictie
verbreyde: dat ooc daer neffens de nieuw
Bisschoppē in Vlaenderē gestelt niet min
van heurder sydē en dedē eñ en attēpteer
den: So en syn de clachten van alle canten
maer meer verdubbelt: Daer en bouen so
syt nv al meynden gewonnē eñ iegelijckē
onder den voetē gebrocht te hebben doer
de brieuen eñ beuelen synre Ma. gesondē
in Decemb. 65. eñ den geboden daer na ge
volcht: heeft hem theurder verstoutingē
noch toegedragen dat in Meerte 66, den
nieuwen Bisschop van Brugge (die oock
andersins der Weth eñ Inwoonderē seer
odieus was / doer vele vrempde voortstel/
le / als van vrempde Cooplieden niet willē
gedooghen begrauen te wordene eñ meer
andere) ontfanghen heeft oft emmers hē
ghelaten als oft hy ontfanghen hadde se-
kere brieuen van syne Ma. wt Spaegnen
tot onderhout vāde Religie eñ Cōcilie vā

Vlaenderen. CX. De nieuw Bisschop-pē in Vlaēderen.

De Bisschop van Brugghe.

1566.

CXI. tvoortstel des Bisschops van Brugghe. a. blyct byde articulē ouergesondē 19. Martij 66. ondō gevuecht No. 5

Trenten/welcken volghende de selue Bisschop aende Weth aldaer heeft gesonden sekere pointen om voordane aldaer onderhouden te worden/ a als dat elck Prochiaē oft Pasteur opschrijuen soude / die namen ende toenamen vande Meesters / van allen den Huysen synder Parochien / mitsgaders vanden Thuysliggers/Dienaers/ ende Familie: vande Buytenliedē te heysschen attestatie van hen leste Woonstadt: vanden ghehouden Lieden te weten plaetse ende persoon die hen had ghetrouwt: op te teeckenen de Namen / Toenamen ende Woonstede van die by hem te bichten soude comen: Insgelijcx de namen vande Kinderen die sy souden Doopen / ende vanden Vadere/Moedere / Peters ende Meters desselfs: oock van alle de ghene die sy trouwē souden; dat ooc hy alle schoolmeesters soude moegen ontbieden/examineren/toe laten Tschoelhouden oft verbieden / nae dat hy soude gheraden vinden: Insgelijcx dat de Dischmeesters de aelmoessen souden moeten weygheren dient hen Pasteuren ordineren souden; ende meer andere: begeerende dat tot executie van dien pointen de Weth hem assistentie soude doen: waer in byder Weth swaricheyt gemaect wordende / besundere dat daer by vele Weerlijcke tot synre kēnissen souden moe-

ken staen: So heeft de selue Bisschop met-
ten voorf. Inquisiteur groote clachten o-
uer de Wethouderen van Brugge inden
Raet van Vlaenderen ghedaen/ ende heb-
ben de selue van verscheyden articlē ende
pointen beticht eñ geaccuseert: a ende bo-
uē diē versocht/ b dat byden Rade den Of
ficiers ende Wethouderen van Brugge
soude belast worden hem te assisterē/ inde
extirpatie vāde Heresie: ende dien volgen
de theuren vermanen terstont moeten ap
prehenderen die hen genoempt soudē wor
den/ die opt schrijuen vanden Inquisiteur
ende in zyn absentie soo wel inde huysen
als op strate/ sonder daerom te derren heb
ben consent vander Weth/ oft te thoonen
oft nemen eenighe Informatie soo hen de
kennisse niet en raecte/ oft sonder consent
oft abandonatie van Schepenē daer op te
verwachten: ende sulcke terstont ghevan-
ghen leueren/ ter plaetsen daert hen soude
gheseet worden: Insghelijcx dat sy by alle
ghevanghen souden moeghen gaen/ ende
die examineren/ in presentie oft absentie
van Wethouderen soot hen goetduncken
soude: dat hen oock in hen procedueren te-
gheniemanden geen belet gedaen en sou-
de worden: dat de Ghevanghen met von-
nisse vander Weth/ tot eenighe pene ghe-
condempneert/ niet los ghelaten en soudē

a. blijct by dese 21. ouergegeuē articulen.

CXII. Het betichten des Inquisiteurs.

b. blijct byden articulen indē rade vā Vlaēderē ouergegeuen 27 Martij. 1566. onder ghevoecht. No. 5.

April.

moeghen worden/sonder ierst met kennis se van saken byden Bisschop verclaringe daer op ghedaen te syn: dat de Dienaers hen te voren souden moeten dachvaerden de persoonen die zy begheerden: Item de Weth des versocht zynde hen soudē moe ten ouerbrenghen alle die van buyten wa ren comen woonen: met meer andere der gelijcke beswaerlijcke poincten.

CXIII. De ij. Requeste v̄ leden van Vlaēderē tegen d Inquisitie/ metten appoinctemē te van 10. April. 66. is hier ondr ghevuecht N°.4.

So dat door die ende meer andere ghe wichtighe oorsaken soo wel die van Brug ghe voor hen particulier teghen den Bis schop ende Inquisiteur/als de vier Leden van Vlaenderen wtē name van alle de In ghesetene des Lants/ nu seer ghealtereert synde/teghen den seluen Inquisiteur int generael: benoodicht ende gheoorsaeckt zyn gheweest/anderwerff te seynden hen ghedeputeerde te Houe/ ende hen clachtē ouer tgene des voors. is / ende oock conti nuerende hen oude doleancien / te doene: te meer sy saghen hen Naghebueren van der seluer Inquisitien vry verclaert te syn: versuekende de voors. Leden daerom an derwerff te worden ghehouden in hen ou de Rechten ende Vrijheden/ende d'Inqui sitie der seluer contrarie synde/ ghecas seere ende ghcaboleert te hebben / ruerē de Weerlijcke persoonen: verbiedende al len Gheestelijcken/eenighe kennisse te ne

men

men/van saken der Weerlijcke Jurisdictie concernerende/ende totter welcker de kennisse ende correctie alleen toebehoorde: ende dat zy tot gheen voordere Inquisitie oft rigeur van Placcatē en soudē worden geastringeert dan andere Prouinciē. Waerop hen voor antwoorde eñ appostille a gegeuen is / dat by het gene onlanckx was geschreuen aenden Inquisiteurs / te weten/dat sy in hen lasten voordane discretelijck ende modestelijck souden Procederen / tot dat zy van syn Ma. ander beuel hebben soudē: ende dat als sy materie souden vinden/daer inne hen soude duncken/ dat sy sonder merckelijc inconuenient hē Officie niet en souden cunnen achterlatē/ zy eerst/des heur Hoocheyt souden waerschouwen/om by heur metten Heerē nefsens heur synde/dan voordere gheordineert te worden/tghene sy gheraden souden vinden: oock dat sy des in gheenen gebreke zyn en souden/op dat sy gheen oorsake en ghauen tot eenighe Inconuenienten: noch voldaen was der Supplianten versoeck. Op welcke Appostille / soo de Ghedeputeerde der voorschreuen Leden/ door andere Requeste versocht hadden / naerdere Declaratie ende oock breedere Vercleeren/ Sunderlinghe op het poinct van.

a. 10. April 1566.

CXIIII. De ij. Requeste v̄ leden van Vlaēderē iegē d' Inquisitie metter appostillē vā 19. Aprilis 66. is onder gevuecht.

1566. vande Inquisitie/de welcke oock noyt by-
der generaliteyt der Staten oft vier Ledē
des Lants en was gheaccepteert/die met-
te conniuēcie van eenige particuliere Ste-
den oft Casteleynien niet en consten ghe
preiudicieert worde: Is hen wederomme
a/19. April. 1566. voor appoinctement daer op ghegeuen/
a dat heur Hoocheyt hen niet voordere en
saghe taccorderen/dan sy den x. Aprilis bi
Apostille ghedaen en hadde op hen voor-
gaende Requeste: die oock veel ampelder
was/dan sy hadden gheoptineert den xx.
Octobris 1564. Waerom de Supplianten
met reden hen daermede behoorden te cō-
tenteren ter tijt toe/dat zyn Ma. resolutie
soude hebben ghenomen/opt ghene haer
Hoocheyt der seluer gewaerschouwt had
CXV. De 4. Requeste der seluer Leden metter appostille van 27. April 66. is onder ghevoecht. N°. 4. de. Waer mede noch niet te vreden synde/
hebben de vier Leden desselfs Landts we-
der andere Requeste ouergheghеuen/ver
thoonende/midts dien zy niet en consten
ghenesen/de wonde ende het quaet voer-
de handt synde/metten voorgaenden ver-
claringhen/benoyt waren in tijts daerom
weder te bidden/op dat die niet grooter
en werde: te meer/dat te beduchten soude
wesen/dat d'Inquisiteur daer om niet op
honden en soude: sunderlinge daer hy nv
met vier Sargenten versterckt ware/eñ
de Procureur generael tot zyne assistentie
met

 Vlaenderen.

met twee: ghelijc hy corts oock in Casant eenen persoon fortselijck syn huys opghebroken hadde/ende hem daer nae ghevanghen ghenomen/hoewel hy der sententie des Rechters voldaen had: wordende also den Magistratē al hen kennisse benomē: te meer nv alle autoriteyt was ghegheuē/ eenen Commissaris/ correspondere̅de met ten Inquisiteurs/in wiens handen nv elcx Lijff ende Goet was staende: versochten daerom anderwerff / om des Lants gansche bederffenisse te verhoeden/dat sy den anderen Prouincien mochten worden geegaleert van nv aff/sonder daer op te moeten verwachten de wterlijcke resolutie vā syne Ma. oft dat emmer haerder Hoocheyt/beliefde te ordineren/ den Bisschoppen/Inquisiteuren ende anderen Geestelijcken persoonen/te schorssen/ ende te verhouden/allerhande executie van Inquisitie/tot dat by syne Maiesteydt opt point vander seluer Inquisitie / finale determinatie soude wesen ghenomen: sonder daer en tusschen tot apprehensie van eenighen Weerlicken persoon te procederē: te meer die van Vlaenderen hē noot der seluer Inquisitie en hadden onderworpē / al mochten eenighe particuliere Officiers / wt vreesen van byden Inquisiteur ghesuspecteert te worden/ hebben gheconniueert

tot

April. tot sijn exploiten/dwelck der generaliteit niet en conste verhinderẽ: welcke verthoo ninghe zy waren doende tot conseruatie vanden Lande ende dienste vande Ma. en de niet om te pretenderen/tot eenige nieu wicheyt oft veranderinghe vander ouder Religien / daer by sy altijt begheerden te blijuen. Waerop zy anders gheẽ appoinc

a. 27. April 1599. tement en hebben ghecreghen a / dan dat haer Hoocheyt hen niet voordere en cõste accorderen/dan heur voorgaende Appostillen van 10. eñ 19. April / in en hielden/ daermede sy reden hadden hen te contenteren: ende nopende den ghevangen persoon/soude daer in voorsien/so sy soude bevinden te behoiren/ als sy vander saken soude wesen geinformeert. Die van Brugghe hebben met hen particuliere sollicitatien b eyntelijck soo vele gheobtineert dat den Raedt van Vlaenderen / de handt is ghesloten/ende belast de stucken den Houe ouer te seynden: ende den Inquisiteur dat hy supersederen soude/ van voordere vervolch.

b. blijct by hẽ Requeste eñ appostille mettẽ brieuẽ daer opgevolcht

Hier en tusschen quamen te voorschyne diuerse schriften ende boecxkens/eenighe ghedrint/eenighe gheschreuen / nopende der Inquisitie/der vervolginghe/eñ oock der Religien/ c welcker aengaẽde ooc niet en cesseerden (gelijc sy ooc in lange Jaren noot

c. blijct byden gesayden boecxkẽs ende schriften.

noot op gehouden en haddẽ)de heymelic-
ke predicatien/in vele Landen/Stedẽ/ẽde
plaetsen/de welcke nv met mindere vree-
sen hen meer vermenichvuldichden: ende
het volck ooc stoutelijc verthoonde/tgene
sy lange int herte haddẽ verborgẽ gehou-
den: so datmen merckelijc begonst te merc
ken/hoe grooten menichte der andere Re
ligie van ouer langhe toegedaen warẽ ge
weest. Inder vuegen/ dat elc die de saken
wat voordere insach/verlãgde / dat haest
de generale Staten werdẽ vergadert/ op
dat bi syn Ma. met heur aduis/sekere sue
te ordinantie gestelt werde/daer na elc hẽ
soude moeten reguleren/ op dat achter na
gheen confusie en gheschiede/ niet alleen
inde Religie/maer oock inde Politie: on-
der andere stucken dier voort quamen/
was een groot loopende teghen de vervol
gingen ẽn tot iustificatie der Requeste vã
den Edelen/ende een ander bewijsende de
gefundeertheyt vander seluer Edelen ver
gaderinghe ende verthooninghe/soo ghe
lijckelijck in persoone ghedaen.

De heymelijcke Predikinghen.

CXVI. Het vtrec v vgaderẽ vãde Staten.

Daer na so elckerlijck mensche van ver-
stande grootelicx verlangde/om vã deser
saken een goet eynde ende bequamer fi-
nale resolutie te verstane: ghelijck oock
Thoff tselue wel considereerde/ ende hoe
vele

CXVII. Het lange beydẽ van des Co. antwoorde

1566. vele gheleghen ware/ dat de Ma. corts vā al werde wel gheinformeert/ dwelck oock alle de goede Ondersaten seer wenschten: Soo werden de twee goede Personagien die na Spaengnen reysen souden/ daer toe somwylen vermaent ende verweckt: die oock alle neersticheyt daer inne deden: ende alsoo sy alle hen saken hadden ghereet ghemaeckt ende ter reysen veerdich waeren/ ende des anderē daechs daer na meynende te vertrecken: So is de Marckgraue van Bergen/ wandelende int Hoff achter int groene/ metten slach van eenē houten Bal/ by ongheluckte/ van eenighe die daer mede speelden/ gheraect ende seer gequest aen deen been/ [a] daer mede syn reyse langhe verachtert/ ende hy oock int perijckel des Lijfs somtijden gheweest is: hoe wel hy doer Gods gratie/ naemaels noch daer aff is ghenesen/ ende eyntelijck noch de reyse heeft aengenomen/ maer ierst langhe daer nae/ midts welcken de Heere van Montigni ter grooter Instantien vandē Houe voorghereyst is geweest/ dwelck vele namen voor een quaet teecken voor den seluen Heere/ die oock daer nae in Spaengnen ouerleden is.

De Merc graue van Berghen.

a. 28. Aprī 1566.

De Baen reheere vā Montigni

CXVIII. Het vergaderen d' particuliere Staten

Voort/ alsoo alle der Weerelt de hope was ghegheuen/ van het vergaderen van de Generale Staten vanden Lande/ om te

comen

comen tot een resolutiue goede ordinantie opt feyt vander Religien/ diemen met ruste ende sonder achterdeel vanden Lande/ ende tot contentemente der Inwoonderẽ voordane soude moghen ende moeten onderhouden: ende dat elckerlijck daer nae wachtede/ verlangde ende seer haecte. So is corts daer na die hope ende het contentement verandert eñ verkeert in een droefheyt/ afkeer ende achterdencken/ door diẽ datmen is ghewaer ghewordden / datmen te Houe secretelijck had gheraempt eẽ moderatie oft nieuw Placcaet der Maiesteit in Spaengnen gesonden: ende dat in stede datmen hadt verhoopt / datmen daer op soude hebben vergadert de Gemeyne Staten/ ghelijck oock inder Edele Requeste versocht/ ende henlieden oock toegheseet was gheweest: eenighe Geesten/ hebben soo vele ghepractiseert/ datmen de selue Moderatie gheresolueert heeft voor te houden: niet den generale Staten daerõ te vergaderen: maer den particulierẽ Staẽ van elcker Prouinciẽ deen na dandere/ eñ aende Prouinciale Raden ooc van ghelickẽ/ daer wt vele beduchten eñ colligeerden datter niet goets wt en soude volgen/ maer de saken daghelijcx ergher verloopen/ midts den mistrouwen datter wt soude volgen/ dat het succes niet en soude res-

1566. ponderen/der hopen inghepzint inder ge-
meynte fantasie: oock dat dien particulie-
ren aduijsen niemant gheerne onderwoz-
pen en soude syn: maer daer teghen altijt
opwozpen de conuocatie vande Statē ge-
nerale/daer teghen niemant en soude heb
ben cunnen segghen/ welc achterdenckē/
misvertrouwen eñ verbitteringe groote-
lick gemeerdert eñ inder Lieden hertē ver
woztelt is wozden/ nadien men opentlijck
heeft gesien/datmē (het voozs. concept vol
gende) heeft eeniger Pzouinciē Statē/int
particulier/elc in syn quartier doen verga
derē/eñ om hen totter voozs. Moderatiē
te verwilligen eñ te bzengen/ neffens hē
CXIX. ghesonden hen Gouuerneurs oft andere
De nied= Ridderen vander Ozdze eñ Heerē vā qua-
swicheit vā liteyte: maer aldermeest isser een groote
den Statē perplexiteyt/ia desperatie van eenigē goe
vergaderē den eynde/ouer al gecomen/ alsmen heeft
bevonden eñ gesien dat die conuocatie der
seluer particulier Statē/ met so luttel vzij
heyts geschiede/ datter maer en werden
opgheroepen die men wtcoos / ende vele
achterghelaten dier oock toehoozden: iae
op sommighe plaetsen dede wtghaen die
gewoonlijck waren opte Staten te comē:
besundere datmen h en in hen opinien ver
raschte eñ niet en gaf den gewoonlijcken
tijt noch maniere vā deliberatie eñ achter
raet

raet/dat sy op hennen Eedt niemanden daer af en mochtẽ vermanẽ/ooc niet daer af te kennen gheuen den Leden van heurẽ Stedẽ/dan der Weth alleene. In somma elckhielt het selue aduijs van sulcken Staten/meer voor een bedwonghen consent/ dan voor een opene ende vrijhertighe opinie. Die present syn gheweest als daer aff gheproponeert ende gehandelt is geweest inde vergaderinghen der Staten van Artoys/Henegou/Namen eñ Doznick/moeghen weten oftet niet soo te wercke ghegaen en is.

CXX. Het belet ṽ gewoonlijcker bẽraetslagingen.

Bouendien so gaft den volcke eẽ groote oorsake van opsprake ende murmuratie/dat men ierst begonst aen de Landen die minst vrijheyt waren gewoon te thoonen/ende der Inquisitien ende vervolgingen meest hadden onderworpen ende subieckt gebleuen: ende dandere die meest ge altereert/gheprevilegeert ende voor de li berteyt van den Lande altijt meest ghe staen ende ghesproken hadden/liet men ongheroepen/als namelijck de naergheuerde Prouincien/eñ bouen dien Hollãt/Vrislant/Gelderlant/Luxemborch/Limborch/Zeelandt/Ouerysel eñ andere (die oock noot sedert daerop tsamen geroepen en syn ghewozden) ende bouen al ende besundere de principaelste ende voorneempste Prouincie/die in alle vergaderingẽ al

CXXI. Doorden int vergaderen ghebroken.

1566. tijt, het voorvergaderē/ voorgaē/ eñ voorspreken had ghehadt/ te weten: Brabant/ bouen dien oock de meeste daer na te weten: Vlaenderen/ eerst had doen conuoceren/ nadiē de voorſ. andere geroepen Staten hen verclaeren ghedaen hadden.

CXXII. Het ghelē der Mode ratien- Datmē dit nieuw placcaet oft mo deratie ouerlese daeraf eeni ge articulē achter ghe vuecht syn No.6. a.11.mey.66

Ende hoe wel men in alle manierē sochte/ soo wel de pointen vande Moderatie/ als oock daduisen vanden Staten/ diemē daerop vergadert hadde secreet te houdē (dwelck oock de sake byden ghemeynen mā maer te meer suspect en maecte) nochtans vondtmen altijt eenighe geesten die by eenighen middel totter kennisse quamen: besundere nadien de selue den Staten ende Leden van Vlaenderen ontdeckt is worden/ a die met grooter swaricheyt/ ierst vier ende daer na acht dagen vertrex daerop hebben verworven: ende datmen heeft gheweten/ dat de selue/ hoe wel met adiectie van eenighe limitatien eñ conditien byde Weerlijcke Staten daer by gevuecht/ daer in hebben gheconsenteert/ sonder nade oude maniere alle hen Leden ende achterraet/ daerop te vergaderē oft te hooren: Soo dat terstont tot ghetuygenisse vander grooter alteratiē/ die daerom onder tvolck ouervloedelijc alom gerees/ vele ende diuerse soo boecxkens als gheschriften aen vele oorden ghestroyt ende

CXXI. daduijs vā Vlaēderē opte Moderatie.

voort-

voortcomen syn teghen de selue Modera-
tie / [a] deducerende de nulliteyt der sseluer:
bewijsen die niet beter te syne dan de Plac
caten dier gheweest waren: dat d'Inquisi-
tie daer onder bleeff in heurē swanck: dat
dit werde ghepractiseert vande Cardina-
listen (soo hen Schriften ende Boecxkens
luyden / dier een deel oock met name ende
toenamen stellende [b]) ende vande Inquisi
teurs / om t'Landt in onrusten te brenghen
ende in bloet te stellen: dattet was teghen
de beloefte den Edelen ghedaen: teghen
de Vrijheyt vanden Lande: oock dese ma-
niere van Staten vergaderinge een nieu-
wicheyt noyt ghesien: met protestatie tsel
ue gheen consent te cunnen heeten: ende
dattet al nul was: met groote exhortatien
om daer teghen te stane ende de Co. ende
Gouuernante dus niet langere te laten a-
buseren ende qualijck informeren doer de
vianden des Lants / diemen voer sulcx be-
hoirde te vanghen ende te straffen: met
meer andere stercke ende groue redenen
ende exclamatien. Welcke men oock met
gheen verboden [c] ende publicatien niet en
conste doen swijgen: want hoe daer meer
Placcaten van Shoefs weghen tegen ge-
kundicht werden / hoe sulcker Boecxkens
ende Gheschriften meer by quamen: eñ
laechden datmen der Ghemeynte heur

a. byde boecxkens ende Pasquillē daeraff ghesayt.

b. dē Cardinael van Granuelle dē presidēt Vigilius. Dē Proost Morillon. Dē Dekē vā Roncē. De Theologiēs van Loueu. De Prochiaens eñ Monickē. Alonso del Cāto ende ander Inquisiteurs.

c. by placcate vanden 1. Mey. 66.

Mey.

libertheyt benam/om inden Raet/als Ledē vanden Landen ende Steden/ oft by clarē bewijsinghen ende schriften int ghemeyn te verclaeren ende te ontdecken de waerheyt/ende waer aen het welvaren vandē Lande gheleghen was: eñ hoe grootelijck corts wt dese onbehoorlijckheden alrehāde quaet te beduchten waere: ende dat de ghene die den Co. eñ d'Landt dus in seruituyt wilden houden/sorchden dat hen verraderije wtcomen soude/ mochtmen eens behoorlijck/de generale Staten vergaderen/eñ hen vry opinien laten gheuen: In summa/door het weygheren eñ vertreck vandē seluen Staten werdē weder hernomen de selue alteratie n/ verbitteringē eñ murmuratiē dier gheweest hadden onder het Volck al eer de Edele hen Requeste ghepresenteert haddē gehadt. Dan dat quaet

CXXIIII. Het vgaderen d generale Statē afgeslagen.

vielder meer toe dan te voeren (dwelck de herten der Inghesetene nu vele meer verhert ende verbittert maecte) dat sy nu geē hope van beteringhe ende raddres meer en sagen/na dien sulcken treffelijcken vergaderinge ende gefondeert versueck van den Edelen/noch het toesegghen hen ghedaē/niet en had mogen helpen: eñ datmē opentlijc sach de meyninge vanden Houe niet te syne oft emmer by eenighe belet te worden/datmen de generale Staten (eenich

nich remedie van desen troublen / soo elck een van verstande iugeerde) sonde doē oft latē vergaderen / nadien men: noch om het bidden vandē Edelen: noch om het begeeren van diuerse Landen eñ Steden a (diet lang te vooren versocht hadden) noch om het goetvinden van diuerse Heeren / wel vanden principaelsten / oock vanden Rade (die tselue goetvonden eñ nootlick achtē) daer toe niet en wilde verstaen: ende datter also geen middel oft apparentie meer en schene voor handē te wesen / daer door zy mochten hopen / dat men soude onderhouden / tghene den Edelen geloeft was / oft den Inghesetenen willen onghelast laten / vanden ghehaette vervolghinghen ende odieuser Inquisitien: oft hen eenige verlichtinghe oft ontslaghinghe gunnen vande slauernije ende seruituydt hunder Conscientien / daermen hen nu soo langhe in ghehouden hadde / waer doere de ghene die anders inder Religien waren ghesint / wt wanhope te meer verherdt werden / om lieuer eens daer tegen hen te verthoonen ende vrymoedelijck hen gheloove te bekennen / dan dus altijt benaut ende bedwonghen te blijuen: Waerom sy oock daghelijckx meer ende meer hen verghaderinghen ende Predicatien int licht

a. ons ande re Brabāt eñ oock int besundere Antwerpē

CXXV. De mistroosticheit des volckx.

CXXVI. De prekingē alleenskens geopenbaert.

lieten comen: de welcke zoo vele te meer aenwas creghen: dat oock de andere nv waren verbittert ende viandē vandeē manieren/ ſoomē nv de ſaken handelde/ ende cregen daer doere eenē afkeer vander leere der gheenre die hen dochten oorſake te weſen van alle deſe troublen / onruſten ende onbehoorlÿckheden.

CXXVII
Het crokē d toegeſeegder ſchorſſinghe.
a. bidē Mā demēte vā 27. April. 1566. onder ghevoecht.
No. 7.

Waer neffens hen oock toeghedragen heeft/ dat noch inde ſelue Maent van April/ a als gheſeet was/ niemant om de Religie meer te vervolgen/ oft emmer de vervolghinghe te ſchorſſen/ tot ſyne Ma. antwoorde/ verſtaen ſoude weſen: ſoo op die hope diuerſe perſoonen/ eertÿdē/ om haer conſcientie ende Religie heur Vaderlandt verlaten hebbende/ oft oock wt vreeſe oft vervolginghe der Inquiſiteuren oft Officieren daer wt ghevloden / oft daer inne gheroepen ende voort ghebannen ſynde: hen lieue Vaderlant ende Vriendē/ weder waren comen beſien: eenighe oock op hope van daer; emmer voer eenen tÿt; hen te mogen houden/ eñ hen neringe eñ handel drÿuen: terſtont ſoo haeſt men tſelue ghewaer is worden/ ghedepeſcheert/ wtgheſonden ende alom ghepubliceert is gheweeſt: niet ſonder ſwaricheyt in ſommige plaetſen: een Mandement / inhoudende/ datmen niet en verſtont te ghedooghen/

dat

Alteratien.

dat dLant met Gallinghen ende vluchti-
ghe persoonen vervult soude worden: en-
de daerom/allen Gallinghen ende Ghe-
bannen scherpelijck beual/terstont te ver-
trecken/op Pene/van ghevanghen/ ende
sonder gracie oft hope van perdõ/ terstõt
ghestraft te worden: volghende den Title
van heuren Ban: ende ordineerde den Of
ficieren expresselijck/eñ op Pene van tsel-
ue op hen te verhalen/dat zy souden van-
ghen/alle de ghene die sy souden bevindẽ
teghen dit selue Verbot ghedaen te heb-
ben/ende teghen die procederen/by execu
tie vande Pene voorss. sonder eenich ver-
drach. Waer doere een iegheliick/soo wel
Edele als onedele/seer verv̈rempt ende ge
altereert is worden/ende een stercke Im-
pressie ghecreghen heeft/datmẽ niet met
allen en soude willen houden/van desmen
den Edeldom gheloeft/ende daer op aen-
de Inquisiteuren ende Officieren geschre
uen hadde: te meer/alsmen sach/dat wt
cracht/ende onder het decxsel van desen
Mandemente diuerse Persoonen van al-
le qualiteyten/hier ende daer geapprehen
deert werden/al en warẽ sy ooc met recht
ende vonnis niet gheduempt ende ghebã-
nen/maer in absentie alleenlijck geprocla-
meert/oft om der Religie oft vervolginge
ghenoteert: waer mede naermaels vele

Mey.

moeyten ghehadt is worden / eermen die heeft cunnen verlost crijghen: waer inne oock de Gheconfedereerde Edele/hen lie ten duncken/verongelijckt te worden/eñ daer ouer claechden ende hen tereſenterẽ verthoonden/eñ der beloefder Surceance vermaenden: beſundere wantmen op ſom mighe plaetſen ſedert noch eenige om de Religie ghedoot hadde a.

a. alsonder andere Hās Tiſcaen tapitſier tot Oudenaerden. 8. Junij. 66

CXXVIII. Dẽ afkeer der Edelẽ ghethoõt.

Deſen ſeluen afkeer ſoo vanden Edelẽ als meer andere/verbreydde hem ooc ſeer wt dien/datmenterſtont vanden beghinne aff/ notoire endevele openbeare argumenten ende teeckenen gheſien ende ghe merct heeft/dat deſe vergaderinge eñ ver thooninge vanden Edelen (die inde hertẽ vanden gemeynen man/ſeer goet/oirboir lick / dienſtich / ende noodich ghehouden ende gheacht wert)te houe qualijck was ghenomen/ ende dat men den eenen ende den anderen vande particuliere Edelmās van deſer Confederatien: Jae generalijck elcken van hen daermen conſte: dede alle trauerſen: thoonde alle afkeeringhe: ende beweesalleafgunſte/ diemen conſte ende mochte: ſoo dat zy daer wt / wel conſten ghevoelen/ datmen niet goets teghens hen inden ſin en hadde/ daer doere ſy des te meer werden veroorſaeckt/om daer op te letten/eñ metten anderen te handelen/

wat

wat hen daer in te doen soude staen.

CXXIX.

Te meer dat de brieuen by den Coninck gheteeckent ende aen diuerse Steden gesonden, schenen daer op te loopen, noch gheenen sunderlinghen troost ergens aff te gheuene: Soo de selue alleen generael waren, ende vermeldende, dat zyn Ma. hoopte, corts ouer te comen, ende hen vermanende, dat also nemmermeer gebreck en was van afgunstige ende benÿders vã den ghemeynen vrede eñ Sdlants welvaren: die met valsche indruckinghe ende interpretatie van synre meyninghen ende met oproeringhe, hem in desolatie, druck ende armen staet sochten te brenghene, (diemen in andere omligghende Landen merken mochte) ende daermede hen profÿt meynden te doene tzynre Maiesteydt ende theurer schaden: dat zy niet en souden laten, daer innne goet toesicht te nemen, ende met alderneersticheydt hen te behelpen, soemen alreede (na dat zyn Maiesteydt verstaen hadde) ouer al, hier wel beghonst hadde, sonder hen te vreesen oft beruerem van eenighe dinghen, die sy souden moegen sien ter tÿt toe zyn Ma. ouer comen soude, eñ dan niet onderlatẽ hen in eyghen persoon by te stane, nae de groote begheerte die hy hadde om hen te onderhou-

De brieuẽ des Co. ge dateert 6. Maij.1566. te Madril

1566. houden/in alle ruſte/ende voorſpoet / ſoo hy ende ſyn Voorſaten altijt ghedaen hadden.

CXXX. De Moderatie dē Leden vā Ghemeynte geweygert.

Eyntelijck/nadien alle deſe handelinge opte Moderatie wtghericht was met Artoys/Henegou/Namen/Doornick/eñ oock ten leſten met Vlaenderen (eñ ſonder dat men te voren/oft oock daer na der andere Prouincien Staten/heeft daerop/doē byeen roepen) Soo heeftmen oock geconvoceert de Staten van Brabandt / ende hen

a. 30 Mey. 1566. voorghehouden/ a deſe ſelue Moderatie/

b. by de propoſitie/moderatie ende annotatiē/dadr is vandē Rade ende andere. b de welcke ghELeſen ſynde/heeftmen met grooter ſwaricheyt/coppye daer af ghecreghen/ende ſeer corten dach : ende hoe wel de Gedeputeerde vanden Steden ſeer inſiſteerden/om/volghende de coſtuyme/in heuren achterraet daer af te moghen communiceren/met al den Leden hender Steden/bewijſende met vele redenen/dat tſelue een groot contentement cauſeren / ende vele opſprake/benemen ſoude ; en hebben het ſelue niet cunnen obtineren/ ende creghen orlof/om die alleen den Wethouderen/maer niet de Ghemeynte/ te thoonen: hen expreſſelijck oock belaſt wordende/hē iij. Ledt (oft Ghemeynte die opten Breeden Rade ende ſaken vanden Statē ghewoonlijck was altijt vergadert te worden) daerop niet te conuocerē/ maer voor hen

hen secreet te houden. Daer en tusschen hebben/ die optestaten om dese sake vergadert waren/ op elc point der seluer Moderatien oft nieuwen Placcate ghelet/ geraempt ende ghestelt/ eenighe annotatiẽ/ ende ghelast om daer wt een schriftelijcke deductie a opte selue te maken/ diemen secreet soude houden/ elck in zyne Stadt daeraf maer lecture doende synen eersten Lede den Wethouderen/ ende den anderen gheenssins.

a. byd scrifteicker deductien eñ andere scriften.

CXXXI.

De schepẽ eñ munitiẽ vã oorlogẽ

Ontrent desen tijde/ oft wat te voren/ wasser/ niet alleen Thantwerpen/ maer oock in Zeelandt ende elders/ onder het volck een groot ghesach/ opsprake eñ achterdencken (mits de diffidentie alom/ soo groot was) wt dien/ dat by eenige Spaengnaerts/ opghecocht werden groote menichten van langhe Roeren/ ende binnen Antwerpẽ alleene/ wel tusschen iiij. eñ v. M. Insgelijcx datter uit innecomen van den Lande ter Zee/ in diuerse plaetsen lagen Schepen van Orloge/ sonder datmen wiste tot wat eynde/ waeraf de beroerte duerde tot datmen verstaen heeft/ dat het was gheschiet ten dienste vanden Co. om in Spaengnen ghevoert te worden: ende daerop te stercken oft frontieren gheemploiceert te worden: des euen wel altijt een achterdencken blijuende: des te meer ooc dat

Iunij.

dat eenige Bisschoppen/ Inquisiteurs en Gheestelijcke/ onbedachtelijck ghenoech verbreydden/ dat de Coninc gheen groot onthael en hadde gedaen/ den twee heeren daer ghesonden/ ende noch maer wt ghe-veynstheyt en dede/ om tijt te winnen/ en daer en tusschen gelt ende volck te verga-deren/ mette welcke hy corts (soo hy hen-lieden int secrete hadde ghewaerschout) ouercomen/ ende dese Edele ende affghe-vallene der Religien straffen soude: waer toe die van des Cardinaels aenhãc vuech-den/ dat hy corts metten Coninck soude affcomen/ in meerder regiment/ dan oot/ ende dat hy hem dan ouer zyn Viandẽ sou de wreken.

CXXXII. De nieuwe Predicatiẽ intopẽbaer ghehouden

Daer en tusschen vermenichvuldichdẽ ende verstouten soo lancx soo meer/ de ver gaderinghen ende Prekinghen van den genen die der ander Leere toegedaen wa-ren/ die meer ende meer openbaerdẽ/ a en de achter nae oock opentlijck met groote menichten inden Velden/ Bosschen/ ende andere plaetsen/ theurer Predicatien gin-gen/ daer ef deerste ende cloeckste hẽ ver-stouttẽ en thoondẽ/ die van Westvlaende ren: dier Exempel daer na ghevolcht is in meer andere plaetsen van Vlaenderen/ vã Brabant/ van Walschlant/ van Ghelder-landt/ Vrieslandt/ Overyssel/ Hollandt/

a. inde maẽ den van Mey/ Ju-nius en Ju lius. 1566.

Die van westvlaen deren.

Zeelant/Utrecht eñ elders: begineñ ierst allensken de vergaderinghen/ die sy se-cretelijck langhe Jaren hadden ghehou-den/min ende min te bedecken: Int begin-sel in heymelijcke Bosschen ende bedecte plaetsen: daer na in platte velden ende ope ne quartieren vergaderende ende Predken de: voort ten aensien van elckerlijcken der waert wten Steden ende Dorpen gaen-de: eyntelijck oock van vreesen/ dat hen-lieden oft hennen Ministers oft Predi-canten/ iet misschien/ oft zy byden Offi-cieren ende Dienaren ouerrompelt soudē worden/ vele/ daer hen vindēde/ ierst met cort gheweer/ als Pistoletten/ ende Rap-pieren/ maer daer na oock met Hellebaer-den/ Roeren ende lanck geweer: ende hoe wel dat te menigher plaetsen hen vergha deringhen dickwils ghestoort syn: ooc den Inwoonderen by Geboden belast is ghe-weest/ daer niet te gane/ ende dat anders-sins men daer inne remedie heeft gesocht eñ begheert te stellen/ de greeringhe ende toeloop vanden ghemeynen volcke is soo groot ghewcest/ dattet al niet gheholpen noch ghebaet en heeft/ watmen daer toe ghedaen heeft: maer syn van daghe te da-ghe versterckt ende alom ghewassen.

Om nu so wonderlijcken sake met sulc ker generaliteyt nyet voor by te loopen/ maer

1566. maer den Leser wat breeder ende particu-
lierlijcker daer af tonderrichten: wil ick
ten minsten het exempel van eē Stat wat
wtloopigher verhalen/ soo het te lange en-
de te verdrietich soude wesen van elcke
Stadt besundere tselue te doene/ daer wt
men lichtelijcken sal moghen colligeren,
wat remedien ghenoech in elcker Stadt
te wercke (sonder vrucht) daer teghen ge-
steit syn/ eñ hoe euen wel dese vergaderin-
ghen daghelijcx meer toeghenomen ende
hen verthoont hebben: waer inne weder
voornemende de Stadt van Antwerpen
als de voorneempste Stadt/ so ick vanden
beghinne altijt van meyninghe gheweest
ben/ wt redenen daer verhaelt.

CXXXIII. De nieuw Prekingē buytē Añt werpen.

Soo is ghebeurt dat nadien aldaer/ so
wel als elders/ altijt secrete vergaderingē
ende prekinghen/ so binnen so buyten om-
trent der Stadt/ van lange Jaren af/ som-
wijlen stercker/ somwijlem crancker/ ghe-
weest haddē/ die diē voersomer ooc meer
ende meer ghesterct waren geweest: eyn-
telijck vanden beghinsel van Junio af eñ
voort alle Sondaghe ende Heylighe dagē
daer na volghende/ telcken toewassen en-
de den hoop der hoorders meerderende
ende vele sterckere wordende/ sulcx dat de
selue openbaerlijck doen gheweten ende
ghesien syn/ mits de selue doen geschiedē
niet

de Maent vā Junio.

niet wÿt vander Stadt/ soo wel int Fran-
chois als int Brabants (waer aff telcken
de aduertencien den Houe ghedaen wer-
den) inder vueghen dat voor het wtghaen
der seluer Maent/ sy ten wel weten van al
le der Werelt/ daer toe hadden innegeno-
men sekere velt / ontrent een vierendeel
Mÿls buyten der Stadt: de Inghanghen
van den welcken sy met Waghenen ende
Wachten versaghen ende besetten / theu-
rer meerdere versekerheyt / al waer teenē
tÿde drÿe Sermoonen by dry Ministers
ghedaen werden/ niet teghenstaende oock CXXXIIII.
dat sekere Placcaet daer teghen was wt- Het Plac-
ghesonden/ daer by beuolen werde dat al- caet van 26
le Vrempde ende Wtlanders / inden Lan- Junÿ. 66.
de niet ghecomen wesende/ om heur Coop
manschap oft andere warachtighe ende Tplaccaet
vettige saken/ van stonden aene daer wt vā 26. Ju-
souden vertrecken/ opte Pene van arbitra nÿ is Tāt
le straffinghe na gheleghentheyt der sae- werpen ge
ken: ende voorts allen Officiers belast/ dat condicht 2.
soo verre onder de voors. Wtlanders eeni- Julÿ ende
ghe beuonden werden/ die hen eenichsins onder ghe-
hadden vervoordert den Ingesetenen oft vuecht
Ondersaten des Lants/ met hen quade lee- No. 7.
ringhe oft ketterÿe te infecteren / besmet-
ten oft corromperen / oft iet ghedaen oft
voortghestelt/ tenderende tot beruerte oft
perturbatie vande Ghemeynte: hoe dat
 tselue

Iunius. tselue mochte wesen: sy de selue souden aẽ tasten ende apprehenderen / om daer van ghestraft te worden/na hun verdienste en de anderen ten exemple/opte pene/ so verre sy hen daer inne niet behoorlijck en quee ten/ dat sy gheacht ende ghehouden souden worden/voor medeplichtighe/gunstighe oft fauteurs/vande ghene die de Ghemeyne ruste hadden willen stooren / ende ouer sulcke ghestraft / welck Placcaet de Regente heeft doen vernieuwen ende belast scherpelijck achtervolghen/ noch in Septembri daer na/ [a] maer wert genoech op sommighe plaetsen ghedifficulteert. [b]

a. by brieuẽ vandẽ 10. Septembris 1566.
b. namelijc Tamsterdam/twtrecht / te Delft ende elders.

Den Magistraet van Antwerpen daer mede seer beladen synde: besundere siende dat soo grooten menichte vanden Inghesetene derwaert wter Stadt ghinghen/ ten aensiene van elckerlijcken : heeft doen vergaderen de Leden ende Ghemeynte der voors. Stadt/ hen voorhoudende dese swaricheden/ ende om te delibereren hoe men best daer in ter Stadt versekeringe/ soude moeghen versien. Waerop de Ledẽ/ hen allegader ghewillich / met Lijff ende Goet ghepresenteert hebben tot bewarin ghe vande Stadt/ende om te verhueden/ dat sulcx binnen den Poortẽ vander Stat/ niet ghebeuren en soude/ende datmen ooc elcken

Den Bree dẽ Raedt Tantwerpen tegen de Predicatien.

elcken soude verbieden / wter Stadt derwaert te gane / waer en teynden men hen voorghehouden heeft van te willen verstaene/tot een wake/ende om hen inde wapenen te stellen / om teghen alle inconuenienten veerdich te syne/ waer toe sy hen seer willichlijck gheoffreert hebben/mits den welcken de Officieren ende Wethouderen der voorf. Stadt/ voor het ierst ghe- ordineert hebben: a dat de Weerden / alle hen Gasten daghelijckx souden ouerbren ghen/ende alle Borgheren ooc alle Vremden theurent logerende: daer na een stercken wachte der Borgheren inde wapenen in alle quartieren vander Stadt: eñ dat in tijde van noode elck Ingeseten inde Wapen soude moeten syn/eñ met synen hooftman hem vinden elck ter plaetsen voor zyne Wijck ghestelt: ende voort scherpelijck verboden het gaen ter Predicatien buytẽ: ende bouen dien/voor het sekerste gheraden vonden (gemerckt teghen sulcken menichte qualijck met gewelt yet te doen ware) dat om in het beghinsel daer in ordre te stellen ende oock een achterdencken/vreese ende reuerentie onder het Volck te bren ghen / zy terstont b souden schicken / eenighe hen Ghedeputeerde c nae Bruessel om de Gouuernante aldaer te verthoonen de gheleghentheden vander saecken:

a. 28. Junij 1. 2. Julij. 1566.

b. 1. Julij by expresse acten vander weth on derteeckent Polites.

c. H. Dieric vãdẽ Werue eñ de pẽsionaris wesenbeke

Iulij. mitsgaders de goede affectie byder Ghe-
meynten opten Breeden Rade ghethoont
metter waken ende ordre voortghestelt: en
de daer neffens tē fijne als voore/ te versuec
ken dat heurer Hoocheydt/metter eerster
opportuniteyt soude believen heur binnen
der seluer Stat te vindē/ met heuren huy-
se ende familie ende andere Heeren vandē
Rade neffens heur wesende: sonder noch-
tans eenighe knechten oft volck van Wa-
penen mede te brenghen (dwelck elckerlijc
dochte dat het vertreck vanden Coopman
CXXXV. ende de bederffenisse vander Stadt gecau-
Het ōtrec seert soude hebbē) om op al ooghe ende re-
der cōpste gard genomen ende ordre ghestelt te wor-
vāde Regē den/ soo na gheleghentheyt ende ten mee-
te oft ande sten oirboire ende profijte vander Stat en
rē Gouuer de Lande bevonden soude worden te behoi
neur. ren: welcke Ghedeputerde (dien aengaen-
de volghende heuren last metten anderen
der Stadt Ghedeputeerde/die te vorē tot
Bruessel waren daerop ghecommuniceert
hebbende) syn gheweest by de Gouuernan
a.2. Julij. te/de selue heuren last ontdeckende/ [a] ende
1566. oock doende het versueck sulck / ende met
sulcker limitatien/als bouen verhaelt is/
waerop haer Hoocheyt ter antwoorde gaff
Dant- (nadien sy daerop in absentie der Ghede-
woorde v̄ puteerde metten Heeren by heur doen syn-
Regente. de had gedelibereert) eerst dat sy de Wet-

hou-

houderen ende Leden/ van hen goede pre-
sentacie eñ debuoir bedãcte/ eñ dat zy wel
doen souden/gelijckelic de handt daer ane
te blijuẽ houdẽde/dat op al goede toesicht
ghenomen werde: waer toe soude seer die-
nen/datmen effectueerde de Placcaten en
de ordinantien/ ende dien volghende dede
vertrecken/alle Vrempde/ cort ingecomẽ:
besundere oock/de Franchoisen/ eñ alder-
meest de Soldaten/soo zy verstonde / dat-
ter soo van deen/als van dandere/ vele bin
nen Antwerpen hen vonden : ende besun-
dere oock eenighe personnagien van qua-
liteyt wt Vranckrijck/na dat zy aduerten-
cie hadde(de selue oock tot drijen toe noe-
mende): Dat oock sy tot dien eynde aendẽ
Officier aldaer soude doen schrijuen: ende
dat goet ware/datmen vanden seluen Frã
choisschen Capiteynen hen dede versien:
waer en teynden/mẽ haer anderwerff sou
de aduerteren/wat neersticheyt daer inne
ghedaen ware ende van wat gheleghent-
heit: ende besundere hoe ende in wat ma-
nieren/dat sy souden vinden/ datmen dese
vergaderinghen soude moeghen scheydẽ
ende doen cesseren/dwelck als sy verstaen
soude hebben / ende oock weten wat ver-
sekeringhe men heur/daer comende / sou-
de willen doẽ/soude alsdan op heur comp-
ste delibereren ende resolueren tghene sy

Iulij.

gheraden soude vinden/nade goede affectie/die zy tot sulcker principaelder Stat/daer den Coninck ende alle den Landen so vele aen gheleghen waere/ was draghende:der welcker sy daerom bereet was alle asistentie te doene nae heur vermeughen: ende datmen wel scherp regard name/dat de Stadt/emmer van binnē wel bewaert werde/op dat daer ooc gheen desordre toe en quame:bouen dien datter alreede een generael Placcaet ruerende dusdanighen saken was gheconcipieert/ dwelck zy terstont soude seynden. Waerop de Gedeputeerde der seluer bedanckende/seyden/dat ghemerckt de saken haest heyschten/ende soo verre de gheleghentheden niet en droeghen/dat haer Hoocheyt terstont in persoone aldaer conste comen / dat der seluer wilde belieuen/om/ in tijts toe te sien / yemant vande principaelste Persoenaigen voor te seynden/met synen State ende Famillie ende sonder Wapenen (sulcx als zy aen heur Hoocheyt volghende hennen last oock versocht hadden)daerop sy antwoorde dat zy tselue in deliberatien stellen soude:waermede de voorschreuen Ghedeputeerde vertrocken ende terstont in diligentien nae Antwerpen ghekeert syn.

CXXXVI. Naerder ōsueckaen de Regēte

a. Bijde geboden vā 2. Iulij.

Waer en tusschen [a] inder seluer Stadt/ was

was wtgheroepen geweest het voorschre-
uen Placcaet vanden Sessentwintichsten
Junij/ ende daer neffens van der Stadt
weghen beuolen/dat een yeghelijck Poor
tere/ Ingheseten/ende andere/ hem soude
vermijden/van buyten oft van binnen der
Stadt wt curieusheyt/nieuwicheyt oft an
derssins/ te gane tot eenighe Predicatien
byder Ordinantien/soo vande Maiesteyt
als vander Stat verboden / ende hem hue
den van schade. Welck Placcaet ende Ge-
bot soo vanden Coninck als vander Stadt
oock terstont gheprint/ende op alle Poor-
ten/ Kercken ende hoecken vander Stadt
gheplecket syn/ op dat iegelijck daer af sou
de wesen ghewaerschout.

Des anderen daechs smorghens/syn in
de Collegie ghecomen / der seluer Stadt
Wijckmeesters / verthoonende hoe dat
aen hen/in een Missiue/onderschreuen op
ten Name vande Borgheren ende andere
Ingheseten der warachtigher Religien
der Stadt van Antwerpen / gesloten was
ghesonden/om den Wethouderen ouer te
leueren/de Requeste daer tegewoordich/
b die sy den Wethouderen gauen/soo hen-
nen Eedt hielt eñ hen oock belast was / te
comen aduerteren/wes sy vernamẽ. Welc
ke Requeste aldaer werdt ghelesen / en-
de was ghemaeckt / addresserende aende

b. Byden brief eñ requeste. 3. Julij.

CXXXVII. Deerste requeste dier vander an ð Religie.

Iulij.
Borghemeesteren/ Schepenen eñ Raedt/ ende ghestelt opten name der Borgheren eñ Inghesetene der seluer Stadt/ de welcke verthoonden hoe dat sy in alle onderdanicheyt van alle politÿcke saken/ van ouer eenighe Iaren/ doer cleere ghetuygenisse henner conscientien ghefondeert opt Ware woordt Gods des Ouden ende Nieuwen Testaments / hen hadden afghesondert van alle ongodlÿcke superstitien ende misbruycken inder Roomscher kerckẽ/ doer menschen Insettinghe/ tegen de suyuer leere Christi ende der Apostolen ingebrocht / ende de oprechte Predicatie des Godlÿcken woorts/ ende aendieninge der heyligher Sacramenten/ soo sy van Christo naghelaten waren/ in aller stillicheydt int secreet binnen der seluer Stadt (gelÿc oock in alle de Nederlanden) ghebruyckt: Maer soo doer Gods ghenade het ghetal der gheloouiger/ soo vande Duytsche als Walsche tale/ so was vermenichfuldicht/ ende noch daghelÿckx vermeerderende/ dat sy hen int secrete niet langher en consten onthouden / Ende nochtans de voors. oeffenisse der rechter Religie (door het beuel Gods ghedrongen) niet en consten nalaten: waer doere oock alle desordre eñ tumult/ die andersins te dier oor sake soude naemaels rÿsen/ gheweert / ende alle qua-
de

de ende schadelicke Secten / verstoort / soudē moghen worden: Supplicceerdē dat de Heeren hen wilden gunnen ende laten/ d'Exercitie der voorss. Religiē / eñ daer toe inde Stat bewijsen eenige bequame plaet se/om theuren coste/aldaer te moghen tim meren/sulcken werck als daer toe bequaē soude vonden wordē/waer doere eēdrach- ticheyt onder de Borgheren ende verbete ringhe inder Stadt volghen soude / ende dat niet alleen vele oude exemplen / maer oock de ieghenwoordighe van Duytslant/ Vranckrijck ende andere wel bewesen/dat alsulckē Exercitie van twee Religiē/meer tot eenicheit dan tot twist ware dienende/ welcke Exercitie/namelijck/De openbae- re predicatie eñ tgebruyck der Sacramen- tē werde byder Confessiē van Ausborch/ oock vercleert noodich te wesen/ darticklē ende woorden / daeraf verhalēde: daer on der vueghende/dat sy hen byden seluen ar ticlen/als den woorden Gods ghelijckfor- mich/begheerden te houden:ende aenghe sien dat sulcken nootelijcken ende noodigē sake/in hender machtwas / wt crachte vā hen Preuilegien (de selue allegerende a) dat sy verhoopten dat sulcken Godlijcken peticie hen niet affgeslagen en soude wor- den.

De Cōfes- sie vā Aus borch.

a. namelijc de blijde incompste eñ het Pre uilegie van Hertogh Jan vādē Jare 1306.

Hier mede den Magistraet noch meer

3. Julij. 66

Iulij. beladen zynde/hebben noodich gevondē/ deste scherper toe te siene/ende ghesloten aen elcke Poorte/eenen Clerck te stellen/ die op soude schrijuen alle vremde die incomen souden: een nieuw extraordinaris besoeck alle de huysen vander Stadt doere/ te doen doene: een ghebot teghen de Soldaten te cundighen ten eynde sy vertrocken: datmē de Honderste Liedē soude doē Eeden: insghelijck buyten rontomme inde Dorpen ende Iurisdictie vander Stat/ oock Honderste ende Thienste Lieden stellen: ende alle de Franchoisen doen vertrecken: dat men oock alom de Gheboden soude doen publiceren/ ende vernemē wat Volck op een Mijle nae rontomme vergadert ende ghelogeert waere: ende eyntelijck dat hen Ghedeputeerde die weder ghecomen waren/terstont hen weder souden vinden byde Gouuernante/ heur te kennen gheuende/vander voorschreuen ghepresenteerde Requeste / ende oock de Publicatien / Geboden ende ordre by hen ghestelt: ende mits den noot / anderwerff Instantie te doene/ dat haer Hoocheydt / ten eynde/ende volghende den voorgaenden versuecke / terstont soude heur daer willen vinden / oft ten minsten yemandt vanden grooten Meesters daer ghesondē worden/de welcke dien volghende terstōt

der-

derwaerts ghereyst syn.

Des anderen daechs/so is achtervolgẽde den concepte van sdaechs te voren/ van der Stadt weghen geboden/ a dat alle Sol daten ende Vagabonden/van stonden aen souden vertrecken/ ende naden Placcaten ende Geboden/ so vanden Co. als vander Stadt/hen reguleren/opte Penen daer in begrepen:ende dat niemant achterstraten en soude moeghen gaen vermomt oft verstopt/noch ooc met Trommelen/ Pÿpen/ Trompetten oft dergheliÿcke Iustrumenten:ende voort heeftmen hen neerstich geinformeert/ om te weten/ wat vrempde Franchoisen inder Stadt almochten wesen:ten seluen daghe isser oock tusschen hopen ende duchten wat Alteratien inder seluer Stat toegecomen/by dien dat de Graue vanden Berch door Antwerpen naer Liere(twee Miÿlen van daer) track byden heere van Brederode die daer was ende verwachte den Graue van Culenborch ende vele andere vanden Gheconfedereerden Edelen/die gheschickt hadden aldaer metten anderen te beraetslaghen/wat sy/ (siende de saken ter beyder syden dus loopende)te doen souden hebben.

a. byde ghebode 4. Iuliÿ wtgheroepen.

CXXXVIII De tsamẽcominghe der Bontgenoten.

Der Stat Gedeputeerde/ hebbende aẽ heur Hoocheyt den last/ hen als vore ghe-

CXXXIX. der stadt ỏ sueck aende Regẽte

ghe-

Iulij.

gheuen/ontdect/ende anderwerff het versueck/te vozen harer Hoocheyt gedaen/ in der seluer vueghen ghérepeteert/ heeft sy oock ghebleuen in heur voozgaende antwoozde:ende goetvindende de debuoiren aldaer ghedaen/allegeerde daer by/dat de goede Placcaten ende Ozdinantien qualijck werden gheeffectueert : ende dat de Stadt noch was vol Franchoisen/vol Soldaten ende vol Vzemdelingen:eñ dat men niet en soude weten by te bzenghen / eenighe sonderlinghe / diemen had doen vertrecken/waerom zy op heur cõpste aldaer niet en conste resolueren/de selue en waeren ierst daer wt ghescheyden : ende heur en werde naerdere vercleert/wat hope en de middel zy haddẽ/vande pzedicatiẽ daer ghehouden wozdende/ te doen cesseren:en de bouen dien claerder hoozde ghespecificeert/hoedanighe ende wat versekeringe men heur inde selue Stadt soude doen/soe heur niet genoech en was / het allegeren/ dat alle de Bozgers/Lijf ende Goet/ voer heur stellen ende tot heurer bewaringhen ghereet wesen souden:niettemin soudet in deliberatien stellen/ ende oock van iemandẽ anders aldaer te seyndẽ: waer toe heur siende geinclineert:hoe wel sy harer Hooc heyt niemanden en noempden/ dan alleen lijck baden / dat tselue hoe eer hoe lieuer

mocht

mocht ghescheiden: nochtans vander sa-
ken daer na/met deen ende dandere spre-
kende/ hebben de selue Ghedeputeerde/
eonnmighen wel verclcert / dat soude haer
Hoocheyt daer eenighe Personagie seyn-
den/dattet vele deuchden soude doen ende
gheraden waer/dattet yemant mocht we-
sen/die der Stadt ende den Inghesetenen
ware aenghenaem:ende dat daffectien en-
de herten vanden Volcke wel droegen tot
mynen Heere den Prince van Oraengnē: De Prince van Oraegnen.
aenden welckē zy ooc anderssins met eedt
waren verplicht/ende hy aen hen verbon-
den/wt diē hy was der seluer Stat Borch
graue:soo oock zy vanden Heeren eñ van-
de Ghemeynte/eer sy van Antwerpē gin
ghen/opentlijck hadden verstaen / dat sy
om den seluen Heere seer wensschten.

Hier en tusschen isser gedepescheert en- CXL. Het Placcaet van 3. Julij.66
de wtghegheuen een andere generael plac
caet / belastende ende bevelende / datmen
alle dese Predicanten met hunnen aenhou
ders/vanghen ende hanghē soude:statue-
rende ooc/hoemen hen by prouisiē int feyt
vander Religien soude moeten reguleren/
ende met wat Penen de Ouertreders ghe
straft souden worden:wesende in effect ge
nomen/ende genoech conform der voorge
houder/maer noch niet ghesloten noch ge
accordeerder Moderatiē opt stuck vander
Reli-

Iulius.
Religien ghecancipieert/opt goetduncken vande Maiesteyt ende aduÿse vandē Staten/dwelck hier ende daer ghecundicht en de ghepubliceert wesende/heeft het Volck seer verwondert/verbaest ende verschrict ghemaeckt/ iae wtnemende seer verbittert ende ghecreet/ mits dien het was directelijck/teghen het versueck vanden Edelen/ ende den gheloeften hen ghedaen/ ende den brieuen daerop wtghesonden:en de daer en bouen/ weder innebrenghende doude slauernÿe ende vervolghinghē der Placcaten/daer soveele mede te doene had gheweest/eermen tvolck dien aengaende had cunnen stillen: Bouen dien dat elck dachte vrempt ende onghehoort te wesen/ dat ter wijlen mē die Moderatie/ aen deē syde seyndt aenden Coninck/ ende verwacht zyn goede ghelieftе: ende aen dander syde deu Staten vast voorhout/om hē aduis te hebben:men euen wel/ende al eer der Maiesteyt goede ghelieftе/ghecomen ende der Staten antwoorde ende aduÿs/ ghehoort sy/(soo de Staten van Brabant daerop noch niet ghereſolueert en haddē/ ende verscheyden andere Staten daer op noch niet ghecommuniceert en waeren) deffect der seluer ghinck wtseynden: dede Publiceren:ende wilde onderhouden hebben:al oft die alreede/ so byder Maiesteit ghe-

gheresolueert/ende byden Staten eñ Van
den ghaccepteert waere/dwelc wtnemen-
de groote morringhe/opspraeck ende wer
ringe/ onder tvolck alom gemaeckt heeft:
ia oock bouen dien/in diuerse plaetsen / so
sy hen Religie ende Prekinghe daerõ niet
en wilden laten / oorsake ghegheuen / dat
sy hebben de Wapenen inde handt gheno
men: ende ghestockt ende ghewapent hen
Prekinghen ghehouden/ oft hen iemandt
had ouerlast willen comen doen/ ende hen
Predicanten oft hen/ vanghen / volghen-
de den Placcaten/ diemen hen sedert niet
en heeft cunnen doen nederlegghen: daer
woere oock Thantwerpen by der Weth/
swaricheyt is ghemaeckt ende voorghe-
houden/tselue Placcaet te publiceren/ om
meerdere quaet te schouwen/so andersins
apparent ende gheschapen was datter op-
roer ende bloetstortinghe ghevolcht sou-
de hebben(waeraff sy oock grooten ondãc
ghehadt hebben / ende hen menichmale
verweten is / al hebbẽ sy terstont daer na/
soo by Commissarisen / als brieuen/ a int
vanghe hen excusen daeraff ghedaen/ende
hen reden iot breede ghededuceert) . In-
de selue Publicatie / hebben oock eenighe
andere swaricheyt ghemaect / ende name
lijck / Middelborch / Wtrecht ende ande-
re.

a. by brieuẽ van 4. Iu lij.

Welc-

Iulij. meer vreesde/wtdien/dat aldaer alreede/
een vlucht ende roep meer achter straten
CXLI. ghinck/dat de Gouuernante/daer comen
d'Innebrē- ende theurer verseeckeringhe ende anders-
gē vā Gar- sins/volck van Wapenen mede brenghen
nison t'Āt- soude: dwelck sy geenssins en begheerdē:
werpen. ende maecte terstont een groot achterdēc
ken ende misvertrouwen vander Gemeyn
te/teghen den Magistraet/den welcken
oock anderssins te vorē seer in dooge was/
ende luttel gheloofs hadde: so om de groo
CXLII. te/sware/ende scherpe vervolginghen/ en
Den Ma- de ombrengen/daer/met alder straffich-
gistraet heyt langhe gheploghen: als oock de slap-
t'Antwer picheydt vande apprehensie ende straffin-
pen qualijc ghe/ouer andere quaet doenders: met an-
ghewilt. dere pointen der Iusticie ende regeringen
aengaende/daer sy langhe ouer geclaecht
ende ghemort hadden: waer toe nv by ge-
comen was dat den seluen Magistraet/wt
nemende seer odieux ende gans niet be-
trouwt en werde/vanden ghenen/der an-
dere Religie toegedaen/wt dien hy der sel
5. Iulij. uer soo seer viant was. Ende is het selue
achterdencken ende misvertrouwen/doē
CXLIII. terstont opentlijck ghenoech/by hen ghe-
De knech- thoont gheweest/want soo haest eenen vā
ten vāder den Schepenen last was ghegheuen ghe-
weth. weest/om sekere ghesellen te maken ende
a. H. Ian te stellen aende Poorten/ende de selue de
van Scoō Wacht/
houen.

wacht/daer hielden: Soo hebben d'Inghe-
setene grootelijcx/ daerop ghesprokenen en-
de ghemort/seggende dat zy verraden wa-
ren: Soo dat des anderen daechs [b] op ten a.6.Iulij.
Breeden Raedt/de selue ghecasseert ende
verlaten zyn/so sy vercleerden/ dat zy dies
gheen contentement en hadden/ maer pre-
senteerden/selue in persoon aende Poortē
te waekene/ niet teghenstaende/men ver-
thoondt hadde/die wter Poorten tot heur
eyghen verlichtinghe ghecoren te syn/om
de Soldaten/Bedelcers eñ Vagabonden/
wter Stadt te houden ende te doē vertrec-
ken/soo hennen Eedt ende Instructie in-
hiel/diemen hen tot meerderen contente-
mente nochtans las.

Des nietemin/soo ten seluen 5. Julij/se- Brant
kere huys by ongheluckе in brande ghe- Thātwer
raeckt was: soo hebben alle de goede Bor- pen.
gheren ende Inghesetenwel ende getrou-
welijck / hen daer inne ghedraghen / ende
met alder stillicheyt gestelt ende gevuecht
soo om den Brant te blussen / als om alle
onrusteende ombillicheydt/ ofter eenighe
opghestaen hadde/te weeren. Welcken aē-
gaende de Magistraet/hen oock des ande-
ren daechs/seer bedanckt heeft / soo oock
den seluen Brant sonder eenighe onruste
ghebluſt is.

Opren seluen Breeden Raedt (soo daer

Iulij. en tusschen hen Ghedeputeerde / vanden
Houe / wedercomen / ende hen rapport ghe
CXLIIII. daen hadden) hebben de Wethouderen /
Den bree- der Ghemeynte voorghehouden / dat soo
dē Raedt verre iemant van hen wiste eenige Solda
Tantwer ten / Vagabonden / Franchoissche Capitey
pē 6. Jul. nen / oft andere vremde / niet negotierende / dat sy tselue souden willen te kennē geuen / op dat de Stat te bet versekert mocht wesen: Insgelijcx hen vermaent / dat sy lieden / niet alleenlijck / niet selue / en souden gaen / oft hen vinden / tot desen Predicatiē maer oock na hen vermoghen / elcken tselue ontraden ende daer af treckē: hen voorhoudende voort wat raedt ende middel / sy wisten / ende wat assistentie sy souden cunnen gheuen / om de selue Predicatien (diet dus alle in roeren stelden) te beletten / te doen scheyden ende cesseren / soo buyten als binnen der Stat: ende besundere voor het eerste met wat hulpe ende bystandt sy souden meynen te weeren eñ wederstaen / den seluen Predicatien ende vergaderinghen / soo verre sy hen quamen te verstouten / die binnen der Stadt voort te stellene: oock soo verre eenighen Oproer / Trouble oft Commotie / aengherecht werde / by wat middel ende maniere / sy die meynden te beletten ende te neder te legghen / ende

de

 Antvverpe

de Stadt van Inconuenienten / te verse-
keren/soomen sach/dat den voet ende or-
dre daer toe tot dier vren ghenomen / niet
helpen en mochte/noch ghenouchsaem en
was: ende dat sy met alre vlyticheyt ende
ernst / tselue / wel ter herten moesten ne-
men/ende hen daer toe vercloeckē/ op dat
daer doere by niemanden/oorsake gheno-
mē en werde/om tselue/met buyten volck
ende Crÿchslieden te doen doene / soo het
gheen redene en waere / dat de Coninck
oft Gouuernante/sulcken Stadt daer hen
ende allen den Landen/soo vele aene wae-
re gheleghen / onbewaert ende onverse-
kert/soude willen in hazard laten blÿuen.
Daer op sy seyden/dat van gheenen noo-
de en ware/Vremde/ daer in te brenghen:
maer dat sy selue in Persoone/hen ten diē
ste vande Maiesteydt, ende tot bewaer-
nisse vander Stadt: Insghelÿcx tot weder
stant/van alle troublen ende Inconueniē-
tē:ooc tot het weeren der Predicatien/bin
nen der Stadt / presenteerden ende offe-
reerden/als goede ghetrouwe Borgherē
willich ende bereet met lÿff ende goet : en-
de waren te vreden gheenen arbeyt noch
moeyte/daerom te sparen/ende hen in per
soone te vueghen/naede ordre ende reme-
dien/die de Wethouderen eñ Regeerderē

Dādwoorde der Gemeynten.

 2 van-

Iulius.

vander Stadt / daer toe nut ende bequa
souden vinden : maer dat de Predicatie
buyten hen niet toe en stonden te verstro
en. Waer op de Wethouderen seyden / da
sy in meyninghe waren / de ghecondichd
Gheboden / te doen onderhouden ende ef
fectueren: ende voort / voer het ierste goe
hadden ghevonden / dat de Schutters d
wacht souden houden / op hen Cameren
ende vande Borgheren wten Wijcken
met behoorte / in persoone / aen elcke poor
te veertich / ende op elcken der ghewoon
lijcker Sercken oft Quartieren van de
Stadt andere veertich / dwelck zy goet ge
vonden ende ghewillichlijck hen daer to
gheoffereert hebben : ende voort zyn wt
Leden / ghecommitteert / die metten Heer
souden kamen ende sluyten / tgene ter be
waernisse soude nootlijck vonden worden

CXLV.

des Grauē vā Megē iegenwoordicheyt.

Ten seluen daghe / isser een groote mu
muracie ende alteratie / onder tvolck / op
gestaen / wt dien / dat so de Heere van B
derode / met eenighe der Gheconfedereer
de Edele / inder Stadt was ende vele aen
hanx ende naeloops des volckx hadde: da
ter andere zyden de Graue van Meghen
nv sekere daghen / binnen der Stadt was
blijuen stil ligghen / sonder door te reysen
ende dat aldaer oock werde verwacht d
Graue van Arenberge: hebbende terstō

daer

Antvverpen

daer doere de Ghemeynte vermoeden/en
e achterdencken ghecreghen / dat de ſel-
e twee Grauen/mochtē laſt hebben/ om
y aſſiſtentie vande Magiſtraet / eenich
volck van ooꝛloghen/heymelijck van buy-
en/in te bꝛenghen/dwelc zy genoech ver-
leerden/niet te willen lijden/noch oock te
ehooꝛen te lijden/ſoo zy hen niet en wey-
herden met alle ernſtige ſoꝛgvuldicheit/
e Stadt/ten dienſte vande Maieſteyt en
e hen ſeluen/met Wijff ende kinderen/te
ewaren ende verhueden : waer af het ru-
oer ende opſpꝛake ſoo groot gerees/ dat
en tvolck/ heeft qualijck cunnen gheſtil-
n/ſoo ſy lancx/ſoo meer / ſoo teghen den
Graue als den Magiſtraet/doer de ſuſpi-
e/verbittert werden/diemen hen wt den
ooffde niet en conſte geſteken / wat men
en remonſtreerde ende verthoonde , In-
r vueghen/dat de Wethouderen / vꝛee-
nde meerdere inconuenient/niet en heb-
n ghedoꝛſt/langere daer mede te vertoe
n:dan terſtont hen ghedeputeerde we-
rom/te Houe/te ſchicken/om tſelue/ en-
 weſſer meer gheſchiet was/ende geſeet
erde/der Gouuernante terſtont/te ken-
n te gheuen:ende oock om haere Hooch
yt/te verthoonen/dat de Weth / niet en
nden gheraden/dat heur Hoocheyt / ee-
ch Volck van wapenen/ daer ſonde / oft

 met

Iulius.

a. van allē desen blijct by expresse acte vandē Magi= straet/ ghe geuen 6. Julij ghe- teeckent bi dē Griffier Dijck.

CXLVI. Dē last dē Gedepu= teerden vā Antwer= pē gegeuē.

met eenich volck van wapenen daer qua me a/anders dan met heur ordinarise ga de/ende heeren vander Orden ende her ren Raet/Staedt/ende ordinarisen treyn alleenlijck: In welcker vueghen/ soo ver re heurder Hoocheyt/beliefde/ binnen de Stadt te comen/ tot meerdere contente ment ende versekerheyt vanden buyten Coopman/dat de Weth/ tselue hertelijc was begheerende: met sulcken verstande dat heur Hoocheyt/ daer wesende/ ghee volc van wapenen naemaels inne en soud doē comē/noch de Borgers met garniso belasten/sonder consent vande Ghemey te: ende dat/tselue doende/ haer Hoochey heuren persoon/daer/ wel mocht betrou wen/want de Ghemeynte wel ghedelibe reert ware/om de Stadt/van alle oploop te beschermen: eñ so verre haer Hoocheit nu niet gheleghen en ware te comen/ t versoecken/dat zy soude willen committ rē ende seynden/een/twee/oft dry/vand principaelste heerē vāder Orde/ die de g meynte aengenaemst souden moghen w sen/om met heur faueur/auctoriteyt end Assistentie/ tot allen occurrentien/ bete versien te moeghen wordene: behoudelij dat met de selue/niet en quamen/noch he envolchden/ eenich Volck van wapenen dan alleen hen ordinaris huysghesin: Ja

da

Antvverpen

dat oock goet ware/ dat haerer Hoocheyt beliefde/ altijt eenen vande Heeren/ voor te seynden/ om het Volck ende d'Inghesetene in gheen meerdere diffidencie/ van buyten volck met wapenen in te willē brēghen/ te stellen: daer wt oproer ende troublen souden moghen volghen/ soo dexperiencie alreede ghenoech wtwijsende had gheweest: te meer dat de Ghemeynte open Breeden Raedt/ heur seer ghewillich/ tot alles presenterende/ nochtans genoech hadde ghethoont ende gheseet/ gheen andere Volck inde Stadt/ te willen ghedooghen noch lijden: ende tot corroboratie vā dien te verthoonen/ wat grooter opsprake binnen der seluer Stadt/ had gecauseert/ de coimpste ende stil ligghen des Grauen van Megen/ ende tverwachtē aldaer des Grauen van Arenberch: ende dat bouen dien de fame ghestroeyt werde/ dat soverre men met fortsse tot dese saken remedie wilde soecken/ het gheheel Landt ghestelt soude worden in wapenen/ daer groote Bloetstortinghen gheschapen waeren wt te rijsene: dat oock den Heere van Brederode beter belast waere van daer te treccken/ om het Volck beter gherust ende stil te houden ende op zyn Neeringhe: Insghelijckx te verthoonen/ dat zy mits der goeder affectien/ die sy inder Gemeynten

Iulij. vonden/de Stadt wel hopten vry te houden/van alle Predicatien binnen dē Poorten/ende oock die van alle Inconuenientē te beschudden: oock datmen hadde omghe-

De visitatien binnē eñ buyten Antwerpē weest/in alle de huysen binnen/maer geē Franchoissche ghevonden/ ende oock buyten/maer bouen Sesse oft Seuen niet ghevonden/diemen had doen vertrecken: ende voort in alle occurrente saken te doene/ alle verthooningen die zy ten meesten oorboire vander Stadt souden vinden behoorende.

CXLVII. de swaricheyt van te Houe te reysen. Dwelck dus gheresolueert/ende tot ruste vander Stadt/nootelijck bevondē wesende/ om sulckx verthoont te wordene/ heeft onder de Wethouderen groote swaricheyt ende altercatie gevallen/ wie met dien laste soude reysen / soomen wel wiste/dat die verthooninghe niet seer aengenaem en soude wesen/ende yeghelyck hem

a. H. Jacop vāder Heyden borgemeester. H. Dieric vādē werue. H. Nicolaes Rockockx. De Pensionaris we senbeke. des ondancx gheerne ontmaect / ende op een audere dien ghedronghen hadde: eyntelijck is by opinien ghesloten/dat deen vā den twee Borghemeesteren/ twee oude Burgermeesteren ende doen Schepenen ende een vande twee Raden ende Ponsionarisen der voors. Stat aldaer ghenoemt/ a terstont/ende noch dien auont/daer om/ In diligentien reysen souden : maer en is dien last niet volbrocht/wt dien dat des a-

uonts/

uonts/de voorſ. Borchmeeſtere/den ande ren ter reyſen ghereet ſynde/ ontboot/dat er andere ſaken voor handen comen wa= rẽ/waerom het beter ſoude weſen/de rey= ſe tot des anderẽ daechs te ſchorſſen: waer mede dandere wel verblijt waren/ hopen= de datter iet voorcomen ſoude / daermede ſy dies ondancx ontſleghen ſouden ſyn en= de blijuen/al vonden ſy wel nootelijck/ ſulc ken Remonſtrantie ghedaen te worden/ maer hoepten dat de Borghemeeſtere om hem ſeluẽ des mede tontſlane/andere mid del daer toe vinden ſoude/ſoo oock des an= deren daechs gheveurde.

Dien volghende des anderen daechs / a a. 7 Julij. de Borghemeeſter ende dandere voorſ. ge deputeerde/ inde Collegie comende/ſyn hẽ Medebroederen des ſeer verwondert ghe weeſt: niettemin de Borghemeeſtere dede dontſchult/ſegghende/dat ſoo hy hem ge= reet maeckte totter reyſen / verſcheyden Borgheren by hem waren comen/ſeggen de/dattet ſeer ſorchelijck ware / ende wel quaet mochte innebrenghen/ ende tVolck ſeer verſlaen/dat hy eñ de principale Sche penen nv vertrockẽ/ende de Stadt in ſulc ken dangiere lieten/daermen ſach/hoe het volck gheturbeert ende in roeren was : te meer dattet was Saterdach auont/eñ des anderen daechs alſoo den ſorcghelijcxſten

 dach

dach vander weken/ doer de Predicatien: ende alsoo geensins goet en vonden / noch contentement en hadden van hen reyse: welcke verthooninghe ten seluen morgen stont/hem by andere weder ververst hadde ghewordden/ met meer andere redenen ende excusatien/dienende/om het pack vā synen halse te schuppen ende op een andere te leggen/ waer na weder langhe debat ghevallen is/wie reysen soude / want het moeste verthoont wesen : de Borghemeester had gheerne ghesien / dat dandere twee Schepenen metten Pensionaris gereyst hadden : maer zy wilden hem mede hebben/soo hy mede gecommitteert was: oft oock thuys blijuen : andere en wilden oock het stopgat niet wesen : eyntelijck na groote altercatie / hebben sy den heelen last opten seluen Pensionaris ghedrongē/ ende niet teghenstaende / alle syn excusen ende onschulden/seer begheert : Jae oock ghewilt:dat hy der Stat synē dienst daer in / niet en soude willen weygheren / soo hy hem daer toe altijt ghewillich had ghethoont/ende dat hy des gheē verantwoorden/ noch ondanck en soude cunnen hebben/want zy hem des goede brieuen/ acte ende commissie mede geuen souden / daer in oock insererende waerom/hy alleen gesonden werde. a De welcke siende dat hy niet

CXLVIII. De deliberatie vander weth.

a. van al blijct by de segelde brieuē acte ende commissie van 7. Julij / bydē Secretaris de Moy gheteekent.

niet voordere en conste/zeyde/dat alst emmer zyn moeste/dat hyt doen soude / ende theuren beuele dien ondanck op hem laeten comen/maer wilde hen wel te voeren aduerteren/dat hy niet een woort en soude seggen / dan zy hem in gheschrifte souden gheuen:ende daer en bouen / ghelijck hy wel dachte/ dattet byde Gouuernante niet wel ghenomen en soude worden / soo verre zy hem vraechde/ oft zynen last was heur sulcx te verthoonen/ dat hy segghen soude/ Jae / ende dat hy des schriftelijck Commissie hadde/de welcke oft zy hē quame te heysschen / dat hy die heur thoonen soude:Eñ wāt de murmuratie vā de Grauen van Meghen ende Arenberghe noch niet en cesseerde/beualen hem haer Hoocheyt/oock te versuecken/dat zy / om meerdere Inconuenienten te verhueden/soude willen des Grauen van Arenberghe reyse/doen diuerteren van Antwerpen / ende oock den Graue van Meghen ontbieden/ te willen hem van daer spoeyen: ende Insghelijckx den Heere van Brederode / dat hy oock wilde vertrecken / ghelijck oock/ dien volghende de Heere van Arenberge/ synen wech lancx elders/ heeft ghenomen ende de voorschreuen Graue van Megen wt Antwerpen is gescheyden/ niet sonder nae-

CXLIX. Dopsprake teghen de Grauen vā Megē eñ Arenberghe.

nae roep vanden volcke.

Welcken volghende de voorz. Pensionaris ghereyst is / ende heeft des anderen
a.8. Julij. daechs/[a] haer Hoocheyt (eerst / der selner syn brieuen van credentie vander Weth / ghepresenteert hebbende) synen last ontdeckt / ende tghene hem beuolen was ten besten verthoont. De welcke / tselue niet
CL. Dantwoorde d' Regente. wel nemende / noch in deen / noch in dande re point / schynende seer genoeghen te heb ben / te weten: noch int onderspreken vanden Volcke van wapenen: noch inde alteratie ieghen sulcke twee Heeren vander Ordre / vraechde hem bitterlijck genoech / oft syn commissie sulckx luydde / als hy heur verthoonde. Daerop hy seyde / Jae / ẽn dat hy acte daer af hadde / de welcke hy heur / theuren beuele heeft gethoont / die sy ooc behouden heeft / segghende dat sy die soude ouersien metten Heeren daer present / ende dã doẽ / des sy souden vinden / ten diẽste vande Ma. gherequireert: daer by vueghende / dat de Weth / den Heere van Brederode mocht belastẽ te vertrecken / so hy daer niet te doen en hadde: ende soo des an
b. by coppẽ vande brieuẽn vãdẽ 8. Julij eñ andere vã 9.10. 11.12. Julij derẽ daechs / deen noch dandere der voorz. Heeren en was vertrocken / heeft de Weth door heur brieuen / aen heur Ghedeputeerde te Bruessel / anderwerff belast / [b] tselue aen heur Hoocheyt te versuecken: Inde sel

ue brieuē vermanēde den voorſ. Penſiona
ris des laſt gegheuē te ſyne: maer wat ſol-
licitatie byder Stadt Ghedeputeerde/ da-
ghelijcx daer der Weth ſchrijuen/ aē heur
Hoocheit eñ elders gedaē is/ en hebbē geē
reſolutie cunnen crijghen/ noch vā heurer
Hoocheyt compſte/ noch van yemāts ſeyn-
den/ in vele daghen daer na: hoe wel ooc bi
laſte vander Weth/ door Ghedeputeerde
ende brieuen/ wt vele redenen / aen heur
Hoocheyt verſocht werdt/ daer toe beſun-
dere te willen ſeynden mijnen Heere den
Prince van Oraegnen: eñ heeft eerſt daer
in geconſenteert dē 12. Julij/ als de Weth
weder daerom expreſſe Commiſſariſen a
ghesonden hadde/ met brieuen aen heur.
Deſe daghen/ heeft de Weth vaſt onle-
dich gheweeſt/ metten ghenen die wtē Le-
den daer toe gheſtelt waren / om ordre op-
te wake/ verſekeringhe ende bewaerniſſe
vander Stadt/ te ſtellen: daer en tuſſchen
was den Coopman ſeer bevreeſt/ ende ſor-
ghende wat hier na volgen wilde: vele ver
treckende/ ende meer hen Vrouwen/ Kin-
deren ende Goeden wech ſeyndende: mits
den welcken / de Wijckmeeſters aen de
Weth ghecomen zyn/ tſelue te kennen ge-
uende/ ende daer by verhalende: hoe dat bi
hen hadden geweeſt/ veleder hande Coop
lieden van diuerſe Natien/ ſegghende dat-
tet

a. Joncker Hendrick vā Etten. De Pēſio naris We-ſenbeke.

Iulius. tet groot noot was/ende meer dã tijt/ dat
binnen der Stadt eenich personaige voor
hooft ware/om op al te prouideren eñ voor
sien/daer toe noemende mijnen Heere den
Prince van Oraegnen/de welcke/Nabuer
wel geaffectioneert/eñ den gemeynen In
ghesetenen/aenghenaem ware: die oock
waer der Stat Borchgraue/ende de Bor
geren voor sulcx aen hem verplicht eñ syn
Excelencie hen verbonden: eñ dat syn cõp
ste groot contentement/elcken soude ghe-
uen: datmen daerom neffens syn Excelen-
cie behoorde aen te houden/dat hy den ar-
beyt wilde aenveerden: eñ na dien de Wet
houderen hen hadden geantwoort / dat sy
tselue te houe terstont souden doẽ versuec
ken: So syn daer ghecomen / ouer de 300.
Cooplieden van diuerse Natien/doẽde ge-
lijcke Remonstrancie/diemen oock ghelijc
ke antwoorde ghegheuen heeft: ende dien
volghende terstont/aende Gedeputeerde
a. by 2. brieuẽ vã 9.10. Julij. te Bruessel geschreuen/ [a] dat sy daerom in
stantie aen hare Hoocheyt doen souden eñ
aen sy Excelencie mede: de oude Schepe-
b. 10. Julij nen hebben des daechs daer na [b] /oock ge-
lijcke verthooninghe aende Weth gedaẽ/
waerop sy anderwerf geschreuen hebben
eñ begheert/datmen alle Instancie soude
c. by brieuẽ vãdẽ 10. Julij. doen/dat de selue Heere Prince/met synen
treyn ende sonder wapenen [c] /terstont na
Antwer-

Antwerpen wilde comen wantet meer dā
noot ware.

So isser ooc/ten seluen tijde/ a eenē roep
gecomen dat ontrent Herenthout eñ Lille/ a.8.Julij
ende Kēpen/vergadert werde by laste des
Graue van Meghen/sekere volck vā wa- CLII.
penen te voete eñ te peerde/dwelc het volc Den roep
seer beruert ghemaect heeft/so sy duchte- vanden
nē/dat die nade Stat comen souden: waer crijchsvolc
oe die Weth om hen te stillē/gestelt heeft
dobbel Wachte/eñ ooc vande Schepenen
tot bewaernisse vāder Poorten: maer wat
neersticheit sy dedē/eñ doer de Wijckmee
sters eñ andere/deden doen / sy en consten
den volcke die impressie niet ontgeuen/ de
Graue vā Megē en was wt/om vā shoefs
weghen / volck van wapenen inde Stadt
met heymelijc verstant vande Magistraet
ofte eenighe van hen/te brenghen eñ d'In-
gesetene te verheeren/ende teghen die vā-
der Religien fortselijcken te Procederen:
sulcx dat dien dach dat den roep quam / de
Gemeynte des nachts b inde wapen eñ o- b.9.Julij.
ner eynde geweest is/om daer teghen ghe
reet te syn/soomē seyde dat si voor de Stat
waren/ende de Gemeynte metter Stadt
vercocht was/hadde mē die cunnē leuerē.

Ontrent dien tijde/was aende Wijck- CLIII.
meesters weder een Requeste/ wtten nae- De ij. Re-
me dier vander Nieuwer Religiē geheetē/ queste dier
bestelt/ vander an d' Religie.

Iulij.

bestelt/die zy den Wethouderen oock ouer draeghen/ de welcke stont gheaddresseert aende Wethouderen/ byde Borgeren ende Ingesetenē vander Stadt vande Duytsche ende Walsche tonghe in grooten ghetale: verhalende dat zy nv sekere daghe hadden verwacht troostelijcke antwoordt op hen voorghaende Requeste / daer by sy versocht haddē/sekere plaetse / om aldaer te hebben openbare Predicatie ende exercitie der warachtigher Euangelisscher leere gelijckformich der Confessien van Auborch/waer en tusschen nochtans hen tsamencompste buyten/byder heeren Gebieden werde gheacht/ketterscher/oproerichsche/ ende tot grooten achterdeel vande Stadt gheschiedende/die daerom schenen hen Godlijcke vergaderinghen/ te willen doen stooren met gewelt/ om dat sy ter seuer met wapenen quamen/dwelck sy nochtans alleen dedē/niet tot oproer/maer om hen seluen/Wijff ende Kinderen te defenderen/niet teghen d'Ouerheydt/ maer die comploicten die eenighe met heur wedersprekers/bouen recht/teghen hen souden willen doen: synde te vreden soo verre by yemanden/die hem onder hen vergaderinghe mochte vueghen/eenighe acte van seditien gecommitteert werde/dat dien/anderen ten exemple/werde ghestraft: ende

 Antvverpen

dat hen een plaetſe toeghelaten weſende/
niet en ware te vꝛeeſen / dat de Coopman
oft Ambachtſman ſoude vertreckē : maer
ter contrarie men ſoude bevinden/dat die
dagheliicx ſouden confleueren : dat oock zy
hadden aenghevanghen int openbaer te
pꝛeken / om dat heur menichte ſoo groot
was/ende heur Wederſpꝛekers hen altijt
ghebiameert hadden/ dat ſy int openbaer
niet en hadden doꝛren leerē: dat oock doer
heur leeringhe / gheen ſeditie verweckt/
maer meer gheweert werde: pꝛeſenteren-
de de wapenen te laten / ſoo wanneer hen
een plaetſe ſonde weſen verleent/ daer ſy/
onder de Weth pꝛotectie/ſonder vꝛeeſe vā
ouervallen te woꝛden/mochtmē totter ex
ercitie van heurer Religie/opte Pꝛophetiſ
che ende Appoſtoliſſche leere gefondeert
ſy een comen. Baden daerom anderwerff
dat de Heeren deſe ſake ſonder paſſie/in goe
der equiteyt/ende ter Stadt vooꝛdeel/ wil
len ponderere/ ende de verſochte plaetſe
en niet afſlaghen:pꝛeſenterende de ſelue
Requeſte tonderteeckenen met ſulcken ge
tale als de Heeren hen ſouden oꝛdineren.
Aenmerckende oock die vander Weth/
dat deſe vander nieuwer Religie / lanckx/
ſo meer toeloops / ende de Gheeſtelijcke
der kercken/daghelickx meer afvals vā
toehooꝛders creghen: lettende oock optē

CLIIII. Het ſiagē v̄ Pꝛochianē vanden Kiele.

Iulij. afkeer ende opsprake die het volck hadde ghecregen/wt dien / twee Prochianen op tKiel/recht buyten Antwerpen/ghestaen hebbende/die aldaer met goeden contentemente ende groote bedanckenisse vanden volcke/hadden hen Sermoonen inder kercken ghedaen/waren hen na malcanderen byder Gheestelijckheyt benomen/soo deen was veriaecht/ a ende dandere ghevanghen worde/hebben bedacht / om het Volck dat dus met een furie / ter nieuwer Prekinghen liep/van daer te trecke/ mits hen weder latende hebben / eenen Gheestelijcke persoon hen aenstaende: So hebben sy doen vernemen waer den voorschreuen veriaechden Prochiaen ware / ende daer nae den seluen ontboden/ ende hem last ghegheuen/in syn oude kercke by prouisie te Preken/behoude dat hy hem daer inne stil hiele ende behoorlijc quete: dwelc gheschiedende ende geweten synde/ heeft de selue / soo hy den name had / te wesen vande Ausborchsische Confessie / terstont een ontallijcke groote menichte van Toehoorders ghecreghen/dier ghetal/telcken Predicatien meerderde / ende der andere niet soo seer meer toe en nam / dwelck niet dan wel en stichte soo niemant tot desen Sermoonen en ginck met eenich Gheweer oft Wapenen/ mits dien de selue bij-

a. H. Matthijs.

der

der Weth toeghelaten waren.

Binnen middelen tijde / versterckten vast de Prekinghen ende vergaderingen diemen met Wapenen hielt ende bewaerde / ter eenre / ende het mistrouwen ende achterdencken dat de Ghemeynte / vanden Houe ende den Magistraet hadde / ter andere syden. Soo dat de Stadt / in soberen state stonde / ende vele Persoonen vertrocken / ende vele Goeden ende Coopmāschappen wech ghesonden werden / ende alle de weerelt riep ende verlangde nae de coempste des Princen / die elck een daer wenschste ende hoopte dat doer hem de saken in beteren staet / souden gebrocht worden: welcke affectie sy oock wel hebben ghethoont den Derthienſten Julij / als syn Excelencie nae Antwerpen / by laste vande Gouuernante quam / dat van den Huyse aff / daer syn Logijs ghemaeckt was / tot meer dan een groote half Mijle buytē der Stadt / alle straten ende weghen met vele duysent Persoonen / a ia van ouer de Dertich duysent in als / beset waren / soo dat men doer het Volck nau en conſt passeren: vele van de Borgheren ende Ingheseteten / synre Excelencien oock comende teghen ghereden te Peerde / ende voort conuoyerende; Soo oock dede de Heere

CLV. Het wapē draegē ter Prekingē

13. Julij des Heerē Prīce eerste compste tAntwerpen. in diē tijde

a. by brieuē vādē 14. Julij.

Iulius.

van Brederode met vele van den Ghe-confedereerden hen / alsdoen daer vindende: de Weth synre verwachtende in synen Logijse / om hem willecome te heeten. Ende alsoo onder weghen ende besundere / buyten int passeren van syn Excelencie by eenighe somwijlen luyder keelen / ghe-

Den roep vā viue le Geux.

roepē werde *Viue le Geux* / soo berispte syn Excelencie menichmalen de selue / soo met woorden als met teeckenen: somwijlen hē oock dreygende / dat hyt hen verleeren soude dat sy soo riepen: maer so die sproke doē soo in der Lieden mont verstoruen was / constmen qualijck de Lieden doen swijgē / dan inder Stat comende / ende siende dat syn Excelencie tselue niet wel en nam / hielden sy hen daer af stilder.

Mijn heere de Prince / soo haest hy inder Stadt is ghecomen / heeft ghesprokē ende ghehandelt mettē Magistraet ende van hen verstaen de sekere ghesteltenisse vander Stadt: den seluen oock gheleuert de brieuen vande Gouuernante aen hen / daermede zy hē vercleerde / dē voorś. Prince daer ghesonden te hebben / wten name van synre Maiesteyt / om de Stadt in goeder ordre te brēghen ende tot dienste vande Maiesteyt / ende ghemeynen beste / te versekeren ende bewaren / a beuelende hē daerom dat sy hem ghehoorsaem souden wesen /

a. by brieuē vā 14. Julij.

wesen/ende na syn ordinantien hen regu-
leren(waer toe sy hen ghewillich ghepre-
senteert hebben/ ende met eenen geleuert
eenighe pointen by hen geraempt)presen-
terende hen oock syn assistentie / in al des
hem moghelijck soude syn: voort heeft hy
successiue by hem ontboden/ende ghespro
ken/oock die vande andere Leden ende ge-
meynschappen inder seluer Stadt wesen̄/
als / Oudtschepenen/Wijcmeesters/De-
kens vanden Ambachten/Schutters/Na
tien vanden Cooplieden/ oock de Gheeste
lijcke/ ende andere / elcken synen dienst/
theurer versekeringhe ende Stadt ruste/
presenterende/ende van hen oock alle ghe
leghentheden vernemende.

Waer wt/ hy terstont wel ghewaer is CLVI. Het generael mistrouwen.
worden / dat de diffidentie ende mistrou-
wen/datter aen allen syden was/ een van-
de principaelste redenē was / daer door de
Stadt in dese troublen/beruerten en̄ dan-
gier stont: wāt bevont/dat de Magistraet
niet en betrouwde/de Inghesetenen/ende
vele min dien vander Religien: daer tegen
dat de Inghesetene / van welcke der Reli-
gien zy warē/niet en betrouwdē het Hof/
vreesende voor Crijchsvolck / [a] ende vele a. Pasquil aende wijc meesters 13. Julij.
min der Weth/niet alleen om de selue sae-
ke/maer oock in alle andere/ ende dat hen
was suspect alle tgene dat vanden seluen/

wtgherecht oft gepzoponeert werde: ende
dat die vander Religien vzeese ende mis-
vertrouwen hadden/soo van Thoff / van-
der Weth/als vanden Leden ende Inghe
setenen: dat oock daer en bouen een groot
achterdencken ende diffidentie onder mal-
canderen haddẽ/die vander Religie selue/
te weten/die hen roempden te wesen dee-
ne/vander Confessien/ende dander / van-
den Gherefozmeerdẽ: bevonde oock / dat
het ghetal der geenre die der Religien wa-
ren toegheδaen/ was wtnemende groot:
bouen dien dat sy de wapenen inde handt
hadden/ende dat in sulcker gesteltenissen
ende ozdze als hy de Stadt vant / sylieden
de Meesters vander seluer / tallen vzen
consten wesen: ende dat teghen hen / met
duysenden van hen Pzekinghen ter Stadt
met allen gheweeren incomende/de wake
aende Poozten ende inde Quartieren/ oft
opt Stadthuys synde / luttel soude hebbẽ
cunnen staen/ als sylieden iet quaets in dẽ
sin ghehadt hadden/soo dat doen met fozt
CLVII. se teghen hen niet te doen en was: dat ooc
Het cranc dozdze / bewaernisse ende wachte vande
toesicht in Bozgheren/ qualijck in syn werck ginck/
der Stadt ende van soberen regimente was ende lut
vonden- tel de Stadt const versekeren . Waerom
vont ter Maiesteyt dienste ende ter Stat
versekeringe/van noode/ dat dese diffiden
cie/

cie/soo seere vermindert mocht werden/ alst moeghelijck waere/ ende datmen met properheyt met dien vander Religie so vele dede/ dat sy/voor deerste/ de Wapenen achter lieten gaende theurer Predikingen/ ende dat aen dander syde/de Stadt de wapen inde handt creghe/ende met Borgheren beter beset werde; vindende oock/ dat seer moeyelijck/soo wel hen/ als oock der Weth/soude vallen/tot allen occurrencië/ oft/hy by hen/oft sy by hem/ te moeten co men/ soo sy oock tallen uren / niet by een / noch verghadert en consten worden: dat oock/om op al ordre te stellen / hy daghelijckx soude hebben te handelen ende moeten doen spreken/nu deen/nu dandere/vã den Leden/Cooplieden oft Borgheren/ ia oock somwylen/die van deen ende dander Religie/daeraff de gheleghentheden ende wooninghen hem soo niet bekent en waeren: heeft daerop metter Weth ghesproken/ ende vonden tsamen wel gherequireert / dat tot dienste / assistentie ende directie van syn Excelencie/ ende om tot allen occurrentien/soo wel by hem/als vander Weth/ouer ende weder ghesonden te worden/de Rapporten te doene/ aen deen ende dandere gheschickt / ende aen weersyden gheemployeert te worden / iemant gequalificeert / ervaren eñ vanden eede/

Dẽ last op geleet den Pensionaris wesen beke.

Iulij.

vander Weth weghen/des last ghegheu
werde/de welcke continuelijck ten ghebe
den ende beuelen van syne Execelencie ta
len vren bereet/by de handt/ende dienstich
soude moeten wesen: ende dien volghend
hebben daer toe ghedeputeert den Raedt
ende Pensionaris der seluer Stadt/bouen
vermaent/dien sy sulcx expressselijck hebbē
balast: metten persoon van den welcken/
syn Excelencie belieft heeft / hem oock te
vreden te houden/ende dien volghende dē
seluen sedert altijt te wercke ghestelt ende
gheemployeert heeft ghehadt.

CLVIII.

De verse keringhe ten prekinghē geweigert

Om nv ordre ende remedie te beginnē
stellen/heeft syn Excelencie neffens die vā
der Religien/ende oock neffens hen Mini-
sters selue / doen aenhouden ende verma-
nen/dat sy die wapenen souden laten/ende
dattet niet en betaempde/dat de Predica-
tien met wapenen ende gheweer werden
ghehouden: daerop sy vercleerden bereet
te syn de selue te laten ende af te legghen:
hebbende verseckeringhe door het woordt
van syn Excelencie/oft het toesegghen vā
der Weth/oft schrijuen vanden Houe/ dat
hen gheen fortse noch foulle en soude ghe-
daen worden: ende noch sonder dat soudē
het volck vermanen / soo hen oock niet en
dochte/wel te vueghen / dat het Woordt
Gods met wapenen gehoort werde. Aen
dan-

vander ſyde om de Stadt te verſekeren vā alle ſubite foulle/ ende tallen occurrentien van Wapenen verſien te weſen / vonde grootelijckx gherequireert/ dat wter Borgherijen voor het eerſte werdē ghecoren tot 1200. Mannen/ ende die in Wapenen ende ordre onder eedt als Chrijſlieden/ geſtelt/ met conſente van den Leden van der Stadt/ dwelck de Weth oock goet vinden de is gheweeſt: maer om deſe diffidentie vander Ghemeynte/ die daer in ſoude moghen letten/ eerſt wter hertē vanden volcke te trecken waert moeghelijck/ ende ooc om de redenen ſynre compſte int gemeyn te vercleeren ende ſyn aſſiſtentie oock aen te bieden: oock om der gemeynte ſin ende gheneghentheden bet te begrijpene: heeft ſyn Excelentie goet ghevonden den Breedē Raedt ende Leden vander Stadt te vergaderen/ [a] om met hen te delibereren opte ordre ende verſekeringhe diemen ſoude moeghen ſtellen,

a. bi brievē vanden 5.

CLIX. ð Edelen tweede vergaderinge.

Daer en tuſſchen/ den Edeldom/ ſiende de Landen wederom in vele plaetſen in wapenen ende al heel in troublen/ ende de ſaeken tot een generale oproeringe geneycht ende dat gheſchapen ware/ dat d'Onderſaten onder malcanderen ſouden gheraken te comen tot bloetſtortinghe / ſoomen aen deen ſyde metten Predicatien / ende aen

int beginſel vā Jul.

Iulij.
dander syde metten verbieden / beletten eñ vervolghen/voortvarende was: eñ dat men niet op en hiel van daghelijckx / deen Placcaet op dandere wt te gheuen/sonder de Generale Staten te vergaderen/so het versocht ende beloeft was: dat oock sy/om heuren ghetrouwen dienst/ werden weersien/ende datmen hen niet en hielt/wesmẽ hen beloeft hadde: heeft nootlijck beuonden/in tijts daer inne toe te siene ende hen seluen te versekeren/ende oock het Landt waert moghelijck van meerdere inconuenienten te verhuedẽ. Waerom sy ooc eyntelijck een generale tsamencominge vã hẽ allen/ghehouden hebben t S. Truyen int Landt van Luyck/om op al te delibereren/ ende ordre te stellẽ: met welcker vergaderinge/men te Houe wederom/ wel beladẽ is gheweest/vreesende ende noch verstaende/dat die tot wapen soude tenderen / soo verre men niet naerdere en voldede / opt achterdencken dat sy van vele dingen hadden/ende daer het volck nae haeckte ende hen toegheseet was: ende oock en remedieerde opt ghene sy claechden daer teghen ghedaen te syne / ende opte beruerten alom wesen̄: so dat/om te beletten/ dat sy metten gheheelen hoop / niet weder te Houe en souden comen: ende besundere dat sy daer niet en souden sluyten/ datmen

De tsamẽcominghe tS. Truyden.

nae-

Edele,

niaemaels qualijck soude cunnen beteren ende afdoen. Heeft de Regente hen doen versuecke: dat sy door eenighe gedeputeerde/souden in communicatien willen comē met eenige Personaigē, die sy daer toe soude schicken/ a dwelc eyntelijc verdraghen wesende/is de dachvaert daeraf toegeleet gheweest/eerst/ tot Aerschot ses Mijlen/ ende daer na te Duffel/ van Antwerpen/ maer drij Mijlen/ gheleghen/ op dat de Prince/ die hem noch van Antwerpen/ niet en vermochte verre tabsenteren/ende daer toe/metten Graue van Egmont/ by de Gouuernante/gheordineert was/ daer present mochte wesen: al waer de saken op eenen goeden voet ghebrocht syn/ b want haer Hoocheit/ hen dede aengheuen c dat sy twee Heeren vander Orden hadde geschickt om synre Maiesteyt hen versueck wel te verthoonen: dat sy sedert hen ouergheghenen Requeste niet nieuws gedaen en had/aengaende d'Inquisitie ende Placcaten/ maer hennen versuecke voldaen: dat sylieden hen opten Coninck behoordē te betrouwen/ die noot Tyrannie teghen syn Ondersaten en hadde gebruyct/ maer wel alle goetheydt/ die oock ongetwijfelt alle dinghen soude willen vergheten/ tot welcken eynde/ zy oock tot hennen

voor-

a. blijct by brieuen 15. en̄ 16. Jul.

CLX. De vergaderinghe te Duffel.

b. 18. 19. Julij.

c. blijct vā al byden Edel haer desgedaen inde ij. Requeste vā Bontgenotē die geprint is en̄ ooc nae ghevoecht No. 8.

voordeele aen syn Ma. hadde gheschreuē: waer teghen zy hen dede verversschen hē presentacien/ van altijt bereet te blijuen te steruen inden dienst van zynre Ma. ende haer: Insghelijcx voorhouden/ dat zy souden willen beletten de ongheregheltheyt vande Sectarisen/ besundere mits dien die streckten tot oproer/ ende datmē sach/ dat Wtlanders/ ia die erffvijanden gheweest hadden/ hen des moeyddē/ te meer dat de Sectarisen wtghauen/ dat hen saken gheheurden/ door de verplichte consent eñ beuel/ sulcx: datmen soude oordeelen/ dat hē Requeste die zy seyden/ tot behoudenisse des Lants/ ouerghegeuen te hebben/ waer de eenighe oorsake van dese Predicatien/ mits welcken sy schuldich waren die/ nae hen vermoghen/ te beletten/ ende metter daet te bewijsen/ dat die meyninghe goet was ende gheweest hadde; ende indien eenighe van hen/ tvolck totten openbaeren Prekinghen ghestout souden hebben/ die souden hen verbont ende Requeste/ te buyten ghegaen syn.

D'vuytstellen vanden accoorde metten Edelen.

Op welcke puncten die Ghedeputeerde vande Bontghenoten/ hen verclееringhe ende redenen hebben by brocht/ mits gaders de puncten ende swaricheden die hun ongherust maecten/ achterdencken deden hebben/ ende nae versekeringhe be

nooden

[..]oden om te ſiene: daer neffens aengeuen
[..]e/ tghene by die vander Religien aen hen
[..]erſocht was woꝛden. Eyntelyck de Ghe
[..]eputeerde aen weerſyden / op goede ho-
[..]e van verdꝛach gheſcheyden weſende: a
[..]ebben niettemin de Gheconfedereerde
[..]dele/ ghereſolueert wes zy in allen ghe-
[..]allen/ het waere van finael accoꝛd oft geē
[..]uden te doen ende te laten hebben / euen
[..]el altijt deputerende eenighe onder hē/ b
[..]evolghende den afſcheyt van Duffel/ hē
[..] Houe ſouden vinden / om wterlijck ver-
[..]ach te veruolghen ende ſluyten / dwelck
[..]ien ten beyden ſydē vooꝛdane ſoude moe
[..]en volghen/ met beloefte / van tſelue aen
[..]heender ſyden te bꝛeken oft teghengaen.
[..]Daerop hen vergaderinghe t S. Truyen
[..] gheſcheyden/ maer ſulcx / dat elck hem
[..]oen ghinck verſien ofter niet verdꝛaghen
[..]n werde. De ſelue Ghedeputeerde/ c heb
[..]en aen haer Hoocheyt hen onſchult ende
[..]edenen daer na vercleert/ ſoo vande Pꝛe-
[..]inghen als hen vergaderinghe/ maer en
[..]yn niet ten beſten onthaelt. Aende ſelue
[..]ergaderde Edele/ ſyn oock gheſchickt ge
[..]eeſt Ghedeputeerde vander Religien/ ſo
[..]iemen heet/ Gerefoꝛmeerde / als vander
[..]Confeſſien/ elck om te moghen comen/ tot
[..]rijheyt van het ghebꝛuycken ende oeffe-
[..]iſſe hunder Religien: is oock hen aldaer
ghe-

a. blijct by deſer Heerē ſchꝛifteliicke commiſſie/ inſtructiē eñ rappoꝛt.

b. tot 13. in getale als blijct bydē nagevolch dē accoꝛde

c. 26. Julij.

CLXII.

De Requeſten dē Edelen ouergegeuē

Iulius.

ghepresenteert Requeste opten Name v[illegible] de Coopliede/Borgheren ende Inghe[illegible] tenen deser Nederlanden/der Religien te[illegible] ghedaen/om in vrijheyt hunder conscie[illegible] tiē ende exercitie hunder Religie/in alde[illegible] stillicheyt ende gehoorsaemheyt te moge[illegible] leuen: byder seluer hen oock hoochlijck [illegible] danckēde/a dat sylieden: aenmerckēde h[illegible] onlijdelijck Jock der Inquisitien eñ Pla[illegible] caten/d'Inwoonderen te seer hert druck[illegible] de: hadden ouer eenighe Maenden te v[illegible] ren hen verclaert/om die daer aff te help[illegible] verlossen/waer wt voort gevolcht wa[illegible] dat den yuer des volckx/ niet langher cu[illegible] nende hen bedwinghen/hadde tot voldo[illegible] ninghe der conscientien desselfs/hen Pr[illegible] dicatien int openbaer doen comen: ma[illegible] wantmen ghenoch merckte/ datmen by d[illegible] uerse practijcken sochte den loop eñ voor[illegible] ganck des Euangelie/inder herten der I[illegible] woonderen seer geprint/te beletten/so d[illegible] de Magistraten/alom daer seer tegen w[illegible] ren: So en wisten sy/waer hen toevluch[illegible] naest Godt/nemen/ dan aenden Ed[illegible] dom/om welcker gunste ende bystant [illegible] baden/ten eynde hen/om de oeffeningh[illegible] der Euangelisscher Religien gheen gh[illegible] welt oft onghelijck ghedaen en werde: b[illegible] gherende tot dien eynde in hen beschut/[illegible] ghen al hen Vijanden ghenomen te wo[illegible]

a. blijct vā al desen by d Requeste in Jul. t S. Truyen ouergegeuen.

den / op dat hen inder Religie gheen belet ghedaen en werde: begheerende mede dat / tot meerder bewijsinghe vander goet hertichevt die de Edele droeghen ter ghemeynder rusten / ende eenicheyt / in elcken Quartier eenighe Edele ghestelt werdē / om totten waerschijnlijcken onrusten te versien / tot dat metten Generalen Statē / behoorlijck vergadert / anders soude wesen gheordineert: Sy voort Lijf ende goet aenbiedende om tLandt in rusten te helpē houden. Waeraff den Edeldom / der Gouuernante ende den voors. Heeren ghecommitteerde / ghewaerschouwt ende ghecommuniceert heeft ghehadt.

Den Breeden Raedt Thantwerpen vergadert wesende / heeft mijn Heere de Prince voorghehouden / dat de Gouuernante thender begheerte / hem van des Coninckx weghen / daer hadde ghesonden / om met hen te verstane tot bewaernisse ende versekeringhe vander Stadt / ghelijckt ooc wel behoorde / dat sulcken Stadt wel gadeghe slaghen werde / nv dat hy sach datter groote troublen inne waren ende vele Cooplieden vertrocken: begerende daerō van hen te wetē / hoe eñ bi wat middel / sy hoptē eñ dachten daer toe te versien / hen vermanen ende tselue

CLXIII. Den breedē Raedt Tantwerpē 17. Jul.

Iulij. tselue hooch tijt te syne: waer in/ oft sy/ syn
assistentie van doen hadden/ soude hē dae
ghewillich in vinden/ welcken Raedt doen
daerop is gescheyden/ dan hebben syn Ex
celencie versocht (ende hy oock heeft ghe
accepteert opt aduoy vande Hertoginne
om vande Ma. weghen te aenveerden den
last ende superintendentie vander seluer
Stadt/ ende teghen alle troublen ende in
convenienten te doen versien/ met alsulcki
ordre als hy orboirlijckxt soude vinden:
totten welcken (hen eerst nochtans voor
ghehouden wordende) sy hen geerne sou
den vueghen: hen oock opt poinct doē oo
voorghehouden vande Predicatien/ te be
letten/ refererende tot tghene syn Excelē
cie goet vinden soude/ dies soude men hen
dat oock eerst voorhouden ende hooren:
welcken volghende/ heeft syn Excelencie/
met die vander Weth/ by ghescriifte doē
stellen/ tghene goet scheen/ gedaen te wor
a. 23. Julij. den: waer na [a] hy den Breeden Raet/ heeft
wedrr doen vergaderen/ ende hen voorge
houden/ dat dese vreese ende vertreck van
den Coopman meest by qnam/ doer dien/
dat hy de Stadt mette ieghenwoordighe
CLXIIII. wacht niet ghenoech en hielt verseKert:
Het wey- dat oock die tegen alle subite inuasie / niet
geren van ghenoech saē bewaert en schene: met meer
het Borge andere redenen in schrifte gegheuen: val
lijck Gar- len
nisoen.

lende ten eynde opten voet/ van aen te ne-
men tot 1200. Mannen wten Borghe-
ren/opte Soldie/Eedt/ Instructie eñ Or-
dre/al in geschrift hen gecommuniceert [a]. a. blijct int
Ende om tselue met beteren contenteme- lange by al
te/van allen den ghemeynen Ingesetenẽ le de ghe-
te effectueren/ waeren daer toe oock ghe- schriften.
roepen gheweest/bouen die ordinarise Le- De Leden
den/te weten: bouen de Wethouderẽ/Ou van Ant-
deschepenen/Wijckmeesters ende Dekẽs werpen.
vanden Ambachten: noch de Schutterijẽ/
Confrarijen/Rethorijcken ende de gemey
ne Cooplieden vander Stat: Al den welck
ken doen oock den Predicatien aengaende
voorghehouden wert/dat/ghelijck/so wel
de Leden/als de Weth den wech der soetic
heyt daer toe bequaempst vonden haddẽ/
soo dede oock syn Excelencie: Waerom hy
vonde gheraden/ dat elck van hen aen de
principale oft andere vander Religie daer CLXV.
zy kennisse aen hadden/ ten besten verna- De propo-
me met wat versekerheyt men hen soude sitie opte
cunnen brengen tot schorssinghen van hẽ Prekingẽ
Predicatien/tot dat by de Ma. met aduijs
van syn Generale Staten/op dese gemey-
ne perplexiteyten soude wesen versien: het
ware/mits voor hen verweruende genera
le gratie van het ghepasseerde/ oft eenige
andere bequame middelen / die sy theurer
versekeringhe soudẽ begheren: waerop sy

Iulij. achter raet eñ communicatie vande voorſ.
gheſchriften hebben verſocht / die hen ſyn
ghedaen / ſo wel opt point vander Stadt
verſekeringe / als vande Predicatien / ende
daerop weder vergadert zynde / a is de re-
a.24. eñ 26. Iulij. ſolutie vande voorſ. gemeynte / in ſumma /
daerop ghevallen / aengaende het lichten
vande knechten / dat tſelue in ſulcke Coop
ſtadt niet wel en ſoude dienē: maer preſen
teerden hen perſoonen te onderworpē der
ordre ende articlen / die de Opgelichte en-
de Geſolde Borgeren / ſouden hebbē moe
ten houden / ende dat daer mede tſelue ef-
fect / met min turbatie / ſoude volghen: en-
de aengaende de Predicatien / dat ſy geer-
ne daer toe hen emploieren ſouden / om elc
ten beſten daer af te keeren / ende dat den
wech van ſueticheydt hen beſt dochte: dat
CLXVI. ooc ſoude helpen / ende den hoop minderē
De. vſoch te vgade-ringe der Statē wt-gheſtelt. dat van het voorleden / maer een generale
pardon / maer bouen al verſochten eñ inſi-
ſteerdē dat het beſte remedie ware / dat de
generale Staten mochten vergadert wor
den / om een generael remedie ghevonden
b. by brieuē vādē 25. eñ 27. Iulij. te worden b: begheerende oock / dat daer
en tuſſchē ſyn Excelencie eenige bequame
c. blijct by dē ouergegeuē eñ ouergeſondē geſchrif ten. ſuete middelen mochte daerop aduiſeren /
die ſy baden hen dan ghecommuniceert te
worden / geuende elc Let ſyn aduis ouer b
geſchrifte / die te Houe terſtont ghesonden

zyn

syn. Mits welcken voor alsdoen wert ghe
accepteert hē presentatie van dat sy warē
te vreden/ selue tot den arbeyt hen tonder-
worpen/hopende dat syt metter daet vol-
brenghen souden: men soude dien volgen-
de ordre stellen ende articlen ramē / diemē
hen dan soude communicerē: ende aengaē
de de Predicatiē/soude mē te Houe de ver-
tooninghe doen van hen gepropooneerde/
hen altijt belastende met vermaninghe en
de anderssins daer aff te trecken die sy con
sten. Welcken volghende men daer na ten
besten men ghecost heeft/ de waken ende
andere Ordinantien geraempt eñ te werc
ke ghestelt heeft: Insgelijcx oock doer ghe a. De Pensionaris
deputeerde [a] te Houe geinsisteert/ maer te wesenbeke.
vergeefs/om de generale Staten te doen
terstont vergaderen.

Alsoo nv binnen desen tijde/neffens die CLXVII.
vander Religien/so vele beneerst was/dat tvoortstel
zy hen Wapenen/ hadden begonst te min- des Drossaets van
deren / ende goede hope was / van dat zy Brabandt
die cortelijck heel ghelaten souden heb-
ben: soo ist ghebeurt [b] /dat den Drossaert b. 19. Julij.
van Brabandt die last hadde ghehadt/ om
Volck aen te nemen / ende dien volghen-
de sekere Knechten / ende oock Peerden
gelicht hadde (gaende den roep dat syn be
uel was/ indē hoop van dese vergaderinge
buyten der Stat te slane/ eñ de Predicātē

Iulius. ende andere tappzehenderen/ende de Pre-
dicatien te stooren) des Vrijdaechs den 19.
Julij voor by ende lancx de Vesten vander
Stadt/ met sekere volck ghepasseert/ ende
te Merxhem by Antwerpen/ plaetse syn-
re woonstede/ghetrocken is/ ende aldaer
noch Knechten aenghenomen heeft: En-
de want den roep ende gheschrey terstont
alle der Stadt doere was/ dat hy/ daer
comen was om des Sondaechs indē hoop
te smijten ende synen last te beghinnen ter-
ploicteren: Soo is daer doere des anderen
a.20. Julij. daechs a groote beruerte ende turbatie in
der Stadt gheweest/sulcx dat syn Excelen-
cie ende de Weth in haesten daerom heb-
b. de Pēsionaris Wesenbeke. ben ghesonden te houe b/ dat hem terstōt
teghen des Morghens c sulcx soude wor-
c.21. Julij. den verboden te attempteren/ ende om de
se vreese te eximerē lieuer van daer elders
ghesonden werde/ want daer gheē deucht
aff en conste comen/ want/ oft/ die vander
Religie hen soo sterck maken ende van wa-
penen versien souden/ dat sy voor hem niet
vreesen en souden dorren (daer toe sy alree
de ghereetschap maeckten) oft/ so verre sy
duchten niet sterck ghenoech te syne/ dat
te versorghen ware/ dat sy ergens binnen
der Stadt/ om des Drossaets versekert te-
zyne/ eenighe plaetse/ souden innemen: en-
de dat soo wt deen/ als wt dandere/ vele
quaets

quaets ende bloetstortinghe gheschapen ware te volghen/ende datmen anderssins wel raedt wiste/om die vander Religie/de wapenen te neder te doen legghen/mocht men hen het woort voor eenen tijt bedecte lijck geuen/datmen hen niet stooren en soude: a waer in sulcken neerstichehyt gedaen is/datmen noch ten seluen daghe vā heur hoocheyt brieuen b heeft ghecregen/daer mede den Drossaet ontboden wert niet te attempteren/maer elders te reysen/die hē des morgens vroech den 21. syn geleuert/waer doere tvolck wat is ghestilt:maer de Predicatien met meer wapenen ende ghe weers dien dach waren beset/dan oot te voren/ghelijck sy oock waren daer nae/ te meer/dat euen wel/de selue Drossaet daer nae/hem noch byder Stat met Volck somtijts liet sien c des daechs voor de Preeckdaghen.

a. bydē brieuē ēn vbale vā 20. Julij.

b. bide brieuen vande Regente. 20 Julij.

c. blijct by brieuen vā dē. 27. Jul. ēn andere.

Voor ende in desen tijde/is oock de Fame/ia vaste tijdinghe/comen d /dat bi Hertogh Erich / ende oock by Lingen/Volck ende ghereetschap van Orloghe/ gemaect werde/ by laste vanden Co. om aldaer te Lande ghebruyct te worden / dwelck elck vrempt vont ende van quader consequentien/ende maecte een groote generale ver bitteringhe ende achterdencken.

d. blijct by brieuen vā 21. 22. 25. ēn 31. Julij.

CLXVIII. Hertogh Erich van Bruynswich.

Daer nae/ soo opte sollicitatien byder

Augustus. Stat Gedeputeerde te Houe gedaen/ ey
telijck den 3. Augusti/ op diuerse pointē r
CLXIX. solutie der Gouuernante gegeuen is / so
de appoin= hebben de selue Tantwerpen verstaē syn
temētē vā de/ het volck eensdeels ghestilt / eensdeel
3. Augusti meer gealtereert/ als dat sy opte Request
eñ brieuen vanden Aelmoessenier aenden Prince ei
vanden 4: Wethouderen gegeuen/ voer eenige peni
Augusti. terende Herdoopte/ hadde geconfeert he
gecunserteert
gracie gedaen te worden/ so verre sy in h
penitencie bleuen persisterēde/ ende de be
hoorlijcke abiuratie eñ penitencie des Pr
chiaens volbrochten/ maeckte onder tvol
goede stichticheyt: gelijck vele oock goet
vonden dat heur Hoocheyt te vreden wa
by edict Pardon te verleenen voor den g
uen/ die inde verghaderinghen gheweest
hadden/ tot dier tijt toe / behoudelijck da
zy voordane hen daer aff wachten souden
maer dat zy opte conuocatie der general
Staten/ maer en seyde / syne Maiesteyd
a. genaēpt daer aff gheschreuen te hebben / ende dat
Jacob So men syn antwoorde moeste wachtē: Item
re. dat zy hadde gheweyghert de ontslakin
ghe van eenen der nieuwer Religien / a te
CLXX. ghen der Stadt Preuilegien gheapprehē
de geweyghe- deert/ daer der seluer elders soo vele ghe
gerde ont= relaxeert waren / maecte het Volck mee
slakinghe gheturbeert ende verbittert om de conse
eens. ge vā quentie / te meer om dat voer den seluen
ghenen.

groo-

groote menichte van Cooplieden / iae alle die vander Religien gheintercedeert hadden a: die des daer nae weder geinsisteert hebben ende de Prince ende Weth / oock heur gheschreuen b / om te verhueden alle voordere Inconueniët / maer en heeft niet cunnen daer toe geraken / dan is eerst doer de naghevolghde foulie wtgheraeckt.

a. blijct by de Requesten van 30 eñ 31. Jul. eñ 10. Augusti.

b. by brieuē vanden 31. Jul. eñ 4. eñ 11. Aug.

Nadien nv de Prince ende de Weth sekere daghen onledich haddē geweest / om te stellen sekere articulen ende pointen vā wake ende andere die ter Stat versekeringhe noodich schenen / nadien de ghemeynte gheen knechten / oock wte Borgheren en wilde toelaten: Soo syn den Leden ende andere ghemeynschapen bouen gheruert / de selue pointē eñ geconcipieerde ordre op ten Breedē Rade gelesen c / eñ voort bi geschrifte gecommuniceert d mettē appostillen der Gouuernante / ruerēde dē generale Statē eñ pardon: misgaders de propositie ooc gedaē / tenderēde totten verbieden vanden dragen van roerē / pistolettē / lanck geweer eñ verboden wapenē / so wel bi daghe als by nachte: insgelijcx hen vercleert der Hoocheyt appostille e dat sy te vreden was / dat syn Excelencie die superintendentie vande Stadt aennam: waerop na achterraedt gehadt / de selue Ledē / Cooplieden eñ Ingesetē / syn Ex. seer hebbē bedanct f

CLXXI. Dē Breede Raedt Tantwerpen.

c. 6. ende 7. Augusti.

d. blijct by dē ouergegeuen ghescrifte.

e. als blijct byd appostillen.

f. 8. ende 9. van Augusti.

Augustus. van dat hem heeft ghelieft/ den last ende superintendentie vande Stadt te aenveerden: voort aengaende der Predicatien/ dat sy niet en vonden gheraden/ yet met fortsen daer teghen te doen (oock eenighe verclеerende/ dat sy niet en verstonden te worden daer toe gheemployert) voor ende al eer bijde generale Statē daerop soude gedelibereert syn: dwelck was het eenich remedie daer op/ daerom men de selue ooc behoorde terstont te vergaderen: voort elck syn particuliere redene [a] opte andere pointen segghende: waer wt eyntelijck gestelt is een generale ordinantie opter waken ende ordre inder voorf. Stat voordane te houden: die oock aldaer is ghepubliceeet/ [b] op dat den Coopman/ Poorter ende Inghesetten voordane hen bet versekert souden moeghen houden/ diemen daerom ooc geprint heeft.

a. als blijct bi elcx scriftelijcke opinien.

b. 13. Augusti.

De Graue van Egmont hadde daer en tusschen by laste vande Regente hem ghevonden in syn Gouuernement van Vlaenderen ende aldaer seer ghearbeyt/ om het Volck te stillen/ dat in verscheyden plaetsen hen bestont op te worpen: sunderlinge want sy gheen antwoorde en vernamē op tversueck der Edelē/ waerwt sy vermoeyden/ dat de selue hen hadden verlaten/ ende laten winnen/ ende weder ter Roōscher

reli-

religien brenghen.

Daer neffens isser weder een andere on ruste ophanden geweest / hoe wel die met Gods gracie noch wel verginck/eñ quam by/dat alsoo den voorghenoempden Predicant opt Kiel met een ontallijc groot auditorium syn Sermoon hadde voleyndt a soo hy affghaen soude/ aldaer / hem heeft verthoont sekeren Theologien / Docteur ende Pasteur van Loeuen b (soomen naemaels verstont/maer doen int beghintsel/ niet en wist/ soo hy al weerlijcke Cleederẽ aen hadde) de welcke hem openbaerlijck heeft willen berispen van tghene hy ghepredickt hadde:waerop soo dandere seyde bereet te syne met hem te confereren/ende dat sy wten volcke in eenich huys daer ontrent gaen souden/ soo bleef dandere syn argumentẽ ouerluyde by brengende ende den anderen hert straffende/ waer op vele volckx toeloopende ende hoorende/dat hẽnen Predicant den anderen met schriftuere ende redenen stom gemaeckt hadde / so isser sulcken Iou ende ghetier ghevolcht/ c dat den Theologien heeft moeten wijckẽ ende werden eenighe so verbittert op hẽ/ dat sy hem souden geeuelt hebben/ en had den niet eenighe Sorgheren met perijckel heurs lijfs/den seluẽ beschut/ ende achter na in eenen Kelder ghedronghen ende ver

CLXXII. de Swaentheit des theologiẽs

a 10. Augusti.

b. Magister nosterPetrus Riethouius Pastor Diui Petri Louaniensis.

c. bi brieuẽ vanden 10. ende 12.

Augustus. steken: waer door het volc meer ende meer hittich wordende met grootē hoope bleef ende wilden hem doot oft emmer der Justicie geleuert hebben/ om gestraft te worden. Hier aff is terstont inder Stadt eene grote horsselinge onder tvolck comen/ elcken de sake erger makeude/ tot dat syn Excelencie den Officier vander plaetsen/ daer heeft ghesonden/ die den Theologien ghevanghen genomen heeft/ den welcken mē (na datmen hadde ghevraecht/ nade redene ende wat hem had ghemoueert/ dit spel aen te rechten) secretelijck met een Schuy te wech gesonden heeft/ ende is also eyntelijck dat oock ghestilt: gelijck te meer ston dē wt diergelijcker ende noch vele minder oorsaken ende roepē aldaer dickwils groote turbatie quam/ mits de diffidencie euen sterck aen alle canten bleef.

CLXXIII. de brieuen vandē Vicariaet 29. Julij.

Den seluen Predicant aengaende heeft oock het gheestelijck Hoff van Camerijck te Bruessel residerende (niet teghenstaende alle solicitatien ende schrijuen van der Weth ter contrarien aen hen gedaen) aen de Wethouderen met brieuen ontboden/ dat hy totten Preken niet en behoorde toe ghelaten te worden / ende dat sy hem nyet en admitteerden: maer dien niet tegenstaē de heeft men hem laten continueren in syn Sermoonen soomen die sonder Wapenen frequen-

frequenteerde/ende dat soo grooten volck hem telcken daer vonde / dattet hem niet en soude hebben cunnen verboden worde/ sonder de Stadt in merckelicken perijckel van oproericheydt te stellen / ende hebben daerop den Vicariaet hen redenen weder gheschreuen. Daer en tusschen dede men oock alle moegheliJcke Officien/ om de gereformeerde hen wapenen aff te doen late die sy allensskens meer ende meer lieten en de heel gelaten souden hebben/ en had gedaen het beduchten voor den Drossaet/ die somwijlen tot neffens de Veste op Saterdaghen quam rijden (soo synen wech van Bruessel t'huyswaert daer lãcx lach) daer doere sy telcken verveert ende achterdencken houdende werden.

by brieuen vandē 27. Jul. eñ.5 Augusti.

Omtrent den seluen tijde soo hebben de goede mannen vande Poorterijen eñ Ambachten mijnen heere den Gouuerneur/ soo mondelinghe als schriftelijck / int besundere noch bedanckt [a] / van dat syn Excelencie had gheaccepteert de superintendencie vander Stat/ende der seluer alle ge willighe ghehoorsaemheyt gepresenteert gehadt/ eñ voort versocht hē by te willen blijuē/ so lange als die sorchelicke tijdē souden durē: maer so verre syn Ex. om andere gewichtige sakē tot eenigē tijdē in persoone elders nootelick hē soude moetē vindē/ baden

a. als blijckende is biden ouergheghenen geschrifte.

CLXXIIII. tversuec vā wijckmeesteren ende Ambachtē

Augustus.

baden hem dan soo haest te willen keeren alst soude moegelijck wesen: ende ten eynde daer en tusschen sulcken Stadt niet en soude blijuen onuersien van eenigen hoofde van qualiteyt/ versochten dat syn Excelencie soo vele wilde doen/ dat door syn Intercessie ende met auctorisatie vande Regente/ durende syne absentie/ daer quame ende hem hiele voor ouerste mynen Heere de Graue van Horne/ oft mynen Heere de Graue van Hoochstraten/ dien sy alle ghehoorsaemheyt in syn absentie souden thoonen/ op dat by faulte van eenighen hoofde/ byden quaetwillighen niet werde yet voortghestelt/ dat niet en soude wesen tot dienste van syne Ma. bewaringhe vander Stadt/ ende ruste vanden Coopman ende Borghere: versochten oock/ [a] dat zyn Excelencie om bet te wesen geassisteert ende telcken beter gheinformeert/ ende oock tallen occurrencien/ bet ordre mocht doē stellen/ wilde terstont kiesen ende assumeren eenen Lieutenant/ volghende den articlen by syn Excelencie metten Breeden Raedt gheresolueert: biddende dat syn Excelencie daer toe wilde nemen den Heere van Stralen/ dien sy hoepten dat soude wesen/ ten contentemēte vande Coopliedē/ Poorteren ende Inghesetene: allegerende daer toe/ dat de principale Officiers ende Borghe-

a. Vidē bil lette oock ouergheghe uen.

ghemeeſters/anderſins met hennen diẽſt
ſo ſeer verlaſt waren/datmen hen met geẽ
andere laſten en behoorde te moeyẽ: maer
af ſyn Excelẽcie de Regente terſtont heeft a. by brie-
gheadverteert / het gheſchrift geſonden/ uẽ vã 12.13.
ende verſocht Stralen tot Lieutenant te 14. eñ 16.
moeghen ſtellen: a maer heeft haer Hooc- Auguſt. eñ
heyt tſelue altijt wtgheſtelt. 4. Septẽ.

Hier en tuſſchen dede oock ſyn Excelen CLXXV.
cie alle wterſte neerſticheyt (tot dien fyne Het ſtrec
oock dickwils ſeyndende aende Miniſters vã Lieute
ende principaelſte vander Religien) dat ſy nant te ſtel
hen ſouden willen vueghen ende ſchickẽ/ len.
nade voorſ. reſolutie ende ordre/ geſtelt by
al den Leden: ende dien volghende/ achter
laten de wapenen in hen Sermoonen/ en-
de ſunderlinghe hen vermijden / van bin-
nen der Stadt/ het ware int gaen ter Pre-
dicatien oft van daer comende/ oft anderſ-
ſins/ hem te vinden met eenige wapenen/ CLXXVI.
Roeren/ Piſtoletten/ Hellebaerden oft an- Het dragẽ
dere byder ordinantien verboden: waerop der wape-
ſy vaſte hope ghegheuen hadden/ van hen nen.
nade ſelue ordinantie binnen der Stadt te
reguleren: ende ooc ſyn te vreden geweeſt
toe te ſegghen ende te ghelouen/ hen Pre-
dicatien/ ſonder alle Wapenen ſtillichlijck
te houden/ wilde men hen twoort gheuen/
datmen hen niet miſdoen / noch ouerrom-
pelen en ſoude doer den Droſſaet noch an-

dere

Augustus. dere/dwelck sy oock den voorsz. Drossaet in persoone/hebben doen aensegghen. a

a. blijct by syn brieuē vanden 17. Augusti. Maer die hope ende de gherustheit daer doere verwacht/en heeft gheen effect ghesorteert/maer is terstont niet alleen / omghestooten/maer ooc in een groote bitterheydt verandert/doer de vier naervolgende oorsaken/die al teenen tijde toeghevallen syn/ende by nae de Stadt in groot perijckel ende onruste ghebrocht hebben/ ende die vander Religie/in meerdere diffidentie doen vallen: ende om te willen / in stede van buyten/binnen Preken/ oorsake gegheuen.

iiij. oirsakē Antwerpē beroert hebbende.

CLXXVII. Deene was/datter alsdoen aende Wijcmeesters/gebrocht is/eenen besloten brief aen hen gheaddresseert/ by eenighe van Bruessel (soot scheen) b Inhoudende/ datter sekere complotten ghemaeckt waeren/ tusschen de Regente / ende de Heeren van Antwerpen/doen te Houe synde/om te destrueren/de Predicatien daer buyten ghehouden/ dwelc tendeerde tot bloetstortinghe van hen Huysvrouwen/ Kinderen ende Vrienden/ende dergheliicke onnoosele meer/waer aff sy hen aduertencien deden niet wt een ghemeyn gheruchte/maer sekere apparente handelinghe ende openlijcke argumenten tusschen hen getracteert: dat oock

daduertencien van Bruessel. b. bi brieuē van 13. Augusti.

oock Munitie te Mechelē was geſcheept ende by Brueſſel brocht/ſoo dat Antwerpen by ſekere perſoonen aldaer was vercocht/ende niet en reſteerde / dan de leueringhe/dwelck ſy als Liefhebbers der ſeluer wel hadden voor der Stadt welvaert willen aduerteren.

Dandere/dat ten ſeluen tijde / de Droſ- CLXXVIII
ſaet van Brabant / daer die van der Religien altijt ſoo grooten vreeſe af hadden/ doer de Stadt van Antwerpen/ heeft nae zyn Wooninghe(een half Mijle daer buyten ſtaende)doen vueren a ſekere Waghenen geladen met Wapenen b/ waeromme terſtont/eenen grooten roep is opgheſtaē/ datmen die teghen de Predicatiē wilde beſighen:waerom ooc den eenen by den volcke binnē der Stadt is aengehouden/welcke Wapenen die vander Weth wilden verantwoorden/ dwelck maer te meer achterdenckens en dede hebben.

De wapenē voor den Droſſaert wtghevuert.

a. 13. Augu.

b. bide brieuē vanden 14. ende 15. Auguſti.

De Derde/dat ſekeren brief doen is ghe CLXXIX.
brocht aen eenighe hender Religie: Inhoudende/ c dat de Droſſaet was weder comē/ ende dat ghesloten was/dat metten teeckē vandē Clockslaghe vander grooter clockē der grooter kerckē/ter eerſter bequaēheit hi met ſyn volc ſoudē inde vgaderinge ſlaē eñ dat tot ſynre aſſiſtentie/ontrent eē mijl ende

De brieuen vande lagē tegē de Prekingē geſtelt.

c. bidē gheſcrifte daer af geſondē.

ende min rontom vander Stadt / laghen/ hier ende daer/tot 1000. Peerden oft wtē Ghebuercloosteren op eenen nacht secreteliјck tot op een halff mijle comen soudē/ ende naden voorſ. Clockslach wachten: ende dat insghelijcx inden seluen Cloosteren verscheyden knechten daer toe verborgen lagen.

CLXXX. De knechten teghen de religie aēgenomē

De vierde/ dat sekere Manspersoon/ als doen oock ghecomen is aen eenighe vande Religie/ hen verclerēde/ dat een syn medeghesellle/ hem hadde willen daer toe brēghen/ dat hy Solt soude binnen der seluer Stadt hebben ontfaen a / om teghen die vander Religien ghereet te zyn/ ten eerstē Clockslaghe vander grootster Clocken/ ende dat dien hem hadde willen leyden ter plaetsen/ daer de wapenen daer toe gereet waren/ daer hy wt kiesen soude moeghen: de welcke hem oock daer by verclеert hadde/ dat ten seluen dage hender wel tot tachtentich daer toe aenghenomen ende ingeschreuen waren.

a. bidd remōstranciē ouergegeuē in gescrifte 14. Augusti.

Dese vier poincten/ hebben sulcken verbitteringhe/ ghetier ende morringhe ghemaeckt/ datter ghenoech mede te doen is gheweest/ ende de Stadt in groot perijckel van Oploop ghestelt werde/ dwelc hoe wel niet sonder swaricheyt ghestilt en is: nochtans hebben die vander Gherefor-

meer-

meerde Religie veroorsaeckt gheworden/ dat sy des anderen daechs / [a] met malcanderen ghesloten hebben [b] ende voor hen ghenomen/van ten volghenden daghe/ [c] ende van dan voort/niet meer buytẽ/maer binder seluer Stadt/hen Sermoonen te houden ende te vergaderen.

a.14. Augusti.
b. by remõstrantien doen ouergheghenen
c.15. Augusti.

Myn heere de Gouuerneur van deser Resolutien corts daer na ten seluen auonde [d] ghewaerschout synde/heeft terstondt wtghesonden dẽ voors. Pensionaris [e] aen eenighe hen Predicanten : Insghelijckx twee van syne Edelmans aende principaelste vander seluer Religien/hen vermanende op ghehoorsaemheyt/ dat sy van sulckẽ voornemen soudẽ ophouden/ ende hen vermijden/van binnen der Stadt te Predikẽ/ maer eerst verwachten de resolutie byde Regente metten Edelen corts te nemẽ: oft anders soude hy moeten thoonẽ/ dattet teghen synen danck ende wille was : eñ sien hem sterck te makẽ/om het selue met forsse te beletten/wilden sy tselue met suetichheyt niet laten [f] : de welcke / hen debuoir ende alle goede verthooninghen daer toe ghedaen hebbende/ hebben euen wel / die vander Religie ghedacht te blijuen / by hẽ voorghenomen slot van binnen te Preken: Niettemin hebben spade in den auont/ tot hender onschult ende iustificatie der seluer

d 14. Augusti.
e. wesende.
f. bi brieue vanden 15. Augusti.

Augustus.

hender weygheringhe aen syn Excelencie gesonden/ eenighe Cooplieden met sekere

a. bidẽ ghescrifte ouerbrocht 14. Augusti.

hen Remonstrancie ende versueck a / daer in verhalende de voorſ. vier poincten bouẽ gheruert: ende dat sy daer doere ende dersghelijcke achterdencken benoodicht waeren/ om beters wille ende meerdere quaet te verhueden: Insghelijckx/ om (soot begheert was) de wapenen achter te laten/ te houden hen vergaderinghe binnen der Stadt: biddende/ dat syn Excelencie tselue niet qualijck en name/ euen verre Jae/ dat sy noch lieuer (hoewel ongheerne) den ondanck van syn Excelencie souden lijden/ dan hooren de menichvuldighe vreesen en de clachten vanden volcke/ sonder de welcke sy niet gheerne ghelaten en souden hebben/ hem alle behoorlijcke ghehoorsaemheyt te bethoonen: ende dat sulcken ouerlast/ hen seer wel soude cunnen gheschieden ende bestelt worden met hulpe vander Weth sonder zyn wete: belouẽde euẽ wel/ dat van hunder syden/ al werden hen Sermoonen binnen ghehouden/ gheen ongheregheltheydt aengherecht en soude worden.

CLXXXI. Het weygeren der predicatiẽ binnen.

Maer/ so syn Excelẽcie tselue geensins en wilde ghedooghen/ ende hen vele verthooninghen ter contrarien dede/ seyden

sy

sy de resolutie sulckx ghenomen te wesen: nietemin souden noch ten wterstē hen employeren / om tselue ten respecte van syn Excelencie achter te doen blijuen: maer so het selue gheschiede ontrent middernacht sant euē wel syn Excelencie aē die van der Weth / dat sy alle hen Schutters eñ Gulden teghen des smorghens ten vijff vren / inde Wapenen ghereet souden hebben: in meyninghen de selue dan op allen orden wt te seynden / om alle beghinselen vā vergaderen te doen scheyden met propertheyt: maer tot dien morghenstont / [a] syn by hem weder gecomen die van tsauonts / segghende / dat sy so vele hadden gedaen / dat ten aensien ende respecte van syn Excelencie / de Predicatien noch buyten souden worden ghehouden / hoe wel sy wel duchten / dat / soo doer de voorʒ. vreese / als daenstaende quaden / weder het selue / niet langhe geschieden en soude cunnen / noch het volck daer in ghehouden ende onderwesen worden: ten ware sy met versekerheyt / van niet mishandelt te worden / daer toe verwillicht werden: van al dwelck syn Excelencie terstont de Regēte waerschou de. [b] a. 15. Augu.

b. bide brieuē vanden 15. Augusti

Mits dien nv / doer dese menichfuldige Placcaten ende andersins / het volck alom meer ende meer verbittert werde / ende die

Augustus.

vande Religie/des te meer dofficieren ont siende/ende nochtans hen Religie ende de oeffenisse van dier / daerom niet willende laten/ maer daer in dagelijcx toenemēde: hebben daerop doorsake genomen/ dat zy tot verseekerheyt van hen / hen Huysvrouwen ende kinderen / ende besundere oock van hen Predicanten ende Ministers / de Wapenen inde handt hadden ghenomen/ ende hen sterck ghemaeckt / ende soo hen Predicatien gehouden/ghereet hen te verweeren werde hen eenighe foulle gedaen: waer in hun meer ende meer rustende/sorghende datter stercker veruolghinghe ieghen vallen soude: hebben eyntelijck hen in wapen vindende/eenighe die hen ghelieten vieriger in hen Religie dan dandere/ ende meer vianden van al tghene der seluer teghen was [a] / hen verstout/ ende met eenen ongheschicten yuer/ervoordert te comen ende doen comene eerst aen sekere Beelden ende Cruycen opte wegen: daer na aen eenighe Capellen ende Statuen: voort oock/aen ende in andere Cloosteren ende Kercken/eerst ten plattē Lande/daer na oock/in eenighe Steden / ende alle de Crucifixen/Beelden/Ornamentē/Sacramenthuysen/Tafereelen/Outaren eñ alle Cierselen aldaer ghevonden / om verre te worpen/in stucken te slane / ende te ver-

[a] int begintsel vā Augusto.

destrueren

destrueren/met sulcker haesticheyt dattet scheen onmoghelijck ende onghelooflijck te wesen: dwelck niet gepasseert en is/sonder groote plonderije ende roouerije daer onder by den bijloopers ghemengt gheweest te syne/al isser ooc vele goets den regeerderen gheleuert. Welcke rasernije in Westvlaenderen ontrent Yperen/so haest de Graue van Egmont ontboden eñ vertreyst was te Houe/eerst ontsteken ende begonst synde/is terstont soo verbreyt eñ geuolcht gheweest het gheheel Nederlandt door/datter gheen Prouincien en syn/zy en hebben daer aff ghevoelt: ende by nae gheen Steden/zy en hebben int cleyn oft int groot van deser Beeltstormerije te lijden/oft emmer te vreesen ghehadt: tsy dat sy hebben moeten ghedooghen dat de Canaille ende die sulck werck voorghenomẽ hadden tselue hebben ghedaen: oft dat de Regeerderen/Geestelijcke oft Kerckmeesteren selue wt vreesen vanden seluen/ende om meerdere schade ende destructie te verhueden/selue hen Kercken ende Cloosteren daeraff gheledicht/oft hun in tijts daer teghen ghesterckt/gewapent eñ ver⸗en hebben/ende alsoo de rasende furie ont⸗gaen: ende dat te verwonderen is/men en can noch niet weten/wie den Autheur hier aff gheweest is: oock en isser noch nie

Beeltstorminghe.

CLXXXIII Deerste Beeltstorminghe in westvlaenderen.

Augustus. mant onder die vander Religie ghevon-
den die hem des beroempt oft de maniere
dees feyts ghepresen oft goetghevonden
heeft: maer is ghelijck een vier van Landt
tot Landt/ van Stadt tot Stadt/ voortge-
loopen ende ghesprongen: ende meest al
om door Jonghers ende Leckers eerst be-
staen.

Waer inne om den behoorlijcken Leser
met een particulariteyt te behaghen ende
met soo velederhande niet te vermoeyen/
sal den seluen het eenich toeghaen van dit
ghebeurt inder Stadt by ons altijt voorge-
clxxxiiij. Het omdragen vanden Mariē beelde. nomen/ te weten: Antwerpen/ genoch cun-
nen voor een exempel/ hoet elders toeghe-
gaen sy/ dienen. Soo staet te weten/ dat na-
dien inden beghintsel van Augusto de s-
Beelt storminghe alleenskens in Vlaend-
ren was begonst/ ende voort ende voort b-
stont te loopen/ maer niet ghedacht en wa-
re/ dat die tot sulcke stoutichevt soude clim-
men/ den tijt toeghedraghen heeft/ dat to-
Antwerpen viel/ [a] den dach vander Sta-
a.18. Augu. ommeganck/ Kermisse ende Processie/ in
de welcke men ghewoon is/ sekere groo-
Mariēbeelt (in welcker name de grootst-
kercke aldaer ghewijt was) omme te dra-
ghen/ den welcken men van ouden tijd-
vele eeren int omdraghen/ op ende aff ste-
le-

len ende anderſins/aendede:is oock ten ſel
uen tijde ouercomen/dat der Stadt Gou-
uerneur myn Heere de Prince / van ouer
eenighe daghen te voren / om nooteliücke
des Lants affairen/ende beſundere de ſwa
richeyt metten Verplichten Edelen voor-
handen ſynde ontboden is gheweeſt a om
te comen doen alle onſchult achterghela-
ten een reyſe tot Bruessel / waer aff hoe
wel hy hem langhe excuſeerde / nochtans
ten leſten is ſulckx ghedronghen geweeſt
dat hy ſyn vertreck niet langher en heeft
cunnen wtſtellen/ nochtans tot grooter
beden vander Weth ende Jngheſetenen/
heeft noch den ſeluen achthienſten Augu
ſti/mits de ſorgheliickheyt vanden daghe
ende den openbaren Ceremonien die men
ten ſeluen daghe vſeerde/inder Stadt ge-
bleuen/ende is alſo de Proceſſie ende Om
meghanck ghehouden: oock het Beeldt
omghedraghen/ ende de Monicken ende
Gheeſteliicke medegheghaen / al nae de
oude maniere/ende hoe wel men ſach dat
vele daerop morden ende vele eladwoor-
den den Beelde ende den Gheeſteliicken
perſoonen nae ghauen: Jae oock ſommi-
ge ballen ende ſulcken beuſelingen op eeni
ghe plaetſen daer na(maer ſeer luttel) ge-
worpen ſyn/ende in ſumma / datmen wel

a. bi brieue vander Regente 7. eñ 13. Auguſti

clxxxv. Het ontbie den eñ ver treckẽ des Princen.

Auguſtus. ſach dattet vele voor Affgoderij hielden:
nochtans is den Ommeganck in den ghe-
woonlijckē ganck volbracht ſonder eenich
obſtacle oft opruericheydt: des anderen
daechs [a] ſmorghens is de Prince gereyſt/
a.19. Aug. hebbende vaſte hope ghegheuen van cort
wedercomen/ eerſt den Magiſtraet ende
den anderen Ledenvermaent hebbēde/ hē
officie ende de ruſte vander Stadt ghere-
commandeert: maer al eer ſyn Excelencie
heeft willen vertreckē/ ſo heeft hy te meer
ſtonden aende Regēte alle de voorverhael
de ſwaricheden geſchreuen/ ende ooc haer
b. bi ſyn brieuen vā den 12. 14. 15. ende 16. Auguſti. expreſſe gewaerſchout [b] / dat hy in ſyn ab-
ſentie vreeſde voor eenich inconuenient/ tē
waere ſy eerſt volghende der Ghemeynte
verſueck/ hen verſage van een anderhoot/
c. by heur brieuen vā 13. ende 16. Auguſti. oft ten minſtē van eenē Lieutenant / maer
zy heeft tſelue altijt vertrocken ende hem
gheſchreuen [c] dat ghenoech was / dat de
Officiers ende Wethouderen voor ſo lut-
tel daghen de toeſicht ſouden nemen ende
clxxxvi. Het weygeren van een andere Hooft oft Lieutenāt ſorghe draghen. Ten ſeluen dage heeftmē
des achternoens in onſer Vrouwen Kerc-
ke het voorſ. Beelt ghaen ſtellen in ſynen
Choor/ daermen pleech altijt acht dagen
int middel vander Kercken te laten ſtane/
clxxxvij. Theelt te hackt opgeſet. dwelck/ hoe wel om beters wille ghedaen
werde / hebben nochtans diuerſe / in der
Kercken hen doen vindende / ende beſun-
dere

dere Jonghe Goefkens/daermede begon
ſten te ſpotten / vraghende oft Maeyken
vreeſde dat ſy nv dus vroech te cote liep/
met meer andere ſchimpighe propoeſten
ende redenen: waer doere oock verſchey-
den quamen kijcken ende diuerſelijck ſpra
ken voor de tralien vanden ſeluen Choor:
daer en tuſſchen onder de Goefkens doen
inder ſeluer kercken ontrent den Preeck-
ſtoel ſpelende/ iſſer eenen groyten Lecker
(weder hy Sot was oft wt booſheydt den
Sot maeckte/en weetmẽ niet) opten preec
ſtoel geclommen/ende heeft manieren ge-
maeckt van te gaen preken ende ſommige
Sotte propoeſten begonſt: de Jonghers
met deen ende dandere naer hem worpen-
de/eñ ſo deen eñ dander daer toe quam ga
pen: andere den Lecker vanden ſtoel wildẽ
trecken/die hy metten voet aff ſtiet: ſoo is
eenen Jonghen Schipper daer en tuſſchẽ
van dandere ſyde inden ſtoel gheclommẽ/
ende heeft dien Lecker lanckx de trapkens
van bouen neder gheſtooten / welckx hen
terſtont eenighe mans perſoonen daer on
trent ſynde moeydden/ende den Schipper
miſdoen wilden/ iae na hem poignaerden
ſtaken; maer de ſelue wat ghequetſt ſynde
ontquam hen (maer wert noch ghevangẽ
van Sheerẽ Dienaers om van hem de ge-
leghentheyt te weten/ende daer na los ge-

De broot-dronckenheyt inder kercken.

clxxxviij. tvoortstel eẽs Jongens.

Augustus. laten)daer doere quam doẽ vele rumorrs
inder kercken:nietemin soo die wachters
het volck terstont deden vertrecken ende
alle de kerckdoren toesloten/ist dien avont
noch so ghepasseert:de Weth hier af ghe
waerschouwt synde/is des anderẽ daechs
a. 21. Augusti. [a] daer mede beladen gheweest/ende hen
quader maten beduchtende van sulcke be-
b De Pensionaris Wesenbeke. [b] ghinselen/hebben afgeveerdicht [b] naeden
Gouverneur/hem dit adverterende/ende
oock om advijs te hebben op sommighe
CLXXXIX Donnahcet saemheydt ende vreese des Magistraets. pointen daerop hen dochte dat sy dẽ Gree
den Raedt weder behoordẽ te vergaderẽ.
Soo nu de Magistraet/niet teghenstaen-
de dẽ brootdronckenhedẽ van des daechs
te voren daer inne gheenssins en had ver-
sien/noch by verboden/noch by wtroepin
ghen/noch by Wachte/noch by Volcke/
noch byden toehouden vanden kerckdorẽ
des achternoens/noch andersins:Soo syn
20. Augusti na noene. te dien achternoene teghen den avont/we
derom diverse Leckers ende Boefkens in
der kercken vergadert:oock hebben hen
daer gevonden na ghewoonte diverse wã
delende manspersoonẽ/alwaer weder wer
de vele ghesproken opt voorʃ. Beelt/ghe-
speelt/getiert/ende is den hoop vast meer
der worden/ende hoe wel de ghewoonlijc
ke wachters de doren weder wildẽ toeslup
ten ende hen doen wtgaen/en wildent niet
doen

doen:den Officier principael / aldaer ghenoẽpt worde de Marckgraue / [a] dit vernemende / heeft hem daer gevonden met syn Sergeanten ende Hellebarrdiers / eñ heeft deen ende dandere vermaent dat sy soudẽ willen wtgaen / dwelck sommighe deden: andere seyden dat sy eerst het Loff wilden hooren: waerop soomen hen seyde / datmẽ gheen dien auont doen en soude / seydẽ eenighe apart / dat syt dan selue singhen souden / heffende soo somtijden / een in eenen hoeck / andere in eenen anderen / eenen Psalm oft Liedeken op / welcken sanc vast by deen ende dandere gevolcht wert: stootende den eenẽ Lecker hier eẽ steenkẽ datter om leege lach: dan der een lancx ter eerden rollende: de derde eẽ worpende: eñ soo dOfficier de kercke niet en const geledicht crijgẽ / hebbẽde alle de dooren geslotẽ op eẽ na / dunckẽde hẽ nz sterc genoech te sijne / is vertrocken: na welck vertrecken sy vele stouter geworden syn / eñ hebben eerst luyder eñ luyder beghonst te singhene: waer door als wat nieuws sijnde / meer eñ meer gepuffels eñ ooc volc daer gecomen is / eñ is de insolentie vast grooter geworden / eñ soo het spader ende meer opten auont werde / hoe sy hen meer ende meer verstouten eñ hen ghetal wies: eyntelyck so dOfficier met syn Sergeãtẽ / noch die vander Weth

a. H. Jan van Immerseel.

noch

Augustus. noch niemandt vander waken hen aldaer
meer en verthoonden/soo heeft deen ende
dandere begonst malcanderen op te ruy-
CXC. den om dien oft dien Affgod af te worpe-
De Beelt ne/ende haddent oock eerst gheladen op
storminge dat Marien Beelt/dat twee daghen te vo
Tantwer ren om ghedraghen hadt gheweest/ waer
pen. aen eerst beginnende/hebben harē Choor
ghefortseert ende het Beelt afghewor pē/
ende gebroken /ende die afworpinghe ee-
ne begonst synde / is terstont met sulcker
furie voortgheloopen ende met so vele hā
den gheholpen dat voorder middernacht
in sulcker grooter kercken alle de chooren
opghebroken / alle de Outaren om verre
gheslaghen:ende alle de Beelden affghe-
worpen ende ghebrokē zyn/ende het mee-
ste daer ghedaen zynde/soo isser een groo-
te menichte van dien Jonghe Leckers/ ge
puffekt ende Canaille vergeselschapt ende
ghevolcht met een deel manspersoonen/
gheloopen/om tselue ooc te doene/te Min
nēbroeders / ten Cleeren / t Sint Jacobs/
t Sint Andries/ t Sint Joris / t Sint Mic-
hiels/te Peeter Pots/inde Borcht/te Fa-
kens/te Witsusters / te Swertsusters / te
Berdoren/ter Nonnen/ ten Bogaerden/
te Prekeeren/te Vrouwenbruers: eñ met-
ten cortsten geseyt/daer en was in der gā-
scher Stadt/Kercke/Cloostere noch Cap
pelle

Beeltstorminghe.

pelle / sy en haddent daer al meest ghedestrueert ende omverre ghewozpen eer het des mozgens wel dach was (ende hoe wel inde selue foulle vele Juweelen/Siluer en de andere goet opt Stathuys ende elders ghebzocht ende gheleuert wert/nochtans isser vele dincx van weerde achtergheblenen/iae daer en bouen int vooz by loopen (soo sy als verwoedende/van deen tot dan dere rasschelijck liepen) verscheyden Cruycen/Statuen ende Beelden die hier ende daer achter straten ende vooz de huysen stonden/mede om stucken gheslaghen.

Waer mede noch niet ophoudende / is een deel dier Beeltstozmers smozgens ter Poozten wtgheloopen[a] om te gaen doen van ghelijcken in der kercken ende Cloosteren buyten der Stat/ende hebben eerst gheweest inde Abdye van Sint Bernaert onderhalf Mijle van Antwerpẽ/ eñ voozt in diuerse kercken/Cloosteren ende Capellen vande Dozpen ende plaetsen ontrent Antwerpen gheleghen/doende alom daer ontrent van ghelijcken wel twee daghen lanck: waer en tusschen dier binnen bleuẽ/ niet op en hielden dien ganss chen dach doze/noch te doozloopen ende daer modden de kercken / Cloosteren / ende Cappellen daer noch iet bleuen mocht syn gheheel/ dwelck sy voozt bzaken/waer toe eenighe van

a. 21. Augusti.

CXCI. Het Beelt stozmẽ buyten Antwerpen.

Augustus. van hen noch den volghenden nacht / iae
a.22. Aug. noch des anderen daechs a ende nachts/
b.23. Augu. ia totten dach daer na b toe hen verstouttē
noch deen ende dandere vanden ouerble-
uen dinghen voort inden gront te ruine-
ren/sonder dat daer en tusschen yemandt/
Bydē Wil het ware vanden Officieren / Wethoude-
lette vanđ ren/Wachten oft anderen hen daer inne
waken. belet deden/de welcke so verbaest ende be
vreest schenen te wesen (ghelijck oock de
Magistraten waren alle de Landen doere
als daer sulckx gebeurde) dat sy hen daer
teghen niet en dorsten stellen noch hē tsel-
ue beletten/dan alleen waren opt Stadt-
huys ende hadden de Merckt vanden eer
sten nacht aff met wapenen beset/ghelijck
sy oock daer nae deden de Quartieren vā-
der Stadt ende Straten / ende eyntelijck
oock de kercken sommighe/ de andere toe
21. Augusti ghesloten houdende: Schickende oock ter
c. M. Jan stont den 21. smorghens te Houe/ c om aen
de Pape de Gouuernante ende aendē Prince sulcx
Schepen. te verthoonen / ende oock syn Excelencie
wedercompste te versuecken/ daermē des
wel verwondert / verbaest eñ vervaert is
geweest: eñ heeftmen terstont aende poor
ten/inde kercken/opt Hoff ende elders al
om tot Bruessel hen in wapenē gestelt eñ
sterck gemaect om sulcx te weeren soomē
niet min daer en verwachte,

Waer

Waer doer der Regente sulcken vreese aenquam (besundere na dien die ghene die hen quader maten beduchten wt dien sy der begheerten der Edele ende des vockx altijt wederstaen hadden / der seluer noch veruaerder maeckten) dat sy des nachts tusschen den 21 ende 22. Augusti vastelic voor heur ghenomen heeft in haesten te olieden wt Bruessel / ende vertrecken nae Berghen Henegouw / [a] waer in sy sulcken neerstichheydt dede / dat niet alleen haeren persoon / maer oock alle heur Jouffrouwen / Peerden / Archiers / Bagagien ende ganschen train alle ghereet waren om te reysen voorden daghe: ter welcker vren sy by heur ontboot de Gouuerneurs van dē Prouincien eñ Heerē vander Orden die hē doen te Bruessel vonden / den welcken zy heur voornemen te kennen gaff / ende begheerde dat sy heur souden gheleyden tot Berghen toe: die des wel verbaest synde / ende merckende dat het volbrenghen van tselue / was ghenoech om theel Landt te doen verlozen gaen / na diē thoot wech sou de wesen eñ alles hebbē verlaten om te gane soot soude willē / der seluer vele verthoo ninghen ter contrarien hebben ghedaen / om heur moet te gheuen ende van sulcker meyningen te doen afstaē: daer toe si haer niet brengē en constē / besundere na diē de

CXCII. Het voorgenomen vertreck vā Regente.

a. Van al dit blijckt by brieuen vandē 20. Octob. 66. eñ is oock heel openbaer.

Augustus.

De President Viglius.

President Viglius aldaer inne quam / die heurer Hoocheydt aenbracht / dat de Borghers de Poorten hadden inneghenomen ende ghesloten heur geensins wt te laten: daer dore zy noch meer benauwt werdt / hoewel de groote arbeydẽ / om heur moet te maken haer versekerende / dattet so niet en was / ende dattet quam tot grooten ondienste vanden Coninck / cleynachtinghe van haer Hoocheydt ende achterdeel des Landts datmen haer sulcken dingen wijsmaeckte: Waerõ sy heur baden / heur vertreck noch te willen wtstellen / sy beloefdẽ heur niet te verlaten / maer theuren voetẽ alle doot te blijuen / eer heur yet miscomẽ soude / waer inne sy ten lesten met grooter swaricheyt verwillichde / voer dien dach opte gheloefte der Groote / dat sy heur wt der Stadt helpen souden / soo haest sy eenich dangier ghewaer werden oft daer voor doot blijuen: voort bat sy den Graue van Manffelt den last vander Stat te willen aenveerden / de welcke op ten staenden voet verghefelschapt van vier vanden seluen Heeren / a hem vant opter Stathuys / aldaer sy de Leden vander Stat deden vergaderen / hen voorhoudende dat de Regente op hen woort ghebleuen was / ende oft sy den Graue van Manffelt (dien sy allegader bystaen souden) wildẽ onderdanich wesen

a. De Prince vã Oranjen.

De Graue vã Egmõt

De Graue vã Horne.

De Graue van Hoochstraten.

wesen/waerop sy antwoorden / dat sy be-
reet waren metten Heeren daer wesende
te leuen ẽn te steruen: beloueden den voors.
Graue gehoorich te syne/ende gheen pre-
kinghen noch Geeltstorminge binnen der
Stadt te lijden: waerop sy de Regente we-
der ghinghen vertroosten/soo hen de sakẽ
vander Stadt dochten genoech versekert
te syne/ die haer daer mede weynich bet
paeydde: daeren tusschen dedemẽ doer de
Ghesante der Bontghenoten ondertastẽ
die vander Religiẽ nae de waerheyt die hẽ
vercleerden niet daer af te wesen/ende dat
sy binnen der Stadt niet aenstellen en sou
dẽ: maer des auonts ontboot sy de Heeren
vander Orden wederom/ heur beclaghen
de dat sy sekerlijck ghewaerschout was/
datmen dien nacht soude beroouen alle de
kercken vander Stadt: iae oock de Capel-
le opt Hoff vernielen/ ende daer en bouen/
den President ende de Heeren van Aren-
berghe ende Barlamont dootslaẽ ẽn haer
ghevanghen nemen/te meer stonden ver-
halende/dat sy qualijck bedacht was ghe-
weest/ dat sy hennen raedt ghelooft had-
de/hen vermanende op hen trouwe ẽn ee-
re/dat sy heur wter Stadt helpen souden/
waerop de Heeren antwoorden/dat sy ver
sekert waren/datter niet af en was / ende
dat sy qualijck deden die heur sulcken ver-

vaertheyt aenioegē / eñ dattet inde macht van die van Bruessel niet en was sulckx te doen / nae dien ter seluer stonde soo vele vande Principaelste ende Treffelijckxste Heeren hen inder Stadt vonden: Gelijck oock dien nacht gheen ghewach van sulcx met allen gheweest en is: waerom des an-
a. 25. Augusti. deren daechs a smorghens byder Regente ende den Heeren nootelijck bevonden werde / om het volck weder tot ghehoorsaemheyt ende stillicheyt te brenghen / dat men metten Edelen soude overcomen ende de Prekinghen sonder wapenen toelaten.

De Prince hiermede seer beladen synde / om dat in syn absentie in een Stat daer hy Gouuerneur aff ghestelt was / sulcx ghebeurt was / heeft ten seluen daeghe opten
b. bi brievē vanden 21. Augusti. avont met brieuē b ende mondelingen last gedepescheert den voorß. Pensionaris / die des daechs te voren byder Weth aen hem hadde ghesonden gheweest / de welcke des
c. 22. Augu morgens vandē anderen daghe / c syn brieuen geleuert eñ rappoort gedaen heeft / dē voorß. Wethonderen opter Stadthuys: schrijuēde eñ ooc onbiedende hen syn Ex. dat hy geerne daer soude keerē / als sy des begeerden eñ de Regente hē soude ordineren: maer dat hy nz en sach daer vele goets te cunnen doē / alsmen niet en wilde volgē syn ordinantien / gelijck sy hadden geweyghert

ghert het lichten vande Borgeren so noot telijck gheweest synde /als sy nu selue saeghen.

Ende soo de Weth doen aduertencie hadde ghecreghē/dat die vande nieuw Religie/hadden inden sin van dien voornoene in twee kercken te preken/ soo belasten zy den seluen Pensionaris/ [a] syn wterste neerstichept terstont te gaen doene / om waert moegheliick/ tselue te beletten / ende aen eenighe vanden principalen oft oock vanden Ministers(mits hy nu somtijden nefsens hen/soo bydē Gouuerneur als Weth totten achterlaten der wapenen ende andersins / gheemployeert gheweest had/ vander Weth weghen te versoecken / dat sy sulckx achterlaten wilden : waer op hy antwoorde de Logijsen van geen van hen te weten/ maer doer eenighe wel somtijden/nu in dit/ nu in dat huys/ aen hen ghe dresseert gheweest te syne / als hy vanden Gouuerneur oft Weth aen hen last hadde ghehadt:niettemin soude syn beste doē ende is dien volgende op verscheydē plaetsen in haesten ghegaen ende oock in diuerse huysen ghelept/ maer en heeft geen van de Ministers vonden/maer wel verstaen/ dat onder hen was geslotē / datter een [b] in duyts in onser Vrouwen/ten viij. ende een in walsche/ [c] inde Borchtkercke tē x. vren preken

a. de neerstichept vā Wesenbeke

CXCIII. de Prekingē inder kercken.

b. Herman Modet.

c. M. Jan Taffin.

Augustus. Preken souden/om tvolck tot stillicheydt te vermanen: soo dat hy weder opt Stadt-huys gheghaen is/ende heeft den Heeren syn diligencie ende oock wes hy verstaen hadde gherelateert/die hem seyden datter volck alreede met grooter menichte inder kercken van onser Vrouwen ginghen ende duchten dat den Minister alreede optē stoel wesen soude: dat hy daerō wilde derwaert haesten/ om te sien oft hy noch yet goets daer in doē cōste: waerop derwaert gheloopen synde / heeft hy opt kerckhoff den Walsschen Minister Taffinum vonden/dien hy synen last ende versueck ghedaen heeft/die hem ghewillich thoonende seyde dat hem leet was/ den goeden wille vanden Heeren niet eer gheweten te hebben: nietemin dat dese vergaderinghe niet en conste / dan tot stichtinghe ende versekeringhe dienen / want sy voor hen hadden ghenomen/het volck te vermanen tot restitutie/van des gherooft mocht wesen/ende tot alle onderdanicheydt ende stillicheyt: maer dattet nu te spade was om achter te laten/ mits dat hy uter kercken nu quam ende Hermannus was opten stoel/ niettemin ter beden des Pensionaris/is deselue met hem ghekeert inder kercken ende syn doorghedrongen tot aenden Preckstoel/alwaer Taffin op is geclommen neffens

 Antvverpen

fens Hermannum/ hem segghende/ det de
Pensionaris (die hem verthoonde onder
aenden stoel) hem vander Weth weghen
versocht te willen verhouden van eenige
Sermoon te doene: die daer op seyde dat
niet moeghelijck en was sonder turbatie/
tvolck doen te verlaten sonder iet te seg-
ghen/ niettemin nv hy niet en conste voor-
dere: en soude anders niet doē/ dan een sim
pel corte vermaninghe ende ghebedt ende
tvolck daer mede laten gaen (soo hy oock
dede al duerdet langhe) waer nae de selue
Pensionaris metten voors. Taffin/ so vele
gehandelt heeft / dat hy synen Auditeurs
die alreede aende Borcht vergadert wae-
ren/ heeft ontboden/ ende selue oock gaen
segghen/ dat hy doen niet Preken en soude
ende dat de Weth sulcx had versocht dier
sy alle onderdanicheyt waren schuldich: in
summa heeft hen weten met properheydt
te doen scheyden: al dwelck de Weth van-
den Pensionaris verstaē ende hem des be-
danckt hebbende; heeft men hen comē ver
cleeren/ hoe dat Hermannus int eynde vā
synder vermaninghe had vercleert dat hy
des achternoens ten twee vren daer Pre-
ken soude; waer mede noch meer beladen
synde hebben den seluen Pensionaris ver-
socht dat hy alle neersticheyt soude willen
doen/ om den seluen te vinden ende in aller

Dedienstē vā Taffin

Augustus.

manieren te onderwijsen/dat hy sulcx niet en dede/die den seluen/ met grooter moey ten/opten middach vondē hebbende/sulcx heeft verthoont: die hem daer op seyde/ dat de gene die hem haddē gehoort/ mochten hem ghetuygen wesen/dat hy syn vermaninghe ende ghebet had gheeynt/ende meynde wech te gaene/sonder twolck eenighe vre te bescheyden/maer dat hē/ so hy meynde af te gane/geseet werde/dat twolc gheturbeert was/waerom hy gheen Sermoon in forma/ghedaen en hadde/ eñ dat ter quaet ende onstichticheyt wt volghen soude/en dede hys niet:daerop hy dan den volcke de vre bescheydē hadde/mits welcken hy niet en wiste hoe het selue sonder turbatie naeghelaten soude cunnen worden/niettemin/om der Weth te belieuen/ ende alle onderdanicheyt te thoonen/ soude hem des excuseren/waert moeghelijck ende tot dien eynde bestellen dat tegen die vre aen alle toeganghen vanden kerckhoue/eenighe vanden hennen souden wesen/ om het volck te vermanen/dat zy na huys keeren souden: de Heeren mochten daer oock/beliefdet hen/eenige stellen / die het Volck met goeder manieren/van daer wesen:belouende/dat hy daer niet gaen noch preken en soude/ het en ware ghansselijck noot/ende dat men saeghe/ dat het volck/ anders sonder turbatie/niet en soude ghe-

Donschult van Hermanno.

schey-

scheyden noch ghestilt cuunen worden: dwelck de voorschreuen Pensionaris / der Weth/weder ouer ghedraghen heeft / die dienvolghende aende gaten vanden kerc-houe Volck gheset/oock de kerckdoren ge sloten ende beset hebben: waer nae sy hem ghebeden hebben/ dat soo hy aenden duyt schen/ nu dat officie ghedaen hadde / ende aende Walschen dien morghenstont / dat hy tselue goet officie/wilde oock continue ren aenden seluen Walschen/ want sy ver-stonden / dat die oock ten twee vren inder Borcht preken wilde: Waerop den voors. Taffin/ langhe ghesocht/ ende eyntelijck vondē hebbende/ heeft hem eerst gedanct vander obedientie des morghens getoont ende de continuatie voor diē dach emmer/ versocht/ die daer op vercleerde/dat hy vā syn volck/om dat van smorghēs / seer had versproken gheweest/ende dat sy plat wt ghewilt ende neffens hem niet affghela-tē en haddē/ hy en soude des achternoens moetē Preken/ niettemin wilde noch geer ne syn beste doen/om hem texcuseren en-de tvolck te scheyden: seyndende daerom terstont/ eenighe vuyt / daer hy wiste dat dienen mochte/waer en teynden men hem heeft comen segghen/dattet tVolck alree-de in grooten ghetale aende Borcht wae-ren verghadert ende synre verwachten/ al

De neersticheyt vā Taffin.

Augustus.

alwaer hy weder tes Pensionaris aenhouden/andere gesonden heeft/ om hem te excuseren ende hen met properheyt te scheyden: die hem weder terantwoorden brochten/ dattet hen niet moegheliick en was/ ende ten ware/ dat hy selfs daer quame/ ende hen een vermaninghe dede/ oft selue wiste te doen vertrecken/ daer een quaet spel wt volghen soude/ soo dat hy daer in persoone benoodicht is gheweest te gane/ ende heeft het volck soo weten tonderwiisen/ende tot onderdanicheyt te vermanen ende dat sy voor eenen dach oft twee ter Ouerheyt begheerte/hen Sermoonē wel mochten verhouden ende dergeliicke/ dat sy eynteliick sonder Sermoon vertrocken syn: dwelck den Heeren comende segghen de voors. Pensionaris/hebben hem seer bedanckt ende ghesee t/ dat Taffin nu tweemalen syn woort beter had ghehouden/ dā Hermannus die alreede weder opten stoel ende den volcke Predikende was/ende dat het volck met fortse doerghedrongen hadde tot inde kercke.

a.23. Aug. Des anderen daechs/a heeftmen alle de kercken ghesloten ghehouden/ wtghenomen de groote kercke van onser Vrouwē/ voort is goet ghevonden / dat den voorsc. Pensionaris soude in haesten reysen te Houe ende aende Gouuernante ende Prince

versoec-

versoecken/ dat syn Excelencie wilde terstont hem daer wedervindē/om op al Ordre ghestelt te worden: maer alsoo de selue moegheliјck swaricheyt van comen soude maken/so hy hadde ghesien / datmen hem had versocht tot hooft ende Gouuerneur wten name vande Ma. te hebben: maer daer en tusschen synen raedt ende aduijs niet willen volghen / waer doere men nv wel sach in wat swaricheden ende confusien zy nv comen waren; Soo hebben sy te dien fijne ontboden/soo wel de Oudeschepenen ende Wijckmeesteren als Raetslieden vanden Ambachten/ ende metten seluen eendrachteliјck ouerdraghen ende gesloten/ [a] dat sy hen ganßeliјck submitteeren aengaende de superintendētie eñ beschermenisse van hen ende vander Stadt in mynē Heere den Prince van Oraegnen/ hem des geheeliјck toebetrouwēde eñ gelooue gheuende/om op alles ordre ende politie te stellen / soo wel nopende der waeken ende wacht/ als andersins: ende dien aenghaende alsulcken persoonen(Poorteren wesende)aen te nemen/ende oock(navolghende den voorgaenden last by haer Hoocheyt/ ter begheerten der voorʃ. Stat syn Excelencie ghegheuen)alle alsulcke ordinantien te maken/ als de selue / tot dienste vanden Coninc/ bewaernisse/ruste ende

a. by exprefse Acte vā 23. Augu.

de versekerheyt vander Stadt/ soude vinden behoorende: gelouende de selue vastelijck tachtervolghen sonder contradictie: mitsgaders den seluen in allen saken ende occurrentien te obedieren: behoudelijck dat syn Excelencie/ oft die hy committerẽ ende te wercke stellen soude/ niet en soudẽ doen/ tegen de Preuilegien ende oude hercomen der seluer Stadt: requirerende dat syn Ex. wilde gelieuen/ hoe eer hoe lieuer hem aldaer te vinden/ op dat de Stadt ende Inghesetene van alle voordere Inconuenienten ende periculen/ beschut ende beschermpt mochten worden: waeraff sy den Pensionaris acte hebbenghegheuen/ om syn Ex. te presenteren (ten eynde hy min swaricheyts soude maken) ende oock haeer Hoocheyt tselue te verthoonen.

Ende hoe wel/ opter Stadthuys/ inde Cloosteren/ ende elders/ vele Juweelen/ Gout/ Siluer ende anders in deser furie/ by eenighe ghebrocht ende gheleuert had gheweest/ ende noch lanckx soo meer werde: want nochtans daer seer veel ghestolen/ gherooft/ ghemist ende achter bleeff/ soo heeft de Weth/ nootelijck ghevonden ende by gebode/ doen beuelen/ dat elck die eenich goet/ gherooft oft ghecommen

men wt eenighe kercken / oft Gheſtelijc-
ke plaetſen / onder hadde / tſelue binnen
vierentwintich vren / ſoude moeten doen
ouerbrenghen in handen van den Wijck-
meeſteren/daer onder elck gheſeten ware
opte ſtraffe vander Galghen/ouer den ge- a. bide Pub
nen daer onder ſulck goet nae de 24. vren licatie 23.
hevonden ſoude worden: eñ voort ſcherpe Augusti.
lijcken eenẽ iegelijckẽ verbodẽ/in eenighe
Kercken/ Clooſteren/ Conuenten eñ Ca-
pellen/oft aen eenige huyſen oft plaetſen/
yet aff te breken/te roouen oft te ſpolieren
in eenigher manieren / op ghelijcke p ene
vander Galghen/de welcke men tot dien
eynde opte groote Merckt(die ſy vrij hiel
den met volck inde Wapenen beſet/ſo dat
ter niemandt op en mocht comen) ſtellen
ende oprechten ſoude : Maer om met de-
ſer Publicatien gheen oorſake van beroer
te te gheuen/ende oock om te bet het volc
in ſtillicheydt te brenghen ende van voor-
dere Saccagement ende Inſolencie te con
tinueren: hebben wel gherequireert von-
den / dien vander Religie / ſoo Walen /
Duytſchen/als andere/daeraff te preadui
ſeren/ende te verſuecken/dat ſy teghen de
ſe Beeltſtormerije/Roouinghe ende voor
dere Inſolentie tVolck onder wijſen wil-
dẽ: ende ooc/ op dat tgeroofde goet mocht
wor-

Augustus.

worden wederbrocht: ende voort tot alle obedientie ende ghehoorsaemheyt verma nen: ende so sy dochten/ dat de voorz. Pensionaris tselue alderbest soude cunnen wt- rechten: versochten hem/ dat hy voor syn vertreck/ al wast haestich/ sulck goet Officie noch soude willen doen: welcken volgē de/ hy om dienst te doene/ soo verre gheloo pen heeft/ dat hy dry van de selue Ministers a by een heeft ghecregen/ al waer hy eerst heeft bedanckt Taffin van de goede ghehoorsaemheyt/ des daechs te voren ghe thoont/ ende wel ghewilt/ ende Hermanno ghewenscht/ dat hy oock sulckx gedaē hadde/ de welcke tot synre excusatie den wtersten noot ende turbatie vanden volc ke allegeerde/ ende dat hy te meer stondē des achternoens gheweygert hadde daer te gane/ maer soo hem van verscheyden/ lancx soo meer/ wert aenbrocht/ dat tvolc hem in onruste beghonst te stellen/ hy eyn telijck/ om meerder quaet te beletten/ ghe predickt hadde: voort hen/ vander Weth weghen voorhoudende/ dat sy den volcke/ souden willen vermanen/ van dese groote insolencien ende onbehoorlijcke Beeltstor meryen: ende ten anderen vande leelycke groue dieueryen ende roouinghen dier ge beurt waren/ ende ter causen van dien hē onderwijsen/ soo wel/ dat sy hen behoordē

Tverthoonē van Wesenbeke. aē de Ministers.

a. Taffin. Hermānus. M. Georgius Siluanus.

te

e wachten eñ vermijden/van alle voorde-
e affbrekinge ende pilleringhe/ als oock
ie eenich gerooft goet hadde onder hem
iat hyt restitueerde: hen waerschouwen-
je vanden gheboden daerop ghemaeckt/
owelckmen oock in meyninghe ware te ex
ecuteren: daer na dat sy tvolck / souden in
alle manieren daer in exhorteren/ dat sy hē
onthielden/ van eenighe voordere grassa-
tie oft saccagement/ inden Cooplieden oft
Borgeren huysen / oft Kercken oft Cloo-
steren te doene: ende bouen dien/ hen neer
stelijck wilden verthoonen/ dat sy van alle
onruste ende oproericheyt hen behoorden
te vermijden ende der Ouerheyt ghehoor
saemheyt te bewijsen/ tot ghemeyn ruste
ende versekerheyt vander Stadt: waerop
die dry vercleert hebben/ dat daffbrekinge Dantwoorde der Mi
der Beelden sonder hen mete toegheco- nisters.
men was: dat sy oock niet goet en vonden/
de maniere soo het selue/ sonder aduoy der
Ouerheit/ geschiet ware/ al hadde de groo
te Affgoderije wel verdient/ sulckx ende
met onbehoorlijcke foulle gestraft te wor-
dene dat oock de roouinghe hen gans leet
ende teghen was / ende tot wederkeeren
vanden ghenomen goeden / alreede ver-
maēt hadden ende vermanen souden met
alder vlijt/ ghelijc sy ooc souden/ om tvolc
van alle voordere onruste te trecken/ ende
tot

tot alle stillicheyt ende ghehoorsaemhey tonderwijsen: latende voort den Magi straet in syn politicke saken/ statueren den hẽ goet dochte: des niettemin wt goeden affectien die sy totten ghemeynen besten hadden/ den seluen wel willende vermani dat sy souden willen daer in wijsselijck wã delen/ ende de ghelegentheyt des tijts con sidereren/ ende versien/ datter geen oorsa ke/ van meerdere quaet en werde gegeuẽ: daer by vuegeñ/ datter groot onderscheyt was/ te maken/ tusschẽ het afdoẽ vãdẽ Af goden/ ende roouen eñ stelen vanden goe-den: niettemin/ dat zy al tselue niet en sey-den voordere/ dan voor hẽ drijen/ ende om naerdere antwoorde te gheuẽ/ souden ter-stont ghaen/ daer sy meynden de henne te vinden/ om tsamen te delibererẽ: waer en teynden/ sy dien voor noene hen verclеerẽ op al den seluen Pensionaris souden doen hebbeu: maer corts daer na sonden sy hem een brieſken/ [a] datmen metten Ghecom-mitteerdẽ des achternoens daer op wilde delibereren/ ende ten seluen daghe hem de antwoorde brenghen: van al dwelck rap-port ghedaen wesende/ hebben den Pensio naris/ soo langhe noch doen vertoeuen.

a. bidẽ ori-ginalen bil letten bi hẽ drijen ghe-teeckent.

Des achternoens/ vernemende dat de antwoorde niet en quam/ eñ wel gerequi-

eert was/dat de Pensionaris reysde / en-
e nochtans sonder die vercleeringhe te
ebben/niet geraden en ware: hebben hē
e meer reysen wtgesonden/om die te crij-
hen/maer en heeft hen niet cunnen ach-
erhalen/dan achter na verstaen/dat sy by
en anderen allegader waren / ende soo sy
iet en vonden gheraden / dat hy daer by
en soude comen(so sy van hen niet en be-
heerden ghekent te syn)lieten hem wetē
at sy begheerden/dat hy opter Stathuys
vilde blijuen/sy souden aldaer/de antwor
e brenghen/oft hem van daer leydē/daer
y die vinden soude.

Ten seluen achternoene/heeft hem ooc
oeghedraghen/dat ghelijck de voorgaen-
e daghen/noch al eenighe hier ende daer
n eenighe plaetsen waren blijuen breken-
e geweest:ende besundere ooc inde groo-
e kercke/meest oock aende reste van een
Crucifix seer hooch hanghende : oock als-
oen eenighe hen vervoordert hebben/ in
er voorſ.kercken niet alleen aen tvoorſ.
Crucifix/maer oock inden choor aldaer aē
e wapenen vanden Coninc eñ der Ridde-
ren vander ordre daer staende/te roerē om
die te willē afbrekē/waeraf de waerschou
winghe den Magistraet ghedaen wesen-
de / ende eenighen vermaende / dattet een
groote schande was / nv Vier daeghen/
sulc-

Augustus. sulcken insolentien van sulcken canaille te lijden: hebben hen vercloeckt/om/ malcanderen bystaende/tseluete beletten: ende ie dien volghende dOfficier met eenighe vā de Weth ende Eede/met hen nemende eenighe Schutters ende vander Wachten opter Merckt/gegaen inde kercke/ dwelc gewaer wordende het gepuffelt / terstont verschoot: niettemin werdender tot x. oft xij. ghegrepen/daer af tot dryen handtdadich ende culpabel bevonden wesende / sedert opter Merct syn ghehanghen den 28. Augusti a (nadien de Prince aldaer weder gecomen was) ende andere dry ghebannē/ ende de andere syn andersins ghestraft.

a. bi brienē vanden 28. Augusti.

Ende soo daer en tusschen de Wethouderen lettende/op diuerse saken die der versekeringhe vander Stat voorderlijck oft hinderlijck souden moeghen syn / beuonden onder andere/dattet sorchelijck soude wesen/soo verre die vander Religien inne namen ende hielen tot hen Predicatien / de Prochie kercken van onser Vrouwen wesende de hootprochie ende principale kercke ghestaen byde Merct ende byden Stathuyse/ ende van Sint Joris daer sy dien vanden Riel wilden doen Preken: so dacht te hen / dattet een groote beneficie soude wesen/dat/soomen met fortse hen des niet en conste beletten/ sy met goetwillicheydt con-

de wtgesonderde kercken.

consten ghebrocht wordden / dat sy tselue
wilden belouen ende toe segghen: versuec
kende den Pensionaris syn uterste te doē/
om voor syn vertreck / waert moeghelijck
(op dat sy tegen den toecomenden heylich
ende sondach des versekert mochten syn)
het woort daer aff van hen te ghecrijgen:
waer in/hem imployerende/heeft soo vele
beloopen/ dat hy door een derde sulck ver-
sueck ernstelijck aen hen heeft ghemaeckt
enden weten te doen doene: eyntelijck op-
ten auont hebben die vander Religien/den
Pensionaris laten weten/ dat hē antwoor
de was ghereet/ende dat eenighe van hen
die hem brenghen souden / ende alsoo hy
metten ghenen die hem de tijdinghe broch
te/meynde derwaert te gane / soo vont hy
aēde Trappen dē voorʃ. Taffin synder der
der oft vierder/die seyden hen antwoorde
in gheschrifte te hebben / ende dat sy last
hadden om neffens den Persionaris die dē
Borgemeester verheyden a mede / om der
meerdere auctoriteyt te presenteren/ ende
alsoo opter Salen ghecomen synde heeft
de Pensionaris den Borghemeester sulcx
aenghegheuen / die eyndtelijck by aduijse
van den anderen Heeren / metten seluen
Pensionaris/ in een secrete camere gegaē
is/metten seluen vander Religien/al waer
Taffin mondelinge heeft verhaelt/ des hē
T vander

a. H. Jacob vander Heyden.

Augustus.

CXCIIII.
Het ouergheuē dier vander Religien.

vander Weth wegen byden Pensionaris was gesect/ende dat die het regiment had den/so vande Duytsche als Walsche kercke/daerop verghadert hadden gheweest/ende goet gevonden te antwoorden/sulcx als het geschrift dat hy presenteerde/ was inne houdende/ de substancie oock verhalende: waerop hem werde by last vanden Borghemeester byden voorghenoempdē Pensionaris/verhaelt/dat sy tselue gescrifte den heeren soudē thoonen/ende daerop delibereren ende sien/watter in te doē soude wesen: voort hen verclerende by laste vander Weth/dat/sonder dien vander Religien eenichsins te consenteren oft accorderen by conniuentien/ghedooghe noch andersins/in gheenre manieren/in oft aē eenighe kercken oft Cloosteren van der Stat te prediken oft die inne te nemen: de heeren nochtans daer en bouē/wt sunderlinge redenen/hen vermaenden ende vercleerden/dat heuren wil ende meyninge was/dat sy gansselijck souden abstineren/ende niet comen noch rueren den kercken van onser Vrouwen/noch van S. Joris: waerop sy tsamen ghesproken hebbende/seyden/dat sy niet en twijfelden/ ende wel mochten toesegghen/dat den heeren daer inne onderdanicheyt ghethoont/ ende die twee plaetsen niet gheruert en soudē worden:

en:waermede sy vertrocken synde/heb-
en de Heeren/ des seer begeerich wesen-
e/ghelesen het voorz.ghescrift / dwelck
vert opten name vande Ministers eñ Ge
ommitteerde totten regimente van der
Duytscher ende Walscher kercke ghepre
enteert aende Wethouderen/ a ende was
nnehoudẽde/eerst: dat sy inder waerheit
voor Godprotesteerden/ dat tghene ghe-
curt was ruerẽde dafbreken vande Beel
den/sonder heur wete oft aduoy was ghe-
schiet:oock dat sy blameerden ende dete-
steerden de diesten/roouinghen/dronckin
ghen ende andere Insolencien daer na ge
volcht/ende dat daerom hen Predicanten
nde Sermoonen soudẽ vermanen/so sy al
reede begonst hadden/datmen hen ganssc
lijck des verdroeghe/ende tghene dat ghe
rooft ende ghestolen waere/ inder Heeren
handen wederbrochte:dat die van hẽ kerc
ken/bereet waren hen in alder ghehoor-
saemheyt ten beuele van de Heeren te op-
poneren teghen alle Saccagementen/ghe
welden/affneminghen ende andere Inso-
lencien: dat sy hen bekenden te wesen heu
ren Magistraet van God inneghestelt/en
de daer om hen waeren verbonden ghe-
hoorsaem te wesen / nyet alleen wt vreese
vã straffe/maer oock om hen Conscientie/
ende by consequente waeren schuldich

a. byde ori-
ginale 23.
Augusti o-
uergegeuẽ

ende wilden ghetrouwelijck betalen alle Assisen/Impositen/Schattinghen/thien den Penninck ende andere lasten/diemen hen oplegghen soude soo ordinarise als extraordinarise: belijdende/dat de ghene die weygheringe oft bedroch daer inne dede/ God vertoorne ende strafbaer waere byden Heeren: dat tot meerdere sekerheit vandien de Dienaers des woorts ende andere ghestelt totten Regimente der kercke/ waren bereet/ indien des noot ware/ eedt in hunnen handẽ te doene/ van hen te wesen ghetrou ende onderdanich in alle saken/ na God ende syn woort/ ter conseruatien/ weluaert ende voordeel der Inghesetene ende vander Stadt: ende tvolck soo stil te houden/alst hen moegelijck soude wesen: Supplicerende voort dat sy onder dauctoriteyt ende protectie vande Heeren souden moeghen vergaderen in eenighe kercken/ bequaem ende groot ghenoech totter exercitien van hen Religie/ende hẽ niet qualijck willen affnemen/ dat sy met eenighe van dien inden teghenwoordighen noot/ hen behielpen/tot dat byden Heeren daer in soude wesen versien: dat oock sy niet en pretendeerden iemandẽ te fortseren in syn conscientie/hen te vreden houwende ende Godt danckende/ dat sy middel hadden/ hem te dienen nade hunne: ende hopende dat

dat de Heeren souden toesicht nemen / dat soo wel deene als dandere / souden hebben redene van contentemēte / versochten dat hen beliefde te ordineren / dat niemant dē anderen en soude mogen Iniurieren noch ouerlasten om het feyt vander Religien.

Daer nae soo de Heeren opte naestvolghende Preeckdaghen [a] lettende / gheensins en vonden gheraden / dat nae dien die vander Ghereformeerder Religie nv binnen der Stadt Predicten / datmen de andere Borgeren ende Inghesetene in so grooten ghetale buyten opt Kiel te Sermoone soude laten gaen / ende alsoo de Stadt in grooten hazard stellen / als die buyten ende dandere binnen soudē wesen: Waerom sy sloten dien Predicant te doen oock Preken binnen der Stat inder kercken van S. Joris / wesende de ouerprochie van tKiel / (soo de selue ende andere vander Confessien wesende / van doen af daer hebben blijuen Prekende sekeren tijt): Bouen diē dat hen leet was dat sy den anderen oock niet en hadden doen voorhouden vanden Cloostere ende kercke van S. Michiel / groot / sterck ende wel gheleghen opt watere: ende dat oock seer goet had gheweest / hadde men onderspoken gehadt van S. Jacobs kercke / mits die int hoochste vander Stat lach / ende eenen stercken gheweldighen

[a] a. van 24. eñ 25. Augusti.

Augustus. torren hadde/ daer wt mē vele quaets so
de moghen doen hebben/begeerende: da
de Pensionaris soo vele/waert moghelij
aen hen vercreghe: de welcke soo het alre
de nacht werde/ende hy noch wech mo
ste dien avont/ende niemant van hen vo
de handt en wiste/ heeft met eē cleyn brie
a. blijct by- ken a (alstaende ghescreuen) aende Mi
den geson- sters vander Weth wegen tselue versoch
den brieck- dwelck sy oock hebben volcomen eñ ghe
ken. ne van dien vier kercken sedert gheruer

CXCV. het vertrec vādē coopman. Soo haest als dese leelijcke insolenci
Tantwerpen is bedreuē/ so heeft de Coo
mā noch vele meer bevreest ende besorch
gheweest dan te voren eñ beducht/ dat tg
ne sy alsdoen aende Beelden hadden gh
daen/ende aende goeden vander kercken
dat tselue maer en was een voerbode/va
dat de quaetwillighe niet min inden sin e
hadden/ tavont oft morghen in hennen e
de andere goeder lieden Comptoiren end
huysen te comen plunderen / rooven end
saccageren/al dat sy souden vinden: Ja oo
voort totten bloet vergieten te comen / a
hadden sy tot noch toe hen daeraf vermij
waer door ghevolcht is/dat de Coopman
schap heeft heel stil ghestaen: groote me
nichte van alrehande goeden ghevluch
ende wech gevuert syn: ende diuerse Coo
lieden

Beeltstorminghe.

[...]ieden hen in persoonen hebben gheabsen[...]eert/besundere/ Italianen ende Spaen[...]gnaerden/die hen meest verveert thoon[...]den.

Daer en tusschen ende ontrent dien tij[...]den/is ghelijcke destructie in vele andere [...]kercken/Cloosteren/Dorpen ende Stedē [...]ock toegecomen: te Mechelen / hebben [...]eenighe ten Minnebroeders ende in seke[...]re andere Cloosteren sulcx oock begonst/ [...] maer is voort belet: Te Liere / hebben sy sulcx ooc willen doen/maer de Weth heeft hen beloeft/tselue hen te voren te doen/ en de heeft dien volghende alle Beelden en[...]de andere dinghen afgedaen/ende de kerc[...]ken geledicht ende hennen ghesanten tsel[...]ue ghethoont: sulcx is te meer plaetsen in Brabāt ende elders meer gebeurt: Tsher[...]toghenbossch/Breda ende Berghen heb[...]ben al van ghelijcken gehadt eñ ooc sulckē destructie als Antwerpen geledē: So ooc van gelijcken deden/ Ghent/Yperen/ Dē[...]remōde/Aelst / Oudenaerde eñ vele meer andere Steden in Vlaenderen: Insgelijcx Valenchijn/Doznick eñ andere in Walsch lant: oock Wtrecht/ [a] Amsterdam/Harlē/ Leyden/Delft / [b] dē Hage/ [c] den Briel/ eñ andere plaetsen in Hollāt: Middelborch/ [d] ter Vere/te Vlissingen/ [e] eñ andere in Zee landt: Groeninghen/ Leeuweerden ende

b.22. Aug. CXCVI. De Beeltstorminge ouer al.

a 24. Augusti.
b.23. Augu
c. 27 Augu
d. 21. Augu
e. 22. Augu

Augustus. andere in Vrieslant: Campen/Swol ende Deuenter in Ouerysſel: Arnhem/Remunde/Nimmeghen/Venlo/Harderwijck en andere in Gelderlandt enalom cleyn Steden en Dorpen sonder ghetal.

Middelb. 21.22.en23. Augusti. Te Middelborch nadië dat de voorgaende twee daghen alle intercessie ende beleth der Weth ende Schutteren niet teghenstaende/de Beelden/Outaren/ etc. oock in alle kercken ende Cloosteren afghewörpē hadden gheweest/ende daer en tusſchen oock tArmuyen ende theel Eylandt doer/

a. by brieuē vandē 25. Augusti. a soo en heeftmen daer mede aldaer niet te vreden geweest/maer hebben die vander Religien soo aen den Bisschop als Weth den 24. Augusti/in grooter menichte vergadert wesende/versocht ende gewilt dat men die vander Schrift ghevanghen wesende/soude los latē ende hen leueren/sonder datmen de selue/heeft cunnen ghepayen oft scheyden/ men en heeft hen eerst/om de Stat van Oploop ende bloetstortinghe te verhueden/al de selue ghevanghen tot 21. in ghetale wesende moeten wtlaten oft anders wilden sy het gevanckenis met ghewelt inloopen/ende bouen dien/hen inder kercken binnen der Stat moeten laten preken.

Te Delft/hoe wel de Gheestelijcke/de Gulden/de Ambachten/ende andere wt

vree-

Delft. 23. Augusti bi brieu ẽ vanden. 25. Augusti

vreese/van ghelijcker spoliatien/ alle de ornamenten/ Juweelen/ Tafereelen/ Schilderijen ende andere dingen selue wech gedaen ende wten kercken ghedraghen hadden: Soo syn nochtans/ dien niet teghenstaẽde/ de Beeltstormers daer na noch gecomen/ende hebben inde kercken eñ Cloosteren desser resteerde noch al afgeworpẽ ende ghedemolicert / niet teghen staende die wacht ende Schutters hen beste dedẽ om niet gewelt hen daer af te weeren: Bouen dien heeftmen aldaer den seluen noch moeten openen ende laten besichtighen de Conuenten vanden Cloosteren/ soo sy suspicie hadden daer vrempt volck inne te wesen/ soudemen hen hebben cunnen paeyen ende doen vertrecken: hebbende oock ghewilt/ datmen hen een kercke binnen soude laten/ ende op een ander tijt datmẽ alle de Outaren soude raseren: waer na sy in Octobri hebben opgheloopen het Clooster vande Minnebroeders ende alles daer gedestrueert eñ de kercke voor hen dẽ Wethouderen afghedrongen.

30 Augusti bi brieuen vanden 1. Septemb. eñ 15. Octobris.

Inden Haghe / hen niet te vreden houdende/ dat sy in alle de kercken de Beelden affghеworpen hadden/ hebben daer enbouen bedwonghen de ghene die eenige van dien te voren in hen huysen wechghedraghen ende bewaert hadden/ dat sy hen die

Den Hage 27. Augu.

Augustus. hebben moeten ouerleueren om ghebroken te worden.

Ter wylen nv de gheleghentheden hen dus vast voort droeghen inder saken vander Religien/ niet alleene metten Predikinghen/ maer oock metter Beeltstormerijẽ/ ende dat op vele plaetsen het volck alreede begonst hen te stellen tot onruste ende de Wapenen inde handt te nemen. Soo hebben de verplichte Edele van hunder zydẽ niet ghelaten noch versuympt op hen versekerheyt te dencken ende oock hen te reguleren ende te schicken/ na tghene bi hen tS. Truyen was ghesloten: ende hebben dien volgende/ niet alleene hen seluen/ elck na syn vermogen gherust ende ghesterct/ om teghen alle ghewelt ende ouerlast/ die men hen soude willen aendoen/ te mogen wederstane ende hẽ verweeren: maer ooc neffens andere / soo buyten / als binnen Slants/ gesocht troost/ hulpe ende bystãt tot hender meerdere versekeringhe/ mits sy saghen/ datmen hen gheen antwoorde en ghaff ende vele andere practijcken tegẽ hen vseerde: waerentusschen/ euenwel hẽ Ghedeputeerde te Houe waren henne sake tracterende/ ende soo sy niet en hadden cunnen wtrechten opten affscheyt vã Dusfel/ so waren sy so vele meer veroorsaeckt/ om hen te doen versterckẽ eñ versekeren

CXCVII. Het wtstel tegen d'Edele ghebe, Sicht.

soo

soo sy best consten ende mochten: niette-
min/om tot dien wtersten remedie niet te
comen/het welck sonder groote verande-
ringhe ende Inconuenienten niet en sou-
de gheexecuteert hebben cunnen worden/
hebben sy alle andere middelen noch eerst
willen soecken: ende daerom hebben hen
gheputeerde/ weder op ten name van den
seluen Edeldom een andere Requeste oft
naerder verclaringhe/haer der Hoocheidt a-30. Julij by brieuen vandē 30. Jul. 4. eñ 7. Augusti
ghepresenteert/ [a] daer inne verhalende: de
twee pointen met heur eerste Requeste:
versocht/mitsgaders tghene hen daer op
ter antwoorden gegeuē ende beloeft was/
naer datmen hen tselue niet en had ghe- CXCVIII. De ij. Requeste der Edelen.
houden: niet alleen/om datmen hen in soo
vele Maenden / ende nae soo vele depes-
schen vanden Coninck/sedert ghecomen/
gheen antwoorde en ghaff: maer ooc daer
sy niet dan grooten dienst daer mede den
Coninck ende den Lande ghedaen en had-
den/nochtans nv des hen ondanck wiste/
het hoofft wronck/alle afkeer thoonde/en
de vele secrete beleydingē teghen hen ma-
chineerde: datmen oock in Stede van te
verghaderen de Generale Staten / had
doen vergaderen eñ gehouden (vrēpdelijc
eñ teghen doude manierē van doene) eeni-
ge Staten particulier: voort ooc wt laten
gaen

Augustus.

gaen/diuerse Placcaten opt point vander Religien/al eermen vercleerde dantwoorde vanden Coninc ghecomen te syne: daer doere diuerse/in verscheyden plaetsen/om de Religie wille/vervolcht/ghevangen en de ghedoot waren ghewozden/al teghens tgheloefde: datmen hen oock/ niet en conste de wyte gheuen oft belasten ter saken van dese predikinghen sedert voortghestelt/ soo sy des gheen oorsake en waren / noch daer toe gheraden noch ghestockt en hadde: maer ter contrarie alle neersticheyt en de goet officie ghedaen/ om die te beletten ende tvolck sonder veranderinghe in stilte te houden: met meer andere deductie/ Luy tende/dat mits dien sy daer wt wel sagen/ dat syn Ma. haer hoocheyt ende meer andere qualijck hadden ghenomen / ende teghen hen waren verbittert/ om dat sy ten dienste vande Ma. ende ruste vanden Landen/hadden wt goeder trouwer affectien derren verthoonen/tghene de Landen/ende Inghesetene meest in onruste ende alteratie stelde: mē niet en conste noch en behoorde vrempt te vinden / dat sy tot heurder verseekeringhe in tyts soo seer toesagē ende soo vele vrienden maeckten / als hen doenlijck ware: waer aff sy nochtans geerne souden disisteren/so verre hē vaste verseekeringhe ende gheloefte des ghedaen wer-

Edele.

werde/ by heur Hoocheyt met alle den Heeren vander orden/ ende namelijck oock by den dryen die zy noẽden/ a om middelaers tusschen der Maiesteit ende hen te wesen/ den welcken haerer Hoocheyt soude believen/ daer toe macht te gheuen/ sulcx dat sy mochten versien ende orden stellen/ op al dat sy ten welvaren des Lants/ ende ten ruste van syne Maiesteydt souden vindẽ dienende. b

a. de Prince vã Oragnen. De Graue vã Egmõt De Graue vã Horne.

b. dese Requeste oft verclering is ghe print/ ende want sedert daer soo vele aff gesproken is/ ooc nae ghevoecht No.8. CXCIX.

Int ouergheuen desselfs gheschrifte so verclcerden de selue Ghedeputeerde/ dat de Bontghenooten hen beclaechden van vele saken ende rapporten diemen haerer Hoocheyt daghelijck aenbrochte/ om hen neffens heur te vermaken/ mits den welcken sy versochten/ dat/ in dien sy yet tegen hen opt herte hadde/ dat zy hen tselue wilde ontdeckẽ/ om haer daerop hẽ ontschult te doen/ ende indien heur naemaels meer aenbrocht werde/ dat heur wilde belieuen den beschuldichden terstont te confronteren metten beschuldigher/ om te straffen den ghenen/ diet bevonden soude worden verdient te hebben/ ende oock dat den beschuldigher/ wert syn aenbrengen valsch beuonden/ worde ghestraft metter seluer penen diemen den beschuldichden opgheleet soude hebben in dien hy verwonnen had gheweest.

De quade rapporten.

Op

Augustus.

a. de Graue vā Egmōt eñ de raetſheeren Bzuxella/ eñ Aſſon=ville.

b. blijct by dē geſchzif ten ouerge geuē dē 2. Auguſtieñ ooc in pzinte wtgege uen

Op welcke Requeſte/ ſoo ſekere perſo-naigen ende Commiſſariſen a hadden ghe ozdineert gheweeſt/ om met hen daer op te communiceren/ die inder ſeluer commu nicatien verſocht haddē vander Hertogin nen weghen ſekere naerdere vercleeringe op eenighe pointen van hēder Requeſten: ſoo hebben der ſeluer Edele ghedeputeer-de opte verſochte pointen / hen naerdere vercleringhe in gheſchzifte ouergegeuen b begrijpende in ſubſtantien: eerſt/ nopen-de den ghevanghen/ daer aff ſy hadden ge claecht/ ende daer aff heur Hoocheyt ver-cleerde gheen kenniſſe te hebben / dat te Doznick/ Rijſel/ Berghen in Henegouw/ Arien/ Aeth / Bzueſſel / Ghendt ende el-ders/ wt crachte vanden Placcate / eñ om tſeyt vander Religien / diuerſe perſoonen waren gevanghen gheſtelt/ gelijck blijckē ſoude/ beliefde heur Hoocheyt infozmatie daerop te doen nemen: Ten tweeden/ rue-rende wat debuoir by hen gedaē ware/ om tvolc in ſtillicheyt te houdē eñ den Pzekin gen te beletten/ dat/ ſeyndende haer Hooc-heyt in elcke Pzouincie aenden Miniſtren ende Conſiſtozien vander Religien / ſoude beuindē/ dat de neerſticheden by hen daer inne/ ſoo int generael/ als particulier ghe-daen/ hadden geweeſt confozm den ghe-

uen

Edele.

en des ſy hadden te kennen ghegheuen:
Ten derden/aengaende/in wat maniere/
en eenighe Prouinciale Staten gehou-
ẽ hadde teghen de ordinariſe maniere vã
oene aldaer gheplogen/dat oock het volc
el wiſte tſelue te allegeren/als onder an-
ere: datmen Vlaenderẽ altijt plach te ver
aderen voor Artoys: datmen gheroepen
eeft dier niet en warẽ gewoõ te comẽ/eñ
ndere dier behoordẽ te weſen/achtergela
en oft ſoo ſpade de wete ghedaen / dat de
ergaderinghe was gedaen/eer ſy de brie
en ontfinghen: dat der Steden ghedepu-
eerde niet en was gegont achterraet/om
ade coſtuyme rappoort te doẽ/ maer had
en moeten opten ſtaenden voet antwoor-
en/ ſonder noch copije te mogen hebben
ande Moderatie diemen hen voerhielde/
nits den contrarien laſt by haerder hooc-
eyt ghegheuen: bouen dien/dat aende
articulier Regeerders van den Steden/
vas gheſchreuen/om de Ghedeputeerde
nde Edele der ſeluer Steden te winnen:
Ten vierden/beruerende den dreyghemẽ-
en ende ſecrete beleydinghen / dat ſy ter-
tont nae het preſenteren hender eerſter
Requeſte / ghewaer ſyn ghewordẽ/dat
ele Edele/ Heeren/ Jae oock vander Or-
re/hen geſelſchap ſint hebben gheſchout
als oft ſy eenighe Rebellicheyt ghethoont
had-

Augustus.
hadden/onder hen vele handelinghe secre-
telijck/teghen hen oude manieren houden-
de/eenigen heuren vrienden/ ooc gewaer-
schout hebbende/ van hen niet te vuegen
met henlieden/ende met beloefte van par-
don soeckende af te trecken / die hen com-
promis alreede gheteecken hadden: seggē-
de/dat hen groote dangier daer af stonde
te verwachten als syn Ma. soude ouerco-
men wesen: datter oock vele Couriers wt
Spaegnen waren comē/sonder syne Ma.
resolutie op hen sake te brengen/maer wel
brieuen aen haer Hoocheyt ende geen an-
dere: bouen dien/ dat sy waren gheaduer-
teert/dat de Coninck had in Vranckrijck
begheert voor sekere ghetal Spaegnaer-
den passaige ende oock assistencie / soo hy
hem inder noot gedaen hadde: dat de Her-
toghe van Sauoyen assistencie syne Ma.
ghcloeft had / om met stercker handt int
Landt te comen/ende oock de Key. Ma. in
persoone gheaduerteert/tghene sy op de-
se Landen inden sin hadden te doene: bouē
dien/dat sy wisten/dat de Gheestelijcheyt
hadde ghefurneert tot 500000. guldē/om
teghen hen gheemployeert te worden/soo
eenighe onder henlieden selue/ hē des ver-
meten hadden: oock dat tot dier vren toe/
noot Heere vander ordre / hen en had wil-
len versekeren / dat de Coninck oft haer
Hooch-

hoocheyt/teghen hen by wege van feyte Edele.
niet en soude proc[e]deren: door alle welcke
redenen ende meer ander consideratien/sy
benoodicht waren geweest/hen te verseke
ren ende vrienden te maken/ soo hen voor-
gaende requeste innehielt: ende ten eynde
haere hoocheyt/niet en soude vermoeden
dat sy daer onder meynden eenige Fran-
choisen/ wilden heur hoocheyt wel ver-
cleeren ende versekerẽ/dattet alleen was
in dese Landen ende Duytslant: daer nef-
fens vercleerende/dat sy noemẽde zÿnder
Mayesteyt ondersaten/verstonden alle de
Inwoonderen deser Nederlanden/die alle
hen versueck aduoyeerden. Ende ten lestẽ
aengaende heurder versekeringhe en sa-
ghen niet/dat den gheconfedereerden E-
deldom eenichsins contentement soude cũ
nen ghegheuen worden/ dan metter asseu
rancie van haer hoocheyt (die sy versoch-
ten) eensamelick vanden Heeren vander
Ordre ende namelick van dien drÿen voor
middelaers ghecoren/daermede sy noch-
tans dauctoriteyt van heurer hoocheydt
niet en wilden yet vercorten/maer dat den
last dien sy versochtẽ/ aen dien dry Heeren
ghegheuen te worden/ende tghene desel-
ue doen souden/soude wesen by beuele vã
heur hoocheyt/ende hoewel eenighe pro-
uinciale Gouuerneurs hen mochten re-
 senteren

Augustus 1566. senteren(dwelck sy wel haddē willē schouwen/ hadt moeghelijck geweest/mits dat sy versocht hadden/dat alle lichtinghe ende conduite van volcke soude by harer hoocheyt beuel geschieden/alleen door last der voorscreuen dry Heeren/hoopten nochtās dat heur hoocheyt dese versekeringhe soude min sorchelick vinden/dan die zy te vorē genomen hadden:daer by opentlick verclarende/hen meininghe niet te wesen/dat sy haer Hoocheyt/oft de Heeren voorder met hen geloeften/souden aen hen verbonden wesen/dā by prouisie/eñ tot dz zijn M. tsel ue geapprobeert/oftgerefuseert soude hebbē:met sulckē verstande nochtās/dat heur hoocheyt/eñ alle die Heeren hensoudē gelouen/dat so verre de Co. tselue weigerde/ sy noch onder hen protectie souden blijuen voor den tijt vā dry wekē/nadien hen tselue behoorlick soude wesen ghewaerschout op dat sy daerentusschen/ hen sekerlijck mochten versien/ van alsulcken anderen remedien/als zy theurer versekeringe noodich souden vinden. Ende belangende de versekeringe die heur hoochz vā heur versochte/waren te vreden/heur te versekerē eñ belouen/dat sy voortaene niet en souden handelē oft tracterē/ dā by rade eñ aduyse vandenseluē dry Heeren/ presenterēde oock de forcen die sy buyten lants haddē/te emplo-

ployeren/ten dienste vande Mayesteyt ende weluaren vanden lande/ soo dickwils hen tselve beuolen soude worden: hen altijt in eñ ouer al remitterende / tot tgene zijne M. met advyse ende consente zijner generale staten believen soude te beuelen: biddende deselue hen verclaringhe int goede hen afgenomen ende corte antwoorde gegeuen te worden.

Waer en teynden/nae vele deliberatien daerop ghehadt/ eyntelick heur hoocheyt/ siende de groote swaricheyt dier alom int lant was eñ noch meer voor de doere/ om op te stane/eñ dat andersijns het lant was geschapẽ/heel te reuolterẽ eñ indẽ grõt bedoruen te worden: heeft ten fijne by advyse vanden Heeren Gouuerneurs vanden prouincien/Ridders vander Ordre eñ Raeden van Statẽ eñ secreten tevredẽ geweest/aẽgaende desen predicatien/ oochluyckinghe te doene/eñ die te gedoogẽ/ inden plaetsen daer die voor dien dach geweest hadden/ daeraf den Heerẽ/die by harẽ beuele mettẽ Edelẽ/tracteerdẽ/geuẽde dusdanige acte.

Tvõdrach mettẽ edelẽ gemaect 23. Augu.

Midts onderhoudende de puncten begrepen inden brieuen van versekeringhe ende ghemerckt de fortsse / ende onmijdelijcken noodt alsnu regnerende: Soo is haer Hoocheyt te vreden/dat dese Heeren/ handelende het accord met desen Edelen/ hen toeseggen/dat het volck/ afleggghende

De cõmissie endelast die de Regẽte heeft gegeuẽ dẽ Heeren by haren beuele mettẽ Edelen hãdelende.

Augustus 1566. de wapenen inden plaetsen daer de predicatien metter daet ghehouden werden/ ende hen vermijdende van schandael ende ongheregheltheyt/ men den seluen geen ghewelt doen/noch by wege van feyte teghen hen inden seluen plaetsen voort varen en sal/gaende noch comende/ soo langhe tot dat by zijner Mayesteyt met aduyse vande generale Statē anders sal wesen gheordineert: Op conditie dat sy in gheenderhande manieren en sullē eenichsins beletten/ de Religie Catholicke noch deo'effeninghe van dier/ maer de Catholicke vrylijck laten ghenieten/ hen kercken inder vueghen ende manieren als te voren. Ghedaen tot Bruessel den 23. dach Augusti/ 1566.

Ende nae langhe tsamensprekingen/ daerop gehouden/ Soo heeft eyntelick de Reghente gemaeckt ende ghesloten / een finael verdrach ende accord van weghen zijne Mayesteyt metten ghedeputeerden ende vuten name der geconfedereerde/den xxiij. Augusti/inhoudende in substantien dese nauolghende articulen/toeseggingen ende geloeften ten beyden zijden / waeraf elcke partije/ der andere brieuen ende bescheet geleuert ende gheloefte ghedaen heeft/daeraf het dobbel achter int langhe ghestelt sal worden/ soo tselue accord van soo

soo grooter Importunancien ende conse- quentien is/ende alle de nageuolchde sa- ken/daer wt oorsake ende fondament ge- nomen/oft daer wt ghesprotenzijn/ ende was innehoudende. Accord.

Inden eersten/ dat zijn Mayesteyt considererende tghene haer hoocheyt by aduijse vanden Heeren vander ordre ende andere vandẽ Raeden van staten ende se- crete/hem haddẽ verthoont/was te vredẽ dat de Inquisitie/daerouer sy gheclaecht hadden/soude cesseren.

Dit accord is in vele boeckẽs ge print ende euẽwel na- gevuecht/ Num. 10.

Ten tweeden dat zijn Mayesteyt cõ- senteerde dat een niew placcaet gemaeckt werde/ maer noch niet en had gheresol- ueert/oftet gheschieden soude by weghe vande generale Staten/ niettemin ver- hoepte haer hoocheyt/dat sy de resolutie daeraf metten eersten ontfanghan soude/ na dat zijn Mayesteyt heur had gescreuẽ: ende soude noch altijt gheerne heur deb- uoir doen/ten eynde zijn Mayesteyt daer inne wilde bewilligen/soo sy oock ander- werf met brieuen ghedaen hadde.

Ende aengaende de versekeringhe in hen leste requeste vermaent/dat heur hoo- cheyt wel had geweest gedeliberereert/om hem die te gheuen / voor alsoo vele als in heur geweest ware/ende nv ganßchelick hen mocht versekeren / ghemerckt zijn

Augustus 1566. M. tselue hadde gheconsenteert/ heur des auctoriteyt gegeuē hebbende/ inder formē eñ manierē so sy soude vinden behoorēde.

Waerom/ sy hē vercleerde/ dat zijn M. begeerēde wt alle achterdencken te stellē/ allen den genen die souden moegē vermoeden dat zijn Ma. van hen qualick mochte wesen gheinformeert/ ende elckerlicken te benemen hen misvertrouwen door dese troublen gesprooten/ willende gebruycken van zijn goedertierēheyt eñ bouē al schouwen alle verbittertheyt/ ware te vreden/ dat heur hoocheyt om alle dese swaricheden te doen cesseren/ hen dede leueren/ alle alsulcke brieuen/ als daer toe souden dienen/ eñ in sulcker formeu als sy tot hender meerder versekertheyt soude vinden te behooren/ eñ dat vanden saken voorleden/ behoudelick dat sy hen vuechdē gelijc goede getrouwe Vasallē eñ ondsatē vā zijne M. betrouwende dat sy niet en souden menkē int debuoir dat sy hem schuldich waeren/ waer toe heur hoocheyt ware te vreden te ghenwoordelickte verstaeue.

Ende soo sy nv hadden volle ende ghenoechsame voldoeninghe/ Soo en wilde heur hoocheyt niet verwerpen den offre die sy ten verscheyden reysen gedaē hadden/ van hen te employeren ten dienste vā zijn M. eñ haer hoochz/ voor het weluarē

ende

ende ruste vanden lande/ende tot tghene Accord.
sy van ghetrouwicheyts ende natuerẽ we
ghen verbonden waren,

Welcken volghende heur meyninghe
was/det sy eerst ghelouen souden/ dat sy
niet doen noch veruolghen en souden/ di-
rectelyck noch indirectelick tegen zijn M.
zijnen staten/landen/oft ondersaten/maer
hẽ ganſſelic vuegẽ/om te doene alle tgene
dat goede ende ghetrouwe Vasallen ende
ondersaten toestonde te doene aen heuren
Ouerheere ende natuerlicken Prince: Eñ
dat doende/met alle heurer macht eñ ter
goeder trouwen helpen beletten/de tegen
woordige troublẽ/oproeringẽ eñ onrustẽ/
eñ dese opgeworpẽ gemeynte bedwingẽ/
eñ dat dese beroouingrn/pilleringen ende
vernielinge vanden kercken/ cloosterẽ eñ
Godshuysen in alle plaetsen cesseerdẽ/be-
sondere ooc bystant doẽ/om te doẽ castyẽ/
de gene die sulckẽ sacrilegiẽ gedaẽ haddẽ.

Dat sy soudẽ maken dat geenẽ geeste
licken persoonen/ dieneers vander Justi-
cien/ Edelluyden noch anderen ondersa-
ten ende Vasallen van zijner M. eenich on-
gelijck en soude gedaen worden.

Det sy ter goeder trouwen/ alle heur
ernstichz eñ debuoir soudẽ doẽ/dat terstõt
afgelaten eñ te neđ geleet werdẽ/de wape
nẽ bider gemeinte inder hãt genomẽ/daer

 soo

Augustus 1566. soo vele quaets wtghevolcht waere ende noch meer soude moegen: Insgelijcx voor so vele in hen waer/ hen emploieren / om getrouwelijck zijne Mayesteyt te dienen/ om te beletten/ dat de prekingen/ niet ghedaen en werdē inden plaetsen daer zy noch niet ghedaen en waren : ende ten plaetsen daer zy metter daet alreede ghedaen waeren/ beletten/ datmē daer niet en besichde wapenē/ schandale ende desordre publicq.

Voort/ hen souden employeren ende helpen (nae de verplichtinghe ende eedt van ghetrouwicheyt/ die zy aen zijn Mayesteyt hebben) om te weeren alle wtlanders vyanden ende rebelle vā zijnder Mayesteyt ende vanden lande.

Eyntelick/ ghemerckt het credit / dat sy mochten hebben neffens dengenen / die teghenwoordelick ghealtereert waren/ so om de religie/ als anderssins/ neerstichеyt souden doen/ om hen te doen submitteren int ghene by zijn Mayesteyt met aduyse van zijn generale staten / voor dweluaert ende ruste der religien / soude worden gheordineert.

Waer en bouen oock was beuoorwaert ende onderspроken dat alle compromissen ende confederatien/ souden daermede mul/ ghecasseert ende van onweerden blijuen/ soo langhe tghene van zijnder Maye-

vesteyt wegen/by haer hoocheyt beloeft Accord.
werde/onderhouden soude worden: welc-
ken volghende ten beiden zijden/de beloef
ten ghedaen/ende het bescheet ghegeuen
is/ende dien volghende de brieuen aen al-
len Landen ende Steden ghesonden / om
hen daer na te reguleren/ende alle Incon-
uenienten te bet gheschouwet te wordene.

De brieuen van versekeringhe geruert
sint derde ende vierde articlen vandē voor-
schreuen verdraghe/werden byde Regen-
te gheteeckent ende ghesegheltt/ende wa-
ren inhoudende/dat zy den Coninck had
gheaduerteert vande voorscreuen presen-
teringe der requesten/vergaderinge ende
compromis der Edele/ die heur zijn mey-
ninge daerop had wedergeschreuen/welc-
ken volghende/sy als Gouuernante gene-
rale/by auctoriteyt/consent eñ wille / van
zijn Mayesteyt met aduyse vanden Gou-
uerneurs vanden prouincien/Heeren van-
der ordre ende raede van state / den voor-
schreuen gheconfedereerden Edelen/ ghe-
loefde ende toeseyde/dat hen/om hē voor-
schreuen verbont / vergaderinghe oft re-
monstrātie/met des daeruyt tot dien dage
gheuolcht waere/by zijn Mayesteyt noch
heur niet en soude gheweten oft gheimpu
teert worden/mits den eedt ende gelooste
byden Edelen/ heur volghende den ver-

draghe voorsz. gedaē: belasterdē daerō/ elckē/ deselue verseeckeringe dē voorsz. Edelē onverbreekelic te onderhoudē/ sonder iet tegen hen voort te stellē van gelijcken gauē ooc ð geconfedereerde gedeputeerde voor hen eñ inden name van allen den anderen brieuē/ eñ deden den eedt van het voorsz. accord te onderhouden: van welckē accorde ende brieuen aen weerzijdē gegeuē/ de Regēte by generale brieuē/ alom de waerschouwingē terstōt daer na gedaē heeft.a

a Bydē accorde vādē 23 August. Byde brieuē vā verseekeringhe vanden 25. Augusti. Byde brieuen/ eet eñ signatuere ð edele vā den 25 eñ 27 Augusti. Byde brieuen der Regente aēde stedē gesonden vandē 25 August. al achter int lāge genoecht nu. 9. hoe wel die ooc anderssins geprint zijn.

Nadiē nu ter kennisse vandē ondersatē dit accord gecomen is/ daer de brieuen/ die haer hoochz terstōt ouer al daerop eñ met tē extracte vādē articlē heeft doē seinden/ eñ dz ooc anderlins byð fame/ sulcke blyde tijdinge verspreyt is geweest/ als dat d'Inquisitie af: de placcatē opgehoudē: ende de predicatien toegelatē warē (so het alleman verstont eñ hielde) daer sout ghy gesiē hebben/ de groote stilte/ vreucht eñ veraderinge dier na alom gevolcht is: eñ hoe dat alle herten wederom versuet eñ verlicht warē Insgelijcx alle opsprake eñ onruste achter bleef: So dattet eē ongelooflicke sake sou de wesen voor den ghenen die alleenlick te vorē gesiē hadde/ dē afkeer/ verbitterheit ongerustheyt/ oproericheyt eñ gewapēde handen des volcx/ sonder ooc/ voor oogen daer na te siene alle het cōtrarie geuolcht wten voorsz. accorde.

Vol-

Volgende denwelckē/zijn alom indē ſte- ië/om der Religiē veruert geweeſt zynde de pꝛekingen toegelaten/tenplaetſen daer die den 23 Auguſt. oft te voꝛen int open- baer gehouden waren: al waer ooc daer en bouen/om de Inwoonderē in elcker plaet ſen te bꝛengē in boꝛgerlicker eenicheyt/ al warē ſy inď religiē verſcheyden/tot verſe- keringe der ſteden: bewaringe des gemey nē vꝛeedts: eñ betrouwen van onderlinge beſchuddinge tegen allē ouerlaſt: Zijn ge- maect eñ geſlotē optē voet vandē vooꝛſz. accoꝛde/byden pꝛouincialen eñ particulie- rē Gouuerneurs oft bydē magiſtratē pꝛo uiſionele verdꝛagē eñ vereeningen ter tijt toe by zijn M. met aduyſe vande generale ſtaten anders ſoude werden geoꝛdineert. Dwelck alſo geſchiet is in alle de beroerde ſtedē vā Bꝛabāt/Vlaēderē/Hollant/Zee- lant/Vꝛieſlant/Gelderlant/ ende van allen den anderē pꝛouincien vandē Nederlandē. Waer dooꝛ de Religie/aldaer ghenoempt nieuwe (emmer dier opentlicke pꝛedicatie eñ oeffeninge aldaer nieuwe was) alom in den ſeluēlandē is by toelatinge der Ouer- heyt/int openbaer vercondicht/geleert eñ met allen heuren exercitien ghepleghen/ tot grooten welbehaghen vanden ghe- meynen Ingeſetenen/ die den Almogendē God hoochlijck danckten/dat ſy eens wa- ren geraect/ ſo totter verloſſinghe vander ge-

Accord. De ōdra- gē alom in de ſtedē ge maect.

Augustus 1566. ghehaetter Inquisitien/Bisschoppen/Cōcilien/placcaten/ende veruolginghen/ als totter vryheyt hender conscientien ende prekinghe des Godlijcken woorts. Midts welcken ick voor my ghenomen heb/ dit eerste boeck hiermede te sluyten/ verhoudēde tot inden tweedē het verhael vā dien besonderen verdraghe/ te meer/ dat byden seluen/ iae oock in allen den handelinghen naden voorschreuen generalen accorde geuolcht/ men terstont heeft cunnen merckē dat de meyninghe gheensins en was/ van aldaer eenighe andere religie/ dan de ghewoonlicke te ghedooghen/ dies men oock niet opghehouden en heeft/ tot dat de contrarie weder ganſſelijck verdreuenis/ ghelijck den goetwillighen leser blijcken sal/ byde vertellinghe vande ghe schiedenissen sedert toeghecomen /die ick inden tweeden boecke dencke te verhalen metter hulpen Gods/ die ons zijn Ghenade wil verleenen.

Ex-

xtract ghetogen wt des Conincs laetste brieuen ende schriften/ by zijne C. M. ghesonden aen Mevrouwe de Hertoghinne van Parmen &c. met de laetste resolutie/ concernerende tfeyt vander religien. Num. 1.

TEN eersten: Aengannde de Placca-
ten ende ordonnancien/ soo oude als
nieuwe opt feyt der Religien/ dat zij-
e Mayesteyt verstaen hebbende den staet
aerinne hen vinden de saken vander Reli-
ien hier te lande niet en behoort/ aengaen
e sulcken Placcaten ende Ordonnancien/
et te worden verandert: maer datse beyde
o van de K. M. als syne Co. M. ter execu
en ghestelt werden. Ende wordt syne M.
el ghewaer den gront/ waer wt sulcken
uaet ghecomen is / oock dat het selfste in
er voeghen toeghenomen heeft/ ende soo
erre e ghestrect is / ghecomen te zijn door
e onachtsaemheyt/ slappicheyt ende dissi-
ulatie der Richteren. Ingeualle dan hen
er eenighe zyn/ diese niet en derren oft
illen ter executie stellen/ vreesende voor
enighen oploop/ so salmen zyne Co. Ma.
aer vā aduerterē/ op dat dieselue daer in
ver-

versie met cloecker mannen/ eñ die beter gesint zijn tot sulcker executie/waer vã in de voorseyde Landen gheen ghebreck oft faute wesen en can / daer soo veel Catholijcken zijn/ die God ende sijn Co. M. begheeren te dienen. Ende dat sulcx doende/ ende de voorseyde placcaten executerende/ is te verhopen / datmen lichtelicker ende eer alle schade die daer is / sal connen remedieren ende wenden / dan door eenich ander middel.

Ten tweeden: Aengaende d'Inquisiteuren des Geloofs/ belast zijne M. haer hoocheyt de handt daer aen te houdẽ/ dat deselne Inquisiteurs worden gheuordert in tghene dat hen beuolen is te exerceren/ ende te bedienen totter weluaert ende onderhoudinghe der Religien: wesende het ghene dat dienende is: midts de meyninge van zijn Mayesteyt is/ als dat de voorseide Inquisitie door de voorseyde Inquisiteuren volbracht worde/ ghelijck als het selue tot noch toe gheschiet is/ ende hun van Gheestelicke ende Wereltlicke Rechten weghen toebehoort. Het welcke niet nieus en is/ nademael sulcx altijt ghedaen gheweest is/ by wijlen K. ende noch syner Coninclicke Ma. tijden. Want anderssins de inconuenienten diemen vreest/ veel schijnlicker/ naerder ende grooter zijn souden/

ten

en ware/datmen ſulcx verſaghe/door den
oorſeyden Inquiſiteuren/ midts haer Of
cie volbrenghende/ende hen daerinne by
onde. Ende ouermidts haere hoocheydt
erckte/wat verlanck daer aen is/ſoo be-
eelt derſeluer/zijn M. al watſe vermach/
ierinne te handelen/ende te doen het ge-
e datter ſoo nootſakelijck is/ ende dat ſy
eenſins en conſentere/datmender eenige
nder ſakē voorneme ofte handele/wel we
ende hare hoocheyt/hoe ſeer dattet ſelfde
ijner Co. Mayeſteyt/ter herten gaet/ooc
vat vreucht ende vrede ſulcks der ſeluer
veſen ſal.

Ten derden: Nademael het heylich Con
ilie van Trenten alreets ghepubliceert/
vas/eñ daer toe niet anders en reſteerde
e doen/dan wat dexecutie aengaet/ welke
e Biſſchoppen competeert eñ cōcerneert/
o beueelt zijn Co. Mayeſt. hare hoocheyt
datſe hun alle mogelicke adres ende aſſiſtē
cie doe hebben/op dat ſulcx zijn effect krij-
ghe gelijck alſt behoort. Oock datmen ter
executie ſtelle/het gene dat aengaende vā
leuen ende de zedē der Geeſtelijcheyt te
reformeren/het voorſeyde Concilie van
Trenten geordineert ende ghesloten heeft
belaſtēde zijn Co. May. alſo wel haer hoo
cheit als ſyner Mayeſteit officierē/ eñ die
arē daer toe/alle gunſt/ernſte/eñ hulpe/

te doen/die van doen sal wesen. Ende ingevalle alsoo ghERequireert ware/datter van zijner Mayesteyt wegen eenighe prouisie moeste ghegheuen oft gheordineert worden/alsdan sal die terstont deselue laten expedieren/bysonder soo verre de Gheestelicke persoonen niet en wilden obedieren devoorseyde Reformacie/ te ordineren by de Bisschoppen/achtervolghende de ordinancie van tvoorseyde Concilie van Trenten.

Eyndelick/ende tot eender Conclusie/ dat/wat de Co. Mayesteyt haer hoocheyt schriftelick ontbiedt/als bouen/is het selfde dat van nooden is tot de weluaert vander Religie/ ende vanden lande van herwaerts ouer/ welcke sonder deselue niet deugen en souden/ende dat dit den middel zy/om die by der gherechticheyt/ in peys ende vrede te houden. Nademael dan haer hoocheyt siende is/wat daer aen ghelegen is/soo begeert zijn Co. Mayesteyt/ op een nieu/datse sulcken wech ende middel volghe/op dat het ghene dat voorschreuen is/ mach volbracht worden: ende datselue sal wesen het ghene/ daerinne zijne Mayest. de meeste vruecht ende vrede scheppē sal/ soo wel van haer hoocheyt/als van de Heeren diese by haer heeft/ den welcken haer hoocheyt tselfde behoort te beuelen ende be-

elasten/op dat sy hen daerinne employe-
en/ ghelijck als zijne Coninckliicke Ma-
steyt een goet betrouwen heeft/ datse nz
elgeren en sullen/ wetende dat het der-
luer seer aengenaem wesen sal/ daerne-
en ooc sy hun debuoir doen sullē/vā sulc-
en personnaigen als sy zijn/ende ghelijck
zijn ghehouden ten dienste van God eñ
ine Mayesteyt/ende ter ghemeyne wel-
aert vanden lande van herwaerts ouer/
nde van haer seluen int particulier.

Margarita/by der gratien Gods/ Hertoginne
van Parmen ende Placentie/ &c. Regente
ende Gouuernante.

LIeue ende wel beminde/ hoewel vā *Num. 1.*
der eerster vren af/ dat de Coninck
mijn Heere/ begost te regheren dese
Nederlanden van herwaertsouer/ soo wel
y het vernieuwen ende publiceren der
Placcaten eñ ordinanciē van wijlen alder-
noflijcster gedachtenisse Keyser Caerle/
mijn Heere (die Godt in zijn glorie hebben
moet) op tseyt der Religien/ gheratificeert
helaudeert/ende gheconfirmeert by zij-
e Co. M. als by tghene datse vlieden nae
er hant ouergheschreuen heeft/ oock als
ijne Coninckliicke Mayestet lestlick van
ier na Spaenien voer/ Ghyliedē altijts
hebt

hebt connen ſpueren den rechtſinniger
puer/ende kennen het duechdelijck hert
ſyner Ma. tot conſeruatie van ons oud
oprecht gelooue ende Catolicſche Religi
ende tot wtroeyinghe van allen ſeckter
ende ketterien in de voozſeyde landen van
herwaerts/ouer: So iſt niet te min/nade-
mael het ſyner Maieſteyt belieft heft ons
om ſeker oozſaecken / zijn alderheylichſte
vooznemen by zijn laet ſie bzieuen te ver-
uerſchen/ dat wy by ſonderlingen laſt des
ſelner/vlieden hebben willen voozdzagen
het ſelfde datſe ons geſchzeuen heeft/ het
welcke is in effecte/Als dat zijn Coninck-
lijcke Mayeſteyt gheen dinck ter werelt
meer begeerende/dan de voozſeyde Reli-
gie te conſerueren / ende zijn ghetrouwe
onderſaten van herwaertſouer te houden
in goedē peys ende vzede/ in ruſte ende in
eenicheyt/oock die te pzeſerueren vooz al-
ſulcken inconuenienten ende onraet/ alſ-
men gesien heeft in veel deelen der Chzi-
ſtenheyt/ dooz tveranderen der voozſey-
der Religien: Wilt ende verſtaet/ dat bey-
de de voozſeyde Placcaten ende ozdinan-
cien van wijlen Key. Mayeſteyt ende zij-
ner Co. Mayeſteyt gehouden ende gehee-
lijcken gheobſerueert wozden/gelijck ooc
de meyninghe van zijn Co. Mayeſteyt is/
ernſtelijck te doen onderhouden ende ob-

ſer-

rueren/wat by theylich Concilie vã Trẽ
n/oock wat hier ende daer te lande bide
ergaderde gheestelicke Staten/aengaẽ-
e de Reformatie der Gheestelickheydt/
heordonneert ende ghesloten is/ sonder
egens inne te contrauenieren/ten einde/
raffende de ketteryen/de zeden ooc ghe-
orrigeert worden. Voorts datmen alle
oordeel/gunste/ende assistencie doe den
nquisiteuren des gheloofs/int exerceren
an haerlieder officien. Item/ dat de In-
uisitie by de voorseyde Kettermeesters
hodreuen worde/ghelijckse tot nu toe ge
aen is gheweest/ende als haer van God-
icke ende wereltlijcke rechten wegen toe-
ehoort: het welcke zijne Co.M. oock ex-
resselijc by zyn voorseyde brieuẽ beueelt.
Achteruolgende dan sulck schrijuen zijner
Co.M.ende om der seluer gehoorsaem te
wesen/in een so heylich eñ fauorabel stuc/
hebben wy vlieden desen brief niet connen
aten te schrijuẽ/om vlieden te biddẽ/te re-
quireren/eñ inden naem van zijne Co.M.
wel expresselijck te ordonneren/ende te be
uelen/ vlieden hier naer ende inne te re-
guleren ende te voeghen/ volghende de
ordonnancie van zijn Mayesteyt/sonder
in eenich punckt oft Artijckel te contra-
uenieren. Oock dat ghylieden sulcks te
kennen geeft den Officieren/ende den ge-

nen vander Wet van de principaelste St
den vanden lande/ ende Hertoochdom v.
Brabandt/ten eynde/ hier nae haer te re
guleren/sonder dissimulatie oft conniuen
cie/op de penen in de voorseyde Placcaten
begrepen ende ghementioneert. Ende om
suckx te bat te doene/sult ghy committeren
ende deputeren/eenē Raetsheere wt uwen
Collegie(diemen nochtans van ses maen
den tot ses maenden sal mogen verande
ren/op dat een alleen niet al deure daerme
de beswaert en zy) welcke anders niet en
doe/dan gade te slaen int voorseyde landt
van Brabant/dat de Decreten vant heyli-
ghe Concilium van Trenten onderhoudē
worden/ende v lieden altijdts veraduerte-
re vant gene datter gaens is/om daerin te
versiene/na de intencie van zijne Mayest.
Ende op dat wy altijdts moghen weten
hoet metter voorseyde Religie staet/ aen-
gaende als bouen/ Soo begeeren ende be-
uelen wy v lieden/ghelijck bouen/ als dat
ghyliedē ons vā dry maendē te dry maen-
den alle dinck hoet vergaen zy/van stucke
te stucke schrijuen sult/nemende/ ingeual-
le van eenige swaricheyt/v lieden recours
ende toevlucht aen ons/ oft aende ghene
vanden secreten Rade van zijne Mayest.
op dat ons mach ghedaen worden het rap
port/ende de wete der saken/ aldaer wy
ins-

nsghelijcx eenen Raetsheere nemen ende
ommitteren sullen/die sulcx in sonderlin-
ghe besorghen sal/ende met v lieden ende
den ghenen die ghylieden daer toe depute
ren sult/zijn kentschap ende correspondent-
tie hebben. Ende op dat ghylieden in alle
het ghene bouen gheruert wordt/ te beter
verstaen moecht / wat zijne Mayesteyt
ernstelick wil/ soo hebben wy v lieden nef-
fens dese laeten daer by setten de punc-
ten der seluer Mayesteyt brieuē/ ende an-
der schriften/soo veel dese materie concer-
neert/om na hetluyden ende inhoudē der
seluer/v lieder te voeghen ende te regule-
ren sonder faute. Daermede lieue ende
wel beminde/beware v liedē God de Hee-
re/in zijn Goddelicke gracie.

Gheschreuen tot Bruessel opten xviij.
dach van December 1565. H.V.
Onder stont.
Margarita.
Vvat neerder vvas onderteeckent.
D Oeuerloepe.
Buyten opten rugge stont, Aen onse
lieue ende vvel beminde Can-
cellier, ende lieden van des Co-
nincx Raede, in Brabaut.

Die

Num.1. Die Cancelier ende luyden vanden Rade ons Heeren des Co. geordineert in zijne Land ende Hertochdomme, van Brebandt end van Ouermaze.

Den brief vanden Cancellier aende Steden van Brabant.

BEsondere heeren eñ goede vrienden wy seindẽ v hierinne de copie vandi beslotenen brieuen eñ vãden extrac te ons byder hertoginnen van Parma ei playsance Regente eñ Gouuernãte vandi landẽ van herwaertsouer gesondẽ v eñ ee nen yegelicken van vlieden so verre alst ú hen is ende v aengaen mach vã wegẽ ons heeren des Con. expressełick ordinerend ende beuelende ende niettemin vandẽ on sen versuekende dat ghy v nauolgende d inhouden vanden seluen beslotenen brieu eñ den goeden wille eñ expressen beuele van onsen heere den Co. inde voorsz. besl tene brieuen eñ extracte verhaelt/ vuech eñ reguleert. Ende des niet en laet/ wan die goede gelieste van zijnder M. sulck is Gesondere heerẽ eñ goede vrienden ons heere God zy met v. Gescreuẽ ind Stad van Bruessel den lestẽ dach Dec. An. 156 Onderteeckent h D. Jacuwees/ Ende o ten rugge stont gescreuen. Onsen beson deren heeren eñ goeden vrienden Marc graue/ Borgemeesteren/ Scepenen end Raede vander Stadt van Antwerpen/ e noch. recepta noua Januarij.

Ae

Aen mijnen Heere den Cancellier/ende andere *Nume.* 2.
vanden Rade ons Heeren des Conincs in
Brabant.

Gheuen in alder ootmoet te kennen die Borghemeesteren/Schepenen ende Raedt respectiue van die vier hooftstedē van Brabant/hoe dat sy Supplianten elck int besonder dese voorleden daghen hebben ontfangen sekere besloten brieuen/van uwer Eerweerdicheyt/ van date den vij. deser Maent Januarij/ met die Copie van sekere extractē/ in substancien ghenomen wt den lesten Brieuen ende gheschriften/van zijnder Mayesteyt aende hoocheyt vander Hertoginnen ghesonden/ende oock een Copie van eenen besloten Brief/vander seluer heurder hoocheyt aen uwer Eerweerd: geschreuen/ op dinhout vanden voorsz. extracte/begrijpē de in effecte drie puncten/beroerende don- 1
derhout vande placcaten/op de extirpatie
van de Heresie gemaect: der effectuatie vā
die Geestelicke Inquisitie: eñ onderhout 2
vanden Consilie van Trente. Ende want 3
byden voorscryden eersten punckte zijn 1
Mayesteyt schijnt alle de schult te imputeren den Rechteren/ende also onder andere de supplianten diewelcke daermede int particulier ghenoteert worden/by het wt seyndē vādē voorsz. extracte eñ belastinge bi uwe Eerweerdichedē aē hē gedaē/daer

De requeste vande Hooftstedē aendē raet vā Brabant.

Placcaten

nochtans die voorsz. Supplianten dien aẽgaẽde noyt in eenige faute en zijn geweest van tgene des voor hen is gecomen / ende tot heurder officie heeft gestaen / so sy alleenlijck die Iudicature zijn hebbende / vã tgene des voor hen wordt gebrocht / ende daer op sy worden gemaent byden Officieren vandẽ Prince / diewelcke het veruolch ende bedrijf vander Iusticie principalick zijn hebbende / by tnemen vande Informacien precedente / appreheuderen ende accuseren van alle Delinquanten: Ende dat anderssins oock soo goede toesicht is ghenomen / ende soo goeden debuoir gedaen / somen wel bewijsen can byden Prochiaens / ende andere die daer af de beste kennisse hebben / dat die sake vande Catholijcke religie / binnen die voorsz. Steden tegẽwoordichlijck in beteren staet is / dan dieselue is gheweest in veel voorleden iaren: soo hebben die voorsz. Supplianten den voorsz. uwer / Eer. (dien tseluc kennelic mach wesen) wel willen requireren eñ bidden / zijne M. daer af te informeren na der waerheit ende denseluen daer by af tenemen / die quade suspitie eñ Impressie / die zijne M. door quadẽ aenbrengẽ mach zijn gemaect.

2 Inquisitie Maer so veel den tweeden punct // beroerende de Geestelicke Inquisitie / ende ooc den lesten puncte concernerende het onder

houdt

hout vā dē consilie aengaet/zijn de voorsz. Suppliantē seer verwondert dat uwe eerweerdicheden die voorsz. extracten metten Brieue van heurder hoocheyt ontfangen hebbende/der seluer niet en hebben geremonstreert/dat deselue puncten binnen desen lande van Brabant/niet en connen oft mochten ingebrocht oft onderhoudē werden/maer dat deselue uwen Eerweer. den Supplianten hebben gerequireert/ eñ vā wegen zijnder M. belast/hen volgende dē seluen te voegen ende te reguleren/ daert tselue in diuerse respecten so wel aengaende dinnebrengen vander Geestelicker Inquisitie/als diuerse punctē vanden voorsz. Concilie soude wesen expresselick ende directelick/teghen de Blijde Incoemste ons Heeren des Coninck/ende den ouden rechten/vsancien/hercomen/ende preuilegien vanden lande van Brabant/soo by diuerse goede documēten is blijckende/ a dat binnen desen lande van Brabant die Geestelijcheyt geene Iurisdictie en heeft gehat/ dan de Bisschop van Camerijck ende Vuticke/ende dat alleenlick tusschen wereltlicke personen in drye saken/van validiteit ende inualiditeyt van Testamentē/vā houwelicsche voorweerdē/eñ van geamortificeerde goeden/die hen van oudts is toegelaten/sonder dat sy volgende den voorsz.

a Bydē iij articule vā dē tweedē toebrieftot ter blijder Incoēste.

ouden

ouděrechtē vā desen landevāGrabant ee nige voordere kēnisse oft Iudicature hebben genomē oft mogen nemen/ vā eenige andere sakē/gelijckerwijs daerōme Hertoch Philips van Bourgognien by zijne Constitutie eñ Edicte vanden derden Januarij 1400 ende seuenenveertich / heeft verboden allen ondersaten van desen lande van Grabant/op de pene van confiscatie van alle hare goeden/ eñ andere corporele straffinge yemanden voorden voorsz. Geestlicken Rechtere te doē dagē/ofte eenige monitien/citatien oft andere gebodē te verwervē/in eenigē sakē/ten waer dat hy eerst waer gecomen bydē Officierē eñ Wethouderen vanden hooftsteden/ daer onder de Partijē warē gesetē eñ dē seluen hadde te kennen gegeuen die sakenwaerō sy voor den Geestelicken Rechtere wilden procederen/ende dat die saken by den seluen waren beuonden/dat na den Rechten ende Preuilegien des lants vanGrabant/ die kennisse aldaer ware behoorende/ende dat sy den seluen partien daerom hadden gheconsenteert hen metten Geestelijcken recht te moghen behelpen/alles om te verhueden/dat de goede ondersaten by d Geestelicker Iurisdictie niet en soude werden belast eñ ghemolesteert/contrarie heuren rechtē eñ Preuilegien/eñ dat die Ouerhz ende

Hertoch Philips vā Bourgongien.

eñ Autoriteyt vanden Princē ooc niet en souden wordē verminderi. Gelÿckerwÿs ooc wÿlē goeder memoriē Co. Philips vā Castilien daerom bevindende dat de Geestelicheyt by middele van Geestelicke Cōservatoriē/ouer der wereltlicke autoriteyt warē vsurperēde/heeft by zÿnen Placcaet vā den iiij. Octob. anno xvc. verboden van sulcke conseruatorien/ hoedanich die souden mogen wesen binnen desen Lande van Brabāt meer te vserē/op die peen vā ouer hoorichheyt/ende daer af gepunieert eñ gestraft te worden. Gelÿckerwÿs oock zÿne voorsaten by heure blÿde Incoēstē/eñ diuerse andere Preuiligien/hebben den lande toegeseÿt/gelooft eñ gesworen/ dat sy niet en souden gedoogen/dat de goede ondersaten eenichsins voordere met den Geestelicken Iurisdictien en souden wordē belast ende getrauallierk/dan aengaende de voorsz. drÿe saken/gelÿck is blÿckende onder andere by den Brieuen van wÿlen dē voorsz Hertoch Philips vā Borgonien vā den xx. Octob. veerthienhondert. Li. Ende den xxvij. Nouembris. 1457. Daer by hy heeft ghelooft den goeden Ondersaten des lants van Brabant te doen behoeden van alle onbehoorlicke eñ onredelicke hanteringe der geestelÿcker Iurisdictie/ eñ nz te gedoogen van wat conditie oft staet hy ware van wegen der Geestelicker Iurisdictie

Coninck Philips.

Hertoghe Philips

dictie soude worden ghedacht/ghemolesteert ost belast/vor dere dan na dē voorsz. Rechten des lants van Brabant behoort/ende men in tijden zijnre Voorsaten geplogen heeft/ende dat soo verre yemandt ter contrarien dede/dat hy tselue soude doen afdoen/ende die Ondersaten daer af ontlasten/ende den genen die dat gedaen ost ge docht hadde/te doen corrigeren/anderen ten exempel. Dwelck oock zijn nacomelingen Hertogen van Brabant/eñ sonderlinge wijlen onsen Heere den Keyser by zijne blijde Incoemste/ende additien der seluer hebben geconfirmeert/eñ van nieus gheloeft te onderhouden/ ende doen onderhouden/Ghelijck oock expresselijck heeft gelooft/ende beswozen onse Heere die Coninck by den naestlesten ende lesten articulen van zijnder blijder incoemsten. Sulcks dat het toelaten vande Inquisiteurs by dē stoel van Roomen ghecommitteert/soude wesen in diuerse respecten tot verminderinge vander autoriteyt ende Iurisdictie vanden Prince/ende groote belastinge vā den ondersaten/tegen de voorsz. oude rechten ende Preuilegien vanden lande. Niet alleene midts dien/ dat de Prince sonder consente vanden Statē vandē Lande niet en vermach zijne ouerheyden ende gerechticheden diminueren/ (dwelck nochtans

Keyser Carel.

Coninck Philips de tweede.

sou-

soude geschieden/toelatende binnen desen lande der geestelickheyt/ oft anderen Ouerheyt/ende heerschappÿe ouer den weereltlicken Persoonen/voordere dan sy van oudts hebben gehadt/ Eñ dat andersins zÿne M. heeft gelooft ende geswozen/ soo voorsz. is/ sulcx niet te gedoogen: maer ooc by dien/ dat de procedure ende forme vande voorsz. Inquisitie in haer seluen soude contrauenieren/ den voorsz. ouden Rechtẽ ende Preuilegien vanden Lande/ daer by de Prince heeft, geloeft ende gesworen (so blÿckende is by de voorsz. Brieuen vā hertoch Philips/ by onsen heere den Coninc oock gheconfirmeert) dat hy den Steden/ Vryheden ende Lande van Brabant/ ende die Ingesetenen der seluer/ sal doen handelen in alle saeckẽ met võnisse eñ met Recht naden rechten vanden Steden eñ Banc-ken/ daer/ ende so van oudts behoort/ ende schuldich is te geschiedene/ sonder die sake elders te doen oft te laten betreckẽ/ oft eenige geboden oft verboden ter contrarien van dein te laten ghescheden/ eñ wederomme byden Lv. Artÿckel vander blÿder Incoemsten ons heeren des Coninck/ datmen niemanden/ binnen desen Lande van Brabant geseten zÿnde/ en sal mogen apprehenderen/ sonder voorgaen‹d›e informacie/ die Dofficieren vander plaetsen schul-

De blÿde Incoẽste.

schuldich zijn te nemen: Eñ by andere Preuilegien datmen den seluen binnẽ den derden dage sal schuldich wesenticht eñ aensprake te doene/ende daer op tot zijnder defensien laten comen. Waer deur de voorsz. Suppliantẽ niet en connẽ verstaẽ dat zijne M. contrarie den voorsz. ouden rechten ende Preuilegien/ende die ghelooften den Landen ghedaen/ende gheswozen/eenichsins soude willẽ ofte begeerẽ dat die voorseyde Inquisitie binnẽ desen lande vã Brabant souden geschiedẽ/ost ooc dat twoorsz. Concilie onderhouden ende geeffectueert worde/voordere dan aengaende den leuen vander Gheestelickheydt/ ende anderen puncten der hoocheyt van zijne M. eñ den Preuilegien ende rechten vanden Lande/ ende den preiuditie vanden Ingesetenen desselfs niet concernerẽde noch contrariẽde. Also oock twoorsz. Extract wert geseit dintentie van zijne M. daer by te zijn/ dat die Inquisitie soude geschieden by de voorseyde Inquisiteurs/is expresselic gerestringeert met dese woorden/gelijck deselue Inquisitie is gedaen ende onderhoudẽ tot nv toe/dwelck binnen desen lande van Brabant niet en is geschiet/ende daerom oock niet en can verstaen worden den wille van den Prince te zijn/dat onder tdexcele vande voorseyde Generale declaratie/beroerende

Des Coninex brieuen.

ende die voorsz. Inquisitie / aenheurder hoocheyt/als Gouuernante van desen Nederlanden/ouer gesondẽ yet soude geschieden binnen desen Lande van Brabant gelijck biden Extracte voordere can bemerct wordẽ / aldaer zijne Ma. expresselic heeft verclaert zijne voorsz.intentie geene nieuwichz te zijne/mitsdiẽ die voorsz. Inquisitie altijts soude zijn geschiet binnẽ dẽ tijdẽ vand Key/M. eñ die zijne/dwelc binnẽ dẽ Lande vã Brabãt niet en is geweest/sulcx datmen daer by claerlic beuint dẽ wille vã zijnre M.niet te zijne dz die voorsz. Inquisiteurs ende Inquisitie binnẽ desen Lande van Brabant souden toegelaten wordẽ eñ geschieden/ofte soude anderssins moeten bekent wordẽ/ dat zijne M. dien aengaende soude zijn qualijck gheinformeert/ende teghen die waerheyt ghepersuadeert/ dat die voorseyde Inquisitie alhier oock souden zijn gheobserueert geweest/eñ den Preuilegien van den lande niet en soude cõtrarieren/mits dien dat deselue Preuilegien ende Rechten vanden Lande zijn euidẽt eñ dat oock is notoir dat die voorsz. Inquisitie ende Inquisiteurs dien volghende hier te Lande niet en hebben moghen ghe-admitteert worden / noch en zijn toegelaten geweest/maer ter contrariẽ dẽ houe wel is kennelijck/dat inden Jaere xlix. eñ

alsmen

alsmen binnen desen Lande van Brabant d'Inquisitie heeft willen introduceren/ gelijck in anderen aenliggende Landē mochte zijn geschiet/ wijlen onsen Heere dē Keysere ende der Coninginne Marie voorden seluen Regeerende/ soo vele is gheremonstreert/ dat dieselue Inquisitie binnen desen Lande van Brabant gheen voortganc en heeft gehadt noch mogen hebben/ soo oock inden Iare LV. lestleden als van weghen onsen Heere den Coninck eerstmael tot desen Lande ghecomen zijnde/ die Placcaten op de voorsz. Inquisitie ghemaect by mijnen Heere den Cancellier/ doen zijnde/ oft den Raet van Brabant aen dē voorsz. Steden waren wtgesonden/ zijn dieselue terstont/ na sekere Remonstrantien/ dien aengaende ghedaen ghereuoceert ende herboden gheweest/ als contrarierende den Rechten ende Preuilegien/ ende de gemeyne weluaert van desen Lande/ waer duermen oock niet en can gheseggen/ dat den voorsz. Inquisiteurs die voorsz. kēnisse ouer den Wereltlickē luydē binnen desen Lande van Brabant/ by weghen van Inquisitie oft anderssins soude competeren/ naden Geestelicken ende oock Weereldtlicken Rechten/ Midts dien de Weereldtlicke Princen Potestaten ende Magistraten/ van allen ouden tijden de Ouerheydt heb-

hebben ghehadt ouer heure ondersaten/ oock vanden Geestelicken saken/ immers voor soo vele die Jurisdictie/ende der Ju-diciele kennisse ende correctie heeft aenge-gaen/Ghelijck daer af ghetuyghenisse ge-uen/niet alleenlijck menichuuldige goede constitutien vanden Keyser Justinianus/ ende meer andere inden wereltlicken rech-ten geincorporeert/maer ooc diuerse decre-ten ẽn constitutiẽ der Geestelicke Rechtẽ/ daer by tselue dẽ wereltlicken Potestaten ende Magistraten wort bekent ẽn toege-laten/dwelc by den lesten constitutien van den seluen Geestelickẽ Rechtẽ/nz en wort geuondẽ dẽ voorsz. Magistraet afgenomẽ te zijn/besõdere tusschẽ ẽn ouer dẽ werelt lickẽ Persqnen/daer deure der seluer Gee-stelicheyt niet en is ghepermitteert extra terras Ecclesie/ende besondere binnen de-sen Lande van Brabant/ouer den werelt-lickẽ personen eenige Jurisdictie te exerce-ren/voordere dan dieselue hen van outs is toegelatẽ geweest/so ooc claerlic bewijsen de menichuuldige ordinanciẽ ẽn goede cõ-stitutien by den Princen van desen Lande oc op die Geestelicheyt/so aẽgaẽde tver-crijch vanden wereltlicken goeden/ophef-fen van thiendẽ/exercitie van heurder Ju-risdictie als oock opt stuck vander Heresie/ ende tot extirpatie der seluer ghemaeckt/ vol-

De gescre uen rechtẽ

Der Prin cen ordinã cien.

volghende den welcken daer af die kenni
se den wereltlicken Rechteren is ghebleu
ouer heure wereltlicke Ondersaten) end
meer dergelijcken/ diewelcke noch op de
dach van heden seer strickelijck worde̅ o
derhouden: sonder dat die Geestelickhe
daer tegens yet is gedoocht te doen/ oft t
attemteren: gelijck oock geene rescriptie
Apostolicke hier te lande en moge̅ geeffe
tueert worde̅/ sonder expressen consent e
wille vande̅ Prince/ die deselue schuldich i
te becorten en̄ te repellere̅ (gelijcmen ooc
dagelijcx is doende) in allet tgeene des de
Rechten ende Preuilegien vanden land
soude moghen contrarieren. Mits welck
Preuilegien/ gerechticheden/ liberteyten
ende onbeduchte administratie van Justi
tie desen landen (staende principalijck o
de negotiatie ende hanteringe vande̅ bu
ten Coopman) soo groot zijn ghewordet
daer by der voorsz. veranderinge en̄ nieu
wicheden lichtelijc alle die voorsz. frequ
tatie soude worde̅ veriaecht/ dwelc soud
causeren de geheele desolacie ende ruyn
vanden seluen Lande/ soo dminste rumoe
dat daer af is gecomen tot meer stonde̅ g
noech heeft bewesen/ by den preparatie
vanden vertrecke vande Vreemde natie
ende Coopluijden/ daer by t'Lant van Br
va̅t principalick is staende/ ende tandere

Den voorspoet ende bederffenisse der landen.

tijde

tijden wijlen onsen Heere den Keysere is bewesen/ende men tegenwoordelijck met ter daet apparentelijck can ghesien. Ende soude oock groote nieuwicheyt eñ contrarie den expressen Preuilegien vanden Lāde wesen/eenigen nieuwē Commissaris sonder consente vanden staten vanden lāde te ordinerē indē Rade van Brabant/ eñ veel meer denseluē tot Superintēdētie te stelle ne eenige vandē Secretē Rade/also byden Preuilegien van wijlen Hertoch Philips vanden Jare xiiij.hondert xliij.is dē Lāde gheloeft ende toeghesteyt/dat sulcx ten eewighen daghen niet en sal ghedaen noch toeghelaten worden. Deur welcke nieuwicheden so verre die Coomanschappen/ ende hanteringhe werde veriaecht/ soudē die Stedē eñ Landen daer af dependeren/ niet alleen worden gebrocht tot heure oude desolaetheit(so deselue voortijt warē al eer die voorsz.frequentatie hier te lāde bekent is geweest)maer soudē teenemale indē grōt blijuē bedoruē/mits diē dat nz alleenlick die Steden Vrijheden ende Dorpen/maer oock diuersche particuliere Ingheseten henne goeden ende innecomen so hebben belast ende beswaert/ten respecte vander hoogher weerde vanden seluen/ (deur de voorsz.negotiatien eñ frequentatien so seer gemeerdert zijnde)dz sy lijdēde

Den Commissaris opter religiē.

De belastinge der Landen.

die voorsz. groote veranderinghe/dieselue met allen heuren goedē/die hen soudē blijuen/niet en souden connen veruallen. Also niet alleenlick die voorsz vier hooftsteden/ maer oock alle andere Steden eñ plaetsen/ meest deur die groote diensten den Prince gedaen/ende anderssins so vele zijn belast/ dat sy lijdende de minste verminderinghe van heureninnecomen (die by der negotiatien ende frequentatien vanden buytē luyden zijn staende) heur lasten niet en soudē connē veruallē/maer daer bi soudē wordē geruineert/eñ by consequentie ooc allē dē rijcdom vandē lande/eñ Ingesetenen desselfs rentē op die voorsz Stedē hebbende/ dwelc wel behoort gepōdereert eñ zijnder M. ondwesen te wordē/als zijnde eē sake van so groote gewichte eñ preiuditie: Diewelcke eens verloren zijnde namaels met geēder macht en soude recuperabel wesen gelijc die voorsz Suppliantē ooc niet en geloouen dat zijne M. daet af te rechte geinformeert zijnde/volgende zijne Innegeboren Princelijcke goedertierenheyt yet soude willen doē tot so groote diminutie van zijnder hoocheijt/eñ sware belastinghe eñ geheele desolatie vanden Lande eñ Ingesetenen der seluer/ende dat ten ockesuyne vā der Religie/diewelcke in gheene omliggē de Landen min ghebreckes dan alhier is lij

den-

dende/eñ daer af die gebreken (indiẽ daer
eenige ſouden mogen weſen) volgende dẽ
ouden Rechten eñ Preuilegiẽ vandẽ Lãde
eñ ſonder deſelue te contrauenierẽ/anderſ
ſins wel connen ghecoerceert eñ gherepri-
meert werden biden ordinariſen Richterẽ.
Sulcx dat die voorſz. Supplianten ontfan
ghen hebbende/de beſloten Brieuen van
uwer Eerweerdicheden daer by den ſel-
uen (buyten der Intencien vanden Prince
eñ tegen der blijder Incoemſte eñ Preuile
legien vandẽ Lande) ſchijnt geordineert te
zijne/hen binnen deſen lande van Brabãt
oock te moetẽ reguleren/volgẽde de voor-
ſeyde generale gedeclareerde Intentie vã
zijne M. den Supplianten oft Ingeſetenẽ
van Brabant int beſondere niet belaſten-
de) eñ dat ſo wel aengaende der voorſz. In
quiſitie als onderhout vanden voorſz. Cõ-
cilie/ſonder te diſtingueren in wat punctẽ
uwer Eerweerdicheyt verſtaet/dat tſelue
by de Suppliantẽ ſoude moegen geſchiedẽ
Ende alſo byden ſeluen uwen Eerweerd.
metter voorſz. Inquiſitie ende onderhout
vanden voorſz. Concilie belaſt zijnde/ wt
dien het voorſz. extract van zijnder M. hen
niet en ghebiet/noch oock en can verſtaen
worden/te gebiedẽ oft belaſten/wtredenẽ
voorſz. noch oock eenige forme vã ſtatute/
oft ordinãcie hebbẽde. So zijne M. volgeñ

zijnder blijder Incoemſten (binnen deſen
Lande van Bꝛabant eygene ſtatuten/ oꝛdi
nancien/edicten oft andere gebodē en ſou-
de mogen doen/oft maken dan by aduyſe
eñ deliberatie van uwer Eerweerdichedē
En hebben die vooꝛſz. Suppliantē hen ooc
aen niemanden connen beclagen noch her
biedinge/ontlaſtinge/ of naerdere verclee
ringe vander vooꝛſz. uwer Eer. oꝛdinan-
cien/connen verſuecken/dan aenden ſeluē
uwer Eerweerdicheden/die alleene hē zijt
belaſtende/by beuel van hen te voegen en-
de reguleren/volgende den vooꝛſz. extrac-
ten/die op hen int beſondere het verſueck
niet en zijn ſpꝛekende/ den welcken die
vooꝛſz. Supplianten daeromme ootmoe-
delick zijn biddende/dat uwer Eerweerdi
cheden belieue(volgēde de blijde Incoēſte
eñ den Pꝛeuilegien vandē lande/ byder ſel
uer uwer Eerweerdichedē/eñ ooc de Sup
plianten beſwoꝛen tonderhouden ende te
doen onderhoudē.) Die vooꝛſz. oꝛdinanciē
eñ beuelē te herbiedē/ende den Supplian-
ten te ontlaſtē/aengaēde de vooꝛſz. Inqui
ſitie/ende vooꝛts ooc beruerende dē onder
hout vandē vooꝛſz. Concilie/ymmers vooꝛ
ſo veel aengaet dē punctē der hoocheyt vā
zijnder M. ende den Pꝛeuilegien/ende ge-
rechticheden vanden lande contrarierēde.
Eñ naerdere te verclaren die punctē daer-
inne

inne uwer Eerweerdicheyt verstaet / dat tselue Concilie sonder inconuenient ende quetsinghe van yemanden / sal moghen/ binnen desen Lande onderhouden worden ten eynde dat deselue Suppliantẽ in sakẽ van sulcken Importancie mogẽ versekert wesen/ende eenen yegeliken contentemẽt geuen/ofte anderssins soudẽ genootsaect wesen/ van eets weghen/die saken den an deren Lieden vanden Lande ẽn staten des selfs/te kennen te geuen/dwelck den dien ste vanden Prince soude moghen verach teren/ ende die Supplianten lieuer soudẽ hebben verhuet/

Hier na volcht de Antwoorde op die voorsz. sup plicatie ghegheuen/by den Rade van Bra bant. *Nume. 2.*

Thof gesien ende geuisiteert hebben de dese Supplicatie/metten stucken daerinne vermaent ende daer op rij pelijck gedelibereert hebbende/ ende van als rapport ghedaen aen de Hertoghinne van Parma ende Playsance etc. Reghente Verclaert/op die drie puncten hierinne be grepen/tghene/ende alsoo hier na volcht/ 1
Eerst aengaende het onderhoudt vanden Placcatẽ Placcatẽ ẽn ordinancien ruerende de He resie/ dat die Intẽcie van zijnder M. ẽn vã der voorsz. Regẽte niet en zijn gheweest/

ende oock noch niet en zijn die Supplianten oft yemanden van hen te belastene oft noteren vã eenige sorgeloosicheyt oft negligencie/ruerende die voorsz. onderhoudenisse der Placcaten. Maer also zijne M. eñ heur hoocheyt voor die Conseruatie ende Obseruancie des heylighen Catholicken ghelooue so sorchuuldich zijn/ eñ dat sommige Officiers ende Rechters hen so neerstich niet bewesen en hebbẽ/ als sy wel hadden mogen doen/ hebben eẽ Generael vermaninge(nochtans sonder belastinge van yemanden) wel willen doen eñ latẽ wtgaẽ gelijc eertijts by tijdẽ des Keysers Carels hoochlooflicker gedachtenisse eñ by tijdẽ zijnder tegẽwoordiger M. wel dicwils geschiet ende gedaen is geweest/ ende mogẽ die Supplianten wel vrijelijcken dat vertrouwen hebben van de vorsz. Hertoginne Regente dat heur hoocheyt den Officieren ende Wetten(heur debuoir in tghene voorsz. is doende) wel mildelijcken aen zijnder M. recommandeert.

Ende voor soo vele beroert d'Inquisitie aengesien datmẽ niet en beuint dat zedert den Jaer xvhondert ende V. eenighe executie vander voorsz. Inquisitie in Brabandt is geweest/ thoff vercleert (achteruolgeñ tghene dat heur hoocheyt den seluen Houe heeft gheaffirmeert) dat die meyninghe

van

van sijnder M. niet en is gheweest (gelijck die selue aen heur hoocheit gescreuẽ heeft) eenige nieuwicheit inne te brengene/ maer dat die Rechten/ Preuilegien/ Costuimen/ Hercomen, ende Vsancien slants van Brabant onuerbreeckelick onderhouden ende gheobserueert worden. Ende dat dien achteruolgende die Suppliantẽ niet en sullẽ metter voorsz. Inquisitien belast oft beswaert worden/ heur Luyden recommanderende ende belastende die neerstige Obseruantie der Placcaten ende Ordinantiẽ zijns Ma. achteruolgende heure presentatie a hier geruert. Verclarende voorts aengaende tpunct des Cõcilium van Trente/ dat die meininge zijnder M. niet en is/ dat het selue Concilium anderssins sal geobseruеert worden/ dan sonder preiuditie van de gerechticheden/ hoocheden ende preeminentien derseluer zijner M. ende ooc vã zijnen Vasallen/ Steden ende Ondersaten/ ghelijck desen hour breet toegescreuen is gheweest/ van welcken scrijuen den Supplianten (op heur versueck) Copie ongheweigert sal zijn.

a. Dit en is so niet/ noch en sal sulcke presentacie in haer Requeste niet vonden worden.

3. Het Concile.

Ende belangende die Commissarisen al daer geruert/ dat die meininge zijnder M. niet anders en is/ dan gelijc het principael Remedie tegen die Sectẽ ende Ketterien/ ende tot onderhoudinge der Catoliker Re-

4. Dẽ Cõmissaris.

ligie gelegen is in goede Scholen der Kinderen/goede Predicanten des volcks / ende inden Reformatie der manieren vande Geestelicheyt(waerinne byden voorseidẽ Concilie versien is)dat een yeghelijck / eñ insonderheyt die Prouinciale Raden ende Magistraet vanden goeden Stedẽ die hãt neerstelic daer aen willen houden/ houdẽde eñ hebbeñ dieselue Magistratẽ (tot diẽ eynde) goede correspondentien metten Raden Prouincialen/ende dieselue Radẽ met ten secreten Rade. Om(wesende bi der hãt van heur hoocheyt) derselner daeraf rapport te moegen doene: sonder datter mede ghemeynt wort dat dit Hoff/oft die Steden van Brabant/den voorsz. secretẽ Rade onderworpen sullen zijn/ maer alleenlijck ten eynde dat sy gelijckelijck die hant aen tgene dat voorsz. is/ houdẽ/ oft dat dit Hof (den seluen sulcx goet dũckende) hẽ stracx sal moghen addresseren aen die voorseide Hertoginne/Gedaen inden Rade vã Brabant den xxiiij. dach van Meerte xv. hondert lxv.[a] voor Paesschen geteeckent.

Byden Griffier P. de Lange.

a Dit is 1566. nae de ghemeyn maniere vãt scrijuẽ des Rijcx.

De Copie van het verbont vanden Edelen.

EEnen yegelickē sy kundich die desen tegenwoordigen brief sullen sien oft hoorē lesen dat wy hier ondē geschre-uen hebben behoorlick ende te vollen ver-aduerteert eñ geinformeert geweest / hoe dat een hoop vreemdelingē / ende geēsins geaffectioneert / ten weluaren vandē Lan-de van herwaertsouer / niet teghenstaēde datse geen groote sorge en hebben / van die eere ende glorie Gods / ende oock mede vā het weluaren vā die gemeynte / maer alleē suecken te versaeden harer eygen ambitie ende Giericheyt / Ja al ist tottencostē van den Coninck ende van alle zijn ondersatē / nochtans voor haer nemende valschelickē die groote affectie die sy hebbē / tot het on-derhoudt van het Catolicxse Geloof / en-de eendrachticheyt van tghemeyn volck hebben so veel verworuen van zijne Ma-yesteit / duer middel van schoon bewijs / eñ valsche onderwijsinghe / dat hy hem heeft laten persuaderē / te willē tegens zijnē eet ende hope inden welcken hy ons altoos heeft onderhouden) niet alleenlick gheen-sins versoeten / die Placcaten eertijts ghe-maeckt opte Religie / maer deselffste mede te renforceren ende sterck te maecken / ende by sonderlinghe in te brenghen / met alle ghewelt / die Inquisitie / die

welcke

welcke niet alleenlick en is onrecht eñ con-
trarie allen Rechten Geeſtelicke eñ Weer-
licke/ende verre te bouen gaende/die alder
grootſte Barbarie/ die oyt gheprактiſeert
is geweeſt onder de Tyrannen/ maer oock
ſulcke/dat ſy niet en ſouden mogen dan te
tenderen tot grooter oneere des naeme
Gods/ende tot een geheele verderffeniſſe
ende deſolatie van deſe gantſe Nederlan-
den/alſo dat onder het decxſel van valſche
Hipocreſie ofte beueÿſtheit van ſommige/
ſy ſouden te niete doen alle ordinantien eñ
policien/ſouden oock aboleren alle gerech-
ten/ſouden crencken alle authoriteyten eñ
machten van alle oude wetten/coſtuymen
ende ordinancien ouer lange van allen ou-
den hercomen gepractiſeert/ ſouden oock
wechnemen/om vrÿlick inden Staten van
den Lande te ſpreecken/ſouden te niete doē
alle oude preuilegiē/vrÿheden ende immu-
niteyten/ſouden oock niet alleene maecken
die Borgers ende Inwoonders van deſe
landen eeuwighe ende allendighe ſlauen/
van die Inquiſiteurs/ volck van gheender
eſtime/maer onderbrengende ſonderlinge
dOuericheit / Officieren / ende allen den
Adel/in die genade van huer doorſoeckin-
ghe ende viſitatie/ende eintlicken ſouden
ſtellen/allen goeden ende ghetrouwen on-
derſaten van den Coninck/ in merckelicke
ende

ende continuelicke periculen van huer lijf ende goet / doer welcke middelen niet alleene die eere Gods ende het heilige Catolicsche geloof (welck syluiden nemen voor te staen) soude grootelick wesen geinteressiert / maer oock de Maiesteit vanden Coninck ons hooft / soude wesen vermindert / ende hy in groot affset ende perickel om te verliesen alle zijnen staet / ter oorsaecken dat die gewoenelicke treffelicke hanteringen ende coopmanschappen souden cesseren ende stilliggen / dambachten ouer ghegeuen ende niet geacht / die Garnisoenen ende die Frontiersteden weinich verseckert / het ghemeene volck altijt gheinuiteert / tot contumelie ende meuterie / metten cort sten en salder niet connen naolghen / dan een afgrijselicke confusie ende ongeregeltheit in allen dinge. Wy hebbende alle dese saecken wel gewichticht / ende rijpelick ge considereert / ende voor oogen nemende de vocatie oft roepinge / tot welcke wy zijn ge roepen / ende tot het deuoir oft behooren / tot welcke alle getrouwe vassallen van zijne M. ende sonderlinghe die Edelluyden zijn gehouden (die welcke in dese saecke zijn assisterende zijn voorseyde Ma. om duer huer gereede ende willichlicke diensten te mainteneren ende voor te staen / zijn authoriteit ende grootheit int voorsz. ende wel-

uaren

varen van tlant) hebben wy gheacht end[e]
noch mits desen achten / dat wy onse be
hoozen niet en moegen voldoen / dan alleen
licken wederstaende ende tegencomend[e]
totten voorsz. inconuenienten / mits oock
soeckende om te voorsien / tot versekerhei[t]
van ons lijf ende goet: ten einde om niet w
geset te wesen / tot een Aes ofte Roof van
alsulcken / die welcke onder het decxsel van
die Religie / hem selfs souden willen rijck
maecken met ons goet ende bloet / door
welcke redenen wy hebben gesloten ende
met gemeender stēmen voorgenomen / om
te maken een heilige eñ wterlicke confede-
ratie eñ alliantie / belouende ende ons ver-
bindende deen aen dander / met solemnele
Eede / om te wederstaen met alle onse ma-
cht die voorsz. Inquisitie / dat dieselue In-
quisitie niet en sal worden ingevuert in ee-
niger manierē / het sy heimelick oft open-
baer / het sy onder wat decxsel oft coleur
het soude moghen wesen / Al waert onder
tdecxsel van Inquisitie / Visitatie / Placca-
ten / oft eenichsins anders: Maer om alles
teniete te doen / ende grontelick wt te roe-
yen / ghelijck een moeder ende een oorsake
van alle ongerechticheit ende ongeregelt-
heit / bysonderlinge hebbende voor oogen
die van het Coninckrijck van Napels / die
welke so veel hebbē verworpē / tot grooter
ver-

vertroostinghe van haer lant/Protesteré-
de niettemin in goeder consciencien voor
Godt ende allen menschen/ dat wy niet
van meyninghen en zijn in gheenderhan-
de manieren yet te attenteren oft te han-
den te trecken eenighen saecken/ welcke
souden moeghen strecken teghens die
Eere Gods/ofte tot verminderinge van
die grootheyt ende Mayesteyt vanden Co-
ninck/oft zijne Staeten/maer ter contra-
rie dat onse voorseyde Intentie anders
niet en is/dan alleenlijck om voor te staen
den Coninck ende zijnen staet/ende om te
bewaren alle goede Orden ende pollicien
wederstaende(so veel wy sullen conné)alle
seditie ende oproerte van die Ghemeynte
Monopolien ende partielijckheden/welc-
ke confederatie ende alliantie wy heb-
ben gheloeft ende ghesworen/eñ als noch
belouen ende sweeren tonderhouden/ ge-
heel lichtelicken eñ onuerbrekelické/ eewe-
lick ende tot allen tijden continueelicken
so lanck als ons tleuen duert/ nemende dē
almogenden God tot eené getuych op on-
se conscientie/ dat wy/noch met woorden
noch met wercké/noch directelic noch in-
directelic/met onse weten oft wille niet en
sullen hier tegens contrarieren/ofte tegés
doen in eenigher manieren. Ende om
dieselue confederatie ende alieantie te
rati-

ratificeren ende stedes te maken int eeu-
wich: Wi hebben geloeft eñ geloouen met
dese/ die een den anderen alle assistētie met
lijf ende goet/ als Broeders ende getrou-
we ghesellen/ die hanthoudende deen aen
dander/ dat niemant van die onse oft van
onse gecōfedereerde sal wordē ondsocht/
onteert/ getormētcert/ oft veruolgt in geē
der wijse/ noch aen lijf noch aen goet/ om
eenige respectē die wt spruyten wt die ge-
noemde Inquisitie/ oft eenichsins ghefun-
deert op die Placcaten/ tenderende tot die
selue ofte ter oorsake van deser onser con-
federatien. Ende so verre daer eenige mo-
lestatie oft persecutie valt aen eenige van
onse Broeders ende geallieerde/ van wien
ende in wat manieren tselfde soude moe-
ghen geschien: Soo hebben wy ghelooft
ghesworen/ gheloouen ende sweeren
hem te assisteren/ in sulcke/ also wel met on-
se goeden (Jae dat meer is/ met alles wes
in onser macht is) sonder yette sparen oft
eenighe exceptie oft subterfugie/ hoe die
soude moeghen wesen/ alles also oft voor
ons eigen personen ware/ verstaende ende
specificerende wel expresselicken/ dattet
ons niet sal vordelick zijn/ om ons te willē
exempt maken/ oft te absolueren van onse
voorseide confederatie/ wanneer die selue
veruolgers/ oft molestateurs souden willē

Des Conincx brieuen.

bedecken haer persecutien/onder een ander coleur oft pretext / oft sy niet en pretendeerden/dan alleen te straffen / die rebellicheyt/oft andere der gelijckẽ dexsel/ hoe die soude moghen wesen ter wijlẽ wy metter waerheyt weten/dat diergelijcken occasien zijn gheprocedeert oft gecomen/ wte bouen gheschreuen sake/alsoo dat wy mainteneren ende volherden/dat in die eñ diergelijcke niet en mach gheimputeert worden/ eenige criem van rebellicheyt/ ghemerckt dat die oorsake procedeert wt eenen heylighen Iuer ende loffelicker begeerte/om voor te staene die glorie Gods: ende die M. vanden Coninc/eñ tot ruste van die gemeinte eñ versekeringe van ons lijf ende goet/ wel verstaende nochtans/ ende beloeuende deen dander / dat een yeder van ons inder ghelijcke exploicten/ sal hem gedwingen tot ghemeyne aduis/ eñ alle de broeders ende verbont ghenoten/ oft aende ghene die daer toe sullen wesen ghedeputeert/ten eynde dat die heylighe vereeninghe onder ons sy gemainteneert ende onderhouden/ende tselue dat gedaẽ wort by ghemeyne consent ende stemmẽ mach wesen/soo veel vastigher ende ghetendiger/in tuychnis van welcker confederatie eñ alliancie/wy hebben aenghe roepen/ende aenroepẽ den alder heylichsten

God Schepper des hemels ende des eer-
dens/als een Richter ondersoecker onse
conscientien ende herten/Oock dieseluig
siende dit onse voornemen ende Resolutie
den selfsten biddende ootmoedelick dat hy
ons door zijn cracht van bouen wil onder-
houden in een vaste stanthafticheyt/ end
ons alsoo wil gheuen eenen Gheest de
wijsheyts ende discretie/ om alsoo altoo
versien wesende van goeden eñ rijpē raet
ons voornemen mach wesen voleyndt/ to
een goet gheluckich eynde/dwelck hemse
uen sal draghen tot die Glorie van zijne
naem/tot dienste vande Co. Ma. ende to
weluaeren ende salicheyt van die ghemei
ne weluaren.

Nume. 3. Requeste vanden Edelen aen me Vrouwe d
Hertoginne van Parme/Regente.&c.

MEvrouwe/tis genoech bekent dat a
tijts ouer al Christenheyt grootelij
vermaert is gheweest ende noch is op de
sen tegenwoordigen tijt de groote getrou
wicheyt vanden volcke van desen Neder-
landen tot haerlieder eyghen Heere ende
natuerlicken Prince/inde welcke dē Ede
dom altijts die principaelste is gheweest,
als de ghene die noyt ghespaert en heeft
lijf noch goet tot de bewaerenisse ende ve
meer:

meerderinghe van dyen/ waerin wy seer ootmoedighe Vassaelen van zijnder Mayesteyt/ willende altijts beter ende beter doen/ soo dat wy by dage ende nachte ons seluen ghereet houden om hem te doene met ons lijf ende goet seer ootmoedighen dienst: ende siende in wat staet dat de saecken van desen tijt staen/ so hebben wy lieuer gehadt wat ondanck te behalen dan uwer Hoocheyt eenige saken te verswygen die namaels souden mogen comen tot achterdeel van zijnder Mayesteyt ende oock met eenen in roere te stellen de ruste ende vrede van synen lande/ hopende dattet effect metter tijt bewijsen sal/ dat onder allẽ diensten die wy oyt zijnder Maiesteyt souden moghen ghedaen hebben/ oft in toecomende tijden doen/ dese behoorde ghererekent te wesen onder daldernotabelste en de best te passe comende/ waer deur wy ons seluen sekerlijck persuaderen dat u Hoocheydt niet en sal connen anders dan wel nemen.

Hoe wel dan me Vrouwe/ dat wy geensins en twijfelen/ dat al het ghene dat zijnder Mayesteyt eertijts ẽn sonderlinge nu gheordineert heeft/ aengaende d'Inquisitie ende scherpe onderhoudinghe vande Placcaten opt feyt vãder Religie/ tẽ heeft eenich fondament ẽn iuste title ghehadt/

ende dat omme te continueren alle tgene dat wylen den Keyser Carolus saliger ghedachten ten goeden opsiene eñ meininghe geordonneert hadde: nochtans aensiēde dat de differentie van doen tijt tegen dander met haer brengt verscheyden remedien/ende dat alreede sedert sommighe Jaren herwaerts de voorseyde Placcaten nz tegenstaen de datse niet en hebben ter executien ghestelt gheweest scherpelijck ende met alle rigeur/nochtans oorsake ghegheuen hebben van veel grieuen ende inconuenieuten: voorwaer de leste resolutie van zijnder Mayesteyt/deur dewelcke hy niet alleen en verbiet eenichsins te modereren de voorseyde Placcaten/ maer beueelt expresselijck dat d'Inquisitie onderhouden werde/ende die voorseyde Placcaten in alle rigeur ter executien ghestelt werden/ Ons ghenoech dese occasie gheeft van te vreesen/dat daer duer de voorschreuen inconuenienten niet alleen sullen comen te vermeerderen/maer oock dat daer wt ten lesten mach volghen eene ghenerale beroerte ende oproer/streckende tot deerlijcke verderffenisse van tgeheele Lant / naer dat ons de merckelijcke teeckenen vande alteratie vanden volcke/(diemen alreede op alle zijden ghewaer wordt (oock merckelyck bewijsen ende te kennen gheuen.

Waerom

Waerom / dat wy kennende het euident
ende groot perijckel dat ons dreycht / ghe-
hoopt hebben tot nv toe / dat oft deur de
Heeren / oft deur de Staten vanden Lande /
selue uwer Hoocheit in tijden ende wijlen
soude vertoont werden / op datmen dat re-
medieren soude / wech nemene die oorsake
ende den oorspronck van tquaet. Maer nv
wy ghesien hebben / dat sylieden om som-
mighe occasien die ons onbekent zijn / hun
teden sulcx niet veruordert en hebben / en-
de dat daer en tusschen tquaet daegelijcks
vermeerdert / so dat tperijckel van oproer
ende generale muterye voor de poorte is /
Wy hebben voor goet aengesien / dat wy
schuldich zijn achteruolgende den eedt vã
trouwe ende waerheydt / midts oock de
groote genegentheyt / ende liefde die wy
draghen tot zijnder Mayesteyt / ende on-
sen Vaderlanden / niet langer te verbeiden
ende dat meer is / ons eerst te veruorderen
om te doen het nootsakelick debuoir / ende
dat soo veel te vrijlijcker als wy meer occa
sie hebben te hopen dat zijne Mayesteyt
onse waerschouwinge int goede sal nemẽ
siende dat de sake ons naerder aengaet dã
eenich ander / deur dat wy meest int perijc-
kel zijn van alle inconuenienten ende ver-
derffenisse / die ghewoonlijck voortcomen
van ghelijcke accidenten / hebbende voor

den meestendeel ons huysen eñ goeden ge legen buyten op tlandt gereet totten roof van alle de werelt, Ende ouergemerct dat generalick achteruolgende de rigeur vande voorseyde Placcaten/ ghelijck dat zijne Mayesteyt expressalick beueelt dat geprocedeert sy/ niemant in alle de Landen van herwaertsouer van wat state/ qualiteyt/ oft conditie dat hy waere/ die niet en sal beuonden zijn schuldich te wesen van confiscatie van lijf ende goet/ende subiect ghemaeckt zijn die valsche beschuldinge vanden eersten benijdere/ dewelcke om deel te hebben inde confiscatie/ sal willen die bedraeghen / oft accuseren onder tdecksel vande Placcaten/hem voor een toevlucht niet anders ghelaeten zijnde dan dooglupkinghe vanden Officier/in wiens ghenade zijn lijf ende goet sal ghehceel ende al gestelt zijn.

Dwelcke considererende/ wy so veel te meer oorsaec hebben uwer Hoocheyt seer ootmoedelijck te bidden/ghelijck wy oock die biddẽ by dese tegenwoordige Requeste goede ordinancie daerinne te stellen/ ende om d'Importancie van der saecken te willen/ soo haest alst moghelijck sal wesen te schicken aen zijne Mayesteyt eenen nuttẽ ende bequamen persoon/ om hem hier af te

e aduerteren/eñ seer ootmoedelijck te bid
den van onsen twegen/dat hẽ belieue daer
n te versien/ soo wel voor nu als voor nae-
naels/ende midts dien dat tselue nimmer
meer en sal connen geschieden/ latende de
voorseyde Placcaten in haerlieder cracht/
ghemerct dat daer deur wtcoemt den oor-
spronc vande voorseyde inconueniẽtẽ/dat
hem belieue te willen verstaen/tot der af-
legginghe van dien/dewelcke beuondẽ sal
worden/niet alleen geheel van noode te we
sen om te beletten de geheele bederffenisse
ende verlies van alle dese Landen/van her
waertsouer/maer oock der reden eñ rech-
te ghelijckmatich.

Ende om dat zijne Ma. gheen oorsake
hebben en soude te denckẽ/dat wi/ die niet
en pretenderẽ dã hem te bewijsen seer oot-
moedige onderdanicheyt/ souden willẽ be
staen hem te bedwingẽ oft een wet te stel-
len tot onser beliften(so wy niet en twife-
len dat ons tegenpartije sal willen interpre
teren/ ende wtleggen tot onsen achterdee-
le.)Bidden seer ootmoedelic dat zijne Mr.
belieue te maken andere ordinancien bi ad
uyse ende ouereendraghen van alle de Sta
ten generael/ende generalijck vergadert/
om in desvoorsz.is te voorsien door ander
nutte ende bequame middelen/ sonder soo
merckelijcken periculen.

Biddende oock seer ootmoedelick uwe Hoocheyt/datse te wijle dat zijne M. hooren sal ende letten op ons rechtueerdighe Requeste/ende daer op ordineren sal naer zijn goede eñ rechtueerdige beliefte/ daer en tusschen voorsien wil op de voorsz. periculen door een generale schorsinge/ so wel vander Inquisitie/ als van alle executien vande voorsz. Placcaten/tot dat zijne Ma. andersins daerop geordineert heeft. Wel expressel ijck protesterende/ dat wy voor al soo vele als ons mach aengaen/ ons ghequeten hebben van ons debuoir deur dese teghenwoordighe waerschouwinghe/ soo dat wy van nv ons ontlasten voor Godt ende den menschen/ verclarende dat inge ualle eenich inconuenient/disordre/oproer muterie/oft bloetstortinghe hiernamaels daer af coemt/deur ghebreck van in tijdts remedie ghestelt te hebben/wy gheensins en connen beschuldicht zijn/als verswegẽ te hebben/so merckelijck eñ apparẽt quaet Waerin dat wy Godt/den Coninck/ uwe Hoocheyt/ ende mijn Heeren van zijnen Raede/ende oock onse conscientie tot ghetuychenisse nemen/dat wy daerinne ghe-procedeert hebben/ als goede ende leale dienaers ende ghetrouwe Vassalẽ vander Coninckl ijcker Mayesteyt/ toebehoort/ sonder in gheen saecken te buyten te gaen

de limiten van ons debuoir: Waeromme wy oock soo veel te neerstigher biddē/ dat uwe Hoocheyt daer toe verstaen wille/ eer datter ander quaet afcome/ende sult wel doen.

Antwoorde ghedaen inden raedt vande Statē duer me Vrouwe/ ℓc. opde voorgaende Requeste. *Num. 3.*

HAer Hoocheyt verstaen hebbende tghene dat versocht ende begheert wordt by dinhouden in deser Requeste/ is wel gedelibereert te seynden aē zijne Mayesteyt/om hem te presenteren/ ende te doen aen haer alle goede debuoir die haer Hoocheyt sal bedencken te moegē dienen/om te disponeren ende verwilligē zijne voorschreuen Mayesteyt te condescenderen tot den versoecke vande Remonstranten/ diewelcke niet en behooren te hopen dan alle dingen weerdich ende ghelijckformich zijnder aengeboren ende ghewoonlicke goedertierenheyt: hebbende alreede haer voorseyde Hoocheyt/ voor de coemste van de voorsz. Remonstrāten/deur bywesen ende aduys vande Gouuerneurs vande Landen/ Ridders vander Orden/ende die lieden van die Raden van Staten ende Secreten by haer zijnde/ begonnen te bedencken ende maken een Ma-

deratie van de Placcaten op tstuck vandre Religie/om die te presenteren zijne voorsz. Maiest. Welcke moderatie haer Hoocheit hopet/dat sulcx sal behooren bevonden te wesen/als datse behooren sal te geven een yeghelijck redelijck contentement. Ende gemerct dat dautoriteyt van haer Hoocheit/gelijck de remonstranten wel considereren ende begrijpen moghen/haer soo verre niet en streckt/dat sy soude moghen scorssen d'Inquisitie ende de Placcaten/gelijc sy begeeren/ende dat niet en betaemt tlant te laten/aengaende de Religie/sonder wet/deselue haer Hoocheit betrouwet haer/dat de remonstranten sullen te vreden wesen van dat sy seinden sal ten einde voorsz. aen zijne Maiesteit/ende dat te wijle dat verwacht werdt zijn antwoorde/haer Hoocheit besorgen sal/dat soo wel by den Inquisiteurs (daer der tot nu toe ghe weest zijn) als by den Officiers respectiuelijck sy geprocedeert discretelick ende manierlick in huerlieder lasten/so datmen gheen oorsake sal hebben van hem te beclagen/haer Altesse haer betrouwende/dat de Remonstranten hunlieden oock in sulcker manieren regeren sullen/dat van gheenen noode sal wesen anders daer in te leuen/ende het mach wel ghehopet zijn/dat deur die goede hulpe ende debuoir/die haer Hooch heit

eit doen sal aen zijne Maiesteit / dat die
al te vreden wesen te ontlastē dander lan-
en vande Inquisitie / daer sy is / nae dat-
nen heeft moghen verstaen / dat alreede
verclaert is op de Requeste van de Hooft-
steden van Brabāt / dat die daer mede niet
en sullen beswaert wesen. Eñ haer Hooch-
heit sal haer stellen so veel te vrijlicker / om
te doene alle goede deuoir aen zijne Maie-
steit ten einde ende effecte voorsz. als sy se-
kerlijck weet / dat de Remonstranten een
vast propoost ende meininge hebben / niet
nieus te willen voorts stellen inde oude Re-
ligie die men onderhout in de Landen van
herwaertsouer / maer die te conseruerē
eñ beschermen met alle haerlieder macht.
Ghedaen deur haer Hoocheit tot Brusse-
le. Den sesten dach van April. 1 5 7 5. voor
Paesschen.

Margriete byder Gracien Gods / Hertoghinne van Parma ende Plaisance / Regente ende Gouuernante. *Num. 3.*

LIEVE ende beminde / Alsoo vele Edele van herwaertsouere / ons hebben Requestē ghepresenteert / ten eynde de Inquisitie ende de Placcaten van den Coninck mijnē Heere opt feyt vander Religien

De brieuē der Regente tot scorsinge der veruolgingen.

religien te niete ghedaen/ende een nieuw oꝛdinancie by aduyse vande generale Staten van herwaertsouer daer op ghemaect werde/hebben wy hen by appostille ghestelt op hen requeste doen antwoordẽ/ dz wy aen zijn Mayesteyt souden seindẽ/om derseluer dinhouden dier Requesten te verthoouen/ende daer neffens alle goede diensten doen/hebbende alreede doen ramen een versuetinghe vanden Placcaten. Ende want onse macht soo verre niet en streckte als vermoeghen te schorssen d'Inquisitie ende de Placcaten soo sy versuecken/ende dat dlant niet en behoort der Religien aengaende/ sonder weth gelaten te worden/dat wy oorden stellen souden/ dat ter wijlen zijnre Mayesteyt antwoorde soude verwacht worden/ soo wel by den Inquisiteurs (daer die tot noch toe gheweest zijn) als byden Officiers elck int zijne in henne lasten voortgheuaeren soude worden properlijck ende discretelijck/ sulcks datmen gheen redene van clachten en soude hebben. Want nu wy de voorschreuen antwoorde begheeren te doen volschieden/ hebben wy u des wel willen waerschouwen by desen daermede u ernstelijck beuelende/dat ghy schrijft ende van zijnre Mayesteyt weghen beueelt aen allen Officieren vanden Lande/

en-

ende Hertoochdomme van Brabant ende Ouermase/dat sy int volbrengen van hen-ne lasten opt feyt vander Religien / voort-gaen met alder maticheit / wijsheit ende voorsichticheit. Sonder nochtans te ghe-dooghen / datmen eenighe nieuwicheit ofte veranderinghe inder ouder Catholijc-ker Religie / tot noch toe herwaertsouer onderhouden / noch oock eenich scandael ofte acte seditieus voortstelle. Ende tsel-ue gheheurende / dat sy ons waerschou-wen van tghene ghescheit is metten infor-matien daerop ghenomen / Om al tselue by ons in zijnre Maiesteit Raeden gesien/ daer op ghedaen te worden des wy sullen vinden te behooren. Ende dat sy des in gee-nen ghebreecke en zijn / op dat gheen oor-sake tot onrusten ghegheuen en worde. Lieue ende beminde onse Heere God sy met v. Gegeuen te Bruessel den negensten dach van April 1565. [a] voor Paesschen. Onderghetecckent/Margarite/ ende lee-ger/ Douerlope. Ende opten rugge stont ghescreuen/ Onsen lieuen ende wel bemin den den Cancellier ende Lueden vanden Raede des Coninck in Brabant.

a. Dat is/ 1566. naden stijl van Romen en vanden Rijcke.

Aenden

Nume. 4. Aenden Coninck.

Suppliceren ende vertooghen in alder onderdanicheden de vier leden van uwen Lande ende Graefscepe van Vlaenderen ouer hemlieden ende de ghemeene inwoonderen vanden seluen lande / hoe dz tselue landt van Vlaenderen is een landt costumier / geregiert ende in goede pollicie gehoudē met diuersche goede eñ duechdelicke costuimen / liberteiten / vrijhedē / rechten ende preuilegien / hemlieden altijts toe gelaten by uwe M. Edele voorsaten / Grauen ende Graefneden van Vlaenderen / eñ namelick oock by uwe M. besworen te onderhouden / ende hemlieder Suppliantem danof respectiuelick doē eñ laeten gebruickē. Dat dien volgende / onder andere oude duechdelicke pollicien eñ vrijhedē hēlieden Suppliantē toebehoort de kēnisse van alle de personē eñ goedingen gearresteert / geuangē ofte gedetineert onder elcx iurisdictie. Ende daert so gebeurde / dz ten versuecke vā yemande geestlick of weerlick / eenige informatiē te houdē warē criminele of ciuile iegens eenige personen / dat al tselue gecostumeert is te geschiene byde wethouders van wegē uwer M. ter administratie eñ deseruiture vādē iusticie / gecōmitteert In sulcker wijs / dat geene acten van iurisdictie yemandt anders ghepermitteert en is geweest te exercerene / eñ namelic eenighe ap-

ghe apprehensie oft huyssoeckinge te doe-
ne. Daertoe ooc vannoode werden prece-
dente eñ souffisante informatien/ om desel
ue gesiẽ byde voorsz. wethouders met goe
de deliberatie voorts de sake te handelens
soot behoort/ waerinne de Suppliantẽ elck
in tzijne. Respectiuelick hoopen huerlieder
wterste debuoir gedaen te hebbene in sulc
ker wijs/ dat so wel die hoocheit van uwer
M. als de ruste vandẽ gemeente geconser-
ueert is geweest/ Daer toe die vanden lãde
int generale eñ int particuliere hẽliedẽ alle
sins geemploieert hebben. Al dwelcke niet
tegenstaende M. Pieter Titelman/ soo hy
hẽ geintituleert/ eñ secht vã uwe M. we-
ge geconstitueert te zijne Inquisiteur van
den Kerstenen gheloove. Hoewel hẽlieden
noyt zijne cõmissie eñ instructie gepresen-
teert oft getoocht is geweest/ vervoordert
hẽ dagelicx in preiuditie vãde voorsz. oude
vrijhedẽ eñ liberteitẽ/ sonder kennisse van M. Pieter Titelman Inquisiteur.
saeken op zijn plucht te doen vãgene eñ ap
prehenderene sulcke personen alst hẽ goet
dinckt/ Ja deselue wten huise te doen trec-
kene/ eñ huyssoeckinge te doene buytẽ dẽ
wete vãden voorsz. wethouders/ alleenlick
tzijnder assistẽtie nemeñ de Baillius ofte
Officiers die in diuersche plaetsen deselue
assistẽtie nz en durfuẽ weigerẽ/ vã vreesen
oock by hem gesuspecteert eñ bedragen te
werdene/ so tseluc te vullẽ blijckẽ sal indiẽ
van

van noode werdt/ welcke voornoemde saecken zijliedē suppliantē bevinden van sulcker consequentie te wesene/ dat indien sylieden daerinne langere dissimuleerden/ sonder uwe M. tselve te ontdeckene/ ende den voornoemden Inquisiteur lieten vsurperē ende vseren van sulcke exorbitante nieuwicheden ende excessen te beduchtene soude wesen/ dat de gemeenten occasie soudē mogen nemen om beruerte tē stichtene/ ende hemliedē ooc tegens iusticie op te stellene/ daerby het landt gheschepen soude zijn in desolatie te commene ende gheruineert te werdene/ dwelck God verhueden wille/ eñ daerby ooc sommige vandē circumvoisine landen ende gebuerten occasie souden moghen nemen/ van hemlieden daermede te minghelen/ ende haerlieder quaet voornemen te effectuerene/ waerinne tot noch toe by de voorsz. wethouders voorsien is/ soo verre alst hemlieder doēdelick is gewerst/ so dat tot noch toe (God lof) geene mercke licke openbare scandale geschiet en is. By den welcken de Suppliantē bidden in alder ootmoedicheit/ dat uwer M. regard nemende op des voorsz. is: eñ namelick oock op de goede ende ghetrouwe diensten tot noch toe uwer M. altijts ghewillich betoocht/ iae meer (ter correctien) dan eenige van alle de andere landen van herwaertsovere

Het verſueck.

uere belieue hemlieden te willen laeten gauderen ende gebruicken vanden voorsz. Suerlieder oude liberteyten ende vrijhe-den/ eñ die te conserueerene ende maintene-rene/ also uwe M. tzijnder aencoempste eñ aenueerden vanden Lande/ so wel int parti culiere als int generale besworen heeft/ ende ooc uwe M. Edele voorsaten inuiola-belick onderhouden hebben/ interdiceren-de den voorsz. Inquisiteur eñ andere gee-stelicke personen te vserene van gelijcker nieuwicheden excessen eñ ongeoorloofden middele van Inquisitie/ biddende dat indiē by occasie vande voorsz. nieuwicheden eñ excessen/ eenich inconueniēt toequame on-der de gemeētē (so seere te duchtene wert/ indien de voorsz. Inquisiteur daerinne con tinueerde) dat sy Supplianten respectiue-lick elck int zijne geexcuseert mogē wesen.

De appostille vander Regente opte voorsz. Requeste.

MEVrouwe de Hertoghinne Regen-te/ rc. Gehoort hebbende het rap-poort van deser Requesten/ heeft mits der generaliteit d̄ seluer geradē von-den/ al eer daer op te ordinerē naerdere te verstane de meyninge der Supplianté aen gaende den nieuwicheden ende ongelijckē

daer ouer ſy willen clagen/hebbende daer-
om met hen doen ſpreken door den Raetſ-
heeren daertoe gheordonneert. Eñ nadien
de Supplianten hen hebben gheexcuſeert/
ſeggende gheenen voorderen laſt van hen
meeſters te hebben voor alſnu: So ſal haer
Hoocheit verwachten de naerdere verclee-
ringe die ſy des namaels ſullen willen doen
aenden voorſz. Raetsheeren/ des niettemin
ſo heeft haer Hoocheit den Inquiſiteur Ti
telmannus belaſt/ dat hy hem int exercerē
van zijn officie ſoude dragen met alre diſcre
tie. Ende den Supplianten hem geuende be-
hoorlicken byſtant ende gunſte/ ende ſorge
dragende totten onderhoudt vā zijnre M.
Placcaten/ gelijck ſy weten de meyninghe
der ſeluer te weſen/ ende theurer eigē wel-
vaert eñ ruſte dient/ verhoopt haer Hooch
heit dat verſien ſal weſen opte inconuenien
ten byden Suppliānten voorgehoudē. Ge
daen by heur Hoocheit inden Rade gehou-
den te Bruessel den xx. Octob. 1564. Onder
geteekent byden Secretaris, Vander Aa.

Requeſte vāde vier Leden des Lants vā Vlaē-
deren/ de Steden eñ Caſſelrien medegevuecht
opt feyt vander Inquiſitien.

Aenden Coninck.

Num. • VErtoonen ende bidden in alder ootmoe
dicheit de vier Leden van uwen Lande
eñ Graefſcap van Vlaenderen/ ſo wel voor
henlieden/ als voor alle de Stedē eñ Caſſel-
rien/

kien/eñ generalick in den name vã allẽ den inwoonders eñ ondersaten vanden seluen lande/hoe dat geleden eenigen tijt sy ghepresenteert haddẽ uwer M. Requeste/ om dat der seluer soude belieuẽ den Supplianten te laten genieten ende gebruicken inde voorsz. qualiteit/van heurlieden oude liberteiten ende vrijheden/eñ ter conseruatie vã dien/ende te verbieden de Inquisiteurs eñ ander Gheestelicke persoonen / van eenighe nieuwicheden in te brenghen deur de practijcke vander Inquisitie / ende dat op de voorsz. Requeste noch niet en hadde ghe ordineert geweest/om dat uwe Maiesteit begeerde eerst eñ voor al particulierlicker te verstaen de meininge vanden Supplianten/achteruolghende de Requeste hier by gevoecht: so ist dat sy om daer op te voldoene/hunlieden nv adresseren tot uwe Mai. als daer toe bedwongen / deur doblígatie van heurlieder eedt / eñ tot conseruatie eñ weluaert van uwen voers. Lande / eñ oock nieuwelick daer toe verweckt/ deur die nieuwe Practijcken eñ listen van mijn Heere de Bisschop van Brugge / eñ van M. Peeter Titelman / heur seggende Inquisiteur/als blijct by de Copien van darticulen by henlieden voergehouden/ hier by ghevoecht/ eñ bidden seer ootmoedelyc dat ghy regart nemende opde redenen int lange verhaelt

Die Bisschop van Brugge.

bydevoorſz.Requeſte/ende ſonderlinge dz uwe andere patrimoniale landen heurlie-der gebueren/ niet en zijn alſo in ſlauernie gehouden vande voorſz. Inquiſitie/ deur li-berteit van welcke uwe andere patrimo-niale landē/de inwoonders van uwē voor-ſz. lande van Vlaenderen ſouden gheoor-ſaect weſen hunlieden te vertrecken / ende heur lant te verlaten/om henliedeu vrij te maken van ſulcke ſlauernie/ quellinge/ en-de ſubiectie/gelijckmen alreede beuonden heeft by experientie:uwer M. belieue den

Het vsuec

Supplianten te laeten ghenieten ende pai-ſelick te ghebzuicken van heurlieder voor-ſcreuen rechten/ vrijheden/coſtuymen / en̄ ghewoonten : ende want dexercitie vande voorſz. Inquiſitie den voorſz. rechten/ vrij-heden/coſtuimen/ ende ghewoonten / van den Supplianten/directelick contrarie is/ de ſelue te caſſeren/ te niete te doene / ende geheel doen ophoudē/ voor ſo vele alſt aen-gaet den wereltlicken perſoonen / verbie-dende daer en bouen alle geeſtelicke Rech-ters te nemen eenighe kenniſſe van ſaken eenichſins ſtaende ter kenniſſe van de we-reltlicke iuriſdictie/maer deſelue alleenlick te laten ter kenniſſe ende iudicature vandē wereltlicken Rechter/ende niet toe te lae-ten dat de Supplianten ende Inwoonders van uwen voorſz. lande van Vlaenderen

ſcherpe-

scherpelicker verbonden soudē wesen tot eenige Inquisitie/oft rigeur van ordinantien ende Placcaten op tstuck van de Religie gemaect/dan ander heurlieder aenghelegen landen ende prouincien/ willende de voorsz. Remonstranten uwe M. wel versekeren/ dat deselue van uwen Lande van Vlaendren ende tghemeinte int generael/ geen ander meininghe oft begeerte en hebben/dan hun te imploieren tot continuatie ende onderhoudinge van den ouden Catolijckē geloue/allet tot dienst vā uwer M. als goede getrouwe ondersaten der seluer.

Volcht de appostille op de Requeste gegeuen.

VP tghene dat onlancx is den Inquisiteurs gescreuen/te weten/ dat sy voort aene in henne lasten souden stillichlick eñ wijsselick voortgaen/ tot dat sy vā den Co. andere ordinantie crijgen soudē/ eñ als sy sulckē stoffe vonden dat hen dochte hen officie niet te moegen onderlaten sonder inconuenient/sy luydē alsdā des ierst heurer Hoocheit soudē waerschouwē/om by heur met aduijse vā den Heeren neffens heur wesende/voorts daerin te wordē geordineert/ so behooren soude: eñ dat sy des in geenen gebreke en souden wesen/op dz sy geen oorsake en gauen van eenighen onghelucken. Is der Suppliantē versueck hierinne ge-

Is 1566. en alle die d'Iaer begınnē in Ianuario.

ruert/voldaen. Aldus gedaē by heur hoocheit inden rade van Statenghehouden te Bruessel den thiensten Aprilis 1665. voor Paesschen. a

Aen heur Hoocheit.

Nume. 4. De derde Requeste dier van Vlaenderen tegen d'Inquisitie.

DE ghedeputeerde der vier Leden des Lants ende Graefschap van Vlaenderen/gesien hebbende de appostille en antwoorde deser Requesten/verthoonē uwer hoocheit dat(onder correctie)sy niet en beuinden voldaen oft gheantwoort te wesen den inhoude oft versueckē der seluer/ mits sy vander seluer appostillen gheen ander vrucht oft genier en verwachten/dan sy gecregen en hebben byde ghene die gegeuen wert op deerste Requeste/der welcker sy genoech ghelück is/gemerct daernae de voorscreuen Bisschop ende Titelman hen noch meer vervoordert hebben in hen voortstellen der Inquisitien/ ia hebben henne nieuwicheden verdobbelt. Ende want sy wetē de meininge van hen collegien die hen hier principalijck hebben gesonden ter oorsaken vander verclaeringhe van uwer hoocheit weghen dien van Brabant gegeuen/ aengaende het punct vander Inquisitie. So en souden sy hen mettē seluen appoinctemēte niet doren te vreden houden/ noch neffens hen collegien keeren sonder ander remedie oft prouisie. Gemerct dat blijuende die vā den lande van Vlaenderen in dusdaniger

Sta-

State/eñ hen gemeinte ouerwegēde de Sla
ernie daer sy hen inne soudē vinden meer
an die vā Brabāt eñ andere hen gebuerē
o soude tselue lāt hē cort verwuest eñ van
ē meestēdeel vandē Inwoonderē vā dien
erlatē vindē/desmen alreede wel gewaer
s gewordē/gelijck de selue hen requeste v.
oent/dwelck niet alleene comen en sal ten
chterdeel vādē seluē Ingesetenē eñ zijnd
M.ondersatē/ maer ooc tot grootē ondien
te eñ schade van zijnre M. door verminde-
ringe des bystāts wtē seluē lāde getrockē/
eñ der bederffenissen vā diē/tē sy daerinne
n tijts anders versien worde : mits tselue
ant geē ander middel en heeft om hem te
behelpē eñ voeden/ dan die coopmanschap
eñ trafique mette handelinge eñ frequen-
teren vandē wtlantschen natien/ de welcke
hen goedē niet en soecken te wagen dan in
plaetsen daer vrijen hādel is / eñ besundere
die niet en zijn onderworpē eeniger Inqui-
sitien. Bidden daerom dat uwer Hoocheit Het ver-
ooge nemende op hen ootmoedige eñ rede sueck.
licke requeste eñ tversueck daer in gedaē/
believe in den name van zijnre M. ten exē-
ple van een goet Vader onder zijne kinde-
ren/hen gelijckelick gunstich te wesen / eñ
zijn ootmoedige ondersaten van Vlaende-
ren niet te willen houden in straffer subiec-
tie/dan zijne andere landen/ ghemerct hen
getrouwe gedurēde dienstē/ geen herder

tractement verdient en hebben dan zijn an ders ondersaten: Ende dat deselue Inquisitie in Vlaenderen noeyt en is by der generaliteit vanden Staten eñ vier Leden desselfs lants aẽveert/ die niet en behoort vercort te wesen/ oft scoon die voorsz. M. Pieter Titel. by oochluyckinge vã eenige particuliere stedẽ oft Casselrijẽ hen heeft övoordert de selue Inquisitie int werck te stellẽ.

Dantwoorde opte voorsz. Requeste gegeuen.

MEvrouwe de Hertoginne ghehoort hebbende het rapooort van deser Requestẽ/ en soude den Supplianten niet meer cunnẽ toelaetẽ/ dan sy hen by appostille dẽ x. dach deser maent op hen voorgaende Requeste gedaen en heeft/ dewelcke veel breeder is dan die van dẽ xx. Octob. 1564. mits welcken de Supplianten reden hebben vã hen te vreden te houden/ ter tijt toe by zijn M. sal wesen geresolueert op tghene heur hoocheit hem heeft gescreuen. Gedaen by heur hoocheit inden Raet vã State/ gehouden te Bruessel den xix. Aprilis 1566. naer Paesschen. Gheteecken byden Secretaris Vander Aa.

Aen me Vrouwe.

VErthoonen de vier Leden des lants ende Graefscappe van Vlaenderen/ dat sy by hen ghedeputeerde onderricht wesende van tghene uwer hoocheyt heeft

belieft

gelieft te ordonneren soo wel op hen voor- gaende Requeste als opt veruolch daer na onderweruen ghedaen/ende aenmercken- de dat sy by der antwoorde niet en cunnen verhopen eenige bate tegen tgene hen ge poort ende bedwonghen heeft/ uwer Hoo- cheÿt te verthoonen ende in tÿts met alre ootmoedicheyt ende onderdaenicheyt te versuecken hulpe teghen het teghenwoor- dich quaet ende meerdere quetsinghe dier uut mochte volgen: dat oock de brieuen in uwer Hoocheit antwoorde begrepen/ daer af hen visie ghegunt is/ hen gheen verse- kerde hope en cunnen ghegeuen/ gemerct sy gheen prouisie van schorssinghe en hou den/ Eñ dat wel te dencken is/ dat de voor- schreuen Titelmannus de waerschouwin- ghe niet voorder en salachten dan hy ghe- daen en heeft tghene dat op hen eerste Re- queste ghegheuen was den 20. Octobris 1564. Temeer dat sy verstaen dat hy on lantx van uwer hoocheydt heeft verwor uen vier Dienaers/ ende bouen dien dat- men den Procureur Generael van Vlaen- deren toegelaten heeft/ noch twee andere om met hem verstant te houdē/ eñ zÿn ex- ploicten soo vele te bet te volbuerē/ sonder do ordinarise Officiers ende Wettē vanden plaetsen aen te siene/ ende also allenskens alle de kennisse hen toekomende wech te nemen:

De vierde Requeste dier van Vlaēderē. tegen d'Inquisiti.

nemen: alle diet hen belieft sonder onderscheyt te grijpen ende geuangen te stellen: ende deselue solemnelick te veroordeelen: Ende dattet so sy/ So heeft Titelman onlancx door zijn voorsz. dienaers doen soecken int Lant van Casant sekeren persoon met ghewerldighe opbrekinge zijns woon huys/ niet teghenstaende hy den ciuilen vonnisse vanden Richtere voldaen hadde/ ende daer na den seluen soo hy achter straten ginck by zijn dieneers doen grijpen eñ wechleyden/ welcke daet niet anders en can gheacht worden dan een ouergroot rigeur/ dwelck met zijnen anderen manieren van doene/ den Supplianten doet achterdencken hebben/ dat de sacken dus blijnende niemant vanden Inghesetenen des Landts hem vry noch versekert en sal cunnen houden/ hoe Catholijck oft eerlijck hi oock sy/ naedien hy alsoo gherenghelt can worden onder dafgunsticheyt eens vyãts oft die hem quaet soeckt te doene/ by middel der voorseyder Inquisitie/ verlatẽ hem vindende van alle hulpe ende bystant der Justicien. Inder vuegẽ dat uwe hoocheyt lichtelick can bevroedẽ in wat sekerẽ staet ende cattijuicheyt des lants sakẽ hẽ mochten keeren/ den wethonderen de hant gesloten ende de iusticie benomen wesende/ die sy nochtans onder de autoriteit vã zijn

Mayestyt zijn hebbende waer toe dese In- Dese articulē staē onder Nūmer. 5.
quisiteurs ende geestelijcke hen voornemē
schijnen heel te nemen / gelijck cleerlijck
blijct byden articulen door den voorseydē
Bisschop ende Titelmannus ouergheghe-
uen / wesende aende voorsz. der suppliantē
requeste gheuuecht / diemen niet en soude
cunnente wercke stellen sonder quetsinge
van zijnre M. hoocheyt.

Den Suppliantē hen oock meer en-
de meer met nieuwicheden beswaert vin-
dende / ende onder andere door de macht
ghegheuen eenen eenigē commissaris om
metten Inquisiteurs correspondentie te
houden / ghemerckt by sulcken middel die
subiectie soude wesen verdobbelt ende de
masse der Justicien ghebrocht onder eens Het Cōcilie vā Trēte.
hant alleene ende particuliere kennisse /
daeraene nochtans ware hangende / de ee-
re dleuen ende alle tgoet van een man van
eeren voor hem ēn alle zijn nacomelingen.

Ende tot meerder bewijs vanden voort-
stellen der Inquisiteuren ende ghestelijc-
ke / soo sietmen dat de voorschreuen Bis-
scoppen ende Inquisiteurs niet op en heb-
ben ghehouden van hen practijcken ende
nieuwicheden te veruolghen ende verbrey-
den / niet teghenstaende / dat aengaende
donderhoudt des Concilie van Trente / vā
wegen zijnder Ma. aen allen den Prouin-
cien

cië vädē Nederlandē verclеert is/dat sulcx ghеschieden soude sonder vercortinghen vanden rechten/hoocheden ende voordeelen van zijnre Mayesteyt/eñ ooc zijn Vassalen/steden ende ondersaten. Ende want de Suppliantеn dese sake vinden/ van soo grooten gewichte/ Importancie ende consequentie(ghelijck oock een yeghelijck die wel insiende bevinden sal)besondere(ghelijck sy by hen voorgaende Requesten verthoont hebben)als de Inwoonderen dies Lants hen souden vinden in sulcker verdruckinghe bouen die van Grabant/ende andere hen ghebueren sonder hope vā gelijc gehouden te worden inder gunste eñ ghenade van hennen natuerlicken Heere met zijnen anderen ondersaeten/ daer sy nochtans noeyt en hebben in ghebreke geweest van ghetrouwelijck te dienen/ Jae meer daerinne volhert dan eenighe ander

Het Sluec zijne Landen/So versuecken sy in alreoot moet dat uwer Hoocheyt belieue op hen voorsz. Requeste goede acht te nemen/ sonder zijnre Meyesteyt vercleeren ende wterkijcken wille te verwachten: gemerckt het inbeelden eens ghevat inde herten ende opinie der ghemeynten niet soo lichtelijck daer wt te weeren en is ende dat het dangier in het verwachten is gheleghen/ want

want als yemant hy sy/ Coopman oft an-
dere zijne woonstede elders genomē heeft
so verliest hy den treck van in zijne verla
ten plaetse weder te comen/ Emmer dat
uwe Hoocheyt ten minsten den Bisschop-
pen/ Inquisitueren/ ende anderen Geeste-
licken wil ordineren dat sy alle exercitien
der Inquisitie schorssen tot dat by zijn M.
apt seyt der Inquisitien wterlicke verclee-
ringhe sal ghedaen wesen/ verhouden ooc
hen daerentusschen van eenighe weerlijc-
ke persoonen te vanghen/ ghemerckt de-
selue Inquisitie noeyt byden Statē oft ge-
neraliteyt des Lants en is aenveerdt noch
de voorseyde Titelmānus hen oit en heeft
ghepresenteert zijn macht oft commissie/
dat oock doochluyckinghe eenigher stedē
oft Officierē particuliere (vreesende bi hē
ghesuspecteert te wordē) der generaliteit
geen preiudicie en can ghedoen. Daerom
uwer Hoocheyt anderwerf biddende/ dat
sy niet en wille blijuen byder Impressien
haer inghebeelt van dat die van Vlaende-
ren hen der seluer Inquisitien/ soudē heb-
ben onderworpē (wāt tselue metter waer
heyt nēmermeer blijcken en sal) noch ooc
en verstae dit heur veruolch tot anderen
eynde te gheschieden dan tot onderhoudin
ghe vander ghemeynder rusten/ ende vre-
den mitsgaders ten dienste van zijnre M.
ende

ende sonder te meynen eenighe vernieuwinghe oft veranderinghe vander Religien ende ouden Catholijcken gheloove/ int onderhout vanden welcken sy bereedt zijn te blijuen ende volherden totter doot toe.

Appoinctement op de Requesten ghestelt.

Hebbende me Vrouwe de Hertoginne Regente etc. ghehoort het rapport van deser Requesten/ So en bevint heur hoocheyt niet dat sy den suppliantẽ can voordere yet accorderen dan inden voorgaendẽ appostillen vanden 10 eñ 19. deser maent begrepẽ en is/ waermede de suppliantẽ met redenen hen behoorden te vreden te houden/ niettemin aengaẽde den persoon van Casant/ ghevanghen ghehoudẽ wordende by M. Peter Titelmannus/ nadien sy sal naerdere verstaen hebben wat vander saken zy/ sal daerinne versien/ soo sy sal vinden behoorende/ Ghedaen by heur hoocheyt inden Raet van Staten/ ghehouden te Bruessel den 27. Aprilis/ 1566. Onderteeckent/ Vander Aa/

Nume. 5. Dese naevolghende sesse articulen zijn byden nieuwen Bisschop van Brugghe overghegheven den wethouderen aldaer ten eynde sy die aengaen ende achtervolghen souden den xix. Meerte/ 1566.

Eerst

E Erst dat allē dē Pasteurs deses bisdō-
mes van Brugge geordineert sal wor-
en te bescrijuen by name eñ toename alle
eurlīcō Prochikinderen/ metgaders die
aers thuysliggers eñ andere vā heurlie-
er huysgesinne met expresse vā stratē/ sty
e eñ qualiteyt van eenē yegelicken. Eñ in-
nien sij onder de bescreuen persoonen eeni-
e vinden die van buyten gecomen zijn oft
eenen langhen tijt onder heurlieder Pro
hien geresideert en hebben/ sullē vā heur
ieder versoecken getuygeschap vā heurl:
euen by heurlieder laetstē pasteur: Indiē
y tselue niet en connen promptelick ghe-
oen sal heurlieden daer toe by dē pasteur
geordineert wordē behoorlicke tijt omme
tselue getuygenschap ouer te brengen.

Sullen ooc mede de voorsz. Pasteurs vā
alle Prochianen wesende in houwelicken
staet die haer vterlick niet wel bekent en
zijn begeerē declaratie ende getuygēschap
vanden Priestere die haer houwelick ghe-
solemniseert heeft/ omme daerby te wete-
ne of tselue houwelick gecelebreert eñ ge-
schiet is/ naer de maniere ende obseruatie
van onser Roomscher catholicque kercke/
ende houden daeraf behoorlicke notitie by
Register.

Sal ooc mede gelast wordē de pasteurē
Priesters/ Religieusen ende andere die
biech-

biechte hooren/te teeckenen in behoorlic-
ke registers/de namen ende toenamẽ met
gaders de Residentie oft woenste van alle
de gheene wiens biechte sylieden hooren.
Ende sal oock gheordonneert worden
4 soo tanderen tyden ghedaen is gheweest
dẽ voorsz pasteurs offt heurlieder stathou
ders in behorlicke Registers te teeckenẽ de
Namen eñ toenamen vandẽ kinderen die
sie sullen doopen mitsgaders de namen vã
Vader ende Moeder ende oock Peters en
de Meters/ende doen van gelijcken van
alle die houwelicken die sy van nu voorts
aen sullen sollempniseren.
Ende nopende den articule vande
5 Schoolmeesters zijnder Eerweerd. heeft
gheaduiseert tontbieden particulierlick bi
hem alle Schoolmeesters/ tsy mans ofte
vrouwen/kinders leerende/in wat tale het
sy/ende elck te vraghen ende examineren
op heurlieder qualiteyt/van waer sy zyn/
mitsgaders haerlieder ghelooue ende Re-
ligie/ende wat boecken ende leeringhe sy
den Jonghers voorlegghen/ende volgen-
de heurlieder antwoorde ofte voldoen dat
zijnder Eerweerdicheydt van heur ieder
hebben sal deselue Schoolmeesters te
auctoriseren omme nu voort aen Schole
te houden te reiecteren ofte suspenderen
naer doccasien die hem daertoe roeren sul
len

in. Ende indien zy lieden inne ghebreke
aren/ gheroepen zande van hem te pre-
nteren voor zijner Eer. ofte niet partinē
lick antwoorden en wilden op zijnder ex-
nen/ sal den seluen ongeoorloeft zijn scho
te houdene.

Sal bouen dien geordineert worden/
en voornoemden Pasteurs dat sy neer-
ich ondersoeck doen/ sullen vanden per-
oonen die aelmoesenen vanden disch ont-
angen/ of die Catholicque zijn/ te biechte
aen en̄ ten outare des Heeren/ Ende in-
ien sy eenige beuinden sulcx niet te doene
ullen belasten den Dischmeesters heur-
eden de Aelmoesen te ontrecken/ waerin
e sullen de Dischmeesters den Pasteurs
hehoorsamich zijn. Nume. 5.

Door myne Heeren vanden Edelen Rade ons ghedüchts Heeren des Conincx gheordineert in Vlaenderen.

Articlen gepreponeert by M. Peter Titelmans Inquisiteur vā onsen heyligē Christen geloone ouer Vlaenderē/ &c. So ot zijnen name als wten name van onsen Eer. heere en̄ Vader in Gode dē Bisschop an Brugge/ nauolgen̄ dewelcke zy wten ame als voren versoect by Schouteten/ Borgemeesters/ Schepenen/ Raedt en̄ officiers van Brugghe geassisteert te zijne omme te moegen procederen ter extirpatie vander heresien nv ter tijt grasserēde/ na-

Articlē by dē Inquisiteur ouern gegeuē ten eynde den wethouderē vā brugghe soude worden beuolē die te achteruolgen.

uolgende heurlieder laſt/ende den goeden wille ende oꝛdinantie vander M. ſonder e[en]nich beletten oft obſtakel.

1 Eerſt den Schouteth/ Boꝛgemeeſter vanden Cours Stadthouder/dienaren eñ alle andere officiers ſullen terſtondt ende ſonder dilay verſocht weſende/ aſſiſtencie doen/omme appꝛehenſie te doene ende ooc ſelue appꝛehenderen de perſonē genoteert

2 Item dat de vooꝛſchꝛeuen Schouteth/ Boꝛgemeeſter vander Cours/ſtedehoudere ende andere Officiers verſocht weſende die vooꝛſz. appꝛehenſie doen ſullē/al en ware daer niemant vanden Inquiſiteurs weghen by. Eñ ooc opt ſcrÿuē vanden Inquiſiteur abſēt ſonder verbale communicatie.

3 Item dat deſe appꝛehenſie ſal gheſchiedē/ſo wel inde huyſen als buytē op ſtratē/ eñ elders ſonđ daerop eenich regardt nemē/ principalic in deſe materiē vā hereſie.

4 Item dat de appꝛehenſie alſo geſchieden ſal ſonder gehouden te zÿne eenighe infoꝛmatie te thoonen ghemerckt dat de kenniſſe vanden vooꝛſcreuen geuangenen den vooꝛſz. Schouteth ende wet niet aen ende gaet maer alleenlÿk den Inquiſiteur ende geeſtlicke iugie.

5 Item dat de ſelue apprehenſie gheſchieden ſal eñ aſſiſtencie ſonder van nieus eenighe infoꝛmatie ghehooꝛt te woꝛdē by den

den voorseyden vander wet oft by hemlie-
den geabandonneert te worde/waer deur
de voorschzenen apprehensie gedilayeert
wordt/ende dicwille gefrusteert.
6 Item datmen de gheuangenen ter-
stont leueren sal inde vanghenes vanden
geestelicken houe oft elders ter begeerten
ende versuecke vandē Inquisiteur oft gee
stelijck iuge/ ende hem laeten procederen
sonder eenich empeschement/ maer hem
daer toe assistentie doen by heurlieder die-
naren ende anderssins.
7 Item dat den voorscreuen stedehou-
dere ende andere dienaers ende Officiers
last sullen hebben generalijck eñ eens voor
al assistentie te doene den voorscreuen hee
re ende de zijne/ende tapprehenderen alst
noot wert/sonder telcker reysen te moetē
gaen aen Borgemeester/ die vander Wet
oft andere omme consent ende oorloof te
versoeckene waer by vele exploicten ghe-
frusteert worden/ende de misdadige liber-
teyt gegeuen.
8 Item dat den Inquisiteur ende gee-
stelicke iuge/ ende heurlieder Officiers
als Promoteurs ende Notaris oft ande-
re/liber acces hebben sullen omme te exa-
mineren die Gheuanghenen vander sectē
byde voorsz vander Wet op heurlieder ge
looue eñ complicen eñ anderssins ter in-
structien vā iustitie ende tselue bi gescrifte

stellen/also wel in presentie van die vâder wet/als oock int secrete alst also expedient sal wesen/ ende dat hemlieden gheen empeschement gedaen en sy/ int proederen teghens die ghene die citra mortem ter cause vanden secten gepuniceert zijn/ causa edictorum/soo verre het geestelick crimē van heresie aengaet.

9 Itē dat die geuangenen omme de secten by de voorsz. vander Wet die sonder Capitale punitien ontghaen niet ontslaegen en sullen worden alvoren by heurlieden competentē iuge den Bisschop oft Inquisiteur ghehoort ende gheexamineert te wesen ende met kennisse van saecken aengaende het crime van heresie mits abiuratie in forma iuris ofte andersins vanden Ban ende Gheestelicke censuren behoorlijck gheabsolueert te zijne.

10 Item dat den Dienaers ende andere officiers belast sy den Inquisiteur tassisteren in het dachvaerden vanden genen die hy hoorē wilt oft anderssins tsy met synē officier te gaene/ midts dat hy tvolck niet en kendt/ oft oock selue te daechvaerden ende anderssins.

11 Itē dat mijnen Heeren van der weth/ Register sullen houden van die ghene die van buyten te Brugghe comen woonē eñ tselue tallen tijde dies versocht zijnde den Inqui-

Inquisiteurs ẽn zijne officiers communicqueren te sijne sylieden heurlieden debuoir doen moeghen tehens die ghesuspecteert/ gheinfecteert oft anderssins beschuldicht beuonden worden/ Inde margheſtont geschreuen/ Ouergegeuen by mijn Heere dẽ Inquisiteur ende sy ghetoocht dien van Brugghe ten sijne sy hierop scrijuen dat hemlieden belieft. Actum den xxvij. in Meerte. xvclxv. a Onderteeckent Huerne.

a Js 1566. vander ge boorten Christi.

Extracten van 14 articulen vanden Liij. begrepen inder moderatien der Placcaten opte heresie ghemaect voorghehouden byder Regente vanden Nederlanden, Inde maenden van April, Mey ende Iunio. 1566.

Num. 6.

IN den eersten verbieden ende interdiceren in onsen voorschreuen Landẽ van herwaerts ouere alle Seckten ende Ketterijen: vercleerende niet te willen ghedooghen oft toe laeten dat eenich ander ghelooue oft leeringhe aldaer gheobserueert worde dan alleenlijck tgheloone vander Catholijcker kercke / ghelijck tselfste tot nv toe inden voorscreuen landẽ ontfaghen/ gheleert ende gheexerceert is gheweest.

4 Desgelijcx verbieden wy alle Predicatien oft exercitien van eenighe form

oft maniere van doopsele/ auontmael oft andere Sacramentē oft acten anders dan nae de forme vsantie ende ceremonie van-de Catholicxscher Kercke/ ende by den ghenen(daertoe macht ende auctoriteyt hebbende) inghesedt ende ghestatueer: zijnde.

5 Interdiceren ende verbieden alle boecken oft Schriften vanden ketters en-de Sectarisen/oft die iet ketterije beroer-te/seditie oft oploop tracteren ende inhou den directelijck oft indirectelijck

6 Verbieden oock de curieusheyt van disputatien vander Heyligher Schriftue-ren ende voorts alle saken dienende om an dere te verleyden ende tot dwalinghen en-de dolinghen te brengen.

7 Verbieden voorts meer allen ende ee nen yeghelijcken/eenich schandael onghe regheltheyt/oft confusie onder de gemein te oft inden weereltlicken oft geestelijckē staet te doene oft voorts te stellene alles op de pene straff correctie ende boete hier na particulierlick verclaert.

8 Te wetene tegens dē autheurs ouer sten eñ superintendenten/Predicantē/ Lee raers/ministers/Diakenen/vermaenders ende andere diergelijcke hoofdē/Officiers oft verleyders des volcx/ op de pene van-den lijue eñ doot/byder galge ende met. er coorde gheexecuteert te wordene/ ende vā

con-

onfiſcatie vae alle heure goeden inde lan-
en daer confiſcatie ſtadt heeft/ verclarẽ
ulckẽ maniere van volcke/quade ẽ booſe
nenſchen/ ghemeyne vyanden opꝛoerich
éditieulx ende perturbateurs vande ghe-
neyne ruſte van onſe landen ende ſtaeten.
9 Onder welcke leeraers ende verley-
ders des volcx/wy houden ende reputeren
alle de ghene die boecken/liedekens/ Paſ-
quillen oft ſchꝛiften maken oft componerẽ
heretică oft ſchādaleux weſeñ tegẽs dop-
rechte ende oude leeringe inder kerckẽ ont
fangẽ oft om in onſen vooꝛſz. landẽ eenige
nieuwe religie oft ſecte te brengen oft ten-
derende tot beroerte ſeditie ẽ oploop.
10 Verclarende ende ſtellende ghe-
lijcke penen ende ſtraff op ende teghens
de ghene die willens ende wetens heur hui
ſen ende houẽ oft andere plaetſen hun toe
behooꝛende leenẽ oft toelaetẽ ſullen om al
daer eenighe conuẽticlen oft ongeooꝛloef-
de vergaderingen/ghehouden oft om ee-
uighe exercitie van quade ende verkeerde
Religie gedaen te woꝛdene.
11 Ordinerende ende ſtellende oock ge-
lijcke pene ende ſtraf op ende tegens de ge
ne die enorme oft notable openbaer ſchan
dael beroerte oft oploop/ doen oft maken
ſullen/int ſtuck vander Religie/oft de ghe
meyne welvaert aengaende/daer deure de

goede ende Catolickxsche persoonen ve-hementelick gheoffendeert / ende de ghe-meyne ruste ghevioleert soude moeghen wesen.

12 Alle welcke voorschreuen persoonen als der ghemeyne weluaert hinderlijck se-ditieus ende verleyders des volcks/ Vy-anden van onsen heylighen Ghelooue en-de van onse landen wesende/ willẽ wi met ter pene vander doot ghestrafft ende ghe-executeert ende heure goeden gheconfis-queert te worden als voire/ tsy dat sy seg-ghen/ daer ven berouw te hebben oft niet. Behoudelijck dat sy ingheualle van penitentie oft berouw/ metten sweerde gheexecuteert sullen worden ende sullen heure goeden vry ende gheconserueert wesen ende heure naeste vrienden toeco-men ende ghelaten worden.

17 Aengaende den receptateurs ende dẽ genen die willens ende wetens die voirsz. principale heretijcke leeraers eñ ministers offt andere officiers van wat secten die we-sen mogen logeren fauoriseren ende onder houdẽ in dien sy gewonlick sijn sulcx te doe ende daerenbouen obstinate ende verherte Ketters sullen deselue metter doot ghepu-niert / ende haere goeden gheconfisqueert worden/ als andere sedicieuse persoonen eñ verleyders.

Ende

10 Ende beroerēde den Printers eñ den ghenen die Boecken/ Liedekens oft Pasquillen oft Schriften vande meesters van Ketteryen oft andere notoirlijcke Ketters/ oft seditieuse persoonē vercoopen/ der Gemeynte nietemin schadelijck oft hinderlijc zijnde dan de Leeraers selue / in gheualle dat zy ghewoon zijn sulcx te doene / sullen lijf ende goet verbeuren als voozen / tsy dat zy eenige Ketterijē sustineren oft niet.

Desghelijcx de gene die eenighe disputatien vā der religien oft vanden articulē in controuersie wesende doen oft voortstellen oft die dwalinghen ende leeringen vanden Ketters proponeren sustineren ende defenderen/ daer deure de andere verleyt souden mogen wesen/ sullen daervan gecorrigeert ende ghecastijt worden tot goetduncken vanden Rechtere na de misdaet ende gelegentheyt vander saken ende namen beuinden sal dat sy tselue deur curieusheyt of quaetheyt gedaen/ sullen hebben so verre nochtans dat sy de voorschreuen seckten ende Ketters niet en adhereren / anders sullen sie als Ketters ende sectarisehe gepuniert worden gelijck voirgeseeght is ende indien sy lieden gewoone ware te done oft dat sy daer van by Iustieien aengesprokē ende gecallugieert hebbende geweest wederomme in heure dwalinghe villen ende

mẽ beuonde dat sy sulcke disputatiẽ maecten om andere te verleyden oft tot heuren dwalinghen bezoecten oft oploop te bringhen ende trecken/ sullen metter doot als leeraerts oft seditieuse persoonen pepuniceert worden.

23 Dat niemant vã wat state oft qualiteit hy sy eenen anderen en sal mogen geuen oft leeren/ noch onder hen hebben houden oft lesen eenige boecken oft scriften ghemaeckt/ geschreuen oft gecomponeert by Merten Luyter/ Johannes Oecolampadius/ Vlricus Zwinglius/ Martinus Bucherus/ Johãnes Caluinus/ oft andere Heresiarchen / Ketters oft haere aenhangers oft adherenten/ fauteurs oft complicen / van onsen heiligen Catholicxschen gheloove gheweken ende gescheyden zijnde/ breedene ghespecificeert in seker verklaringhe oft declaratie deur onsen laste ende beuel ghedaen oft alnoch te doene by den Deken ende dÿen vander faculteyt in Theologien binnen onser vniuersiteyt van Loeuen/ welcke declaratie wy gheauctoriseert hebben eñ auctoriseren by desen: ordinerende dat de selue met desen gepubliceert achtervolcht ende onderhonden sal worden

Sy

By den Coninck.

ONsen Schouteth van Antwerpen ende Marcgraue ons Lants van Ryen oft zynen Stadthoudere Sal yt. Alsoo tonser kennissen ghecomen is dat veele ende verscheyden personen/ die wt onsen Landen van herwartsovere gebannen sijn/ dagheliycx hen veruoirderen daerinne selue te comē eñ weder te keerē tot groote verachtinge eñ versmadinghe van Iusticie/ ende daer deure onse voirsz. Landen met ballingen ende vluchtige veruult souden moghen worden. Twelck wy ongeenssiens ende dencken te lyden oft toelaten onder dissimulatie/ Soo eest dat wy tselfde aenghesien ende willende daer inne versien/vontbieden ende beuelen zeer scerpelyck by desen dat ghy terstont ende sonder vertreck wtroept / kundicht ende publiceert oft doetwtroepen kundigen eñ publiceren/alomme binnen den bedrijue ende limiten van uwer Officien/daermen ghewoenlyck is wtroepinghen eñ publicatien te doene/ Ende van onsen weghen gebiedt eñ beueelt wel ernstlijck dat alle ballingen ende gebannen wten bedrijue ende limiten van uwer officien / Om wat sake tselue sy van stonden ane buytē den seluen uwen bedrijue ende limiten gaen ende vertrecken/ Op pene dat zy anghetast ende gheuangen

Nume 7.
Het Placat teghen die gebannete oft vertrocken.

ende

ende sonder gracie oft hope van vergiffenis-
se oft pardoen terstont gestrafft ende gepu-
nieert sullen worden nae vorme ende in-
houden van hunnē vonnissen ende title van
van. V ordineren desen tot deynde wel
expresselijck te vanghen ende apprehende-
ren alle de ghene die ghy beuinden sult de-
se onse ordinantie ende verbodt ouertredē
te hebben eñ tegens die selue te procederen
by executie van de voorsz. penen. Sonder
eenige gunste dissimulatie oft verdrach/op
pene van tselue op v te verhalē/ indien ghy
in gebreke beuondē sult worden/de voorsz.
apprehensien vonnissen ende executien te-
ghen de selue ouertreders te doene / des te
doene met desser ankleeft gheuen wy v en-
de allen anderen Officien ende Rechteren
elck int zijne volcomen macht auctoriteyt
ende sunderling beuel/Ontbieden ende be-
uelen voorts eenen yeghelyckē/ dat zy v eñ
hen sulcks doende ernstlijck verstaen ende
obedieren/Want ons alzoo gelieft. Gege-
uen in onser Stadt van Bruessel onder on-
sen contrezegel hier op gedruckt in placca-
te dē xxvij. dach Aprilis xvc. sessentzestich/
Onder stont geschreuen/ By den Coninck
eñ geteeckent byden Secretaris Facuez.

By den Coninck.

ONsen Schouteth van Antwerpē eñ
Marcgraue ons Lands vā Ryen oft
sijnen Stadthoudere saluyt. Also

te

wy tot onsen grooten verdriete eñ misha- en behoorlijck bericht eñ gheinformeert ijn/ dat vele/ ende verscheyde vremde/ eñ tlanders onder tdexel van comenschap ft andere heure saeken ende affairen dage ijcx van allen oerden ende canten in onsen landen van herwaertsouer comen om on- e goede ondersatẽ/ ende tsimpel volck met heure quade valsche eñ gereprobeerde lee- ringen/ dwalnghen ende ketterijen te cor- rumperen/ besmetten eñ infecterẽ/ dwelck wy in desen sorgelijcken tijt niet en verstaẽ te lijden onder dissimulatie: So eest dat wy tselue aengemerckt/ eñ begeereñ daerinne te versien/ soo vele als in ons is/ ter eeren Gods/ tot bewarenisse eñ conseruatie van onsen ouden oprechten ghelooue/ ende Ca tholicsche Religie/ eñ ooc tot gemeyne wel- varen/ ruste eñ vrede: V ontbieden eñ ordi- neren by desen/ Dat ghy terstont eñ sonder vertreck doet kundigen/ wtroepen eñ pub liceren in onser voorsz. Stadt van Antwer- pen ter puyen af/ eñ elders alomme onder uwe ampt ende officie/ daermen ghewon- lijck is ghelijcke wtroepinghe ende publi- catie te doene: van onsen weghen wel ern- stelijck ende scherpelijck gebiedende ende beuelende/ dat alle vrembde/ ende wtlan- ders binnen onser voorseyde Stadt we- sende/ oft dier souden moghen comen/ die

Het Placcaet tegẽde wtlandtsche leeraers.

uwe

aldaer niet en zijn om tstuck vande comẽschap/oft om andere heure waerachtighe ende wettighe saecken ende affairen/van stonden aene vertrecken wt onser voorseyder Stadt/ uwen bedrijue /ende onsen Landen van herwartsouere/Den welcken wy oock ordonneren ende beuelen by desen tselue alsoo te doene/ Opde pene/datmen teghens hen sal proc ederen by arbitrale straffinghe ende correctie/ nae gelegentheyt vander saecken: Ende ingheualle dat onder de voorseyde wtlanders eenige beuonden worden / die hen eenichsins ghevoordert hebben onse voorseyde ingesetenen oft ondersaten van herwartsouer met heure quade leeringen ofc ketterijen te infecteren/besmetten oft corromperen/ oft yet ghedaen oft voortghestelt/ tenderende tot beuerte oft perturbatie vander ghemeynte/hoe dat tselue mochte wesen: Soo willen ende ordonnerẽ wy v terstont sulcke vremde/ ende wtlanders aen te tastene ende te apprehenderene/om daer vã gestraft ende gepunieert te wordene naer hun verdienste/ anderen ten exemple/Eñ tot onderhoudinge eñ executie van onsen voorseyden beuelẽ procedeert/eñ doet procederen tegen de ouertreders inder manieren voorsz.sonder eenich port oft dissimulatie/ Opde pene/so verre ghy luydẽ v daer inne

inne niet behoorlijcken quijt / dat ghy geacht ẽ gehouden sult sijn voor medeplichtige/gunstige oft fauteurs vande gene die de gemeyne ruste souden willẽ stooren ẽ perturberen/ẽ ouer alsulck gestraft ende gepunieert te wordẽ. Tgene des voorseyt is /ẽ des daer aen cleeft / wel ẽ ernstelijc te doene / geuen wy v volcomen macht ẽ sonderling beuel by desen / Ontbieden ẽ beuelen voorts allen anderen onsen Rechteren/ Justicieren/ Officieren ẽ ondersaten van onser voorseyder Stadt ẽ bedrijue/ ẽ andere dien tselue sal mogẽ aengaẽ dat sy v tgene des vorseyt is/doẽde ernstelijck vstaen ẽ obedieren/ẽ doen/alleassistẽtie hun mogelijck sijnde/Want ons alsoo gelieft. Ergheuen in onser Stadt van Bruessele onder onsen cõtrezegel/hier op gedruct in Placate/den 26.dach vã Junio xvc. 66. Aldus stont onder gheschreuen/ By den Coninck/in sijnen Rade/ ẽ onderteeckẽt by dẽ Secretaris/ J. de Facuwez.

Voorts condicht ẽ waerschout mẽ een yegelijckẽ van sHeerẽ ende vander Stadt wegen/dat een yegelijck poortere ende ingesetene deser Stadt/oft andere/ van wat qualiteyt oft conditie hy sy / hem vermijde buyten oft binnen deser Stadt te gaen / tsy van curieusheyt/ nieuwicheyt / oft andersins tot eenighe predicatien / die byde edicten

Verbot van Antwerpẽ tege de Prekinghe.

ten eñ ordonnantien/soo van sijnder Ma-
als deser Stadt wegen verboden sijn/ ende
dat hem een yeghelijck wachte ende huede
vã schade. Voorts stont onder gescreuen.

Aldus ghedaen ende ghepubliceert van
ons ghenadichs Heeren des Coninckx/ende
van deser Stadt weghen/Respectiue: Op-
ten tweeden dach Julij. 1566. ende geteec
kent A. Grapheus.

De naerdere vercleeringe der Edele ouergegeuen aende
Regente 2 Augusti,1567.

Me vrouwe.

Num. 8. Wy en connẽ uwe H. niet genoech bedanckẽ vande goede presentatien etc. ons refererẽ de voor alsnu mits dẽ cortheyt des tijts/ (denckeñ niettemin tselue int lange indẽ tweedẽ boeck te brengen) tot sekere geprint boecxken gẽ intituleert der Geusen handelinge ende oprechte meyninge/etc.

Die brieuen van versekertheyt gegeuen deur die Gouuernante den verplichten Edelen / met den accorde met den seluen ghemaeckt / mitsgaders die teghen brieuen ende die beslotene brieuen daer op by haer Hoocheyt aen die Raden ende Stede ghesonden.

Num. 9. MArgriete byder gratien Gods. Hertoginne van Parme/eñ van placense/ Regẽte eñ Gouuernante voorden Coninck mijnẽ Heere/inden lande van herwaertsouer/ Allẽ dẽ genen die dese tegenwoordige sullen sien/Salut Also een groot ghetal van Edelieden en etc. Ons voor alsnu/alhier refererẽde/ mits redene voor screuen/tot mijns Heeren des Princen van Orangnen/etc. verantwoordinge aldaer staende. Folijs/137.tot 154.

